

Begroting 2017

Aanbiedingsbrief.....	5
Bestedingsplan.....	18
Bezuinigingen.....	22
Autorisatie	24
Beleidsbegroting.....	25
Programmaplan	27
Burger en Bestuur.....	29
Lokale democratie	30
Dienstverlening.....	31
Werk en inkomen	37
Werkgelegenheid	38
Inkomen en Re-integratie.....	41
Nieuwkomers.....	45
Inkomensondersteuning.....	46
Veiligheid	51
Openbare orde en veiligheid	51
Rampenbestrijding	53
Brandweer	55
Onderwijs en Jeugd.....	57
Onderwijs huisvesting	58
Lokaal onderwijsbeleid.....	59
Lokaal jeugdbeleid.....	62
Bouwen, wonen en milieu	67
Ruimtelijke ontwikkeling	68
Dorps- en wijkvernieuwing & Volkshuisvesting	70
Milieu.....	73
Openbare Ruimte	77
Verkeer	79
Groen.....	83
Begraafplaatsen.....	85
Vrije tijd.....	89
Sport	90
Recreatie.....	92
Cultuur	94
Zorg en Welzijn	97
Sociale samenhang en leefbaarheid.....	98
Wmo	99
Algemene middelen.....	103
Financiën	104
Bedrijfsvoering.....	107
Paragrafen	111
Lokale heffingen	113
Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	125
Onderhoud kapitaalgoederen	139
Gemeentelijke gebouwen	149
Financiering (Treasury).....	153
Bedrijfsvoering.....	159

Verbonden partijen	165
Grondbeleid	175
Subsidies	179
Transities	181
Financiële begroting	183
Samenvatting financiële begroting.....	185
Taakvelden.....	195
Incidentele baten en lasten	207
BTW compensatiefonds.....	208
Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen	208
Overzichten.....	209
Balans	210
Investerings.....	214
Geldleningen en waarborgsommen	215
Reserves en voorzieningen.....	216
Financieringsstructuur	217
EMU saldo / Wet hof	218
Uitgangspunten meerjarenraming	219
Meerjarenbegroting 2017 - 2020	221

Aanbiedingsbrief

Aan de gemeenteraad

Verzenddatum:

Raadsvergadering: 3 november 2016

Agendapunt:

Onderwerp: Begroting 2017

Behandelend ambtenaar: Adrie-Jan de Korte

Telefoon: (0593) 53 93 16

E-mailadres: a.dekorte@middendrenthe.nl

Portefeuillehouder: E. Dolfing

Programma('s)

Burger en bestuur
Werk en inkomen
Veiligheid
Onderwijs en jeugd
Bouwen, wonen en milieu
Openbare ruimte
Vrije tijd
Zorg en welzijn
Algemene middelen

Voorstel:

1. De begroting 2017 vaststellen.
2. Het positief saldo van € 7.436 voor de helft toevoegen aan de reserve woon- en leefomgeving en voor de andere helft aan de reserve openbare ruimte.
3. De budgetten overeenkomstig het in deze begroting opgenomen programmaplan autoriseren op het niveau van de deelprogramma's.
4. De investeringskredieten autoriseren zoals opgenomen in het programmaplan en de paragraaf kapitaalgoederen.

Samenvatting:

De gemeenteraad stelt de begroting 2017 vast. Opnieuw lukt het een sluitende begroting vast te stellen zonder ingrijpende maatregelen voor onze inwoners. Ook sluit dit jaar de meerjarenraming met een positief saldo. Daarnaast is er ruimte voor enkele nieuwe bestedingen.

1. Inleiding

1.1. Perspectiefnota 2017

Op 7 juli 2016 heeft u als gemeenteraad gesproken over de Perspectiefnota 2017. In die nota hebben we laten zien met welke plannen we bezig gaan in 2017.

Verder hebben we inzicht gegeven in onze financiële situatie. Verwachtten we in de begroting 2016 (in de meerjarenraming) voor 2017 nog een tekort van ruim € 0,6 miljoen, in de Perspectiefnota konden we melden dat dit tekort was teruggelopen tot nog geen € 0,3 miljoen. Met enkele maatregelen uit het coalitieakkoord en de inzet van de resterende bestedingsruimte in 2017, was dat tekort op te lossen.

We gaan de informatie uit de Perspectiefnota niet volledig herhalen in deze aanbiedingsbrief. We richten ons vooral op de financiën en op de veranderingen die zich hebben voorgedaan/voordoen tussen de momenten van schrijven van de Perspectiefnota en van deze aanbiedingsbrief. Daarnaast gaan we in hoofdstuk 4 in kort bestek in op de plannen waar we in 2017 mee bezig gaan.

1.2. Van Perspectiefnota naar Begroting

We hebben u als gemeenteraad recent een aparte brief gestuurd, als vervolg op het raadsdebat over de Perspectiefnota. In die brief zijn we al op een aantal onderwerpen ingegaan die u tijdens het raadsdebat op 7 juli 2016 heeft genoemd. Ook dat gaan we in deze aanbiedingsbrief niet allemaal herhalen.

We hebben op 7 juli geconstateerd dat u als raad met de grote lijnen in de Perspectiefnota kunt instemmen. Daarom zijn die grote lijnen in deze conceptbegroting dezelfde als die in de Perspectiefnota.

Zoals gebruikelijk zullen wij u in een afzonderlijke brief informeren over de financiële effecten van de septembercirculaire, zodra we daarover beschikken. We gaan er van uit dat u die brief vóór de begrotingsbehandeling in uw bezit heeft.

1.3. Opbouw

De opbouw van de aanbiedingsbrief is de volgende.

- We starten met de cijfers: wat is het verwachte saldo van de begroting 2017 en wat is het actuele meerjarenperspectief? We benoemen daarbij ook de onzekerheden en risico's (paragraaf 2).
- Daarna lichten we het concrete bestedingsplan toe (paragraaf 3).
- In de volgende paragraaf beschrijven we een aantal plannen die (nog) niet tot een bestedingsvoorstel hebben geleid, maar die in 2017 wel aan de orde zullen komen (paragraaf 4).
- Vervolgens geven we kort inzicht in de voorgestelde bezuinigingen (paragraaf 5).
- We geven apart aandacht aan de veranderingen in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) (paragraaf 6).
- We besteden tot slot aandacht aan de lokale lasten (paragraaf 7).

Na de aanbiedingsbrief volgen aparte hoofdstukken 'Bestedingsplan' en 'Bezuinigingen'. In die hoofdstukken staan alle bestedingsvoorstellen en enkele bezuinigingsplannen op een rij, per onderwerp met een korte toelichting.

2. De cijfers

2.1. 2017

In de meerjarenraming voor 2017 (opgenomen in de begroting 2016) gingen we voor 2017 uit van een tekort van € 625.000.

In de Perspectiefnota hebben we vervolgens in beeld gebracht wat er tussen die meerjarenraming en de Perspectiefnota is veranderd. Dat leidde tot een tekort van € 284.000.

Tussen de Perspectiefnota en de begroting hebben zich opnieuw een aantal veranderingen voorgedaan. Daardoor is het tekort iets hoger uitgekomen, namelijk op € 300.000.

Door het toepassen van in het coalitieakkoord afgesproken bezuinigingen (€ 90.000) en de inbreng van het restant aan structurele bestedingsruimte (€ 217.000) komt de begroting 2017 uiteindelijk uit op een positief saldo van afgerond € 7.000.

In de tabel hieronder staan deze ontwikkelingen in cijfers uitgedrukt.

Tabel 1

Saldo 2017 in meerjarenraming begroting 2016		-€ 625.000
Voorjaarsnota 2016	€ 11.000	
Autonome ontwikkelingen	€ 330.000	
- Hogere bijdrage Veiligheidsregio Drenthe - nadeel € 23.000 - Extra verwerkingskosten bagger – nadeel € 39.000 - Lagere procentuele stijging OZB e.d. – nadeel € 30.000 - Geraamd effect herverdeling gemeentefonds (1/3 deel) - voordeel € 350.000 - Saldo productenbegroting – voordeel € 195.000 - Meicirculaire gemeentefonds – nadeel € 123.000		
Sociaal domein	€ 0	
- Hogere bijdrage Alescon – nadeel € 47.000 - Inzet consultant werk voor jongeren – nadeel € 65.000 - Dekking binnen het sociaal domein – voordeel € 112.000		
Saldo 2017 in Perspectiefnota		- € 284.000
Veranderingen na de Perspectiefnota	- € 16.000	
- Nadelig effect herverdeling gemeentefonds - nadeel € 44.000 - Verplicht opnemen post onvoorzien - nadeel € 25.000 - Lagere kosten leerlingenvervoer - voordeel € 131.000 - Hogere toerekening uren e.d. op afval en riool - voordeel € 73.000 - Effect renteomslag op investeringen riolering en bouwgrond - nadeel € 225.000 - Overige veranderingen (kleinere bedragen en correcties) - voordeel € 74.000		
Saldo 2017 in begroting		- € 300.000
Bezuinigingen coalitieakkoord	€ 90.000	
- Lijkbezorging - voordeel € 20.000 - Toeristenbelasting – voordeel € 70.000		
Saldo structurele bestedingsruimte	€ 217.000	
Saldo begroting 2017 na bezuinigingen		€ 7.000

2.2. Meerjarenraming

De raming voor de komende jaren laat, actueel gemaakt ná de Perspectiefnota, de volgende uitkomsten zien.

2018	€ 179.000 positief
2019	€ 185.000 negatief
2020	€ 117.000 positief

Totaal 2018 t/m 2020 € 111.000 positief.

Cumulatief leidt dit tot het volgende overzicht, in afgeronde bedragen.

2017	2018	2019	2020
€ 7.000	€ 186.000	€ 1.000	€ 118.000

Binnen deze saldi is jaarlijks vanaf 2018 nog € 250.000 aan structurele bestedingsruimte beschikbaar. Cumulatief dus € 750.000 in 2020. Deze ruimte zal onder andere nodig zijn voor de nieuwbouw Voortgezet Onderwijs in Beilen.

2.3. Onzekerheden en risico's

In de ramingen zit zoals altijd een aantal onzekerheden en risico's. Die benoemen we hieronder.

Transities sociaal domein

Langzaam maar zeker krijgen we zicht en grip op de uitvoering van de drie transities in het sociaal domein, de Jeugdzorg, de WMO en de Participatiewet.

Over 2015 en 2016 was er daarbij sprake van een meevallend saldo ten opzichte van de begroting.

Tegelijk blijft er nog een aantal onzekerheden in deze open einderegelingen. Met name op het terrein van de Jeugdzorg zijn nog niet alle gegevens bij ons bekend. Ook weten we nog niet hoe de nieuwe contracten per 2017 exact zullen gaan uitpakken.

Verder zullen we naar verwachting nog extra moeten investeren in de uitvoering, om daadwerkelijk te kunnen sturen op de transformatie. Ook weten we niet hoe het Rijk om zal gaan met het gegeven dat veel gemeenten op dit moment geld overhouden.

Al deze ontwikkelingen blijven voor ons aanleiding om ons beleid en de (financiële) effecten ervan nauwkeurig te monitoren.

Aparte aandacht verdient de ontwikkeling van Alescon. We zijn samen met de andere gemeenten uit deze gemeenschappelijke regeling vormgeving voor de komende jaren aan het ontwikkelen. De uitkomst daarvan is nog onzeker.

Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Het BBV is op een aantal onderdelen aangepast. Dat heeft direct invloed op de begroting van 2017 - zie 2.1. Maar ook de komende jaren zullen deze veranderingen nog effecten op onze begrotingen hebben, bijvoorbeeld bij de grondexploitatie. In paragraaf 6 gaan we verder in op het BBV.

Gemeentefonds

De herverdeling van het gemeentefonds zal nog worden afgerond. Het is moeilijk te voorspellen wat daarvan de uiteindelijke uitkomst zal zijn, al hopen we natuurlijk nog steeds op een financiële plus.

Statushouders

We zijn als gemeente actief en met succes bezig om te voldoen aan de taakstelling om een aantal statushouders in onze gemeente te huisvesten. Mogelijk leidt dit op de korte of iets langere termijn tot wat extra uitgaven.

3. Bestedingsplan

3.1. Inleiding

Voor het bestedingsplan in de Perspectiefnota hebben wij in uw vergadering van 7 juli 2016 draagvlak geconstateerd. Dat plan hebben we daarom in de begroting opgenomen.

Over breedband/glasvezel en over het wandelknooppuntennetwerk neemt u (zoals ten tijde van het schrijven van deze brief de verwachting is) in uw vergadering van september 2016 een besluit.

Voor de wijkverbetering Noorderhoek volgt ook dit najaar een voorstel.

In die besluiten worden ook de financiële gevolgen betrokken. Zoals gebruikelijk zullen we de effecten daarvan verwerken bij de Voorjaarsnota 2017.

In het schema hieronder staan de voorstellen met de door ons geadviseerde dekking. Bestedingen met structurele lasten mogen we op grond van regelgeving niet dekken vanuit reserves.

3.2. In schema

Tabel 2

Nr.	omschrijving	krediet (structurele lasten)	bijdrage derden	structurele lasten	incidenteel
1.	Bloemrijke akkers				25.000
2.	Fietscrossbaan Smilde	25.000	7.500	2.000	

Nr.	omschrijving	krediet (structurele lasten)	bijdrage derden	structurele lasten	incidenteel
3.	Uitbreiding berging gymlokaal Emmastraat Smilde	25.000		2.000	
4.	Rotonde A28 / afslag 30 distributiecentrum	75.000		5.000	
5.	Fietspad Oranjekanaal	735.000	367.500	22.000	
6.	Voetpad Haarweg Nieuw-Balinge	30.000		2.000	
7.	Buurtacademie				25.000
8.	Vrijwilligerswerk				32.000
9.	Organisatieontwikkeling				250.000
Totaal				33.000	
Beschikbare structurele ruimte				250.000	
Restant structurele ruimte				217.000	

4. Overige plannen 2017

Hieronder staan de overige plannen waar we in 2017 mee aan de slag gaan, maar waarvoor we nog geen inschatting van eventuele kosten kunnen maken of waarbij van zulke kosten geen sprake hoeft te zijn.

Transities sociaal domein

Onder 2.3 hebben we al iets geschreven over de transitie: de Jeugdzorg, de WMO en de Participatiewet. We gaan ervan uit dat we u daarover ook in 2017 zullen blijven informeren, via de gebruikelijke planning- en controlcyclus en in 2017 nog door middel van de kwartaalmonitor transitie.

In 2016 zijn we begonnen met een verkenning naar de toegang tot deze voorzieningen, de loketfunctie e.d. Het is nu nog niet te zeggen of en hoe dat in 2017 een vervolg krijgt.

Ontwikkeling Beilen

De afgelopen periode heeft u als raad, onder andere in de structuurvisie, de positie van de plaats Beilen een eigen accent gegeven als kerndorp van onze gemeente.

We geven aan die positie in 2017 verder invulling. We gaan in elk geval het volgende doen:

- Stappen zetten op weg naar een nieuwe school voor Voortgezet Onderwijs (zie hierna).
- Werken aan het verfraaien van de entrees van Beilen, bijvoorbeeld door de aanleg van een rotonde bij de A28 (afslag 30, bij het distributiecentrum).
- Plannen ontwikkelen voor het versterken van het centrum van Beilen. Daarbij betrekken we ook de mogelijkheden om leegstand van winkels tegen te gaan.
- De duurzame buurtschap in Beilen-Oost verder vorm geven met ruimte voor eigen verantwoordelijkheid en creativiteit voor de bewoners.

In het vierde kwartaal 2016 geven we aan de ontwikkeling van Beilen in al z'n samenhang afzonderlijk aandacht.

Nieuwbouw Voortgezet Onderwijs

We verwachten dat u nog vóór de begroting een besluit neemt over de verdere plannen voor het realiseren van een nieuw gebouw voor Voortgezet Onderwijs in Beilen. In 2017 gaan we dan volop, samen met de scholen en belanghebbenden, aan de slag om die bouw verder voor te bereiden. Ook hopen we u dan ideeën voor te kunnen leggen voor de ontwikkeling van de omgeving van de school (het gebied De Haven).

Sportpark Noord-West

We gaan er ten tijde van het schrijven van de aanbiedingsbrief van uit dat u nog in 2016 een besluit zult nemen over de oplossing van de wateroverlast op sportpark Noord-West. De realisatie daarvan zal dan deels ook in 2017 plaatsvinden. De financiële gevolgen zullen we, zoals gebruikelijk bij veranderingen die na het opstellen van de conceptbegroting optreden, verwerken bij de Voorjaarsnota 2017.

Wegen en bruggen

Samen met enkele leden uit uw raad zijn we bezig met de voorbereidingen om het beleid voor wegen en bruggen actueel te maken. De uitkomsten daarvan zullen we naar verwachting iets later kunnen presenteren dan aanvankelijk verwacht, namelijk in het eerste kwartaal 2017. We zullen in onze voorstellen ook zoeken naar innovatieve mogelijkheden om met gelijke middelen meer kwaliteit te bieden.

Duurzaamheid

In onze provincie is het initiatief genomen om als hele provincie over een aantal jaren energieneutraal te zijn. Als gemeente gaan we daar actief aan meedoen. Daarnaast gaan we onderzoeken welke mogelijkheden we als gemeente hebben om de verduurzaming van de agrarische sector te stimuleren.

Dorpen, buurten en wijken

U heeft als raad uw beleid voor dorpen, buurten en wijken op uw strategische agenda gezet. Op 2 september 2016 hebben we daarvoor samen met u als raad en met het management van onze organisatie een bezoek aan de gemeente Oldebroek gebracht. We gaan als college door met de uitvoering van ons huidige beleid en denken graag met u na over de actualisering van dat beleid.

Tegelijk vermelden we hier nog een keer dat we samen met Belangenvereniging Hijbel, Welzijnswerk en het Dorpenoverleg Midden-Drenthe bezig zijn met een pilot in Hijken die het zelfde thema raakt. We gaan ervan uit dat deze pilot ook in 2017 doorloopt. We zullen u over de resultaten daarvan informeren.

Westerbork

In 2017 gaan we de structuurvisie Westerbork afronden. Concreet zal het daarbij gaan om het Van Weezelplein en de Hoofdstraat in het centrum van het dorp. Voor de Boerbrink geldt dat er nieuwe plannen nodig zijn. De uitvoering daarvan zal dus niet meer in 2017 plaatsvinden.

Recreatie en toerisme

We gaan het beleid voor recreatie en toerisme actualiseren. Waar mogelijk zullen we aansluiten aan initiatieven van de provincie.

We wijzen u er nogmaals op dat de toeristenbelasting, net als de OZB, een algemeen dekkingsmiddel voor de gemeente is. Dat betekent dat er geen relatie bestaat tussen die inkomsten en de daadwerkelijke uitgaven voor recreatie en toerisme.

Tegelijk geven we in onze gemeente, rekening houdend met het feit dat bezoekers van buiten ook gebruik maken van algemene voorzieningen in onze gemeente, ruimschoots meer uit dan we aan toeristenbelasting ontvangen.

Werkgelegenheid

De economie in Nederland trekt weer wat aan. Daarom willen we gebruik maken van de kansen die dat met zich meebrengt. De werkgevers die we binnen onze gemeente hebben, zijn de belangrijkste bron voor nieuwe werkgelegenheid en groei. Daarom zetten we eerst en vooral in op het relatiebeheer met deze ondernemers. Aanvullend gaan we extra inzetten op de marketing van onze bedrijventerreinen.

Eind 2016 gaan we u informeren over de uitkomsten van de pilot 'verlichte regeldruk winkelgebieden'.

Omgevingswet

We gaan in 2017 verder met de voorbereidingen voor de nieuwe Omgevingswet die naar verwachting op 1 januari 2019 in werking treedt.

Jongeren

De inkomensondersteuning voor jongeren hebben we in onze gemeente gegroepeerd onder de naam 'Kindpakket'. Zo is in één oogopslag zichtbaar welke ondersteuning mogelijk is. In de Jeugdzorg en de WMO is de ondersteuning voor jongeren per definitie maatwerk, afgestemd op de individuele situatie. We gaan de komende periode na of we, eventueel in algemene bewoordingen, die ondersteuning wel kunnen verbinden aan het kindpakket.

Sportbeleid

We gaan in 2017 het sportbeleid actueel maken, waar dat nodig is. Omdat u als raad het accommodatiebeleid voor de buitensport recent heeft vastgesteld, verwachten we voor dat onderdeel geen (grote) aanpassingen.

Orvelte

We gaan begin 2017 een masterplan Orvelte ontwikkelen, samen met de inwoners en ondernemers. Daarbij gaan we integraal alle aspecten en belangen meewegen: bedrijvigheid, toerisme, wonen e.d.

Woonplan

In november 2016 ligt er een voorstel voor actualisering van het Woonplan waarover u als raad(scommissie) opiniërend kunt spreken. We geven daarbij in elk geval aandacht aan statushouders en woonwagenbewoners. Ook zullen we nagaan of er nieuwe woonvormen nodig zijn die aansluiten bij behoeften die vanuit de transitie in het sociaal domein zichtbaar worden (bijvoorbeeld tijdelijke units voor zorgvragers of zorgverleners).

Vergunningverlening, toezicht en handhaving

Naar verwachting kunt u eind 2016 een voorstel behandelen voor nieuw beleid op het terrein van vergunningverlening, toezicht en handhaving. De uitvoering daarvan kan dan in 2017 plaatsvinden.

GVVP en fietspaden

Eind 2016 gaan we het Gemeentelijk Verkeers- en vervoersplan 2012-2020 actueel maken. Daarin komen ook onze lokale fietspaden aan de orde. Eventuele financiële gevolgen kunt u op dat moment afwegen.

Eikenprocessierups

De bestrijding van de eikenprocessierups gebeurt nu al ecologisch. Als er concentraties (nesten) zijn, verwijderen we ze met de hand of met een stofzuiger. Op plaatsen waar we weten dat er concentraties zijn, behandelen we preventief. Daarbij spuiten we nematoden (aaltjes) in grote hoeveelheden in de verdachte bomen. Met deze aanpak gaan we ook in 2017 door.

Snippergroen

Een pilot voor snippergroen en door inwoners in gebruik genomen gronden zal mogelijk eind 2016/begin 2017 leiden tot een aanpak voor de hele gemeente.

Deregulering

We gaan in eind 2016 na welke lokale regels voor het bedrijfsleven we kunnen afschaffen die onnodig belemmerend zijn. Mogelijk leidt dat tot besluitvorming eind 2016 en/of begin 2017.

Gemeente als werkgever

We vervullen als gemeentelijk werkgever een voorbeeldrol in het bieden van mogelijkheden aan mensen met een beperking. Op dit moment zijn we met Alescon in gesprek over de manier hoe we dat vorm kunnen geven. We zorgen er in elk geval voor dat we in 2017 aan onze verplichtingen (bijna 2 fte) voldoen.

Organisatie

Parallel aan al deze beleidsmatige ontwikkelingen, beweegt de ambtelijke organisatie mee. In 2016 zullen wij het Bouwplan Organisatiegebouw definitief vaststellen. Dat vormt de basis voor een doorgroei naar een organisatie die bij de tijd is en blijft. Leidend daarbij zijn de 3 d's: duidelijkheid, daadkracht en dichtbij. Elementen die daarin een rol spelen zijn: transparantie/navolgbaarheid, denken en werken van buiten naar binnen, eigen verantwoordelijkheid krijgen/nemen en daar verantwoording over afleggen, feedback geven en ontvangen, samenwerken en integraal werken.

5. Bezuinigingen

In deze paragraaf laten we in het kort zien met welke maatregelen we het tekort in 2017 kunnen opvangen (tabel 3).

Tabel 3

Beginsaldo 2017		- € 300.000
Lijkbezorging	20.000	
Toeristenbelasting	70.000	
Restant structurele bestedingsruimte	217.000	
		€ 317.000
Saldo 2017 na bezuinigingen		€ 7.000

We passen ook op de bedrijfsvoering bezuinigingen toe. Naast al eerder afgesproken bedragen gaat het in 2017 en 2018 nog om een jaarlijkse bezuiniging van € 150.000. Die bedragen zijn al verwerkt in de (meerjaren)begroting en leveren dus nu geen bijdrage aan het sluitend maken van de begroting. Daarmee heeft de organisatie over een lange periode een bijdrage geleverd aan de bezuinigingstaakstelling van onze gemeente. Nog meer bezuinigen brengt het risico mee van aantasting van de kwaliteit en professionaliteit. We sluiten in het verlengde daarvan niet uit dat de nu ingezette versterking van de organisatie de komende jaren tot een beperkte stijging van kosten leidt.

Het is de vraag of er de komende jaren ook nog bezuinigingen op de gemeenschappelijke regelingen te realiseren zijn. Het antwoord op die vraag is mede afhankelijk van de resultaten van een bestuurlijke provinciale werkgroep waarin we ook vanuit Midden-Drenthe deelnemen.

6. Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Algemeen

Wij hebben u in de Perspectiefnota geïnformeerd over de wijzigingen in het BBV. We hebben die veranderingen nu verwerkt in de conceptbegroting 2017. Dit komt tot uitdrukking in de volgende onderdelen:

- a. Taakvelden zijn als nieuw element opgenomen onder het onderdeel Financiële begroting.
- b. Er is een andere indeling van de paragraaf Verbonden partijen.
- c. Er staan verplichte indicatoren per deelprogramma.
- d. Er staat een toelichting op de financiële indicatoren in de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing.
- e. Een geprognosticeerde meerjarenbalans en EMU saldo zijn als nieuwe onderdelen opgenomen het onderdeel Overzichten.
- f. Investerings met maatschappelijke nut zijn geactiveerd.
- g. Er is een nieuw taakveld Overhead en een gewijzigde verdeling apparaatskosten.
- h. De berekeningsmethodiek renteomslag is gewijzigd.

Op twee onderdelen gaan we nog nader in.

Taakveld overhead en verdeling apparaatskosten

De totale organisatiekosten in de begroting 2016 bedroegen € 16.435.000. Deze werden volledig toegerekend aan de producten en kredieten in de begroting.

Vanaf het begrotingsjaar 2017 zijn wij verplicht om de overhead op een afzonderlijk taakveld te verantwoorden.

De totale organisatiekosten 2017 bedragen € 16.247.000. Deze worden als volgt verdeeld:

• Producten	€ 9.095.000
• Kredieten en grondexploitaties	€ 227.000
• Overhead	<u>€ 6.925.000</u>
Totaal	€ 16.247.000

Berekeningsmethodiek renteomslag

Op grond van de nieuwe regelgeving geldt een zelfde renteomslag voor alle investeringen. Deze is vastgesteld op 3,5%. Als gevolg hiervan dalen de rentekosten op het product riolering en stijgen de rentekosten op de overige producten. Als dat van toepassing is, staat dat bij de deelprogramma's nader toegelicht.

7. Lokale lasten

Lokale lasten

Bij de bepaling van de lokale lastendruk kijken we naar de volgende belastingen en heffingen: de onroerendezaakbelasting, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Leges en dergelijke dragen het karakter van een betaling voor individuele diensten en tellen daarom in de lokale lastendruk niet mee. De kosten van leges kunnen immers ook nooit hoger zijn dan de werkelijke kosten.

OZB

Voor de OZB gelden de afspraken zoals vastgelegd in het coalitieakkoord. Voor de begroting 2017 geldt een trendmatige stijging van 1,1%. De OZB-tarieven zullen dus in 2017 met 1,1% stijgen, het percentage dat dient als inflatiecorrectie.

Afvalstoffenheffing en rioolheffing

Voorafgaand aan de behandeling van de begroting heeft u van ons een notitie ontvangen over de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Ervan uitgaande dat u met onze aanpak instemt, betekent dat een tariefdaling in de afvalstoffenheffing van € 10,00 per huishouden en gelijkblijvende tarieven voor de rioolheffing.

De afvalstoffenheffing kan dalen door de nieuwe contracten voor inzameling en verwerking.

Voor de rioolheffing was in het watertakenplan voorzien dat de heffing de komende jaren aanzienlijk zou stijgen. Wij stellen u nu voor om het voordeel op rente in te zetten als spaarbedrag om toekomstige investeringen te kunnen betalen. Daarmee kan de stijging van het tarief achterwege blijven.

Per saldo

Hoewel de exacte bedragen per huishouden variëren (de hoogte van de OZB is immers afhankelijk van de waarde van de woning), kunnen we in z'n algemeenheid vaststellen dat de lokale lasten voor veruit de meeste van onze inwoners licht dalen.

Burgemeester en wethouders van Midden-Drenthe,

de secretaris,

de burgemeester,

drs. A. Pruntel

T. Baas

Bestedingsplan

Programma	Project
Openbare ruimte	Bloemrijke akkers
Deelprogramma: Groen	Het project Bloemrijke akkers is een meerjarig plan waarmee we de biodiversiteit vergroten en de openbare ruimte in onze gemeente verfraaien. Ook de provincie en de Waterleidingmaatschappij Drenthe dragen hieraan bij. De indirecte effecten daarvan zijn zowel voor onze inwoners als voor recreanten van buiten onze gemeente dat ze onze gemeente als mooi en aantrekkelijk ervaren. Met deze beperkte financiële bijdrage (het bedrag is bedoeld voor de hele periode 2017 tot en met 2021) geeft u daarmee invulling aan in elk geval het groenbeleidsplan, landschapsbeleidsplan, het duurzaamheidsbeleid en het beleid voor recreatie en toerisme.
	<i>Bedrag</i> <i>Dekking voor nieuw beleid incidenteel</i> € 25.000 Reserve Openbare ruimte
Onderwijs en jeugd	Fietscrossbaan Smilde
Deelprogramma: Lokaal jeugdbeleid	Het evenemententerrein in Smilde is toe aan opwaardering. Naast het vergroenen en verfraaien van het terrein, is de aanleg van een fietscrossbaan een mogelijkheid. Op dit moment zijn we in overleg met een werkgroep, het bewonersplatform Smilde, de stichting Welzijnswerk en de buurtsportcoach. Daarbij zal het niet alleen gaan over het ontwerp maar ook over de financiële inbreng van anderen dan alleen de gemeente (€ 7.500). In deze fase van de plannen gaan we uit van een maximale bijdrage van de gemeente van € 17.500.
	<i>Kredietbedrag</i> <i>Bedrag voor nieuw beleid structureel</i> € 25.000 € 2.000
Vrije tijd	Uitbreiding berging gymlokaal Emmastraat Smilde
Deelprogramma: Sport	Het aantal gebruikers van dit gymlokaal is de laatste jaren toegenomen. Daardoor moeten er ook steeds meer materialen en toestellen opgeborgen worden. De bestaande berging is hiervoor te klein. Dat leidt er ook toe dat toestellen en materialen op een plek terechtkomen waar ze in de vluchtroutes liggen.

Programma	Project				
	Binnen de reguliere onderhoudsbudgetten is geen ruimte om een uitbreiding als deze te bekostigen. Daarom komen we in situaties als deze met een bestedingswens.				
	<table> <tr> <td><i>Kredietbedrag</i></td><td><i>Bedrag voor nieuw beleid structureel</i></td></tr> <tr> <td>€ 25.000</td><td>€ 2.000</td></tr> </table>	<i>Kredietbedrag</i>	<i>Bedrag voor nieuw beleid structureel</i>	€ 25.000	€ 2.000
<i>Kredietbedrag</i>	<i>Bedrag voor nieuw beleid structureel</i>				
€ 25.000	€ 2.000				
Openbare ruimte	Rotonde A28 / afslag 30 distributiecentrum				
Deelprogramma: Verkeer	In het kader van de verkeersveiligheid leggen we een rotonde aan bij de afrit van de A28 (afslag 30). Het geld voor de rotonde zelf is al beschikbaar, voor de basisinrichting van de openbare ruimte is € 75.000 nodig. In het kader van de visie op Beilen komen we wellicht met aanvullende voorstellen voor de verfraaiing van de hele entree van Beilen.				
	<table> <tr> <td><i>Kredietbedrag</i></td><td><i>Bedrag voor nieuw beleid structureel</i></td></tr> <tr> <td>€ 75.000</td><td>€ 5.000</td></tr> </table>	<i>Kredietbedrag</i>	<i>Bedrag voor nieuw beleid structureel</i>	€ 75.000	€ 5.000
<i>Kredietbedrag</i>	<i>Bedrag voor nieuw beleid structureel</i>				
€ 75.000	€ 5.000				
Openbare ruimte	Fietspad Oranjekanaal				
Deelprogramma: Verkeer	In het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan (GVVP) staat het fietspad langs de stille kant van het Oranjekanaal op de projectenlijst. De provincie is bereid een wezenlijke bijdrage in de kosten te leveren. Dit is aanleiding geweest om het plan verder te ontwikkelen. De provincie is bereid om een bedrag van € 367.500 beschikbaar te stellen. Wij stellen u voor om deze voorziening te realiseren.				
	<table> <tr> <td><i>Kredietbedrag</i></td><td><i>Bedrag voor nieuw beleid structureel</i></td></tr> <tr> <td>€ 735.000</td><td>€ 22.000</td></tr> </table>	<i>Kredietbedrag</i>	<i>Bedrag voor nieuw beleid structureel</i>	€ 735.000	€ 22.000
<i>Kredietbedrag</i>	<i>Bedrag voor nieuw beleid structureel</i>				
€ 735.000	€ 22.000				
Openbare ruimte	Voetpad Haarweg Nieuw-Balinge				
Deelprogramma: Verkeer	Binnen het dorp Nieuw-Balinge bestaat behoefte aan een voetpad langs de Haarweg. Onder andere omdat er regelmatig landbouwverkeer door het dorp rijdt, draagt het voetpad bij aan de verkeersveiligheid. Doorgaans honoreren we zulke initiatieven uit de dorpen wanneer de kosten deels worden opgevangen met zelfwerkzaamheid. Bij de bepaling van de hoogte van het bedrag zijn we daar ook nu van uitgegaan.				
	<table> <tr> <td><i>Kredietbedrag</i></td><td><i>Bedrag voor nieuw beleid structureel</i></td></tr> <tr> <td>€ 30.000</td><td>€ 2.000</td></tr> </table>	<i>Kredietbedrag</i>	<i>Bedrag voor nieuw beleid structureel</i>	€ 30.000	€ 2.000
<i>Kredietbedrag</i>	<i>Bedrag voor nieuw beleid structureel</i>				
€ 30.000	€ 2.000				

Programma	Project				
Onderwijs en jeugd Deelprogramma: Lokaal onderwijsbeleid	Buurtacademie De afgelopen twee jaren heeft u de werkzaamheden van de Buurtacademie met € 25.000 per jaar ondersteund door een extra subsidie aan de stichting Welzijnswerk. De bijdrage van het Rijk voor deze activiteiten is namelijk vervallen. In mei 2016 heeft de stichting Welzijnswerk de resultaten gepresenteerd in de commissie Zorg en Welzijn. Wij stellen voor om deze activiteiten nog een jaar incidenteel te ondersteunen. In het voorjaar 2017 kunnen we dan overwegen of en hoe verdere ondersteuning nodig is, ook door de ervaringen van de transitie in het sociale domein daarin mee te wegen.				
	<table> <tr> <td><i>Bedrag</i></td><td><i>Dekking voor nieuw beleid incidenteel</i></td></tr> <tr> <td>€ 25.000</td><td>reserve Lokaal onderwijsbeleid</td></tr> </table>	<i>Bedrag</i>	<i>Dekking voor nieuw beleid incidenteel</i>	€ 25.000	reserve Lokaal onderwijsbeleid
<i>Bedrag</i>	<i>Dekking voor nieuw beleid incidenteel</i>				
€ 25.000	reserve Lokaal onderwijsbeleid				
Zorg en welzijn Deelprogramma: Sociale samenhang en leefbaarheid	Vrijwilligerswerk De afgelopen twee jaren heeft u de stichting Welzijnswerk een extra subsidie gegeven voor de ondersteuning van vrijwilligerswerk. Dat geld wordt gebruikt voor training van vrijwilligers en voor vergoeding van reiskosten aan vrijwilligers. Hiervoor geldt het zelfde als voor de Buurtacademie. In mei 2016 heeft de stichting Welzijnswerk de resultaten gepresenteerd in de commissie Zorg en Welzijn. Wij stellen voor om deze activiteiten nog een jaar incidenteel te ondersteunen. In het voorjaar 2017 kunnen we dan overwegen of en hoe verdere ondersteuning nodig is, ook door de ervaringen van de transitie in het sociale domein daarin mee te wegen.				
	<table> <tr> <td><i>Bedrag</i></td><td><i>Dekking voor nieuw beleid incidenteel</i></td></tr> <tr> <td>€ 32.000</td><td>reserve Woon- en leefomgeving</td></tr> </table>	<i>Bedrag</i>	<i>Dekking voor nieuw beleid incidenteel</i>	€ 32.000	reserve Woon- en leefomgeving
<i>Bedrag</i>	<i>Dekking voor nieuw beleid incidenteel</i>				
€ 32.000	reserve Woon- en leefomgeving				
Algemene middelen Deelprogramma: Bedrijfsvoering	Organisatieontwikkeling De omgeving (inwoners, instellingen en bestuur) is bepalend voor de dienstverlening die onze organisatie biedt. Als de omgeving verandert, verandert de organisatie mee. De versterking zal er naar verwachting (het formele besluitvormingsproces is nog niet afgerond) onder andere komen door de inzet van goed gekwalificeerde teamleiders. Zij zullen in de volle breedte van de organisatie de ontwikkeling aanjagen en vormgeven, eerst en vooral door hun medewerkers daartoe uit te dagen en op concrete resultaten te sturen. We kiezen er als college voor om de verandering in de organisatiestructuur in een kort en krachtig proces vorm te geven. Dat betekent wel dat er				

Programma	Project
	sprake zal zijn van incidentele kosten. Op dit moment ramen wij die op € 250.000. We sluiten niet op voorhand uit dat het bedrag nog anders wordt. Ook in de jaren 2018 en 2019 kan er als gevolg van deze maatregelen nog sprake zijn van incidentele frictiekosten.
	<i>Bedrag</i> <i>Dekking voor nieuw beleid incidenteel</i> € 250.000 <i>Conjunctuur reserve</i>

	Krediet- bedrag	Structureel budget	Reserves Openbare ruimte	Reserve Woon- en leefomgeving	Overige reserves
Totaal	890.000	32.838	25.000	32.000	275.000
Totaal beschikbaar		32.838			
Nog beschikbaar		0			

Bezuinigingen

Hieronder staan de voorgestelde bezuinigingen in een tabel, daarna volgt een korte toelichting. Het gaat in dit hoofdstuk alleen over de bezuinigingen die in het coalitieakkoord zijn afgesproken.

1. Bezuinigingen in schema

nr	omschrijving	bedrag
1.	lijkbezorging	20.000
2.	toeristenbelasting	70.000
3.	gemeenschappelijke regelingen	pm
4.	bedrijfsvoering	150.000*
totale besparing		90.000

* Omdat dit bedrag al is meegenomen in de meerjarenraming, is het bedrag uit de optelling weggelaten.

2. Toelichting bezuinigingen per onderdeel

2.1 Lijkbezorging

bedrag

20.000

In totaal bezuinigen we op deze kosten in deze bestuursperiode € 40.000. Hiervan wordt de laatste stap in 2017 gezet. Het aantal bestede uren wordt verlaagd.

2.2 Toeristenbelasting

bedrag

70.000

In het coalitieakkoord was afgesproken om voor het realiseren van de noodzakelijke bezuinigingen de opbrengsten van de toeristenbelasting met € 200.000 te verhogen. De afgelopen periode is die taakstelling al teruggebracht naar €130.000. In 2016 is € 20.000 gerealiseerd, in 2017 verwachten we

€ 70.000 te realiseren door een verhoging van het tarief met € 0,10 naar €1,30. In onze meerjarenraming is op dit moment geen verdere stijging verwerkt.

2.3 Gemeenschappelijke regelingen

bedrag

p.m.

In onze plannen is taakstellend opgenomen een bezuiniging van 5% op de bijdragen aan de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD - € 38.000), de Veiligheidsregio Drenthe (VRD - € 77.000), de Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD - € 50.000) en het Recreatieschap (€ 3.000). Op basis van de besluitvorming is bij de RUD een bezuiniging gerealiseerd van € 40.000. Binnen de VDG Drenthe is een werkgroep bezig om te kijken welke bezuinigingen bij de gemeenschappelijke regelingen feitelijk zijn gerealiseerd en verder nog gerealiseerd kunnen worden. De effecten daarvan zijn niet eerder dan in de begroting 2018 te verwachten.

2.4 Bedrijfsvoering

bedrag

150.000

In totaal is er in het coalitieakkoord een taakstellende bezuiniging voor de bedrijfsvoering opgenomen van € 600.000. Daarvan moet in 2017 opnieuw € 150.000 gerealiseerd worden. Dit bedrag was al in de meerjarenramingen verwerkt en draagt dus niet nog een keer bij aan het verminderen van het tekort.

Autorisatie

Naast allocatie en beheer is de autorisatie een belangrijke functie van de begroting. Tegelijk met het vaststellen van de begroting autoriseert of machtigt de raad het college de begroting uit te voeren. Het autorisatieniveau bepaalt de mate waarin het college bevoegd is om over de in de vastgestelde begroting opgenomen budgetten en investeringskredieten te beschikken. Met andere woorden: wanneer kan het college 'vrij' gebruik maken van de in de begroting opgenomen budgetten en wanneer is hiervoor vooraf toestemming nodig van de raad. Autorisatie vindt evenals voorgaande begrotingsjaren plaats op het niveau van de deelprogramma's.

Het is van belang dat er duidelijkheid bestaat over het autorisatieniveau. In de eerste plaats omdat er een directe relatie bestaat met de verantwoording die het college gedurende en na afloop van het begrotingsjaar aan de raad moet afleggen over de uitvoering van de begroting. De autorisatie op het niveau van deelprogramma's betekent dat de verantwoording ook op dat niveau plaatsvindt.

Daarnaast speelt het autorisatieniveau een rol bij de controle van de jaarrekening. Onderdeel van de controle van de jaarrekening door de accountant is de rechtmatigheidcontrole. De rechtmatigheidcontrole houdt in dat de accountant de financiële beheershandelingen onder meer toetst aan het begrotingscriterium: financiële beheershandelingen moeten tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting. De accountant controleert in dit verband niet alleen of de financiële beheershandelingen hebben plaatsgevonden binnen het geautoriseerde begrotingsbedrag. Ook controleert hij of de gevolgen van deze handelingen in het juiste begrotingsjaar en aan het juiste programma zijn toegerekend.

De lasten van de investeringskredieten zijn opgenomen in de exploitatie en zijn daarmee met het vaststellen van de begroting door de raad geautoriseerd. Het college is op grond van artikel 160 Gemeentewet bevoegd de voor deze investeringen benodigde privaatrechtelijke rechtshandelingen te verrichten, bijvoorbeeld het aangaan van een geldlening. Voor investeringen die staan opgenomen in de begroting hoeft het college dus niet (opnieuw) een investeringskrediet te vragen van de raad. De investeringen waarop deze regel van toepassing is staan per programma opgenomen onder nieuw beleid in het onderdeel 'wat mag het kosten'.

Voor nieuwe, niet in de begroting opgenomen investeringen en overschrijdingen van toegekende kredieten moet het college toestemming vragen van de raad.

Beleidsbegroting

Programmaplan

Programma

Deelprogramma

Burger en Bestuur

Lokale democratie

Dienstverlening

Programmadoelstelling

Het goed besturen van de gemeente. Wezenlijke onderdelen daarvan: het betrekken van burgers en organisaties bij de besluitvorming, het waarborgen van de integriteit van bestuur en organisatie en het bieden van goede dienstverlening.

Beleidskader

- Coalitieakkoord 2014-2018.
- Notitie Beschikbaar en bereikbaar
- Organisatieontwikkeling: Dichtbij, Daadkracht en Duidelijk.

Coalitieakkoord

- Voortzetting rondes langs de dorpen. De vraag is: hoe behouden we de aansluiting van inwoners bij wat er in hun omgeving gebeurt, bij de mensen die hen vertegenwoordigen vanuit het dorp, en bij het openbaar bestuur?
- Investeren in het actueel houden van informatie over grote projecten in onze gemeente. Dat doen we door op de website een actuele projectenkalender bij te houden. De mogelijkheden van inspraak vermelden we daarbij.
- Een open houding naar de samenleving en een open houding naar de gemeenteraad. We gaan graag met de raad na hoe we samen goede besluiten kunnen nemen en wat daarvoor in de voorbereiding op die besluiten nodig is.
- Bestuurders moeten van onbesproken gedrag zijn. Bestuurders vervullen in de organisatie een voorbeeldfunctie wat betreft integriteit.
- Dienstverlening aan onze inwoners (dicht bij de mensen staan, pragmatisch en oplossingsgericht) blijft voor ons een van de belangrijkste speerpunten.
- Sleutelwoord in alle vormen van samenwerking is communicatie. Dat betekent: op tijd beginnen met communiceren, duidelijk maken wat het doel en effect van de communicatie is en in gewone en begrijpelijke taal schrijven. Dat zal, nog meer dan nu, het visitekaartje van onze gemeente zijn.

Relatie met andere programma's

Alle programma's

Ontwikkelingen

Geen.

Deelprogramma Lokale democratie

Ontwikkelingen

Communicatie

Met het communicatiebeleid willen we een bijdrage leveren aan duidelijke en transparante communicatie met onze inwoners. Het communicatiebeleid voorziet verder in het gebruik van verschillende communicatiemiddelen per doelgroep, een (pro)actief persbeleid, het gebruik van de website, verschillende vormen van persoonlijke communicatie met onze inwoners het werken met een klantenpanel en het gebruik van social media.

Van belang blijft daarbij om van te voren duidelijk te communiceren over welke onderdelen van een visie of plan al vaststaan, en op welke onderdelen nog inspraak mogelijk is. Er zal vooral aandacht moeten zijn voor de terugkoppeling naar de inwoners. Dus wat doen wij als gemeente concreet met de inbreng van inwoners en op welke manier communiceren wij.

Griffie

De gemeenteraad vertegenwoordigt de bevolking van Midden-Drenthe en wordt daarin bijgestaan door de griffie, de rekenkamercommissie en de ombudscommissie. In 2017 richt de gemeenteraad zich vooral op de vraag hoe in samenspraak met de samenleving gemeentelijke plannen kunnen worden ontwikkeld. Daarnaast kijkt de raad voorzichtig vooruit naar 2018, waarin gemeenteraadsverkiezingen gehouden worden. In de tweede helft van 2017 worden daarom voorbereidingen getroffen om de nieuwe raad gedegen te laten starten. Ten slotte hoopt de gemeenteraad in 2017 een nieuwe burgemeester te begroeten en in de tweede helft van 2017 samen met haar of hem en het college invulling te geven aan het gemeentebestuur van Midden-Drenthe.

Wat willen we bereiken?

Het creëren van draagvlak bij onze inwoners door hen vroegtijdig te betrekken bij het politieke proces en de besluitvorming. Daarmee willen we ook een transparante en duidelijke organisatie zijn.

Algemene doelstellingen

Voldoende aandacht voor burgerparticipatie en (interactieve) communicatie, zowel offline als online.

Lange termijnagenda		
Wat	Wanneer	Afdoening
Jaarverslag Ombudscommissie	Jaarlijks, 2e kwartaal	rc Algemeen Bestuur / raad
Jaarverslag Rekenkamercommissie	Jaarlijks, 2e kwartaal	rc Algemeen Bestuur/ raad
Jaarverslag Bezwarencommissie	Jaarlijks, 2e kwartaal	rc Algemeen bestuur/ raad

Wat gaan we daar voor doen?

Doelstellingen	
Wat	Wanneer
Concrete keuzes over vorm en inhoud en moment van communicatie en	Jaarlijks

Doelstellingen	
terugkoppeling over de doorwerking van de inspraak. Goede mix van verschillende communicatiemiddelen vinden en inzetten.	

Wat mag het kosten?

Lokale democratie Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	783	753	350	354	359	364
Totaal lasten	783	753	350	354	359	364
Totaal baten	0	0	0	0	0	0
Resultaat voor mutaties reserves	783	753	350	354	359	364
Mutaties reserves:						
Resultaat na mutaties reserves	783	753	350	354	359	364

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een verschil van € 403.000 ten opzichte van voorgaande jaren.

Reserves

Voor dit deelprogramma vindt geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Deelprogramma Dienstverlening

Ontwikkelingen

We willen als gemeente goede dienstverlening leveren richting onze burgers, bedrijven en instellingen. We richten ons daarbij op de 3 D's: *Dichtbij, Duidelijk en Daadkrachtig*.

Beschikbaar en bereikbaar

Inwoners hebben steeds meer mogelijkheden om contact te leggen met de gemeente. Whatsapp en de gemeentelijke App zijn daarvan de meest recente voorbeelden. De komst van nieuwe digitale kanalen betekent overigens niet dat bestaande kanalen verdwijnen. We blijven de mogelijkheid bieden om een aanvraag of melding op papier te doen. Op die manier proberen we, in een tijd van steeds verder gaande digitalisering, de dienstverlening toegankelijk en bereikbaar te houden voor al onze inwoners.

Eind 2015 zijn er afspraken gemaakt rondom beschikbaarheid en bereikbaarheid voor al die verschillende kanalen. Rechtstreeks contact met de behandelend ambtenaar staat daarbij centraal evenals de bewuste keuze en de benoemde meerwaarde voor persoonlijk contact, zowel telefonisch als in gesprek.

Inmiddels zijn we bezig met het vertalen van deze afspraken naar de praktijk. We zien al steeds meer afspraken over bijvoorbeeld zorg en vergunningen op locatie en aan de keukentafel. Inzet is dat we die lijn doorzetten. Dat betekent nadrukkelijk aandacht zijn voor de zachte kant van de dienstverlening in de vorm van houding en gedrag en training op het vlak van communicatie. Dit maakt ook een wezenlijk onderdeel uit van de organisatieontwikkeling waar we mee bezig zijn. Gekoppeld hieraan is in 2016 een nieuwe platform voor telefonie geïmplementeerd welke begin 2017 in gebruik wordt genomen. Hierbij zijn de uitgangspunten van beschikbaar en bereikbaar leidend geweest, zoals rechtstreeks contact met de behandelend ambtenaar en waar mogelijk direct antwoord bij het eerste klantcontact zonder doorverwezen te worden. Zo probeert Midden-Drenthe de dienstverlening dichtbij de inwoner te brengen en te houden.

Loketten

In 2016 is een ontwerp gemaakt voor een herinrichting van de hal van het gemeentehuis. Direct antwoord bij het eerste klantcontact en rechtstreeks contact (lees: in gesprek) met de behandelend ambtenaar zijn ook hiervoor leidende uitgangspunten geweest. Externe deskundigheid in de vorm van ons klantenpanel en een communicatiespecialist zijn hierbij betrokken. Plan is om in de eerste helft van 2017 de verbouwing van de hal te realiseren.

Verder zien we een ontwikkeling dat het aantal baliecontacten af gaat nemen. De geldigheidstermijn van reisdocumenten is hiervoor samen met in beperkte mate de toegenomen digitalisering de belangrijkste oorzaak. We onderzoeken in 2016 of de huidige vorm van onze loketten in Westerbork en Smilde nog wel aansluit bij deze ontwikkeling. Er wordt ook direct gekeken alternatieven zoals dienstverlening aan huis of op een andere locatie, bijvoorbeeld rondom reisdocumenten en rijbewijzen. Dit met als doel om de dienstverlening dichtbij onze inwoners te houden.

Communicatie

Duidelijke communicatie betekent om te beginnen aandacht blijven houden voor onze vraaggestuurde website als digitaal loket voor de gemeente. Een loket waar burgers informatie goed kunnen vinden en snel antwoord op hun vragen krijgen. De inhoud van de website wordt daarom continu afgestemd op de vraag. Dit blijft in 2017 één van de speerpunten.

In 2016 hebben we onze App in gebruik genomen voor afval, bekendmakingen en het doen van meldingen. We zien dat deze App goed gebruikt wordt. We zullen in 2017 evalueren en op basis daarvan de App doorontwikkelen. De App naast Apple en Android ook beschikbaar maken voor Windows is daarbij een van de overwegingen.

Duidelijk wil ook zeggen dat we kijken naar onze schriftelijke communicatie. In 2015 en 2016 hebben we onze formulieren, brieven, e-mails en statusberichten opnieuw onder de loep genomen. Een heldere boodschap en duidelijkheid over de mogelijkheden voor persoonlijk contact zijn daarbij belangrijk.

Hoewel het streven is dat dit traject eind 2016 is afgerond blijven we actief aan de slag met de kwaliteit van onze schriftelijke communicatie. De leesbaarheid voor laaggeletterden blijft daarbij een ijkpunt.

Digitaal en zaakgericht werken

Digitaal en zaakgericht werken blijft de motor van onze dienstverlening. Daadkracht zit daarbij in het feit dat er één aanspreekpunt is voor elke vraag van een burger, er actief wordt gecommuniceerd over de voortgang en vragen voldoende snel en accuraat worden beantwoord. Daarbij leggen we

vast wat we doen. Kiezen dus voor persoonlijk contact en tegelijkertijd zorgen dat we navolgbaar zijn.

Het implementeren en verbeteren van processen binnen het zaakstelsel is een continu traject waar we ook in 2017 mee verder gaan. Dit nog steeds met als doel de dienstverlening te uniformeren en te verbeteren en daarnaast een besparing in kosten te realiseren.

We luisteren daarbij ook naar wat gebruikers ervaren. Extern maken we daarbij dankbaar gebruik van het klantenpanel, intern doen we het zelfde met ons gebruikersoverleg.

Klanttevredenheid

Doen we dan ook wat we zeggen? De Managementrapportage wordt daarvoor als thermometer gebruikt. Op deze manier leggen we verantwoording af en worden verbeterpunten bepaald. In 2017 gaan we kijken of we voor onze managementrapportage aan kunnen sluiten bij 'Vensters voor Dienstverlening'. Dit is een digitaal dashboard ontwikkeld in opdracht van de Vereniging van Gemeentesecretarissen. Voordeel van het gebruik van dit dashboard is dat we als gemeente onszelf kunnen staven met vergelijkbare gemeenten.

Periodiek voeren we ook een burgerpeiling uit. We doen daarvoor als gemeente mee aan het onderzoek van 'Waar staat je gemeente'. Dit is een breed onderzoek in de vorm van een enquête waarbij niet alleen dienstverlening maar ook aspecten als leefomgeving en zorg aan bod komen. Eind 2014/begin 2015 is de burgerpeiling voor het laatst uitgevoerd. Eind 2016/begin 2017 voeren we deze burgerpeiling opnieuw uit. Overigens sluit 'Vensters voor Dienstverlening' ook nauw aan op 'Waar staat je gemeente'.

Tot slot willen we als gemeente in 2017 kijken of we naast een enquête ook feedback van inwoners kunnen organiseren vanuit persoonlijk contact, telefonisch of in gesprek. Op deze manier willen we ook voor onze feedback dichterbij onze inwoners staan.

Informatiebeveiliging

Met een steeds transparanter wordende gemeente waarbij burgers en bedrijven toegang hebben tot hun eigen dossier en waarbij gegevens integraal met andere overheden worden uitgewisseld (o.a. binnen het sociale domein) vraagt de beveiliging van informatie om continue waakzaamheid, innovatie en borging. Door de overgang naar digitaal werken zijn we ook afhankelijker van onze ICT. We blijven aandacht besteden aan het verder inperken van onze kwetsbaarheid op digitaal gebied, denk naast beveiliging aan maatregelen rondom continuïteit (uitwijk), organisatie en infrastructuur. Onder de paraplu van 'De basis op orde' wordt in 2016 een kwaliteitshandboek Informatievoorziening opgesteld. Daarin zijn alle processen rondom informatievoorziening en informatiebeveiliging gebundeld. De verschillende terreinen, van Suwinet tot DigiD en van archiefwet tot basisregistraties (BAG, BGT en BRP), vallen daarmee onder één kwaliteitssysteem.

Er is van de verschillende processen een vertaling gemaakt naar het zaakstelsel. Op deze manier zijn de borging, navolgbaarheid en daarmee de aantoonbaarheid uniform geregeld. Na vaststelling van het handboek zal dit kwaliteitssysteem de basis vormen voor zelfevaluatie en audits.

Wat willen we bereiken?

Als gemeente Midden-Drenthe werken we aan goede servicegerichte dienstverlening aan onze burgers. Als doelstelling hanteren we hierbij dat inwoners de dienstverlening beoordelen met gemiddeld een 7.

Beoordeling dienstverlening	2006	2008	2012	2014	2016	2018
Inwoners beoordelen dienstverlening met gemiddeld een 7 (streefcijfer)	6,7	7,3	7,5	6,9		

Tweejaarlijks doet onze gemeente mee aan het onderzoek van 'Waar staat je gemeente'. Eind 2014/ begin 2015 heeft het laatste onderzoek plaatsgevonden. Met een cijfer van 6,9 zitten we net onder het ambitieniveau. Aangezien de opbouw van het onderzoek is gewijzigd valt niet te zeggen of het niveau van dienstverlening ook daadwerkelijk is gedaald.

Daarbij kan gezegd worden dat relatief gezien Midden-Drenthe nu ruim boven het landelijk gemiddelde van 6,6 zit, daar waar we bij eerdere onderzoeken net onder of op het gemiddelde zaten.

Kortom, we zijn een goede middenmoter, maar om echt boven de massa uit te stijgen moeten we nog een stap maken. De ambitie blijft goede dienstverlening leveren die wordt beoordeeld met een zeven.

Indicatoren

Naast het algemene beoordeling van de dienstverlening door de burger hanteren we voor onze dienstverlening een aantal indicatoren waarmee inhoudelijk het niveau van de dienstverlening wordt gemeten. Deze indicatoren richten zich enerzijds op de verschillende vormen van klantcontact (telefoon, e-mail, balie, post) en anderzijds op de afhandeling van de dienstverlening zelf (afhandeltermijnen).

Indicatoren afhandeling klantcontacten	Doel	2011	2012	2013	2014	2015
		Gerealiseerd				
Aantal opgenomen telefoontjes binnen 20 seconden	80%	81%	-	-	-	-
Beantwoording van de brieven binnen 10 dagen	80%	-	57%	65%	84%	82%
Aantal klanten dat minder dan 10 minuten wacht	80%	83%	84%	90%	89%	89%

Aantal opgenomen telefoontjes binnen 20 seconden

Vanwege gebruik van verouderde software van de huidige telefooncentrale is het niet mogelijk deze kengetallen momenteel uit de systemen te halen. De invoering van een nieuw telefonieplatform is in 2012 stopgezet in afwachting van een betere integratie tussen vast en mobiel telefoonverkeer. Deze integratie is gewenst om stappen te kunnen zetten op het gebied van de bereikbaarheid van de individuele ambtenaar naar onze burgers. Met de aanschaf van een nieuw telefonieplatform, welke begin 2017 in gebruik wordt genomen, zullen deze cijfers in de toekomst opnieuw in beeld gebracht worden.

Indicatoren afhandeling klantvragen	Doel	2011	2012	2013	2014	2015
		Gerealiseerd				
Afhandeling vergunningen binnen de wettelijke termijn	100%	95%	96%	96%	91%	92%
Afhandeling bezwaarschriften binnen de wettelijke termijn	100%	75%	88%	92%	93%	99%
Afhandeling meldingen binnen 5 dagen	80%	-	87%	85%	67%	82%

Afhandeling meldingen binnen 5 dagen

In 2015 is de werkwijze rondom de afhandeling van meldingen opnieuw aangepast, met als resultaat dat de cijfers terug zijn op het oude niveau.

Het percentage 'afgehandelde meldingen binnen 5 dagen' was in 2014 lager dan in de jaren daarvoor.

Deze daling wordt vooral veroorzaakt doordat meldingen omtrent planmatig of periodiek onderhoud in 2014 anders zijn verwerkt.

Klachten

De behandeling van klachten is een wezenlijk onderdeel van de dienstverlening. Het gaat daarbij om klachten zoals bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht: klachten gericht tegen het handelen en gedrag van medewerkers en (leden van) het college.

Het door Necker van Naem in 2014 verrichte onderzoek bij de sociale dienst geeft onder andere aanbevelingen over de behandeling van klachten. Daarbij gaat het vooral over het verantwoorden van wat er met klachten gebeurt, zowel in de fase van minnelijk overleg als in de fase van de formele afhandeling.

In 2015 zijn we daarom, als onderdeel van 'De basis op orde' nog verder gaan kijken naar de manier waarop we beter om kunnen gaan met klachten en bezwaarschriften.

Vanaf 2014 geven we middels een overzicht inzicht in de klachten van het afgelopen jaar. Dit overzicht bevat informatie over de reden, de uitkomst (gegrond of ongegrond) en de afhandelsnelheid. Voor de afhandelsnelheid is de inzet dat binnen er 5 werkdagen persoonlijk contact is geweest met de klager. Dit benadrukt dat we klachten serieus nemen en draagt bij aan het vinden van een oplossing in de informele fase. Dat brengt ons bij de volgende doelstellingen en indicatoren.

Indicatoren afhandeling klachten	Doel	2014	2015	2016	2017	2018
		Gerealiseerd				
Aantal klachten		40	25			
1e contact binnen 5 werkdagen	80%	55%	64%			
Afhandeling binnen de wettelijke termijn van 42 dagen	100%	75%	96%			

Jaarlijks zijn er vele duizenden klantcontacten. Hoewel iedere klacht er een teveel is, is een aantal van 25 klachten op jaarbasis naar onze indruk relatief laag. Een verbeterpunt is het tijdig in behandeling nemen van een klacht. In de loop van 2015 zagen we daarin een verdere verbetering. In

2016 heeft dit zich doorgezet. In het eerste half jaar van 2016 waren alle binnengekomen klachten binnen vijf werkdagen in behandeling genomen.

Wat gaan we daar voor doen?

Het verbeteren van onze dienstverlening gebeurt continu. Bij de ontwikkelingen is al een doorkijk gegeven welke projecten er voor 2017 gepland staan. Onderstaand een beknopt overzicht daarvan.

Onderdeel	Wanneer
Beschikbaar en Bereikbaar <i>Herinrichting hal, Telefoonie</i>	2016 - 2017
Kwaliteitshandboek Informatievoorziening <i>Onderdeel van "De basis op orde"</i>	2015 - 2017
Burgeronderzoek	Elke 4 jaar
Vensters voor Dienstverlening	2017

Voor de genoemde projecten zijn reeds middelen beschikbaar gesteld in het kader van Dienstverleningsprogramma dat eind 2014 is afgerond. Inzet is dat er geen aanvullende middelen benodigd zijn.

Wat mag het kosten?

Dienstverlening Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	1.658	1.603	958	939	882	817
Totaal lasten	1.658	1.603	958	939	882	817
Totaal baten	549	554	676	614	390	390
Resultaat voor mutaties reserves	1.108	1.049	282	325	492	427
Mutaties reserves:						
Resultaat na mutaties reserves	1.108	1.049	282	325	492	427

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 694.000 ten opzichte met voorgaande jaren. Bij de legesopbrengsten rijbewijzen, paspoorten en ID-kaarten wordt rekening gehouden met de geldigheidsduur van het document. Voor 2017 en 2018 worden meer leges paspoorten en rijbewijzen verwacht. Vanaf 2019 worden door verlenging van de looptijd van rijbewijzen, paspoorten en ID-kaarten lagere legesopbrengsten begroot. Een verkiezing kost circa € 40.000. Voor de jaren 2017 en 2018 staat 1 verkiezing gepland. Voor 2019 zijn dit er 2. Hierdoor stijgen de kosten voor verkiezingen met € 40.000. Voor 2020 vervallen de kosten voor verkiezingen waardoor een voordeel van € 80.000 ontstaat.

Reserves

Voor dit deelprogramma vindt geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Programma

Deelprogramma

Werk en inkomen

Werkgelegenheid

Inkomen en Re-integratie

Nieuwkomers

Inkomensondersteuning

Programmadoelstelling

Het bevorderen en behouden van de werkgelegenheid en het bevorderen van de arbeidsdeelname, zodat inwoners in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien.

Het verstrekken van een uitkering is daarbij geen automatisme. Het beleid voor de Participatiewet kent een goede balans tussen aan de ene kant verplichtingen voor wie daarvoor verantwoordelijkheid kan dragen en aan de andere kant zorg voor wie kwetsbaar is en die verantwoordelijkheid niet kan dragen.

Als uitvloeisel van het rapport van Necker van Naem zijn alle activiteiten binnen de Participatiewet die gevolgen hebben voor uitkeringsgerechtigden navolgbaar en transparant vastgelegd in het dossier van de betreffende uitkeringsgerechtigde.

Beleidskader

- Nota grondbeleid
- Landbouwontwikkelingsvisie
- Masterplan Beilen Centrum
- Beleidsnota Re-integratie is (net) werken 2016 - 2020
- Armoedebelief 2008-2012 Gemeente Midden-Drenthe Uw goed recht!
- Beleid sociale activering 2010 – 2014 Maatwerk in Meedoen
- Beleidsnotitie Modernisering van de Wet sociale werkvoorziening
- Nota + Plan van aanpak vrijwilligersbeleid 2008 Meedoen in Midden-Drenthe
- Nota Natuurlijke Kracht (economisch beleid)
- Nota integrale schuldhulpverlening 2013-2017 gemeente Midden-Drenthe
- Nota Chronisch zieken en gehandicapten 2015-2019 gemeente Midden-Drenthe
- Coalitieakkoord 'Samen' 2014-2018

Coalitieakkoord

- In stand houden van het sociaal beleid, inclusief het armoedebelief.
- Voor inwoners die door een gebrek aan geld als gevolg van gemeentelijke bezuinigingen niet meer kunnen participeren in activiteiten is er een financieel vangnet.
- Het nieuwe beleid voor de uitvoering van de Participatiewet kent een goede balans tussen aan de ene kant verplichtingen voor wie daarvoor verantwoordelijkheid kan dragen en aan de andere kant zorg voor wie kwetsbaar is en die verantwoordelijkheid niet kan dragen.
- We nemen in deze bestuursperiode een besluit over de positie van Alescon.
- We onderzoeken de mogelijkheid van één loket voor alle sociale vragen.
- Het stimuleren van werk(gelegenheid) en de economie door te verkennen welke rol de gemeente kan vervullen in de koppeling tussen onderwijs en bedrijfsleven.

- We vervullen als gemeentelijk werkgever een rol in het bieden van mogelijkheden voor mensen met een beperking.
- We ondersteunen plannen om in de gehele gemeente aansluiting op het glasvezelnetwerk mogelijk te maken.
- Wanneer het bedrijfsleven geconfronteerd wordt met lokale regels die als belemmerend worden ervaren, onderzoeken we de mogelijkheid om die regels af te schaffen of te veranderen.
- We onderzoeken de mogelijkheid en de behoefte om als gemeente een rol te spelen in het stimuleren van verduurzaming van de agrarische sector.
- We voeren, binnen onze mogelijkheden, een actief beleid om leegstand van winkels te voorkomen en op te lossen.

Relatie met andere programma's

- Onderwijs en Jeugd
- Bouwen, wonen en milieu
- Openbare ruimte
- Zorg en Welzijn

Ontwikkelingen

In 2016 is de nieuwe beleidsnotitie over re-integratie door de raad vastgesteld. Dit is een interactief proces geweest waarbij gebruik is gemaakt van de expertise van raadsleden, werkgevers, minimaraad en andere belanghebbenden in het veld. In de notitie is opgenomen hoe de uitkomsten van het onderzoek naar re-integratie zijn verweven in de werkprocessen van sociale zaken.

Uitvoeringstechnisch wordt ook in 2017 veel aandacht besteedt aan de verdere uitwerking van de arbeidsmarktregio en zal verder gegaan worden met het omvormen van Alescon.

Deelprogramma Werkgelegenheid

Ontwikkelingen

De Nederlandse economie heeft zich redelijk hersteld. De groei is voornamelijk ontstaan door toenemende binnenlandse bestedingen. In Midden-Drenthe hebben we ook signalen dat de regio zich herstelt. We worden vaker door ondernemers die een locatie zoeken voor uitbreiding. Daarnaast zien we de werkloosheid afnemen en de uitgezette vacatures toenemen.

Naast deze positieve signalen zijn er ook aandachtsgebieden. De detailhandel is onomkeerbaar veranderd en aan het veranderen. In verschillende kernen verenigen ondernemers zich om mee te kunnen gaan in de veranderingen. Wij faciliteren dit proces waar we kunnen.

De stijging naar het gebruik van data zet onverminderd door. De realisatie van breedband in de gemeente zal dan ook een positief effect hebben op de vestigingscriteria.

Wat willen we bereiken?

Het is van belang om te zorgen dat de basis goed is en blijft, dat wil zeggen dat we zorgen voor een goed vestigingsklimaat. Hierbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan een hoogwaardig voorzieningenniveau (breedband), een goede bereikbaarheid en een vitaal ondernemersklimaat, in combinatie met een aantrekkelijke omgeving.

In 2016 is in samenwerking met alle Drentse gemeenten een ondernemerspeiling gehouden. De uitkomsten hiervan worden gebruikt om de gemeente nog ondernemersvriendelijker te maken. Het gaat dan om zaken als randvoorwaarden scheppen voor de ontwikkeling van bedrijvigheid. Maar ook gunstige vestigingsvoorwaarden, duidelijke regelgeving, en gerichte beleidsondersteuning kunnen bijdragen aan een goed vestigingsklimaat voor ondernemingen.

Goed relatiebeheer is essentieel om invloed te hebben op de verschillende onderdelen van het vestigingsklimaat van Midden-Drenthe.

Algemene doelstellingen	
1.	Beschikken over voldoende beschikbare bedrijventerreinen en ruimte voor bedrijvigheid.
2.	Verdieping, verbreding en schaalvergroting van de aanwezige agrarische bedrijvigheid.
3.	Actualiseren bestemmingsplannen (voorwaardenscheppend).
4.	Gemeente is aanspreekpunt en gesprekspartner van het bedrijfsleven.

Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV worden met ingang van de begroting 2017 beleidsindicatoren in de begroting opgenomen. De beleidsindicatoren dienen ter toelichting van de maatschappelijke effecten in de programma's. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven en afkomstig van de website 'Waar staat je gemeente'.

Hieronder staan de beleidsindicatoren met betrekking tot dit deelprogramma opgenomen. De cijfers voor Midden-Drenthe worden vergeleken met de cijfers van gemeenten uit de inwonersklasse 25.000 -50.000.

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
<i>Banen</i>	per 1.000 inw 15-64jr	2015	Midden-Drenthe	639,4	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
		2015	25.000 - 50.000 inwoners	656,4	
<i>Vestigingen</i>	per 1.000 inw 15-64jr	2015	Midden-Drenthe	141	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
		2015	25.000 - 50.000 inwoners	121,8	

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
<i>Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)</i>	index	2013	Midden-Drenthe	88	Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt geproduceerd.
		2013	25.000 - 50.000 inwoners	98	
<i>Functiemenging</i>	%	2015	Midden-Drenthe	48,7	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
		2015	25.000 - 50.000 inwoners	48,7	

Wat gaan we daar voor doen?

	Doelstellingen	
	Wat	Wanneer
1.	Benutten huidige bedrijventerreinen Dambroeken, Ossebroeken (Beilen), Leemdijk West (Smilde) en Koekoeksdijk (Nieuw Balinge) door acquisitie.	Doorlopend
2.	Vestigingsvoorwaarden op peil houden en zo mogelijk verbeteren.	Doorlopend
3.	(Financieel) ondersteunen van projecten die passen binnen de landbouwonwikkelingsvisie.	Doorlopend
4.	Structureel overleg gemeentelijke overlegcommissie o.a. t.b.v. uitvoering landbouwonwikkelingsvisie & overleg met landbouworganisaties.	Doorlopend
5.	Netwerken met belangenorganisaties en andere overheden	Doorlopend
6.	Promotie gemeente op beurzen en in publicaties	Doorlopend
7.	Proactieve houding naar ondernemers door ca. 100 bedrijfsbezoeken vanuit bestuur en ambtelijke organisatie.	Doorlopend

Uitgifte bedrijventerreinen (in m²)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016 tot 1 juli	Nog uit te geven m2	%
Ossenbroeken	6.117	0	483	0	3.873	0	26.285	15,9%
Dambroeken	0	0	0	0	0	0	6.107	32,3%
Leemdijk	0	0	0	0	2.110	0	12.128	47,0%
Nieuw-Balinge	0	0	2.661	0	0	0	4.295	61,8%

Wat mag het kosten?

Werkgelegenheid Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	25	0	0	0
Bestaand beleid	797	667	909	542	596	382
Totaal lasten	797	667	934	542	596	382
Totaal baten	615	427	677	286	338	126
Resultaat voor mutaties reserves	182	239	257	256	258	255
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	0	0	25	0	0	0
Saldo mutaties reserves	0	0	-25	0	0	0
Resultaat na mutaties reserves	182	239	232	256	258	255

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 53.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

Hogere rentekosten, € 47.000, van de niet in exploitatie genomen bedrijfsgronden.

Voor het project bloemrijke akkers wordt incidenteel € 25.000 vanuit de reserve Openbare ruimte beschikbaar gesteld.

Voor 2018 en 2019 worden € 22.000 opgenomen als kosten uitvoering Middenveldtentoonstelling.

Reserves

Voor dit deelprogramma wordt in 2017 € 25.000 voor het project bloemrijke akkers onttrokken aan de reserve Openbare ruimte.

Deelprogramma Inkomen en Re-integratie

Ontwikkelingen

In 2016 is de re-integratienota 'Re-integratie is (net)werken' door de gemeenteraad vastgesteld. Hierin wordt het re-integratiebeleid voor de jaren 2016 tot 2020 uiteengezet. Hierin beschrijven we

de middelen en voorzieningen die we inzetten om bijstandsgerechtigden duurzaam te laten re-integreren en/of, als re-integratie niet mogelijk is, te participeren in de samenleving.

In de nota worden de verschillende doelgroepen en de daarbij behorende acties beschreven. Het zwaartepunt ligt bij de re-integratie van jongeren en mensen met een arbeidsbeperking

In 2017 wordt structureel ruimte gemaakt in de begroting om een medewerker voor de jeugdwerkloosheid aan te stellen. Tot op heden werd deze persoon uit externe middelen betaald.

In 2017 gaan we verder met de omvorming van Alescon en zijn de resultaten bekend van de extra investering in uitstroom.

Wat willen we bereiken?

Algemene doelstellingen	
1.	We willen bijstandsgerechtigden (weer) zelfstandig maken.
2.	We willen de mogelijkheden voor regulier werk bevorderen.
3.	We willen het verdienvermogen van mensen benutten.
4.	We willen scholing van met name de doelgroep 18 tot 27 jaar bevorderen.
5.	We willen actieve deelname aan de maatschappij bevorderen.
6.	We willen de contacten met (lokale) werkgevers onderhouden en uitbreiden.
7.	We willen nauw samenwerken met andere gemeenten in de arbeidsmarktregio.
8.	We willen werken op basis van vaste afspraken met onze klanten.
9.	We willen de gemeenteraad in staat stellen om duidelijke sturing te geven aan het beleid.

Indicator	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gemiddeld aantal Participatiewet-uitkeringen	441						
Gemiddeld aantal uitkeringen Duurzaam Verblijf	67						
Gemiddeld aantal IOAW-uitkeringen	28						
Gemiddeld aantal IOAZ-uitkeringen	6						

In 2016 is nieuw re-integratiebeleid vastgesteld. Dat is een goed moment om bovenstaande indicatoren aan te passen. Er is een onderscheid gemaakt in de verschillende gemeentelijke uitkeringen die verstrekt worden. We hebben als gemeente geen invloed op het aantal uitkeringen Duurzaam Verblijf.

Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV worden met ingang van de begroting 2017 beleidsindicatoren in de begroting opgenomen. De beleidsindicatoren dienen ter toelichting van de maatschappelijke effecten in de programma's. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven en afkomstig van de website 'Waar staat je gemeente'.

Hieronder staan de beleidsindicatoren met betrekking tot dit deelprogramma opgenomen. De cijfers voor Midden-Drenthe worden vergeleken met de cijfers van gemeenten uit de inwonersklasse 25.000 -50.000.

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
<i>Demografische druk</i>	%	2016	Midden-Drenthe	59,7	De som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 15 tot 65 jaar.
		2016	25.000 - 50.000 inwoners	58,4	
<i>Netto arbeidsparticipatie</i>	%	2015	Midden-Drenthe	66,3	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.
		2015	25.000 - 50.000 inwoners	66,1	
<i>Bijstandsuitkeringen</i>	per 10.000 inw 18jr e.o.	2015	Midden-Drenthe	263,2	Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 10.000 inwoners.
		2015	25.000 - 50.000 inwoners	264,8	
<i>Lopende re-integratievoorzieningen</i>	per 10.000 inw 15-65jr	2015	Midden-Drenthe	297,4	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar
		2015	25.000 - 50.000 inwoners	255,7	
<i>% werkloze jongeren</i>	%	2012	Midden-Drenthe	1,99	Het percentage werkloze jongeren (16-22 jaar).
		2012	25.000 - 50.000 inwoners	1,11	
<i>Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %</i>	%	2012	Midden-Drenthe	1,4	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
		2012	25.000 - 50.000 inwoners	2,7	

Lange termijnagenda		
Wat	Wanneer	Afdoening
Jaarrekening werkvoorzieningschap Alescon	Jaarlijks, 2 ^e kwartaal	rc Zorg en Welzijn, Raad

Wat gaan we daar voor doen?

Doelstellingen	
	Wat/doelstelling
1.	Alle jongeren van praktijkschool en voortgezet speciaal onderwijs hebben we vroegtijdig in beeld.
2.	Inzet van structurele loonkostensubsidie voor jongeren, ook 16 of 17-jarigen, om te plaatsen op afspraakbanen.
3.	Adequate afstemming tussen consultants werk, CJG, leerplichtambtenaren en RMC.
4.	Ondersteuning van jongeren tot 27 jaar is gericht op het behalen van startkwalificatie of directe uitstroom naar werk.
5.	Inzet op een zo hoog mogelijke opleiding om zo de kansen op duurzaam werk te vergroten.
6.	Inzet van innovatieve middelen om jongeren te begeleiding in de re-integratie.
7.	Inzet van alle mogelijke wettelijke middelen om mensen met een arbeidsbeperking naar werk te begeleiden.
8.	Werk bieden bij Alescon voor mensen die voor beschut werk geïndiceerd worden.
9.	Bemiddelen van 50-plussers op werk en vrijwilligerswerk.
10.	Opstarten van duale trajecten werk en onderwijs voor anderstaligen.
11.	Inzet op participatie voor mensen met een gehele of gedeeltelijke ontheffing van de arbeidsverplichting.
12.	Nauwere samenwerking tussen gemeente en ondernemers door het opstellen van een jaarlijkse marktbeveiligingsplan en opzetten van samenwerkingsverbanden.
13.	Op een transparante en navolgbare manier maatwerk leveren.

Wat mag het kosten?

Inkomen en Re-integratie Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	14.090	13.696	12.905	12.557	12.339	12.100
Totaal lasten	14.090	13.696	12.905	12.557	12.339	12.100
Totaal baten	6.669	6.187	6.107	6.107	6.107	6.107
Resultaat voor mutaties reserves	7.420	7.509	6.798	6.450	6.232	5.993
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	86	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	89	200	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves	-3	-200	0	0	0	0
Resultaat na mutaties reserves	7.417	7.309	6.798	6.450	6.232	5.993

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 518.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

De eigen bijdrage aan Alescon wordt vanaf 2017 € 345.000 hoger. Hier tegenover staat een hogere rijksbijdrage. Voor een bedrag van € 46.500 komt dit ten laste van de algemene middelen. De totale bijdrage aan Alescon ten laste van de algemene middelen bedraagt in 2017 ruim € 395.000.

Reserves

De mutaties 2015 en 2016 hebben betrekking op overgehevelde specifiek beschikbaar gestelde bedragen waarvan de uitvoering nog niet in de betreffende jaar had plaatsgevonden.

Voor dit deelprogramma vindt er vanaf 2017 geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Deelprogramma Nieuwkomers

Ontwikkelingen

In 2015 was de instroom van asielzoekers in Nederland hoog. In 2016 was er een forse daling. Per saldo betekent een en ander een forse toename van de te huisvesten statushouders voor de gemeente. Naast het zoeken van mogelijkheden tot huisvesting betekent dit meer kosten voor uitkeringen, inrichten van woningen en scholingskosten.

Meer mensen brengen ook extra werk voor VluchtelingenWerk met zich mee. De stichting heeft dan ook meer subsidie ontvangen voor de werkzaamheden.

De huidige afspraken met het COA voor het AZC in Oranje, verwoord in de bestuursovereenkomst, eindigen op 1 oktober 2017.

Wat willen we bereiken?

Algemene doelstellingen	
	Mensen met een niet-Nederlandse achtergrond adequate zorg bieden door:
1.	Voldoen aan de gemeentelijke inburgeringstaken
2.	Voldoen aan huisvestingstaakstelling voor statushouders

Wat gaan we daar voor doen?

	Doelstellingen	
	Wat	Wanneer
1.	Vervullen huisvestingstaakstelling van ± 40 personen per half jaar.	Doorlopend
2.	Subsidiëring Stichting VluchtelingenWerk Noord-Nederland	Doorlopend

Indicatoren Huisvestingstaakstelling	2012	2013	2014	2015	2016
Achterstand + taakstelling	3+11	-5+19	-8+31	4+58	17+86
Realisatie (2016 = 1 ^e halfjaar)	19	22	19	45	39

Wat mag het kosten?

Nieuwkomers Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	1.907	319	132	82	84	84
Totaal lasten	1.907	319	132	82	84	84
Totaal baten	1.914	0	52	0	0	0
Resultaat voor mutaties reserves	-7	319	80	82	84	84
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	148	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	9	176	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves	139	-176	0	0	0	0
Resultaat na mutaties reserves	132	143	80	82	84	84

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 64.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

De Stichting Vluchtelingenwerk ontvangt jaarlijks een subsidie. Deze subsidie wordt jaarlijks aangepast aan de loon- en prijsindex. Vanaf 2016 heeft Vluchtelingenwerk een extra subsidie ontvangen voor de toegenomen werkzaamheden.

Reserves

De mutaties 2015 en 2016 hebben betrekking op overgehevelde specifiek beschikbaar gestelde bedragen waarvan de uitvoering nog niet in de betreffende jaar had plaatsgevonden. Voor dit deelprogramma vindt vanaf 2017 geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Deelprogramma Inkomensondersteuning

Ontwikkelingen

Binnen de gemeente is een breed pakket aan inkomensondersteuning beschikbaar. Door de omvang is het niet altijd goed meer inzichtelijk wie wanneer of waar voor in aanmerking komt. De bedoeling is dit voor doelgroepen beter in beeld te brengen. Een eerste stap hierin was het kindpakket, nu is direct inzichtelijk welke vormen van vergoeding voor kinderen mogelijk zijn.

In 2016 bleek dat er veel minder dan verwacht een beroep is gedaan op de regeling Chronisch zieken en gehandicapten. Of dat te maken heeft met onbekendheid met de regeling of dat minder mensen er een beroep op kunnen doen dan vooraf werd aangenomen wordt onderzocht. Ingezet wordt in ieder geval op meer bekendheid met de regeling en het inzetten van intermediairs bijvoorbeeld de sociaal raadvrouw.

In 2017 kunnen we het eerste jaar van de schuldhulpverlening van de nieuwe aanbieder Sociaal.nl evalueren. We kunnen dan een eerste vergelijking maken met de vorige aanbieder.

Wat willen we bereiken?

De gemeente wil maximaal voorkomen dat een laag inkomen leidt tot sociale uitsluiting. Naast de inzet van het re-integratiebeleid, het Wmo-beleid, het sportbeleid en de volwasseneneducatie zijn binnen het deelprogramma algemene doelstellingen geformuleerd om dit te bereiken.

De resultaten die wij willen bereiken met het beleid zijn o.a.:

1. Maximaal voorkomen dat een laag inkomen leidt tot sociale uitsluiting.
2. Bevorderen dat mensen de voorzieningen krijgen waar ze recht op hebben.
3. Bevorderen dat mensen kunnen rondkomen van het inkomen dat ze hebben en niet in een schuldsituatie terecht komen.
4. Bevorderen dat mensen met problematische schulden hulp zoeken en krijgen.
5. Bevorderen dat instanties en vrijwilligersorganisaties samenwerken om minima te ondersteunen.

Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV worden met ingang van de begroting 2017 beleidsindicatoren in de begroting opgenomen. De beleidsindicatoren dienen ter toelichting van de maatschappelijke effecten in de programma's. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven en afkomstig van de website 'Waar staat je gemeente'.

Hieronder staan de beleidsindicatoren met betrekking tot dit deelprogramma opgenomen. De cijfers voor Midden-Drenthe worden vergeleken met de cijfers van gemeenten uit de inwonersklasse 25.000 -50.000.

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
% kinderen in uitkeringsgezin	%	2012	Midden-Drenthe	2,95	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
		2012	25.000 - 50.000 inwoners	3,53	

Wat gaan we daar voor doen?

Doelstellingen	
	Wat
1	Maximaal voorkomen dat een laag inkomen leidt tot sociale uitsluiting
	stimuleren gebruik uitkering voor activiteiten

Indicatoren	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Aantal verstrekte uitkeringen voor activiteiten</i>	392	409	380	308	302	378	534

De stijging van het aantal verstrekte uitkeringen in 2015 is een direct gevolg van het ophogen van de inkomensgrens voor de uitkering voor activiteiten en de PC-regeling van 110% naar 120%.

Doelstellingen	
	Wat
2	Bevorderen dat mensen de voorzieningen krijgen waar ze recht op hebben.
	• hulp sociaal raadvrouw aan minima • voorlichting aan intermediairs intern en extern (zie bij 5)

Indicatoren	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Aantal huisbezoeken sociaal raadvrouw</i>	75	71	72	84	87	81	78
<i>Aantal cliëntcontacten met sociaal raadvrouw</i>	1347	1174	1144	1358	1582	1705	2024

Doelstellingen	
	Wat
3	Bevorderen dat mensen kunnen rondkomen van het inkomen dat ze hebben en niet in een schuldsituatie terecht komen.
	• hulp sociaal raadvrouw aan minima (inkomensreparatie en voorzieningencheck) • inzet budgetconsulent • cursusaanbod – inkomen in balans, budgetteringscursussen

Indicatoren	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Aantal huisbezoeken sociaal raadvrouw aan klanten Voedselbank</i>	*	31*	27	32	49	40	34
<i>Aantal gebruikers voedselpakket op peildatum 31 december</i>	32	27	34	35	46	49	42

Doelstellingen	
	Wat
4	Bevorderen dat mensen met problematische schulden hulp zoeken en krijgen.
	• integrale intakes en doorverwijzingen naar hulpverlening door eigen budgetconsulent • divers aanbod schuldhelpverlening

Indicatoren		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	Aantal aanmeldingen budgetconsulent	-	-	-	-	-	208	173
	Aantal integrale intakes budgetcons.	-	-	-	-	-	168	139
	Aantal intakes/doorgestuurd naar shv.	95	134	121	149	155	79*	61
	Aantal budgetbeheer per 31 december	177	203	172	238	242	158	140
	Aantal WSNP-aanmeldingen **	15	16	16	25	27	21	21
	Aantal schuldhulpverleningstrajecten	82	106	90	122	121	57	40

* Sinds 1 maart 2014 verricht de budgetconsulent de integrale intakes. Indien een doorverwijzing naar Sociaal.nl plaatsvindt voor een schuldregeling of budgetbeheer vindt een beperkte intake bij Sociaal.nl plaats. Ook de intakes van januari en februari 2014 (voor de komst van de budgetconsulent) zijn hierin opgenomen.

** WSNP: Wet schuldsanering natuurlijke personen

Doelstellingen	
	Wat
5	Bevorderen dat instanties en vrijwilligersorganisaties samenwerken om minima te ondersteunen.
	Organiseren deskundigheidsbevordering intermediairs (screeners Voedselbank, AMW, gemeentepersoneel, leden regiegroep enz.)

Indicatoren		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	Aantal bijeenkomsten Regiegroep Armoedebeleid	3	3	3	4	3	3	3
	Aantal voorlichtingsbijeenkomsten over WWB, minimaregelingen en schuldhulpbeleid	2	3	2	21	20	11	16

Doelstellingen		
	Wat	Wanneer
	Regeling voor chronisch zieken en gehandicapten	
1.	Uitvoering geven aan deze regeling	doorlopend
2.	Voorlichting geven over de regeling aan inwoners	doorlopend
3.	Voorlichting geven aan intermediairs over de regeling	doorlopend
4.	De regeling evalueren na het eerste volledige jaar	2017

Wat mag het kosten?

Inkomensondersteuning Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	2.152	2.684	2.220	2.224	2.234	2.243
Totaal lasten	2.152	2.684	2.220	2.224	2.234	2.243
Totaal baten	390	365	365	365	365	365
Resultaat voor mutaties reserves	1.762	2.319	1.856	1.859	1.869	1.879
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	362	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	206	451	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves	156	-451	0	0	0	0
Resultaat na mutaties reserves	1.918	1.868	1.856	1.859	1.869	1.879

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 71.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

In 2016 is het budget voor inkoop producten schuldhelpverlening in de voorjaarsnota eenmalig met € 60.000 verlaagd en is door overheveling vanuit 2015 € 451.000 beschikbaar voor de uitvoering van de Regeling chronisch zieken en gehandicapten.

De meerjarige stijging heeft betrekking op het indexeren van de subsidie sociale raadvrouw.

Reserves

De onttrekking in 2016 heeft betrekking op de overheveling uit 2015 van de restantmiddelen voor de uitvoering van de Regeling chronisch zieken en gehandicapten.

Voor dit deelprogramma vindt vanaf 2017 geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Programma

Deelprogramma

Veiligheid

Openbare orde en veiligheid

Rampenbestrijding

Brandweer

Programmadoelstelling

Het waarborgen van de (brand)veiligheid van de mensen die in Midden-Drenthe wonen of verblijven en het handhaven van regelgeving en de openbare orde.

Beleidskader

- Integraal veiligheidsplan 2016-2018
- Regionaal Veiligheidsplan Noord Nederland 2015-2018
- Drentse Crisisplan
- APV 2014
- Henneconvenant Noord Nederland (waaronder handhavingsbeleid hard- en softdrugs gemeente Midden-Drenthe 2014)
- Bestuursovereenkomst COA gemeente

Coalitieakkoord

Niet van toepassing

Relatie met andere programma's

- Alle programma's

Ontwikkelingen

Geen bijzonderheden

Deelprogramma

Openbare orde en veiligheid

Ontwikkelingen

Het jaar 2017 staat in het teken van het uitvoeren van de prioriteiten uit het Integraal Veiligheidsplan en overige plannen. Prioriteiten liggen op het gebied van jeugd en veiligheid, geweld, woninginbraken, grootschalige incidenten en evenementen en georganiseerde criminaliteit.

Wat willen we bereiken?

Het behouden en verbeteren van de veiligheid en het veiligheidsgevoel van de inwoners van (Midden-) Drenthe. Hier zijn voorbeelden te benoemen als buurtpreventie waarbij het doel is inbraken te verlagen, coördinatie viering oud & nieuw om de veiligheid te vergroten en de schade aan materialen te verkleinen.

Algemene doelstellingen	
1.	Uitvoering geven aan de veiligheidsplannen waarbij draagvlak bij en samenwerking met de bevolking belangrijk is.
2.	Het werken aan de aandachtsgebieden veilige woon- en leefomgeving, bedrijvigheid en veiligheid, jeugd en veiligheid, integriteit en veiligheid en fysieke veiligheid.

Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV worden met ingang van de begroting 2017 beleidsindicatoren in de begroting opgenomen. De beleidsindicatoren dienen ter toelichting van de maatschappelijke effecten in de programma's. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven en afkomstig van de website 'Waar staat je gemeente'.

Hieronder staan de beleidsindicatoren met betrekking tot dit deelprogramma opgenomen. De cijfers voor Midden-Drenthe worden vergeleken met de cijfers van gemeenten uit de inwonersklasse 25.000 -50.000.

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
<i>Winkeldiefstal per 1.000 inwoners</i>	aantal per 1.000 inwoners	2015	Midden-Drenthe	0,9	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.
		2015	25.000 - 50.000 inwoners	1,2	
<i>Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners</i>	aantal per 1.000 inwoners	2015	Midden-Drenthe	3,9	Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).
		2015	25.000 - 50.000 inwoners	3,8	
<i>Diefstal uit woning per 1.000 inwoners</i>	aantal per 1.000 inwoners	2015	Midden-Drenthe	2,4	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.
		2015	25.000 - 50.000 inwoners	3,1	

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2015	Midden-Drenthe	4,2	Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.
		2015	25.000 - 50.000 inwoners	5,2	

Wat gaan we daar voor doen?

	Doelstellingen	
	Wat	Wanneer
1.	Uitvoeren van veiligheidsplannen	Doorlopend

Wat mag het kosten?

Openbare orde en veiligheid Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	437	432	398	404	412	420
Totaal lasten	437	432	398	404	412	420
Totaal baten	55	52	53	54	55	55
Resultaat voor mutaties reserves	383	380	345	350	357	365
Mutaties reserves:						
Resultaat na mutaties reserves	383	380	345	350	357	365

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 36.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

Reserves

Voor dit deelprogramma vindt geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Deelprogramma Rampenbestrijding

Ontwikkelingen

Geen ontwikkelingen

Wat willen we bereiken?

Algemene doelstellingen	
De gemeentelijke organisatie (crisismanagement) is voorbereid op de rampenbestrijding doordat:	
1.	De gemeentelijke organisatie beschikt over actuele crisisplannen
2.	De operationele voorbereiding van het crisismanagement voldoet aan landelijke eisen
3.	De gemeentelijke organisatie oefent binnen de veiligheidsregio jaarlijks op verschillende niveaus

Wat gaan we daar voor doen?

Doelstellingen		
	Wat	Wanneer
1.	Opstellen geactualiseerde crisisplannen	Jaarlijks
2.	Opleiden / oefenen (nieuwe) functionarissen gemeentelijke/regionale rampenbestrijdingsorganisatie	Jaarlijks
3.	Drenthebreed opleiden, trainen en oefenen (per team, per proces of combinatie van processen)	Jaarlijks
4.	(multidisciplinaire) oefeningen gemeentelijk beleidsteam / operationeel leider	Jaarlijks
5.	Commando Plaats Incident: multidisciplinaire trainingen en oefeningen voor Officier van Dienst bevolkingszorg	Jaarlijks

Wat mag het kosten?

Rampenbestrijding Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	190	196	48	49	50	50
Totaal lasten	190	196	48	49	50	50
Totaal baten	0	0	0	0	0	0
Resultaat voor mutaties reserves	190	196	48	49	50	50
Mutaties reserves:						
Resultaat na mutaties reserves	190	196	48	49	50	50

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaat op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 148.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

Reserves

Voor dit deelprogramma vindt geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Deelprogramma Brandweer

Ontwikkelingen

De verdeelsleutel voor de gemeentelijke bijdrage aan de VRD is gewijzigd. Dit leidt tot fors hogere lasten.

Wat willen we bereiken?

Het brandweezorgniveau in Midden-Drenthe moet voldoen aan landelijke, regionale en gemeentelijke normen.

Algemene doelstellingen

1.	We stellen eisen aan de activiteiten die voortvloeien uit de brandweertaken pro-actie en preventie, preparatie, repressie en nazorg
2.	Gebruiksvergunning- en meldingsplichtige inrichtingen beschikken over een geldige (gebruiks)vergunning en deze inrichtingen worden gecontroleerd
3.	Advisering preventie in het algemeen en voor bouwplannen en evenementen
4.	Behoud lokale borging repressieve dienst (vrijwillige brandweer)

Lange termijnagenda

Wat	Wanneer	Afdoening
Bespreken Jaarverslag VRD	jaarlijks, 2e kwartaal	rc Algemeen Bestuur, Raad

Wat gaan we daar voor doen?

Doelstellingen		
	Wat	Wanneer
1.	Uitvoering brandweertaken overeenkomstig geldende normen en afspraken vanuit de begroting en beleidsplannen VRD.	Jaarlijks

Wat mag het kosten?

Brandweer Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	1.465	1.432	1.546	1.589	1.647	1.706
Totaal lasten	1.465	1.432	1.546	1.589	1.647	1.706
Totaal baten	45	0	0	0	0	0
Resultaat voor mutaties reserves	1.421	1.432	1.546	1.589	1.647	1.706
Mutaties reserves:						
Resultaat na mutaties reserves	1.421	1.432	1.546	1.589	1.647	1.706

Toelichting

In 2016 heeft de gemeente € 88.000 terugontvangen als aan rekeningresultaat 2015. Hiernaast gaat op grond van een nieuwe verdeelsleutel de gemeentelijke bijdrage omhoog: 2017: € 23.000; 2018: € 80.000; 2019 € 140.000 en 2020 € 200.000.

Reserves

Voor dit deelprogramma vindt geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Programma

Deelprogramma

Onderwijs en Jeugd

Onderwijs huisvesting
Lokaal onderwijsbeleid
Lokaal jeugdbeleid

Programmadoelstelling

Een optimaal opleidings- en ontwikkelingsniveau voor jongeren en volwassenen door de zorg voor het onderwijs en het bieden van een volwaardige plaats in de samenleving, zowel in fysiek als in sociaal opzicht.

Beleidskader

- Integraal Huisvestingsplan onderwijs (IHP), geactualiseerd in 2013
- Lokaal Onderwijsbeleid 2014-2018 Een leven lang leren
- Actieplan Jeugd en Zorg
- Coalitieakkoord 'Samen aan de slag voor een sociaal en duurzaam Midden-Drenthe (2014-2018)'
- VVE beleid 2014- 2018

Coalitieakkoord

- Er wordt gestart met de plannen voor het onderwijs in kindcentra op twee locaties in Beilen waarvan een in de woonservicezone.
- De middelen voor een nieuwe school voor Voortgezet Onderwijs worden in ieder geval tot 1 mei 2015 beschikbaar gehouden.
- De verantwoordelijkheid voor het onderhoud van de schoolgebouwen in het primair onderwijs wordt op een correcte manier overgedragen aan de schoolbesturen.
- Voortzetting van de plannen voor nieuwe huisvesting voor het Voortgezet Onderwijs in Beilen. Door inbreng vanuit de scholen moet de nieuwe gezamenlijke huisvesting een aantoonbare versterking van kwaliteit gepaard aan efficiencyvoordelen opleveren.

Relatie met andere programma's

- Veiligheid
- Zorg en welzijn

Ontwikkelingen

In 2016 is een besluit genomen over de locatie van de nieuwe VO school en de bouw hiervan wordt gestart in 2018. De overgang van peuterspeelzaalwerk, gecombineerd met kinderopvang is in 2016 afgerond.

Deelprogramma Onderwijs huisvesting

Ontwikkelingen

In 2016 is een keuze gemaakt voor de locatie van de nieuwe school voor VO onderwijs in Beilen. De voorbereidende werkzaamheden zullen in 2017 plaatsvinden en de verwachting is dat we in 2018 de schop in de grond kunnen steken.

Wat willen we bereiken?

Algemene doelstellingen

Behouden van een breed onderwijsaanbod (basis- en voortgezet onderwijs) in Midden-Drenthe door: nieuwbouwprojecten onderwijs/kindcentra

Lange termijnagenda

Wat	Wanneer	Afdoening
Stichting Openbaar Basisonderwijs Midden – Drenthe: Jaarrekening en begroting.	Jaarlijks, 3e kwartaal	rc Zorg en Welzijn / raad

Wat gaan we daar voor doen?

	Doelstellingen	
	Wat	Wanneer
1.	Huisvestingsplan onderwijs in Midden-Drenthe opstellen	2017/2018
2.	Concrete invulling onderwijshuisvesting	
	• Voorbereiding nieuwbouw VO Beilen	2017

Wat mag het kosten?

Onderwijs huisvesting Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	4.488	1.718	1.949	1.897	1.777	1.732
Totaal lasten	4.488	1.718	1.949	1.897	1.777	1.732
Totaal baten	9	9	9	9	9	9
Resultaat voor mutaties reserves	4.479	1.709	1.939	1.888	1.768	1.723
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	100	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	3.002	100	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves	-2.902	-100	0	0	0	0
Resultaat na mutaties reserves	1.577	1.609	1.939	1.888	1.768	1.723

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord.

Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 40.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

Op grond van de vernieuwing BBV moet vanaf 2017 de renteomslag gehanteerd worden voor alle investeringen. Alleen voor de in exploitatie genomen gronden is een specifieke renteberekening voorgeschreven. De rente omslag gaat van 2,1% naar 3,5%. Voor de onderwijs huisvesting heeft dit een negatief effect van bijna € 370.000.

Reserves

In het bestedingsplan 2015 heeft de raad € 100.000 beschikbaar gesteld als voorbereidingskosten voor de vestiging van een kindcentrum in de woonservicezone en de verplaatsing van de Harm Smeengeschool en De Eshorst.

In 2015 / 2016 werd duidelijk dat de discussie over de toekomst van het onderwijs en daarmee de onderwijshuisvesting in Beilen breder getrokken moet worden dan alleen genoemd kindcentrum. Ten laste van dit krediet zijn daarom in 2015 geen uitgaven gedaan. Het krediet is overgeheveld naar 2016 maar zal niet worden besteed en is in 2016 vervallen.

Voor dit deelprogramma vindt vanaf 2017 geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Deelprogramma Lokaal onderwijsbeleid

Ontwikkelingen

In februari 2015 heeft de gemeenteraad het projectvoorstel Toekomst Buurtacademie vastgesteld. Zonder gemeentelijke bijdrage is het verzorgen van kwalitatief goede cursussen niet mogelijk. Het project richt zich op de instandhouding van educatie in de dorpen in de jaren 2015 en 2016. Op basis van een evaluatie van het project in mei 2016 is besloten het project met 1 jaar te verlengen. De stichting Welzijnswerk Midden-Drenthe ontvangt per jaar € 25.000 voor de uitvoering van het project.

Vanaf 1 september 2016 worden de peuterspeelzalen opgenomen in de Integrale Kindcentra.

Wat willen we bereiken?

Voortzetten van effectief beleid uit voorgaande jaren op basis van de lokale educatieve agenda en de nota Lokaal Onderwijs beleid (een leven lang leren), in samenwerking met schoolbesturen en overige instellingen.

Algemene doelstellingen	
1.	Vroegtijdig signaleren en bestrijden van onderwijsachterstanden bij peuters.
2.	Voorkomen dat leerlingen zonder startkwalificatie van school gaan.
3.	Het bieden van en vergroten van de mogelijkheden voor volwasseneneducatie.

Lange termijnagenda		
Wat	Wanneer	Afdoening
Onderwijsverslag: voortgang onderwijsnota	Halfjaarlijks	rc Zorg en Welzijn

Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV worden met ingang van de begroting 2017 beleidsindicatoren in de begroting opgenomen. De beleidsindicatoren dienen ter toelichting van de maatschappelijke effecten in de programma's. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven en afkomstig van de website 'Waar staat je gemeente'.

Hieronder staan de beleidsindicatoren met betrekking tot dit deelprogramma opgenomen. De cijfers voor Midden-Drenthe worden vergeleken met de cijfers van gemeenten uit de inwonersklasse 25.000 -50.000.

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
% achterstandsleerlingen	%	2012	Midden-Drenthe	5,62	Het percentage leerlingen (4-12 jaar) in het primair onderwijs dat kans heeft op een leerachterstand.
		2012	25.000 - 50.000 inwoners	8,94	
Absoluut verzuim	per 1.000 leerlingen	2014	Midden-Drenthe	1	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen.
		2014	25.000 - 50.000 inwoners	3	
Relatief verzuim	per 1.000 leerlingen	2014	Midden-Drenthe	35	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerlingen.
		2014	25.000 - 50.000 inwoners	48	

Wat gaan we daar voor doen?

	Doelstellingen	
	Wat	Wanneer
1.	Uitvoering Vroegtijdige en Voorschoolse Educatie in de voorschoolse periodes en de onderbouw van de basisscholen..	Doorlopend
	Volgen en bijsturen van de uitvoering.	Doorlopend
2.	Inzet handhaving leerplicht op mbo-scholen in Hogeveen, Assen en Groningen.	Doorlopend

	Doelstellingen	
	Toezicht op naleving van de Leerplichtwet met meer aandacht voor preventie: deelname Zorg- en adviesteams, leerplichtsprekuren, voorlichting en project vmbo-mbo. Maatwerk voor risicojongeren en voortijdig schoolverlaters (vsv).	Doorlopend
	Aanmelding voortijdige schoolverlaters bij het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt voor ondersteuning en begeleiding. VSV-overleg	Doorlopend
3.	In stand houden en ontwikkelen buurtacademies.	Doorlopend

Wat mag het kosten?

Lokaal onderwijsbeleid Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	25	0	0	0
Bestaand beleid	1.711	1.741	1.140	1.083	1.133	1.176
Totaal lasten	1.711	1.741	1.165	1.083	1.133	1.176
Totaal baten	106	98	98	98	98	98
Resultaat voor mutaties reserves	1.605	1.642	1.067	985	1.035	1.078
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	25	25	25	0	0	0
Saldo mutaties reserves	-25	-25	-25	0	0	0
Resultaat na mutaties reserves	1.580	1.617	1.042	985	1.035	1.078

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 261.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

De administratieve boeking huur gymlokalen basisonderwijs is beëindigd. Hierdoor ontstaat op dit deelprogramma een voordeel (€ 230.000), maar op het deelprogramma sport een nadeel van dezelfde omvang.

Het budget voor het leerlingenvervoer is op basis van de uitgaven over het eerste half jaar 2016 met € 130.000 naar beneden bijgesteld. Door de indexering van het leerlingenvervoer stijgen de uitgaven in de jaren daarna licht.

Vanaf 2017 ontvangt de gemeente een decentralisatie-uitkering voorschoolse voorzieningen die oploopt van € 24.485 in 2016 naar € 122.425 in 2020. Hier tegenover staat dat de Wet OKE gelden - € 140.818 - met ingang van 2018 vervallen. Het saldo tussen beide is 1-op-1 verwerkt in de uitgaven op dit deelprogramma, wat zorgt voor schommelingen door de jaren heen. Een en ander vloeit voort uit het rijksbeleid gericht op het gelijktrekken van regelgeving op het gebied van Kinderopvang en Peuterspeelzaalwerk (zie nota peuterspeelzaalwerk en voorschoolse educatie in Midden-Drenthe).

Reserves

In 2015, 2016 en 2017 is € 25.000 aan de reserve Lokaal onderwijsbeleid ten behoeve van het project Toekomst Buurtacademie. Vanaf 2018 vindt er voor dit deelprogramma geen toevoeging of onttrekking aan een reserve meer plaats.

Deelprogramma Lokaal jeugdbeleid

Ontwikkelingen

- De inkoop van jeugd- en wmo voorzieningen (muv HH) wordt in de regio Noord-Midden Drenthe gezamenlijk opgepakt vanaf 2017. Het wordt een resultaatgerichte inkoop.
- De Transformatienota Jeugdhulp is naar verwachting in 2016 vastgesteld. In deze notitie worden een aantal aanzetten gegeven voor verdere doorontwikkeling. Het belangrijkste hierbij is dat de gemeente meer sturing kan geven aan de te verlenen zorg. Daarbij gaat het niet zozeer om de inhoudelijke zorg maar vooral om het proces, zorgen dat er steeds een hulpverlener is en dat kinderen niet steeds worden doorverwezen.
- Vanaf 1 januari 2017 vervalt het Regionaal Transitie Arrangement en is de gemeente zelf verantwoordelijk voor de betalingen.
- Veilig Thuis Drenthe is de afgelopen jaren steeds negatief in het nieuws geweest met achterstanden. De gemeente(n) volgen dit actief om te voorkomen dat er weer achterstanden komen. Maandelijks wordt vanuit de GGD gerapporteerd.
- Van het beleidsplan Spelen zijn de eerste 6 jaar verstreken. Met behulp van de nieuwste gegevens wordt gekeken waar nog maatregelen moeten worden genomen. Dit gaat in overleg met Speeltuinoverleg Midden-Drenthe en de betreffende vrijwilligers.

Wat willen we bereiken?

Optimale afstemming in de (lokale) zorg en hulp ten aanzien van opgroeien en opvoeden via het CJG.

Gemeenten voeren de vrij toegankelijke zorg uit. Het gaat om:

- Informatie en advies aan jongeren en opvoeders;
- Het signaleren van problemen op het gebied van opvoeding en opgroeien;
- Het toeleiden naar de juiste zorg;
- Het bieden van licht pedagogische ondersteuning en;
- Coördinatie van zorg (Wmo prestatieveld 2).

Door meer in te zetten aan de voorkant (preventie, voorlichtingen en lichte ondersteuning), willen we duurdere vormen van zorg voorkomen. Een gezamenlijke doelstelling is om het aantal ondersteuningsvragen dat een beroep doet op de gespecialiseerde vormen van jeugdzorg terug te dringen. De lichte jeugdhulp kan veelal lokaal geregeld worden.

Het uiteindelijke doel is het versterken van de eigen kracht van de jongere en van het zorgend en probleemoplossend vermogen van diens gezin en sociale omgeving.

Naast de ondersteuning bij opvoed- en opgroei problemen willen wij met het lokaal jeugdbeleid een actieve deelname aan en de integratie van jongeren in de Midden-Drentse samenleving stimuleren en bevorderen. Concreet zetten wij daarbij in op:

- het behoud van de huidige jongerencentra en jeugdsozen (15), hangplekken en skatebanen(3);
- het vormgeven en borgen van de doorgaande ontwikkel- en leerlijn.
- zoveel mogelijk kinderen in Midden-Drenthe te laten deelnemen aan een voorschools aanbod.
- de realisatie en het behoud van speelvoorzieningen die voldoen aan wettelijke kwaliteitseisen, waarbij participatie van bewoners zoveel mogelijk wordt gestimuleerd;
- deelname aan het Drentsbrede Veiligheidshuis Drenthe;
- Nauwe lijnen houden met Veilig Thuis Drenthe;
- uitvoeren van het project Gezinscoach voor multiprobleemgezinnen.

Algemene doelstellingen	
1.	Door-ontwikkeling van een Centrum voor Jeugd en Gezin en de jeugdteams.
2.	Actieve deelname aan en de integratie van jongeren in de Midden-Drentse samenleving bevorderen.
3.	Bevorderen van de ontwikkeling van de motoriek, de fysieke beweging en de sociale ontwikkeling bij kinderen.

Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV worden met ingang van de begroting 2017 beleidsindicatoren in de begroting opgenomen. De beleidsindicatoren dienen ter toelichting van de maatschappelijke effecten in de programma's. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven en afkomstig van de website 'Waar staat je gemeente'.

Hieronder staan de beleidsindicatoren met betrekking tot dit deelprogramma opgenomen. De cijfers voor Midden-Drenthe worden vergeleken met de cijfers van gemeenten uit de inwonersklasse 25.000 -50.000.

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
<i>Verwijzingen Halt</i>	per 10.000 inw. 12- 17 jr	2014	Midden-Drenthe	29,8	Het aantal verwijzingen naar Halt, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar.
		2014	25.000 - 50.000 inwoners	124,8	
<i>Hardekern jongeren</i>	per 10.000 inw.	2014	Midden-Drenthe	1,6	Het aantal hardekern jongeren, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar.
		2014	25.000 - 50.000 inwoners	0,7	
<i>Jongeren met delict voor rechter</i>	%	2012	Midden-Drenthe	1,9	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
		2012	25.000 - 50.000 inwoners	1,83	
<i>Longeren met jeugdhulp</i>	% van alle jongeren tot 18 jaar	2015	Midden-Drenthe	12,2	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.
		2015	25.000 - 50.000 inwoners	9,9	
<i>Longeren met jeugdreclassering</i>	%	2015	Midden-Drenthe	0,4	Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugd-reclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).
		2015	25.000 - 50.000 inwoners	0,4	
<i>Longeren met jeugdbescherming</i>	%	2015	Midden-Drenthe	1	Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
		2015	25.000 - 50.000 inwoners	1,1	

Wat gaan we daar voor doen?

	Doelstellingen	
	Wat	Wanneer
1.	Verdere ontwikkeling CJG en de jeugdteams	Doorlopend
2.	Deelname Veiligheidshuis	Doorlopend
3.	Behoud jeugdsozen door bijdrage voor beheer en exploitatie	Doorlopend
4.	Vorbereidingen vestiging permanent jongerencentrum in Beilen	Doorlopend
5.	Uitvoeren vastgesteld speel(tuinen)beleid	Doorlopend
6.	Stimuleren zelfredzaamheid en participatie bewoners bij inrichting en onderhoud speelvoorzieningen	Doorlopend
7.	Vervanging, groot onderhoud en officiële inspecties speelvoorzieningen (zie ook paragraaf onderhoud kapitaalgoederen)	Doorlopend
8.	Fietscrossbaan Smilde	2017

Indicatoren	2013	2014	2015	2016
3. Percentage zelfbeheer speeltuinen (volgcijfer)	88%	90%	92%	94%

Wat mag het kosten?

Lokaal jeugdbeleid Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	8.205	8.196	7.973	8.081	8.102	8.126
Totaal lasten	8.205	8.196	7.973	8.081	8.102	8.126
Totaal baten	16	5	5	5	5	5
Resultaat voor mutaties reserves	8.189	8.191	7.968	8.075	8.096	8.120
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	130	115	47	47	47	47
Saldo mutaties reserves	-130	-115	-47	-47	-47	-47
Resultaat na mutaties reserves	8.059	8.076	7.921	8.028	8.049	8.073

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hiernaast blijkt dat meer productieve uren aan dit deelprogramma moet worden doorgerekend. Per saldo is het een nadeel van € 9.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

Voor een (groot) deel maken de activiteiten (en uitgaven) binnen dit deelprogramma deel uit van de transities in het sociaal domein. In verband met wijzigingen in het rijksbudget zijn de uitgaven aangepast aan de werkelijke ontvangsten.

Meer informatie staat opgenomen in de paragraaf Transities.

Reserves

De onttrekking in 2016 heeft betrekking op de inhuur van personeel voor de Jeugdzorg (€ 79.500; voorjaarsnota 2016), de speelvoorziening Kalmoes Gentiaan (€ 10.000; bestedingsplan 2016) en het beleidsplan spelen (€ 25.000; bestedingsplan 2016).

Vanaf 2017 wordt vooralsnog jaarlijks € 47.000 onttrokken aan de reserve BDU/CJ ten behoeve van de uitbreiding van het jongerenwerk (Stichting Welzijnswerk).

Programma

Deelprogramma

Bouwen, wonen en milieu

Ruimtelijke ontwikkeling

Dorps- en wijkvernieuwing & Volkshuisvesting

Milieu

Programmadoelstelling

Voorwaarden scheppen voor een divers functioneel gebruik van de ruimte.

Zorgplicht voor een (milieuhygiënisch) goede kwaliteit van het woon- en leefklimaat.

Beleidskader

- Visiefilm 'Platteland leeft'
- Structuurvisie Midden-Drenthe 2030 'Platteland Leeft' (2012)
- Visie Beilen 2030 (2013)
- Westerbork structuurvisie voor het dorp 2009-2020
- Dorpsvisies Oranje, Spier, Hijken, Hooghalen
- Bestemmingsplannen
- Nota Grondbeleid
- Nota Nieuwe landgoederen in Midden-Drenthe
- Landschapsbeleidsplan
- Groenbeleidsplan
- Kadernota toezicht en handhaving 2011-2014 Wabo
- Waterplan
- Beleidsplan recreatie en toerisme
- Masterplan Beilen Centrum (2006)
- Welstandsnota (2011)
- Woonplan Midden-Drenthe 2012-2020
- Afvalstoffenbeleidsplan 2016-2019
- Duurzaamheidsprogramma 2015-2018

Coalitieakkoord

- We ontwikkelen een duurzaamheidsprogramma waarin we onder andere aandacht geven aan de mogelijkheden van fair trade.
- We onderzoeken de mogelijkheden van een zonnepanelenpark.
- We houden bij de vaststelling van het bestemmingsplan voor het ETP-terrein nadrukkelijk rekening met de gevolgen voor de omgeving en het handhaven op de naleving van regels en afspraken.
- We stellen een uitvoeringsplan voor het oosten van Beilen vast.
- We geven uitvoering aan de visie op groen Beilen, onder andere in het centrum.

Relatie met andere programma's

- Openbare Ruimte
- Vrije tijd

- Werk en inkomen

Ontwikkelingen

Op 1 juli 2015 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de Omgevingswet. De periode van 2015-2018 wordt gebruikt om de Algemene Maatregel van Bestuur te maken.

De planning is dat de Omgevingswet in 2019 in werking treedt.

De Omgevingswet verplicht om integrale plannen te maken. Visies, verordeningen, beleid, bestemmingsplannen e.d. moeten vanuit verschillende vakdisciplines worden omgezet tot één visie en/of omgevingsplan.

Deelprogramma Ruimtelijke ontwikkeling

Ontwikkelingen

De nieuwe Omgevingswet treedt naar verwachting in 2019 in werking. Deze nieuwe wet wordt nu al de grootste wetgevingsoperatie van na de Tweede Wereldoorlog genoemd. Ruim 60 wetten en honderden AMvB's worden in één wet, de Omgevingswet, ondergebracht. De nieuwe wet vraagt van gemeenten, provincies en andere (decentrale) overheden tot een compleet andere houding en aanpak van het omgevingsrecht. Veel bestaande (rechts)figuren (bijvoorbeeld uit de Wabo, de Waterwet en de Wro) veranderen ingrijpend. We werken volgens een stappenplan toe naar de uiteindelijke implementatie van de Omgevingswet in 2019.

In juni 2015 is het Uitvoeringsprogramma Visie op Beilen vastgesteld. In 2017 wordt dit programma verder in uitvoering genomen. Hierbij zijn het realiseren van het nieuwe woongebied ten oosten van Beilen en het concreet maken van kwaliteitsimpulsen voor de kern Beilen belangrijke opgaven.

Voor het nieuwe woongebied ten oosten van Beilen is een stappenplan vastgesteld dat erop is gericht dat er in 2017 daadwerkelijk gewoond wordt in het gebied. Uitgangspunt hierbij is nog steeds het op een organische manier laten ontstaan van een duurzaam nieuw buurtschap. In het eerste kwartaal van 2017 hopen wij te starten met de gronduitgifte.

Verder wordt nadrukkelijk gekeken naar het opwaarderen van de entrees van Beilen, een toekomstbestendige invulling van het GGZ-terrein, de kansen die samenhangen met de realisatie van een nieuwe school voor het voortgezet onderwijs op de locatie De Haven en de relatie met het centrum.

Voor Westerbork geldt dat een aantal sleutelprojecten uit de structuurvisie Westerbork in 2017 verder worden uitgewerkt. Concreet hebben wij het dan over het Van Weezelplein en omgeving en de hoofdinfrastructuur Oosteinde - Hoofdstraat - Westeinde. De (her)ontwikkeling van de Boerderijzone en het Badhuisterrein is vooral afhankelijk van initiatieven van derden.

Samen met de inwoners en alle betrokken partijen wordt in 2017 gewerkt aan het opstellen van een integraal Masterplan voor Orvelte. Hierin krijgen zowel de kwaliteit van de woon- en leefomgeving, de economische belangen, recreatie en toerisme, cultureel erfgoed als de sociale aspecten een plek.

De gemeente Midden-Drenthe beschikt over actuele bestemmingsplannen. Het is nu zaak om deze bestemmingsplannen actueel te houden met het starten van een nieuwe cyclus, want het actualiseren van ruimtelijke plannen blijft een belangrijke taak.

Tenslotte is een zorgvuldige uitwerking, begeleiding en het bewaken van de kwaliteit en nazorg bij concrete projecten van groot belang. Te denken valt bijvoorbeeld aan de Woonservicezone in Beilen

Wat willen we bereiken?

Algemene doelstellingen	
1.	Beschikbaarheid van actuele kaders als structuurvisies en bestemmingsplannen ten behoeve van een goede ruimtelijke ordening en kwaliteitsbewaking
2.	Tijdig inspelen op veranderende wetgeving

Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV worden met ingang van de begroting 2017 beleidsindicatoren in de begroting opgenomen. De beleidsindicatoren dienen ter toelichting van de maatschappelijke effecten in de programma's. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven en afkomstig van de website 'Waar staat je gemeente'.

Hieronder staan de beleidsindicatoren met betrekking tot dit deelprogramma opgenomen. De cijfers voor Midden-Drenthe worden vergeleken met de cijfers van gemeenten uit de inwonersklasse 25.000 -50.000.

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
<i>Nieuwbouw woningen</i>	aantal per 1.000 woningen	2013	Midden-Drenthe	2,3	Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.
		2013	25.000 - 50.000 inwoners	5,9	

Wat gaan we daar voor doen?

	Doelstellingen	
	Wat	Wanneer
1.	Structuurvisie Gemeente Midden-Drenthe (2012) in uitvoering nemen	heden - 2030
2.	Visie op Beilen (2013) in uitvoering nemen	heden - 2030
3.	Structuurvisie Westerbork (2009) in uitvoering nemen	heden - 2020
4.	Regierol nemen in concrete projecten	Doorlopend
5.	Organisatie voorbereiden op nieuwe Omgevingswet	heden - 2018

Wat mag het kosten?

Ruimtelijke ontwikkeling Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	1.223	1.285	715	752	766	781
Totaal lasten	1.223	1.285	715	752	766	781
Totaal baten	0	0	0	0	0	0
Resultaat voor mutaties reserves	1.223	1.285	715	751	766	781
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	229	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	236	232	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves	-8	-232	0	0	0	0
Resultaat na mutaties reserves	1.215	1.054	715	751	766	781

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 331.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

Het budget voor grootschalige topografie is met € 17.000 verhoogd. Dit bedrag is door het rijk via het gemeentefonds aanvullend beschikbaar gesteld.

Reserves

De mutaties 2015 en 2016 hebben betrekking op overgehevelde specifiek beschikbaar gestelde bedragen waarvan de uitvoering nog niet in de betreffende jaar had plaatsgevonden.

Voor dit deelprogramma vindt vanaf 2017 geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Deelprogramma Dorps- en wijkvernieuwing & Volkshuisvesting

Ontwikkelingen

Op 1 juli 2015 is de Woningwet 2015 van kracht geworden. Met de komst van deze wet zijn er nieuwe regels gekomen voor de positie en de activiteiten van woningcorporaties. Ook de rol van gemeenten is veranderd. We hebben meer invloed op de werkzaamheden van de woningcorporaties die in onze gemeente werkzaam zijn. In de Woningwet is bepaald dat woningcorporaties naar redelijkheid moeten bijdragen aan de uitvoering van het gemeentelijk volkshuisvestingsbeleid. In 2017 zullen we verder uitvoer geven aan de wet en samen met de woningcorporaties (en huurdersorganisaties) invulling geven aan onze nieuwe rol.

In 2016 hebben we in samenwerking met woningcorporaties Actium en Woonservice een woningmarktanalyse laten uitvoeren. Dit als onderlegger voor de nieuwe Woonvisie van de gemeente. In 2017 gaan we uitvoer geven aan de nieuwe, actuele beleidslijnen. Het behouden en

versterken van de leefbaarheid in de kernen en het inspelen op de veranderingen met betrekking tot het scheiden van wonen en zorg zijn daarbij belangrijke thema's.

Voor de uitvoering van deze plannen en projecten werken we nauw samen met andere partijen zoals projectontwikkelaars, woningcorporaties en zorginstellingen.

Ons bouwprogramma stemmen we indien nodig af met de omliggende gemeenten.

Starters op de woningmarkt kunnen ook in 2017 een beroep doen op de gemeente voor een lening voor de aankoop van hun eerste woning.

Wat willen we bereiken?

In het coalitieakkoord hebben we opgenomen dat we willen dat onze woningbouwplannen passen bij de ontwikkelingen in onze gemeente en bij onze visie op de samenleving. Dit betekent dat we bouwen in het tempo van de omgeving. In een kleiner dorp zal het gaan om enkele woningen, in grotere kernen zal het om grotere aantallen gaan. We spelen daarbij altijd in op de actuele behoefte.

In 2017 geven we uitvoer aan de doelstellingen van ons woonbeleid. Belangrijke thema's daarbij zijn:

- Regierol gemeente Midden-Drenthe;
- Groeiende woon- en leefgemeente;
- Kwaliteit versus kwantiteit;
- Leefbaarheid en woonomgeving;
- Een leven lang wonen in Midden-Drenthe;
- Wonen, welzijn en zorg.

Algemene doelstellingen	
1.	Bestaande (naoorlogse) wijken zijn gerenoveerd en goed onderhouden.
2.	Midden-Drenthe beschikt over een voldoende gevarieerd woningaanbod in alle kernen
3.	Midden-Drenthe beschikt over voldoende woningen in alle prijsklassen.
4.	Midden-Drenthe beschikt over flexibel gebouwde woningen, waardoor de woningen ook in de toekomst kunnen blijven voldoen aan de woonwensen van de inwoners.
5.	De starters uit Midden-Drenthe hoeven niet meer naar elders uit te wijken omdat er in Midden-Drenthe voldoende starterswoningen beschikbaar zijn.
6.	Midden-Drenthe is een nog aantrekkelijker woongemeente voor forenzen, door een uitgebreid infrastructureel netwerk, met als startpunt het verbeterde stationsgebied in Beilen.
7.	Midden-Drenthe beschikt over duurzame woningen en er wordt gebruik gemaakt van duurzame energiebronnen.
8.	Meer groen in en rond de dorpen.

Wat gaan we daar voor doen?

Doelstellingen		
	Wat	Wanneer
1.	Vorbereiden en uitvoeren herstructurerings- en dorpsvernieuwingsprojecten / uitvoering woningbouwprogramma	Doorlopend

	Doelstellingen	
2.	Prestatieafspraken woningcorporaties	Volgt cyclus van Woonvisie
3.	Actueel houden woonbeleid door organiseren woonconferentie met verschillende partijen uit de woon-, zorg- en welzijnssector.	Tweejaarlijks
4.	Uitvoeren actiepunten uit de Woonvisie	Tijdsperiode Woonvisie

Wat mag het kosten?

Dorps- en wijkvernieuwing & Volkshuisvesting Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	4.088	3.409	2.505	3.696	3.274	2.564
Totaal lasten	4.088	3.409	2.505	3.696	3.274	2.564
Totaal baten	3.541	2.506	2.024	3.192	2.762	2.048
Resultaat voor mutaties reserves	547	904	482	504	512	516
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	0	0	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves	0	0	0	0	0	0
Resultaat na mutaties reserves	547	904	482	504	512	516

Toelichting

Voor 2016 waren de kosten handhaving eenmalig met € 25.000 verhoogd.

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord.

Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 373.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

Vanuit onze dynamische kostprijsberekeningen voor de in exploitatie genomen bouwgrond zijn meerjarenverwachtingen opgenomen voor onze woningbouwterreinen.

Reserves

Voor dit deelprogramma vindt geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Ontwikkelingen

Duurzaamheidsprogramma

In 2015 is het Duurzaamheidsprogramma 2015-2018 voor de gemeente Midden-Drenthe opgesteld. Het programma is samen met maatschappelijke instanties, inwonersgroepen en bedrijven uit Midden-Drenthe tot stand gekomen. Het programma bevat vier thema's waaraan diverse projecten zijn gekoppeld:

- Energierenovatie als banenmotor;
- Nieuwe Energie voor Midden-Drenthe;
- Fair Trade;
- Op weg met groene mobiliteit.

Watertakenplan

Begin 2016 is het watertakenplan vastgesteld. Het watertakenplan is gezamenlijk opgesteld met de gemeenten Hoogeveen, Meppel, De Wolden, Westerveld, Steenwijkerland en het voormalige waterschap Reest en Wieden. Dit samenwerkingsverband Fluvius en het watertakenplan zijn een uitvloeisel van het Bestuursakkoord water.

Door de ontwikkeling van renovatietechnieken kan de levensduur van het riool verlengd worden. Waar renovatie niet afdoende is, zal het riool vervangen moeten worden. Hiertoe wordt per jaar 25 kilometer (= 10% van het totaal) riool gereinigd, geïnspecteerd en beoordeeld. De gevolgen van de langere levensduur zijn verwerkt in het watertakenplan.

Vervanging wordt bij voorkeur gedaan in combinatie met wijkverbetering, gebiedsontwikkelingen en capaciteitsvergroting (bijvoorbeeld afkoppelen). Voorbeelden hiervan zijn de ontwikkelingen in Westerbork, de straten rondom het zorgcentrum gebied in Beilen en de Acacialaan in Beilen.

De kernen Bovensmilde en Smilde zullen in 2017 milieutechnisch en hydraulisch doorgerekend worden. De berekeningen worden ondersteund met metingen, meldingen en een enquête. De uitkomsten vormen een vertrekpunt waaraan onze riool en water voorzieningen moeten voldoen en in welk tempo we dat gaan bereiken.

Baggeren

In de periode 2016-2020 voert het waterschap Drents Overijsselse Delta baggerwerkzaamheden uit in hun watergangen. Als aanliggende eigenaar hebben we een ontvangstplicht voor de vrijkomende bagger. Deze vrijkomende bagger moet verwerkt worden. Het verwerken hiervan brengt voor ons kosten met zich mee. Deze kosten zijn meegenomen als mutaties in de begroting. Het gaat om de volgende bedragen:

•	winter 2016-2017	€ 42.908
•	winter 2017-2018	€ 25.000
•	winter 2018-2019	€ 0
•	winter 2020-2021	€ 9.800

De prognose is gemaakt op basis van een inschatting. Na afloop van de baggerwerkzaamheden wordt daadwerkelijk berekend wat de verwerkingskosten zijn en wordt er een factuur opgemaakt.

Wat willen we bereiken?

Algemene doelstellingen	
1.	In het Duurzaamheidsprogramma 2015-2018 zijn de volgende doelen genoemd: ▪ Onze voorbeeldfunctie van de gemeentelijke organisatie op duurzaamheidsgebied versterken. ▪ Vergroten 'duurzaamheidsdenken' in de samenleving. ▪ Duurzaamheid meer zichtbaar en tastbaar maken. ▪ Inzetten op het ondersteunen en stimuleren van duurzaamheidsinitiatieven.

Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV worden met ingang van de begroting 2017 beleidsindicatoren in de begroting opgenomen. De beleidsindicatoren dienen ter toelichting van de maatschappelijke effecten in de programma's. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven en afkomstig van de website 'Waar staat je gemeente'.

Hieronder staan de beleidsindicatoren met betrekking tot dit deelprogramma opgenomen. De cijfers voor Midden-Drenthe worden vergeleken met de cijfers van gemeenten uit de inwonersklasse 25.000 -50.000.

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
<i>Fijn huishoudelijk restafval</i>	kg per inwoner	2014	Midden-Drenthe	235	De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg)
		2014	25.000 - 50.000 inwoners	184	
<i>Hernieuwbare elektriciteit</i>	%	2014	Midden-Drenthe	130	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.
		2014	25.000 - 50.000 inwoners	10,5	

Wat gaan we daar voor doen?

Uitvoering Duurzaamheidsprogramma

Per programma worden de volgende projecten en acties uitgevoerd:

Energierenovatie als banenmotor

- *Gemeentelijke gebouwen:* op basis van het uitvoeringsplan worden energiebesparende maatregelen en maatregelen voor duurzame energie-opwekking genomen.
- *Energiebesparing dorpshuizen en sportaccommodaties:* De gemeente overweegt een tweede tranche te starten voor dorpshuizen die nu niet mee hebben gedaan. Ook wordt bekeken op welke wijze de gemeente kan ondersteunen bij het plaatsen van zonnepanelen op dorpshuizen en sportaccommodaties. Verder worden de mogelijkheden onderzocht om een besparingstraject op te zetten voor gebouwen die de gemeente subsidieert in de exploitatie.
- *Beilen-Oost:* in 2017 wordt begonnen met de gronduitgifte. Nieuwe bewoners worden gewezen op de mogelijkheden van een duurzame opzet van de *wKB en maatschappelijke organisatie* en hun leefomgeving.
- *Energiebesparing particulieren.* In 2016 is een uitvoeringsplan ontwikkeld. Dit wordt in 2017 uitgevoerd.

Nieuwe Energie

- *Zonnelening:* de afgelopen drie jaren hebben de gemeente en provincie budget beschikbaar gesteld voor zonnelingen voor particuliere woningeigenaren. Er wordt nog onderzocht of voor 2017 eveneens budget beschikbaar wordt gesteld voor een zonnelening.
- *Zonne-akkers:* In 2016 is beleid vastgesteld voor zonne-akkers. In 2017 worden eventuele vragen getoetst aan het nieuwe beleid.

Fairtrade

Fairtrade en streekproducten: de gemeente wil in 2017 de titel fairtrade gemeente behalen. In samenwerking met de lokale werkgroep is een werkplan ontwikkeld waar in 2017 verder aan wordt gewerkt. De promotie van streekproducten wordt ook in de opzet meegenomen. In het kader van Natuur & Milieu educatie op basisscholen staat 2017 onder andere in het teken van fairtrade.

Mobiliteit

Gemeentelijk wagenpark: Bij nieuwe aanbestedingen van gemeentelijke auto's wordt duurzaamheid als belangrijk criterium meegenomen.

Afval

In 2016 is begonnen met de uitvoering van het in 2015 vastgestelde Afvalstoffenbeleidsplan 2016-2019. Huishoudens hebben een derde container voor plastic, metaal(blik) en drankenkartons (PMD) ontvangen. In 2017 begint de nieuwe inzamelaar en wijzigt de inzamelfrequentie. De restafvalcontainer en PMD container worden 1x per 4 weken ingezameld. De frequentie van de GFT container blijft ongewijzigd (2x per 4 weken). Het container management systeem zal gebruikt worden om het aanbod van de containers te monitoren. Waar nodig kunnen zaken bijgesteld worden.

In 2018 verandert de tariefstructuur van gezinssamenstelling naar diftar op frequentie. Er komt naast een vast bedrag, een bedrag per lediging van de restafvalcontainer. Dit diftar systeem zal in 2017 voorbereid worden.

Wat mag het kosten?

Milieu Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	7.314	7.375	6.690	6.867	6.931	6.977
Totaal lasten	7.314	7.375	6.690	6.867	6.931	6.977
Totaal baten	7.486	7.698	7.302	7.302	7.338	7.373
Resultaat voor mutaties reserves	-173	-323	-612	-435	-407	-397
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	0	88	0	0	0	0
Onttrekkingen	34	18	12	89	91	93
Saldo mutaties reserves	-34	70	-12	-89	-91	-93
Resultaat na mutaties reserves	-207	-253	-625	-525	-497	-490

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 155.000 ten opzichte van voorgaande jaren. Dit is exclusief riool en afval omdat dat effect meegenomen is in de betreffende kostprijsberekeningen.

Op basis van indexering wordt de bijdrage aan de RUD vanaf 2017 jaarlijks circa € 20.000 hoger ten opzichte van het voorgaande jaar.

De kosten voor het verwerken van vrijkomende baggerspecie door werkzaamheden van het waterschap Drents Overijsselse Delta zijn voor 2017 tot en met 2021 verwerkt.

In de lasten is rekening gehouden met de voorgestelde maatregelen vanuit nieuw beleid voor afvalstoffen en watertaken.

Reserves

In 2015 is aan de egaliseringsreserve tarief afvalstoffenheffing een bedrag van € 13.487 onttrokken. Daarnaast heeft een bedrag van € 20.663 betrekking op de overheveling van budgetten van 2014 naar 2015.

Voor 2016 wordt een storting in de egaliseringsreserve tarief afvalstoffenheffing geraamd van € 88.435. Bij de bestemming van het rekeningresultaat 2015 is € 18.363 beschikbaar gesteld voor het digitaliseren van milieudossiers.

Vanaf 2017 heeft de onttrekking van de reserves betrekking op de egaliseringsreserve tarief afvalstoffenheffing.

De mutaties reserves vanaf 2018 hebben betrekking op de egalisatie van het tarief afvalstoffenheffing.

Programma

Deelprogramma

Openbare Ruimte

Dorps- en wijkvernieuwing

Verkeer

Groen

Begraafplaatsen

Programmadoelstelling

Het zodanig inrichten van de openbare ruimte dat sprake is van een aantrekkelijk en leefbaar woonklimaat.

Beleidskader

- Landschapsbeleidsplan (2012)
- Groenbeleidsplan 2016-2025
- Strategie wegbeheer 2007-2011
- Gemeentelijk verkeer en vervoerplan (GVVP 2012)
- Nota begraafplaatsen (2004)
- Openbaar Verlichtingsplan (2013)
- Beleidsplan speelvoorzieningen 2011-2020

Coalitieakkoord

- Midden-Drenthe moet een beter cijfer in de Gemeentelijke Duurzaamheidsindex krijgen. Ook bij het inrichten en beheren van de openbare ruimte is duurzaamheid van belang. We richten ons in geval van vernieuwing en beheer van de openbare ruimte op maatregelen en oplossingen die de toekomst kunnen doorstaan.
- Wij realiseren ons dat de openbare ruimte van invloed is op de leefbaarheid voor de inwoners van Midden-Drenthe.
- De leefbaarheid wordt in samenwerking met de wijken en dorpen verder ontwikkeld. Dat gebeurt in samenhang met en volgend op het sociale beleid.
- De verhouding tussen samenleving en overheid verandert in de zin dat de eigen verantwoordelijkheid van (groepen) mensen sterker tevoorschijn komt. Ook in het beheer van de openbare ruimte is plaats voor initiatieven vanuit de samenleving. In ons beleid sluiten we zoveel mogelijk aan bij bewonersinitiatieven. Dat doen we transparant en als het nodig is ook met menskracht en/of geld.
- Er komt een uitvoeringsplan voor het Oosten van Beilen.
- We geven uitvoering aan de visie op groen Beilen, onder andere in het centrum.
- We maken nieuwe beleidskeuzes voor het onderhoud van wegen, bruggen en groen. Daarbij hebben wegen in de bebouwde kom prioriteit. In dat beleid betrekken we ook de vraag welke wegen geschikt en noodzakelijk zijn voor welke functie. Daarnaast formuleren we nieuwe criteria voor het niveau van onderhoud.
- We heroverwegen de uitvoeringsmaatregelen en prioriteiten uit het GVVP waarvoor nog geen middelen beschikbaar gesteld zijn.

- Voor zover we als lokale overheid een rol kunnen spelen, faciliteren we het openbaar vervoer en kijken daarbij in elk geval naar het stationsgebied in Beilen. Daarbij geven we ook aandacht aan de bereikbaarheid van scholen, waarbij de veiligheid van kinderen een belangrijk aandachtspunt is.
- We gaan een of meer pilots uitvoeren om een dorp verkeersbordvrij te maken, waardoor een dorp veiliger en mooier wordt en de kosten voor de gemeenschap iets lager worden.

Relatie met andere programma's

- Bouwen, wonen en milieu
- Onderwijs en jeugd
- Vrije tijd

Ontwikkelingen

De werkzaamheden, die de gemeente in de openbare ruimte verricht hebben voor een groot deel een beheersmatig karakter. Het gaat o.a. werkzaamheden op het terrein van groen, begraafplaatsen, wegen en paden en verkeer. De activiteiten zijn gericht op het behoud van een aantrekkelijk leef-, werk- en woonklimaat. In de paragraaf kapitaalgoederen staan de middelen benoemd.

De openbare ruimte heeft een belangrijke invloed op de leefbaarheid voor de inwoners van Midden-Drenthe. Dit programma richt zich vooral op de concrete doelstellingen om de woon-, werk- en leefomgeving in Midden-Drenthe aantrekkelijk te houden en waar mogelijk te verbeteren. Dat is een permanente opgave. De openbare ruimte is aan slijtage onderhevig en wensen en omstandigheden wijzigen zich in de loop van de tijd.

In de zeventiger en tachtiger jaren van de vorige eeuw zijn ook in onze gemeente veel nieuwe wijken aangelegd. Veel Midden-Drentse openbare ruimte is in die jaren gevormd. Als gevolg van slijtage vraagt dat nu extra aandacht. Wij hebben daarop enkele jaren geleden gereageerd door de inzet van wijkverbeteringsprojecten. Daarbij wordt vanuit een sociale en een ruimtelijke invalshoek en met een sterke inbreng van de bewoners naar de situatie in een bepaalde wijk gekeken en een plan gemaakt om tot verbetering te komen. Recente voorbeelden zijn de Meester Weijerstraat in Bovensmilde en de Schultestraat en omgeving in Hoogersmilde. Wij willen deze aanpak voortzetten. In 2017 wordt een wijkverbeteringsproject afgerond voor de wijk Noorderhoek te Beilen. Wijken die eveneens aandacht hebben en wellicht volgen zijn de bomenbuurt te Westerbork, Beilerstroom 2 (met name de Made) te Beilen, Verlengde Havenstraat te Beilen en Borkerhout te Westerbork.

Midden-Drenthe heeft veel van haar groenbeheer uitbesteed aan de sociale werkvoorziening Alescon. De Wet Sociale Werkvoorziening houdt op te bestaan. Dat betekent dat een besluit moet worden genomen over de positie van Alescon. De gesprekken tussen de deelnemende gemeenten zijn in volle gang.

Het gemeentelijk beleid ten aanzien van de begraafplaatsen is voor het laatst vastgesteld in 2004 en gedateerd. In 2017 gaan we met de begrafenisverenigingen in gesprek over actualisatie van het beleid.

Het rapport van de rekenkamer 'Midden-Drenthe op de goede weg?' heeft een herkenbare inhoud, en vormt een prima vertrekpunt om, in nauwe samenwerking met de gemeenteraad, nieuw beleid voor wegen en bruggen op te stellen. Daaraan wordt hard gewerkt. Binnenkort zal aan de

gemeenteraad een voorstel worden gedaan voor de totstandkoming van een nieuw beleidskader voor de komende vijf tot tien jaar. Daaraan voorafgaand wordt ook onderzoek gedaan naar de feitelijke staat van het onderhoud van de gemeentelijke wegen en in beeld gebracht welke middelen benodigd zijn om het gewenste kwaliteitsniveau te realiseren.

De inzet is de verbetering van de infrastructuur in Westerbork in deze collegeperiode af te ronden. Er is al veel gebeurd. De opwaardering van de verkeersfunctie van de Brandenweg vormde in 2016 een belangrijke mijlpaal. In 2017 staat de herinrichting en herstructurering van het Van Weezelplein op de agenda. Daarna komt de voorlopige afronding met de verbetering van de verkeersafwikkeling door het centrum van Westerbork (Westeinde-van Weezelplein-Hoofdstraat-Oosteinde). In 2017 wordt ook verder inhoud gegeven aan belangrijke projecten in Beilen. Veelal gaat het daarbij nog om planvorming. In 2017 wordt al wel de bouw van de eerste fase van de woonservicezone afgerond. Dat leidt tot beperkte aanpassingen in de openbare ruimte. De bouw van een nieuwe school voor voortgezet onderwijs is een volgende belangrijke ontwikkeling. De beoogde locatie is het havengebied. De bouw van de school zal daar leiden tot een ingrijpende vernieuwing.

Het GVVP 2012 wordt geëvalueerd en geactualiseerd. Daarbij komen de bestaande afspraken over de aanleg en het onderhoud van de fietspaden expliciet in beeld.

Deelprogramma Verkeer

Ontwikkelingen

GVVP

Op 13 december 2012 is een nieuw Gemeentelijk Verkeer- en Vervoerplan (GVVP) vastgesteld waarin de beleidskaders en ambities tot 2020 zijn vastgelegd. De speerpunten in dit plan zijn:

- Invoering van 30 km/u en 60 km/u-zones en optimaliseren 50 km/u en 80 km/u wegen;
- Realiseren van ontbrekende fietsvoorzieningen;
- Aanpakken van onveilige verkeerssituaties, de zogenaamde 'Black Spots';
- Het verbeteren van de bereikbaarheid door het treffen van maatregelen en het oplossen van knelpunten;
- Blijvend inzetten op gedragsbeïnvloeding (hiervoor is € 1 per inwoner beschikbaar).

Als voortvloeisel uit het GVVP is er voor vijf projecten geld beschikbaar gesteld:

- Realiseren 30- en 60 km/u-gebieden;
- Maatregelen voor drie kruisingen van het Oranjekanaal;
- Realisatie van een rotonde bij afslag 30 van de A28 (bij distributiecentrum Jumbo);
- Aanleg van een fietspad tussen Beilen en Hijken;
- Aanleg van een fietspad langs De Mussels.

De bovenstaande projecten zijn op dit moment in uitvoering of worden binnenkort uitgevoerd.

Fietspaden Oranjekanaal

Het realiseren van een doorgaande fietsroute langs de stille kant van het Oranjekanaal is ook een project beschreven in het GVVP. Op een aantal plekken leggen we daarvoor een fietspad aan waar nu nog een zandpad is. Via de begroting 2017 is hiervoor geld beschikbaar gesteld.

Verminderen aantal verkeersborden

Het coalitieakkoord geeft aan dat het aantal verkeersborden naar het minimumniveau gebracht moet worden. In 2017 zetten we de ingezette lijn van 2015 door om aan beide bovenstaande aspecten invulling te geven, zodat met de huidige in omvang beperkte budgetten een maximaal resultaat behaald kan worden.

Infrastructurele projecten

Om de bereikbaarheid en de verkeersveiligheid van Westerbork te verbeteren ontwikkelen we concrete plannen. In 2017 realiseren we een nieuwe inrichting voor het Van Weezelplein en omgeving en bereiden we een herinrichting van het tracé Westeinde-Hoofdstraat-Oosteinde voor.

Pilot Beilervaart

Langs de Beilervaart wordt hard gereden. Tijdens collegebezoeken in 2015 hebben de bewoners van de Beilervaart en van Hoogersmilde aandacht gevraagd voor de verkeersveiligheid. In overleg met de bewoners wordt een pilot voorbereid om de verkeersveiligheid te verbeteren. In het bestedingsplan 2016 is hiervoor een budget opgenomen van € 20.000.

Nieuw beleid wegen en bruggen

In 2016 zijn we gestart met het maken van een nieuw beleidsplan voor wegen en bruggen. Belangrijke input hiervoor vormt het rekenkameronderzoek wegen. Samen met een afvaardiging raadsleden bekijken we wat de raad nodig heeft om de kaders te stellen voor het nieuwe beleid. Hiermee geven we gevolg aan de slotbijeenkomst bestuurlijke verhoudingen van 14 september 2015.

Wat willen we bereiken?

Het verbeteren van (1) de verkeersveiligheid, (2) de bereikbaarheid en (3) de leefbaarheid.

Algemene doelstellingen	
1	Het terugdringen van het aantal ongelukken
2	Vermindering van het aantal verkeersslachtoffers
3	Het verbeteren van de bereikbaarheid
4	Het realiseren van ontbrekende fietsvoorzieningen
5	Het oplossen van knelpunten GVVP
6	Het ontwikkelen van station Beilen tot overstappunt (OV-knooppunt/ketenknooppunt)
7	Het verbeteren van de bereikbaarheid en leefbaarheid

Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV worden met ingang van de begroting 2017 beleidsindicatoren in de begroting opgenomen. De beleidsindicatoren dienen ter toelichting van de maatschappelijke effecten in de

programma's. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven en afkomstig van de website 'Waar staat je gemeente'.

Hieronder staan de beleidsindicatoren met betrekking tot dit deelprogramma opgenomen. De cijfers voor Midden-Drenthe worden vergeleken met de cijfers van gemeenten uit de inwonersklasse 25.000 -50.000.

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	%	2014	Midden-Drenthe	7	als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
		2014	25.000 - 50.000 inwoners	7	
Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	%	2014	Midden-Drenthe	9	als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
		2014	25.000 - 50.000 inwoners	10	

Lange termijnagenda		
Wat	Wanneer	Afdoening
Uitvoering GVVP	t/m 2020	College/raad
Beleidsplan wegen en bruggen	2016/2017	Raad

Wat gaan we daar voor doen?

Doelstellingen		
	Wat	Wanneer
1	Aanpak projecten uit de projectenlijst GVVP; afhankelijk van beschikbaar gestelde middelen uit het bestedingsplan en provinciale subsidie	Doorlopend
	(Regionale) aanpak beïnvloeding verkeersgedrag • Drents verkeersveiligheidslabel • Subsidiëring verkeersouders per school • Motorrijvaardigheidstraining • Clinic Veilig uitgaan • Seniorenritten / verkeersmarkt senioren • Dode Hoek projecten • School-thuisroute brugklas • Gordelcontrole bij scholen	Doorlopend
2	Verbeteren bereikbaarheid en verkeersveiligheid Westerbork	vanaf 2014

Indicator: aantal verkeersslachtoffers *	2011	2012	2013	2014	2015
Verkeersgewonden (alle wegen in gemeente)	10	6	17	21	34
verkeersdoden(alle wegen in gemeente)	9	4	4	0	4
Verkeersgewonden (gemeentelijke wegen)	1	-	12	10	20
Verkeersdoden (gemeentelijke wegen)	4	3	3	0	1

* Deze gegevens worden jaarlijks (meestal rond de zomer) over het verstreken jaar aangeleverd door de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

Wat mag het kosten?

Verkeer Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	28	28	28	28
Bestaand beleid	4.442	5.396	4.251	4.171	4.119	4.051
Totaal lasten	4.442	5.396	4.279	4.199	4.148	4.079
Totaal baten	39	18	45	45	45	45
Resultaat voor mutaties reserves	4.403	5.378	4.234	4.154	4.102	4.034
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	96	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	652	1.112	43	25	30	0
Saldo mutaties reserves	-556	-1.112	-43	-25	-30	0
Resultaat na mutaties reserves	3.847	4.266	4.191	4.129	4.072	4.034

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaat op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 137.000 ten opzichte van voorgaande jaren.

Reserves

In 2015 is een bedrag van € 95.700 gestort in de bestemmingsreserve Verduurzaming openbare verlichting.

De onttrekking heeft betrekking op verschillende bedragen: € 220.000 voor de uitvoering van het beleidsplan verduurzaming openbare verlichting, € 1.000 voor de voorbereiding van de geluidswal Spier (res. Openbare Ruimte), € 219.700 voor de aanpak van de Brandenweg (res. Openbare Ruimte), € 78.400 voor de reconstructie van de Meester Weijerstraat in Bovensmilde (res. Woon- en leefomgeving), € 22.200 voor het realiseren van 30- en 60 km/u zones (res. Openbare Ruimte), € 4.700 voor de aanpak van wijkverbetering 't Spiek (res. Openbare Ruimte), € 19.200 voor de verdere uitwerking van de aanpak van de kruisingen langs het Oranjekanaal (res. Openbare Ruimte). Voor de overheveling van budgetten van 2014 naar 2015 is een bedrag onttrokken van € 87.000.

Voor 2016 heeft de geraamde onttrekking van € 990.000 betrekking op verschillende projecten: uit het bestedingsplan € 86.000 voor de aanpak van bruggen, € 20.000 voor de pilot Beilervaart en € 150.000 voor de vernieuwing van brug 5 De Marsen Drijber. Bij de voorjaarsnota is € 96.000

onttrokken voor de verdere uitvoering in 2016 van de verduurzaming van de openbare verlichting. Voor de reconstructie van de Schultestraat en Sportlaan in Hoogersmilde is € 272.750 uit de reserve Openbare Ruimte en € 272.750 uit de reserve Woon- en leefomgeving beschikbaar gesteld. Voor de verwerking van baggerspecie is € 92.280 bestemd bij het rekeningresultaat 2015.

Vanaf 2017 hebben de onttrekkingen aan de reserve Openbare Ruimte betrekking op de kosten van het verwerken van baggerspecie.

Deelprogramma Groen

Ontwikkelingen

In het coalitieakkoord 2014-2018 is voor Groen het volgende aangegeven:

- een structurele bezuiniging van € 150.000 (10%) op groenonderhoud
- openbare ruimte op een voldoende niveau onderhouden
- nieuwe beleidskeuzes maken voor het onderhoud van groen
- uitvoering geven aan de visie op groen Beilen

De afgelopen jaren is er bezuinigd op het onderhoudsbudget. Met ingang van 2015 is de structurele bezuiniging geëffectueerd en is er € 150.000 per jaar minder te besteden aan het onderhoud. Hiermee rekening houdend, is het beleid voor groen opnieuw opgesteld. In maart 2016 is na een inspraakperiode, het nieuwe groenbeleidsplan vastgesteld. De komende jaren zullen we een nieuwe weg inslaan met een andere uitstraling van het groen.

Voor het groen binnen de bebouwde kommen wordt het beleid in hoofdlijnen omschreven in het Groenbeleidsplan. Voor het groen buiten de bebouwde kommen geeft het Landschapsbeleidsplan de kaders aan.

Groenbeleidsplan

Per maart 2016 is het Groenbeleidsplan 2016-2025 van toepassing. De hoofdlijnen voor het nieuwe beleid zijn:

- meer natuurvriendelijk groenbeheer, o.a. snoeimethoden en bloemrijk gras
- rekening houden met het lagere onderhoudsbudget: o.a. door vakken om te vormen naar goedkoper te onderhouden groentypen, en het minder maaien waar dit functioneel kan
- beheer door bewoners stimuleren
- aanpassen bomenbeleid, waaronder het verhogen van de grens van de doorsnede van bomen waarvoor kapvergunning wordt gevraagd; ook hoe om te gaan met overlast van bomen.
- groen met een goede uitstraling en goede functies voor bewoners.

Er is momenteel geen structureel budget meer voor de renovatie en verbetering van het groen. In de gevallen dat renovatie en verbetering zullen wij, zo is bij de totstandkoming van het groenbeleidsplan afgesproken, komen met voorstellen om hiervoor budget beschikbaar te stellen. Ook wordt werk met werk gemaakt: bijvoorbeeld bij straatrenovaties wordt het groen ook vervangen.

Groen Beilen

In het Groenbeleidsplan is uitgebreid toegelicht wat de ideeën zijn voor het vergroenen van Beilen conform de Visie op Beilen. De ambitie is om Beilen in alle aspecten in zijn kracht te zetten. Daarbij, zo is ook in de perspectiefnota aangegeven, worden ook het groenbeleidsplan en de aankleding van de entrees betrokken.

Landschapsbeleidsplan

In 2012 is het Landschapsbeleidsplan geactualiseerd. Ook is hier een globaal beheerplan voor bermen, sloten, bomen, bosplantsoen en houtwallen vastgesteld.

Groenonderhoud

Binnen de bebouwde kommen geldt dat het groenonderhoud wordt aanbesteed met beeldbestekken, waarbij is beschreven wat de gewenste kwaliteit is. Op basis van het vastgestelde Groenbeleidsplan wordt het onderhoud bepaald. Het onderhoudsniveau is door bezuinigingen op de meeste plekken teruggebracht naar een basisniveau. Alleen op de plekken waar een bijzondere representativiteit is gewenst, wordt een hoger onderhoudsniveau toegepast.

Het groenonderhoud vindt plaats in overeenstemming met de Flora- en Faunawet, volgens de gedragscode 'Bestendig beheer (gemeentelijke) groenvoorzieningen'.

Gebruik chemische middelen helemaal gestopt

Met ingang van 2017 mogen we als gemeente geen chemische middelen meer toepassen in het openbaar gebied. Met ingang van 2016 wordt onkruid in verhardingen al chemievrij behandeld in onze gemeente.

In het groen werden er al weinig middelen gebruikt. Echter in bepaalde gevallen zoals het onkruidvrij maken van stukken die werden gerenoveerd, werd een middel als glyfosaat nog wel gebruikt. Ook bij extreme overlast van bijvoorbeeld kweek. De verwachting is dat nu we helemaal zonder chemische middelen gaan werken, de kosten hoger zullen zijn om het groen op een acceptabel niveau te houden. Hiermee hebben we in 2016 al rekening gehouden.

Wat willen we bereiken?

Beschikken over aantrekkelijke en functionele openbare groenvoorzieningen.

Algemene doelstellingen	
1.	Realiseren en beheren van openbaar groen, dat een bijdrage levert aan natuurwaarde, leefbaarheid en uitstraling in en om de dorpen.

Wat gaan we daar voor doen?

Doelstellingen		
	Wat	Wanneer
1.	Uitvoering Groenbeleidsplan: de actiepunten in het groenbeleidsplan worden de komende jaren gerealiseerd, mits er voldoende budget voor vrijgemaakt gaat worden.	doorlopend
2.	Bestekken voor het groenonderhoud op basis van gewenste kwaliteit per m ² in alle bebouwde kommen.	Jaarlijks

Wat mag het kosten?

Groen Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	3.172	3.421	3.129	3.129	3.179	3.179
Totaal lasten	3.172	3.421	3.129	3.129	3.179	3.179
Totaal baten	116	50	48	48	49	49
Resultaat voor mutaties reserves	3.056	3.371	3.082	3.081	3.130	3.130
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	230	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	179	215	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves	51	-215	0	0	0	0
Resultaat na mutaties reserves	3.107	3.156	3.082	3.081	3.130	3.130

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord.

Daarnaast is ook de toerekening van de kosten van tractie aangepast.

Hierdoor ontstaat op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 474.000 ten opzichte van voorgaande jaren.

Reserves

De mutaties 2015 en 2016 hebben betrekking op overgehevelde specifiek beschikbaar gestelde bedragen waarvan de uitvoering nog niet in de betreffende jaar had plaatsgevonden.

Voor dit deelprogramma vindt vanaf 2017 geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Deelprogramma Begraafplaatsen

Ontwikkelingen

In 2017 wordt een bedrag van € 18.000 bezuinigd op de exploitatie van de begraafplaatsen. De bezuiniging is gerealiseerd door een bezuiniging op de personeelskosten. Aan de begraafplaatsen worden door vertrek van personeel minder uren toegerekend.

Onkruidbestrijding

Sinds 2016 is het niet meer mogelijk om chemische onkruidbestrijding toe te passen op (half)verhardingen. Hierop vooruitlopend zijn de afgelopen jaren al vele zandpaden op de begraafplaatsen ingezaaid met gras. De resultaten zijn positief. Bezoekers met een rolstoel of rollator kunnen zich beter verplaatsen over gras dan eerder door het mulle zand. Hierdoor waren de onkruidbestrijdingskosten al met 75% gedaald.

De overschakeling van chemisch onkruidbestrijding naar een andere methode werkt kostenverhogend. In 2017 worden op enkele begraafplaatsen de bestaande grindpadenstructuren omgevormd. Waar mogelijk worden (grind)paden omgevormd naar graspaden, dit afhankelijk van het gebruik en de ligging. De hoofdpaden worden omgevormd naar een halfverharding waarbij er minder onkruiddruk ontstaat.

Wat willen we bereiken?

In de toekomst kunnen blijven voldoen aan de vraag naar graven, urnengraven en –nissen op de huidige begraafplaatsen. Dit wordt gerealiseerd door het verwijderen van grafmonumenten die niet zijn verlengd dan wel waarvan afstand is gedaan. Wanneer nodig kunnen de graven weer opnieuw worden uitgegeven. Hierdoor blijft de capaciteit van de huidige begraafplaatsen voldoen aan de vraag en zijn er in de toekomst geen nieuwe uitbreidingen nodig. De begraafplaatsen worden hierdoor efficiënter gebruikt waardoor de kostendekkendheid wordt verbeterd.

Algemene doelstellingen

De capaciteit van de bestaande begraafplaatsen handhaven. Zorg dragen voor voldoende graven, urnengraven – en nissen.

Lange termijnagenda		
Wat	Wanneer	Afdoening
Opstellen lijst bijzondere en cultuurhistorische graven	doorlopend	
Vorbereiden en indien noodzakelijk opruimen sterk verwaarloosde gedenktekens op de begraafplaats Torenlaan te Beilen	Start 2012	2017
Vorbereiden en indien noodzakelijk opruimen sterk verwaarloosde gedenktekens op begraafplaats Kerkenveld te Smilde	Start 2013	2018

Wat gaan we daar voor doen?

Doelstellingen		
	Wat	Wanneer
1.	Overleg met begrafenisverenigingen	Periodiek
2.	Beheerswerkzaamheden aan groenvoorzieningen, paden en opstallen	Doorlopend
3.	Onderhouden oorlogsgraven en gedenkmonumenten	Doorlopend
4.	Leggen van bloemen en kransen i.v.m. dodenherdenking	Jaarlijks

	Doelstellingen	
5.	Verwijderen van grafmonumenten waarvan de rechten zijn vervallen	Periodiek

Wat mag het kosten?

Begraafplaatsen Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	696	721	598	603	610	619
Totaal lasten	696	721	598	603	610	619
Totaal baten	400	443	450	461	470	480
Resultaat voor mutaties reserves	296	278	148	142	140	139
Mutaties reserves:						
Resultaat na mutaties reserves	296	278	148	142	140	139

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaat op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 105.000 ten opzichte van voorgaande jaren.

De overige stijging van de lasten en van de baten is het gevolg van jaarlijkse indexeringen.

Reserves

Voor dit deelprogramma vindt geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Programma

Deelprogramma

Vrije tijd

Sport
Recreatie
Cultuur

Programmadoelstelling

Het bieden van faciliteiten en het creëren van voorwaarden voor een zinvolle invulling van de vrije tijd van inwoners en bezoekers van de gemeente.

Het doel van het programma is samen Midden-Drenthe op de toeristische kaart zetten. Het meetbare doel is 10% meer economische bedrijvigheid in Midden-Drenthe in 2020. Het middel om dit te bereiken is het ontwikkelen van Recreatie & Toerisme (meer bezoekers betekent meer bestedingen en zo meer werkgelegenheid).

Beleidskader

- Toeristisch recreatief ontwikkelingsplan
- Cultuurnota 2015–2019
- Beleidsnotitie Toeristische Informatievoorziening Midden-Drenthe
- Beleidsplan Buitensportaccommodaties 2013
- Accommodaties buitensport - Beleid in uitvoering
- Coalitieakkoord 'Samen' 2014-2018

Coalitieakkoord

- We gaan met de sportverenigingen onderzoeken of en waar nieuw sportbeleid wenselijk is.
- We stimuleren het zelfbeheer van sportaccommodaties.
- Een belangrijke economische tak vormt recreatie en toerisme. Wij zullen daarom het bestaande beleid voor de periode 2008-2017, zoals we dat onder andere in samenspraak met de VTRB vormgeven, voortzetten.
- We stimuleren het ontwikkelen van een knooppuntennetwerk voor wandelaars in samenwerking met de sector.
- We willen kunst en cultuur toegankelijk laten zijn voor zo veel mogelijk mensen. In het cultuurbeleid leggen wij ook een accent op de verbinding met onze eigen tradities en geschiedenis. We ontwikkelen nieuw cultuurbeleid.

Relatie met andere programma's

- Bouwen, wonen en milieu
- Openbare ruimte

Ontwikkelingen

De meeste activiteiten uit het beleidsplan Buitensportaccommodaties zijn inmiddels afgerond. Alleen in Beilen zullen we in 2017 actief zijn op Sportpark Noord-West.

Deelprogramma Sport

Ontwikkelingen

Het deelprogramma Sport omvat een groot aantal beheersmatige activiteiten. Deze activiteiten zijn belangrijk voor het in stand houden van de diverse voorzieningen als sporthallen, buitensportaccommodaties en zwembaden. Informatie hierover staat opgenomen in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Zelfbeheer

We geven uitvoering aan het vastgesteld beleid voor buitensportaccommodaties.

De inrichting met basisvoorzieningen bij de buitensportaccommodaties in gemeentelijk beheer en onderhoud ronden we in 2017 af. Inmiddels (vanaf 2016) worden met betrokken verenigingen gesprekken gevoerd over zelfbeheer.

Het kunstgras voetbalveld op sportpark Witteveen is medio augustus 2016 opgeleverd.

Buurtsportcoaches.

Vanaf 2013 geven we uitvoering aan de regeling “Brede impuls combinatiefuncties” door inzet van de buurtsportcoaches. Met ingang van 2016 is de rijksbijdrage met € 40.000 verhoogd tot € 100.000. Dit is 40% van het totale budget. De overige 60% aan cofinanciering wordt gedaan door Welzijnswerk Midden-Drenthe en SportDrenthe. Deze regeling wordt in 2017 voortgezet.

Deze door het rijk gesubsidieerde regeling bestaat uit de volgende activiteiten:

1. Per kern wordt de sportdeelname en sportbehoefte in beeld gebracht. Van hieruit proberen de buurtsportcoaches in overleg met lokale partijen voor voldoende sport- en beweegaanbod te zorgen;
2. De buurtsportcoaches stimuleren lokale sport- en beweegaanbieders om meer sport- en beweegaanbod op lokaal niveau te ontwikkelen.
3. Vanaf 2015 ontvangen scholen, welzijnswerk en sportverenigingen een nieuwsbrief met de activiteiten van de buurtsportcoaches. Daarnaast ontvangen zij vanaf 2016 een sportagenda met daarin een overzicht van het totale sport- en beweegaanbod aanbod in de gemeente Midden-Drenthe.
4. Vanaf 2017 worden samenwerkingsverbanden tussen sportverenigingen en scholen gestimuleerd. Doel is om sportsoorten op de scholen te promoten.

Wat willen we bereiken?

Algemene doelstellingen	
1.	Het verantwoord in stand houden van sportaccommodaties en promotie van het sport- en beweegaanbod.
2.	De inwoners van de gemeente Midden-Drenthe te stimuleren tot (actieve) sportdeelname en te streven naar een gezonde levensstijl.

Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV worden met ingang van de begroting 2017 beleidsindicatoren in de begroting opgenomen. De beleidsindicatoren dienen ter toelichting van de maatschappelijke effecten in de

programma's. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven en afkomstig van de website 'Waar staat je gemeente'.

Hieronder staan de beleidsindicatoren met betrekking tot dit deelprogramma opgenomen. De cijfers voor Midden-Drenthe worden vergeleken met de cijfers van gemeenten uit de inwonersklasse 25.000 -50.000.

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
<i>Niet-sporters</i>	%	2014	Midden-Drenthe	52,4	Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners.
		2014	25.000 - 50.000 inwoners	50	

Wat gaan we daar voor doen?

	Doelstellingen	
	Wat	Wanneer
1.	Inrichting basisvoorzieningen buitensportaccommodatie afronden. Maatwerk leveren met betrokken sportverenigingen en zelfbeheer van de accommodatie stimuleren	Doorlopend 2017
2.	Updaten huidige sportbeleid / opstellen nieuwe Sportnota	2017 / 2018
3.	Uitvoering regeling "Brede impuls combinatiefuncties". Activeren van samenwerkingsverbanden tussen verenigingen en scholen.	Doorlopend

Wat mag het kosten?

Sport Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	2	2	2	2
Bestaand beleid	3.595	3.866	3.262	3.227	3.164	3.169
Totaal lasten	3.595	3.866	3.264	3.229	3.166	3.171
Totaal baten	899	1.009	787	802	821	834
Resultaat voor mutaties reserves	2.696	2.857	2.477	2.427	2.345	2.337
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	50	0	25	25	25	25
Onttrekkingen	59	214	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves	-9	-214	25	25	25	25
Resultaat na mutaties reserves	2.687	2.643	2.502	2.452	2.370	2.362

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 187.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

Op grond van de vernieuwing BBV moet vanaf 2017 de renteomslag gehanteerd worden voor alle investeringen. Alleen voor de in exploitatie genomen gronden is een specifieke renteberekening voorgeschreven. Hiermee vervallen voor diverse investeringen de vaste rentepercentages. Voor de sport heeft dit een positief effect van € 70.000.

De in 2016 beschikbaar gestelde incidentele bedragen € 60.650) om de basis- en nevenvoorzieningen bij de buitensportaccommodaties op een aanvaardbaar niveau te houden of te brengen (nota beleid in uitvoering (2015)), vervalt vanaf 2017.

Vanaf 2017 vervalt de administratieve boeking voor huur gym accommodaties onderwijs (zie ook deelprogramma Lokaal onderwijsbeleid).

Reserves

Op grond van het meerjarig onderhoudsplan gebouwen bedraagt het budget voor onderhoud gebouwen voor 2017 € 504.000. De werkelijke lasten fluctueren per jaar. Het verschil tussen de gemiddelde onderhoudslasten en de werkelijke lasten wordt onttrokken of toegevoegd aan de reserve onderhoud gebouwen.

Deelprogramma Recreatie

Ontwikkelingen

Het is belangrijk om in te spelen op de wensen en behoeften van de consument. Vraag gestuurd werken i.p.v. aanbod gestuurd. En in tijden als deze is dat nog belangrijker omdat de consument kritischer is op het gebied van uitgaven.

De samenwerking tussen het bedrijfsleven en overheden kan verder worden versterkt zodat de kwaliteit van toeristische voorzieningen verder verbeterd kan worden en gewaarborgd blijft.

Gewerkt wordt er aan een nieuw meerjaren aanjaagprogramma, een gezamenlijk initiatief van de gemeente, het toeristisch platform en andere betrokkenen uit het werkveld. Doel: meer bezoekers, die langer blijven en vaker terugkomen!

Wat willen we bereiken?

Door het scheppen van goede randvoorwaarden wil de gemeente de komende 10 jaar:

- De groei van de werkgelegenheid in de toeristische sector bevorderen. Het streven is een groei van 10%. Ten opzichte van 2006 (banen van 12 uur of meer in de toeristische sector) betekent dit een toename met 60 banen op jaarbasis.
- Ruimte bieden voor groei van zowel kleinschalige als grootschalige activiteiten.
- Midden-Drenthe promoten als een aantrekkelijke toeristische gemeente.
- Toename van het aantal toeristen en activiteiten in Midden-Drenthe. De vaarrecreatie meer laten bloeien, voor zover dit door Midden-Drenthe beïnvloed kan worden.
- Een goede samenwerking tussen de aanbieders onderling en tussen de gemeente en de aanbieders stimuleren.
- Een goed wandelknooppuntensysteem.

De gemeente vervult een proactieve rol, schept voorwaarden, faciliteert en jaagt ontwikkelingen aan.

Indicator	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
Aantal banen van ≥ 12 uur (dit wordt 1 keer in de 3 jaar berekend)	928	928	928	950	950	950
Aantal dagtoeristen	600.000	600.000	600.000	650.000	680.000	680.000
Aantal overnachtingen	691.110	748.380	751.552	705.095	710.000	710.000
Stijging t.o.v. voorgaand jaar	+8,2%	+8,4%	+0,4%	-6,2%	+0,7%	

**schatting, omdat de cijfers op dit moment nog niet bekend zijn.*

Wat gaan we daar voor doen?

Het is belangrijk voor de recreant en toerist dat er naast de rust en ruimte die er is, er ook genoeg te doen is. Er gebeurt al heel veel qua activiteiten in de gemeente, maar dit is niet altijd bekend bij de recreant en toerist. In samenwerking met recreatieondernemers en culturele organisaties kunnen we, vanuit ieders rol en verantwoordelijkheid, bestaande initiatieven aan elkaar koppelen en beter activiteiten beter promoten. Hierdoor krijg je meer reuring het gebied. Ook wordt de merknaam Drentse Hooglanden meer ingezet voor de promotie van activiteiten en evenementen.

Door mee te doen aan LEADER Zuidwest-Drenthe verwachten we de vrijetijdssector een extra impuls te kunnen geven. We organiseren bijeenkomsten voor ondernemers om het LEADER project goed onder de aandacht te brengen zodat ze actief hier mee aan de slag kunnen.

Daarnaast gaan we in 2017 gezamenlijk met ondernemers en omliggende gemeenten een wandelknooppuntennetwerk realiseren. Door een groot netwerk aan te leggen, kunnen we mooie wandelroutes en arrangementen ontwikkelen waardoor het voor de (wandel)toerist nog aantrekkelijker wordt om naar Midden-Drenthe te komen. Hiervoor is het echter wel wenselijk dat ondernemers bereid zijn mee te werken en dat aansluitende gemeenten ook meedoen.

Wat mag het kosten?

Recreatie Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	324	389	304	291	294	298
Totaal lasten	324	389	304	291	294	298
Totaal baten	0	0	0	0	0	0
Resultaat voor mutaties reserves	324	389	304	291	294	298
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	34	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	10	54	38	20	20	20
Saldo mutaties reserves	24	-54	-38	-20	-20	-20
Resultaat na mutaties reserves	347	335	266	271	274	278

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 44.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

Reserves

De mutaties 2015 en 2016 hebben, op € 20.000 na, betrekking op overgehevelde specifiek beschikbaar gestelde bedragen waarvan de uitvoering nog niet in de betreffende jaar had plaatsgevonden.

Vanaf 2016 wordt jaarlijks € 20.000 onttrokken aan de reserve leef- en woonomgeving als bijdrage Leader Zuidwest Drenthe.

Deelprogramma Cultuur

Ontwikkelingen

Op 25 juni 2015 is de nieuwe Cultuurnota 2015-2020 vastgesteld. Het cultuurbeleid wordt de komende jaren volgens vier hoofdlijnen verder uitgewerkt: stimuleren creatief aanboren van geldbronnen en samenwerking en verbinding zoeken met elkaar (o.a. toerisme en recreatie); een adviescommissie Cultuur adviseert over jaarlijkse thema's en subsidieaanvragen in dat verband;

stimuleren en bijdragen aan cultuureducatie en creativiteitsonderwijs in het basis en voortgezet onderwijs, zowel binnen- als buitenschools, waarbij de inzet dient aan te sluiten bij het door het rijk in gang gezette beleid van Cultuureducatie met Kwaliteit.

Cultuureducatie met Kwaliteit biedt scholen de mogelijkheid structureel en laagdrempelig aandacht te besteden aan de kunstdisciplines: audiovisueel, beeldend, dans, drama, literatuur en muziek. Alle basisscholen in de gemeente Midden-Drenthe doen mee.

Vanaf 2016 is de bekostiging hiervan een verantwoordelijkheid van de scholen.

Op bibliotheekgebied zijn nieuwe ontwikkelingen te verwachten. De verwachting is dat negen Drentse gemeenten komen tot een gezamenlijke bibliotheekorganisatie. Deze organisatie voert voor de verschillende gemeenten het bibliotheekwerk uit waarbij elke gemeente haar specifieke wensen kan inzetten. Het wordt een zakelijke opdrachtgever/opdrachtnemer relatie. Om dit goed neer te zetten wordt in samenwerking met het huidige bibliotheekbestuur en de gemeenteraad een visie ontwikkeld op het gemeentelijk bibliotheekbeleid.

Wat willen we bereiken?

Algemene doelstellingen	
1.	Bevorderen dat (vooral jonge) inwoners en bezoekers van de gemeente Midden-Drenthe in aanraking komen met kunst- en cultuur.
2.	Stimuleren van mondiale bewustwording.
3.	Behoud van kwalitatief goede, voor alle burgers bereikbare, bibliotheekvoorzieningen (lokaal georiënteerde basisbibliotheek, specifiek doelgroepenbeleid en samenwerking met andere lokale instellingen).

Wat gaan we daar voor doen?

Doelstellingen		
	Wat	Wanneer
1.	Subsidiëring kunst- en cultuur activiteiten in het basis- en voortgezet onderwijs	Jaarlijks
2.	Subsidiëring St. Podia voor organisatie Culturele Uitdag en Amateurkunst in Beeld	Jaarlijks
3.	Subsidiëring St. Kunst4daagse voor organisatie Kunst- en Atelierroute	Jaarlijks
4.	Subsidiëring Culturele Commissies (St. Zomeractiviteiten Westerbork, St. Beleef Beilen en St. Culturele Raad Smilde (CRAS)) voor de organisatie culturele activiteiten	Jaarlijks
5.	Subsidiëring wereldwinkels	Jaarlijks
6.	- Subsidiëring St. Openbare Bibliotheken Midden-Drenthe - Het formuleren van gemeentelijk specifiek bibliotheekbeleid	Jaarlijks 2017

Wat mag het kosten?

Cultuur Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	802	819	796	806	818	826
Totaal lasten	802	819	796	806	818	826
Totaal baten	147	2	2	2	2	2
Resultaat voor mutaties reserves	656	818	794	805	816	824
Mutaties reserves:						
Resultaat na mutaties reserves	656	818	794	805	816	824

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 24.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

De subsidie aan de provinciale bibliotheek wordt jaarlijks geïndexeerd.

Reserves

Voor dit deelprogramma vindt geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Programma

Deelprogramma

Zorg en Welzijn

Sociale samenhang en leefbaarheid

Wmo

Programmadoelstelling

- Burgers kunnen optimaal participeren in de lokale samenleving.
- Burgers kunnen aan één loket alle relevante informatie op het gebied van maatschappelijke ondersteuning krijgen.
- Het bewaken en bevorderen van de volksgezondheid.

Beleidskader

- Keuzenota Wet maatschappelijke ondersteuning in Midden-Drenthe
- Verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning gemeente Midden-Drenthe
- Nota persoonsgebonden budget en eigen bijdrage bij de Wmo
- Nota + Plan van aanpak lokaal gezondheidsbeleid Midden-Drenthe 2015-2019
- Nota Re-integratiebeleid 2014-2018
- Nota Alcoholbeleid
- Nota + Plan van aanpak vrijwilligersbeleid 'Meedoen in Midden-Drenthe'
- Nota 'Als Jeugd en toekomst tellen' (visie op de Jeugdzorg)
- Transformatie Nota WMO 2016
- Coalitieakkoord 'Samen' 2014-2018

Coalitieakkoord

- Het verder ontwikkelen van de leefbaarheid in samenwerking met de wijken en de dorpen en de daarin functionerende kernteams. Daarbij zoeken we als dat kan en zinvol is naar samenhang met het nieuwe sociaal beleid. We proberen daarmee de werkzaamheden van de diverse teams meer te stroomlijnen.
- Het stimuleren van initiatieven van bewoners en meewerken aan pilots om daarmee te experimenteren. Hiervoor wordt een fonds ingesteld.
- Het project 'Dorpen centraal, bewoners in het middelpunt' wordt gecontinueerd. We houden rekening met de wensen en mogelijkheden van de dorpen en wijken.
- Er wordt beleid ontwikkeld om de mantelzorg in Midden-Drenthe verder te stimuleren. Mantelzorg Midden-Drenthe wordt hierbij betrokken.
- Er komt een onderzoek naar de mogelijkheid van één loket voor alle sociale vragen.

Relatie met andere programma's

- Onderwijs en Jeugd
- Werk en Inkomen

Ontwikkelingen

Transformatienota Wmo 2016 - "Een mooie tussenstand". Deze nota is in 2016 vastgesteld door de raad. In de nota wordt geconstateerd dat we goed op weg zijn met de nieuwe WMO. Concrete

maatregelen in de nota zijn het terugdraaien van de bezuinigingen op Huishoudelijke Hulp, het instellen van een fonds voor initiatieven in de zorg en het experimenteren met prestatiegebonden financiering in de Huishoudelijke Hulp.

In 2016 is de ondersteuning/begeleiding in Noord-Midden Drents verband aanbesteed. De uitvoering daarvan vindt in 2017 voor het eerst plaats. De aanbesteding bij Huishoudelijke Hulp heeft de gemeente zelf opgepakt. Dit was de eerste keer, ook hiervan vindt de start plaats in 2017.

Deelprogramma Sociale samenhang en leefbaarheid

Ontwikkelingen

In samenwerking met Welzijnswerk en DOM (DorpenOverleg Midden-Drenthe) wordt het project Dorpszorg verder uitgewerkt bij verschillende dorpen.

Vitaal Platteland

De gemeente krijgt tot en met 2018 jaarlijks 50.000 euro van de provincie om leefbaarheidsinitiatieven van inwoners te ondersteunen. Voor de verplichte gemeentelijke cofinanciering worden diverse budgetten aangesproken. Het gaat hierbij om brede initiatieven, met impact voor het hele dorp of de hele wijk of zelfs de hele gemeente.

Met Welzijnswerk is gekeken naar een invulling van het takenpakket na de fusie en na de drie decentralisaties. Dit heeft geresulteerd in een budgetcontract voor de periode 2016-2019

Wat willen we bereiken?

Algemene doelstellingen	
1.	Het in verband met de sociale samenhang en de leefbaarheid van buurten en dorpen: • ondersteunen van het particulier initiatief, en • het handhaven van de bestaande accommodaties in alle dorpen

Wat gaan we daar voor doen?

Doelstellingen		
	Wat	Wanneer
1.	Uitvoering leefbaarheidsinitiatieven dorpsbelangenorganisaties (kleine dorpenbeleid)	Doorlopend
2.	- Voortzetten bestaande overlegstructuur met bewoners- en dorpsbelangenorganisaties - Collegebezoek aan de dorpsbelangenorganisaties	Doorlopend 2017
3.	Subsidiëring van de activiteiten van diverse instellingen zoals Welzijn Midden-Drenthe en Stichting SPiNN.	Doorlopend

Wat mag het kosten?

Sociale samenhang en leefbaarheid Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	1.749	2.010	1.552	1.576	1.597	1.614
Totaal lasten	1.749	2.010	1.552	1.576	1.597	1.614
Totaal baten	5	4	4	4	4	4
Resultaat voor mutaties reserves	1.744	2.006	1.548	1.572	1.592	1.609
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	24	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	50	270	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves	-27	-270	0	0	0	0
Resultaat na mutaties reserves	1.718	1.736	1.548	1.572	1.592	1.609

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 192.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

De subsidie aan de stichting Welzijn Midden-Drenthe wordt jaarlijks geïndexeerd.

Reserves

De mutaties 2015 en 2016 hebben betrekking op overgehevelde specifiek beschikbaar gestelde bedragen waarvan de uitvoering nog niet in de betreffende jaar had plaatsgevonden.

Voor dit deelprogramma vindt vanaf 2017 geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Deelprogramma Wmo

Ontwikkelingen

Welwozo

In 2015 is het samenwerkingsverband Welwozo van start gegaan. Doelstelling is het opzetten van een krachtig samenwerkingsverband dat in onderlinge afstemming en overleg een doorlopend ondersteuningsaanbod realiseert en onderhoudt. Dit in samenwerking en afstemming met inwoners en hun eigen initiatieven.

Deelnemende organisaties zijn de gemeente Midden Drenthe, Woonservice, Actium Wonen, Stichting huisvesting Ouderen Westerbork/ 't Derkshoes Icare, Zorggroep Drenthe, Interzorg, GGZ Drenthe, Promens Care, Welzijnswerk Midden-Drenthe, Bezin en vanaf het 4^e kw 2015 ook Dorpenoverleg Midden-Drenthe. De sectoren waar Welwozo zich op richt zijn breed en betreffen: intra- en extramuraal, verpleging en verzorging, gehandicaptenzorg, GGZ, Welzijn, wonen en eigen kracht.

Het jaar 2016 stond in het teken van operationalisering van het plan van aanpak op basis van thema's. Deze thema's zijn bewustwording, extramuralisering, dagbesteding, bereikbaarheid en mobiliteit, toegang en netwerkvorming, nachtzorg en hometeams.

Voor het jaar 2017 staat de borging van een blijvende netwerkstructuur met een afgestemd aanbod van voorzieningen en dienstverlening om de inwoners in staat te stellen langer zelfstandig te blijven wonen centraal. De samenwerking en verbinding tussen de 1^e lijns zorg, de wmo en welzijn zal via een doorontwikkeling van de hometeams in de 3 grote kernen vorm krijgen waarbij wijkverpleging nadrukkelijk onderdeel zal vormen van deze samenwerking.

Transformatienota Wmo

Eind 2016 is naar verwachting de Transformatienota Wmo 2016 - "Een mooie tussenstand" vastgesteld. De nota is een vertaling van het tot dusver gevoerde beleid. Nieuw in de nota is de extra aandacht voor innovatie en zelfredzaamheid van de burger. Burgers worden nadrukkelijk betrokken en uitgenodigd bij nieuwe initiatieven in hun directe woonomgeving. Hiervoor is een Stimuleringsfonds in het leven geroepen.

In 2017 stelt het college beleidsregels vast over de voorwaarden voor het gebruik van het Stimuleringsfonds.

Aanbestedingen

Wmo begeleiding is voor 2017 en 2018 gezamenlijk in Noord- en Midden-Drenthe aanbesteed. Wmo Huishoudelijke Hulp hebben we zelfstandig aanbesteed voor de jaren 2017 en 2018.

Wat willen we bereiken?

Algemene doelstellingen	
	Vrijwilligerswerk en Mantelzorg
	Het vrijwilligerswerk in de gemeente stimuleren en versterken door:
1.	Verdere invulling te geven aan de 'lokale makelaarsfunctie' door Meedoen Midden-Drenthe
2.	Het deels financieel ondersteunen van de deskundigheidsbevordering van vrijwilligers
3.	Zorgen voor bekendheid, waardering en goede ondersteuning van mantelzorgers, onder meer door het inzetten van respijtzorg
	Voorzieningen
	Zorg en ondersteuning van kwetsbare groepen door:
4.	Een kosten beheersbare verstrekking van individuele voorzieningen
5.	Monitoren transitie Wmo
6.	Een passend aanbod van welzijnsvoorzieningen en -activiteiten
	Lokaal Gezondheidsbeleid
7.	Een goede gezondheid voor alle inwoners.
8.	het voorkomen van alcohol-, drugs- en gokverslaving
9.	het bevorderen van de openbare geestelijke gezondheidszorg
	Welwozo
10.	Inwoners ondersteunen om langer zelfstandig thuis te wonen door een afgestemd aanbod van voorzieningen en dienstverlening

	Dorpszorg
11.	De gevolgen van de transitie voor het platteland in kaart brengen.

Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV worden met ingang van de begroting 2017 beleidsindicatoren in de begroting opgenomen. De beleidsindicatoren dienen ter toelichting van de maatschappelijke effecten in de programma's. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven en afkomstig van de website 'Waar staat je gemeente'.

Hieronder staan de beleidsindicatoren met betrekking tot dit deelprogramma opgenomen. De cijfers voor Midden-Drenthe worden vergeleken met de cijfers van gemeenten uit de inwonersklasse 25.000 -50.000.

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
<i>Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement</i>	per 10.000 inw	2015	Midden-Drenthe	Gegevens niet beschikbaar	Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 180 deelnemende gemeenten.
		2015	25.000 - 50.000 inwoners	489	

Wat gaan we daar voor doen?

	Doelstellingen	
	Wat	Wanneer
	Vrijwilligers en Mantelzorg	
1.	Subsidiëring Stichting Welzijn Midden-Drenthe (reguliere werkzaamheden)	doorlopend
2.	Uitvoering Subsidieregeling deskundigheidsbevordering vrijwilligers	doorlopend
3.	Uitvoeren acties in Mantelzorg en vrijwilligersondersteuning, dat doe je toch gewoon	doorlopend
	Voorzieningen	
4.	Verstrekken individuele voorzieningen	doorlopend
5.	Evaluatie van het protocol gebruikelijke zorg bij Huishoudelijke Zorg	2017
6.	Evalueren en zo nodig bijstellen transformatie	doorlopend
	Lokaal gezondheidsbeleid	
7.	Bijdrage GGD Drenthe voor uitvoering basistaken en additionele taken.	doorlopend
8.	Subsidiëring verslavingszorg t.b.v. preventie-, handhaving- en voorlichtingsactiviteiten	doorlopend
9.	Uitvoering alcoholbeleid en Drank- en horecawet	doorlopend
10.	Deelname aan het regionale overleg Maatschappelijke Opvang en	doorlopend

	Doelstellingen	
	Volksgezondheid, georganiseerd door de centrumgemeente.	
	Welwozo	
11.	Operationalisering van de netwerksamenwerking van zorgaanbieders (Welwozo-partijen).	2017
	Dorpszorg	
12.	Samenwerken met het dorpenoverleg en Stichting Welzijnswerk Midden-Drenthe.	2017

Wat mag het kosten?

Wmo Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	32	0	0	0
Bestaand beleid	10.478	12.664	11.530	11.443	11.438	11.480
Totaal lasten	10.478	12.664	11.562	11.443	11.438	11.480
Totaal baten	756	762	788	788	788	788
Resultaat voor mutaties reserves	9.722	11.902	10.774	10.655	10.650	10.692
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	45	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	274	282	32	0	0	0
Saldo mutaties reserves	-229	-282	-32	0	0	0
Resultaat na mutaties reserves	9.493	11.620	10.742	10.655	10.650	10.692

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 376.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

Voor een (groot) deel maken de activiteiten (en uitgaven) binnen dit deelprogramma deel uit van de transities in het sociaal domein. In verband met wijzigingen in het rijksbudget zijn de uitgaven aangepast aan de werkelijke ontvangsten.

Meer informatie staat opgenomen in de paragraaf Transities.

Reserves

In 2016 en 2017 wordt € 32.000 onttrokken aan de reserves voor het project Scholing en Vervoerkosten Vrijwilligers van de stichting Welzijnswerk Midden-Drenthe (raadsbesluit 26 februari 2015).

Daarnaast is het budget voor het project Gezond in de Stad - de zogenaamde GIDS-gelden - overgeheveld vanuit 2015.

Voor dit deelprogramma vindt na 2017 geen toevoeging of onttrekking aan een reserve plaats.

Programma

Deelprogramma

Algemene middelen

Financiën

Bedrijfsvoering

Programmadoelstelling

Het voeren van een behoedzaam financieel beleid en een doelmatige bedrijfsvoering.

Beleidskader

- Financiële verordening Midden-Drenthe
- Controleverordening gemeente Midden-Drenthe
- Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid van de gemeente Midden-Drenthe
- Nota Bedrijfsvoering Midden-Drenthe
- Coalitieakkoord 2014-2018
- Nota Weerstandsvermogen en Risicomanagement (2015)
- Nota Reserves en Voorzieningen (2015)
- Bestuursopdracht en plan van aanpak 'de basis op orde'
- Vernieuwing BBV op het gebied van onder ander vennootschapsbelasting, overhead, grondexploitaties, opbouw begroting en materiële vaste activa.

Coalitieakkoord

- Financieel lange termijn beleid dat rust op twee pijlers: sociaal en financieel gedegen.
- In deze periode zal er een taakstellende bezuiniging gerealiseerd moeten worden. We houden daarbij rekening met een taakstelling van 4 miljoen euro in deze periode. In het coalitieakkoord is voor 3 miljoen euro al een richtinggevende invulling afgegeven. In de loop van de bestuursperiode zal duidelijk worden of en hoe de resterende € 1 miljoen zal worden ingevuld.
- De ingestelde conjunctuurreserve wordt indien nodig gebruikt om de incidentele tekorten te overbruggen die ontstaan bij de invoering van de drie decentralisaties.
- Een trendmatig verhoging van belastingen, leges en tarieven van 2% per jaar. De hoogte van de afvalstoffenheffing en rioolheffing wordt jaarlijks bepaald op basis van de actuele cijfers.
- De OZB-tarieven gaan niet omhoog, met uitzondering van de inflatiecorrectie. Daarbij gaan we uit van de door het CBS in maart van het voorafgaande jaar geprognosticeerde inflatie van het komende begrotingsjaar.
- Geld voor nieuw beleid of intensiever beleid komt uit de beschikbare bestedingsruimte of uit het verminderen of beëindigen van bestaand beleid, anders dan in de ombuigingen benoemd.
- Als gemeentelijke werkgever vervullen we een voorbeeldrol in het bieden van mogelijkheden voor mensen met een beperking.
- De gemeentelijke organisatie levert een belangrijke bijdrage aan de totale ombuigingen. Bovenop de vanaf 2014 lopende taakstelling van ongeveer € 700.000, komt een extra taakstelling van € 600.000 voor de bedrijfsvoering. Daarbij blijft het uitgangspunt dat organisatieontwikkeling plaatsvindt zonder gedwongen ontslagen.

Relatie met andere programma's

Alle programma's.

Ontwikkelingen

Wijziging opzet begroting door nieuw BBV

Vennootschapsbelasting

Andere accountant

Basis op orde

Deelprogramma Financiën

Ontwikkelingen

De aanbevelingen van de Commissie Depla hebben geresulteerd in een aantal wijzigingen van het Besluit begroting en verantwoording. In de aanbiedingsbrief is hieraan al de nodige aandacht besteed.

Wat willen we bereiken?

Het bestendigen van een solide financieel beleid.

Algemene doelstellingen

1.	Opvangen extra uitgaven binnen de inflatiecorrectie.
2.	Alleen een meer dan trendmatige verhoging van de uitgaven indien dit noodzakelijk is om extra of op een hoger peil gelegen resultaten te bereiken.

Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV worden met ingang van de begroting 2017 beleidsindicatoren in de begroting opgenomen. De beleidsindicatoren dienen ter toelichting van de maatschappelijke effecten in de programma's. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven en afkomstig van de website 'Waar staat je gemeente'.

Hieronder staan de beleidsindicatoren met betrekking tot dit deelprogramma opgenomen. De cijfers voor Midden-Drenthe worden vergeleken met de cijfers van gemeenten uit de inwonersklasse 25.000 -50.000.

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	2016	Midden-Drenthe	631	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
		2016	25.000 - 50.000 inwoners	648	

Indicator	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
<i>Woonlasten meerpersoonshuishouden</i>	euro	2016	Midden-Drenthe	676	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
		2016	25.000 - 50.000 inwoners	732	
<i>WOZ-waarde woningen</i>	dzd euro	2016	Midden-Drenthe	193	De gemiddelde WOZ waarde van woningen.
		2016	25.000 - 50.000 inwoners	219	

Lange termijnagenda		
Wat	Wanneer	Afdoening
Vaststelling Perspectiefnota begroting	Jaarlijks, 2e kwartaal	Raad
Voor- / najaarsnota	Jaarlijks, 2e / 4e kwartaal	rc Algemeen Bestuur + raad
Jaarstukken	Jaarlijks, 2e kwartaal	rc Algemeen Bestuur + raad
(meerjaren)Begroting	Jaarlijks, 4e kwartaal	Raad
Vaststelling begrotingscyclus + controleprotocol	Jaarlijks, 4e kwartaal	rc Algemeen Bestuur + raad

Wat gaan we daar voor doen?

Doelstellingen	
Wat	Wanneer
Zie onderdeel financiële positie en paragrafen.	Doorlopend

Wat mag het kosten?

Financiën Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	0	0	0	0
Bestaand beleid	1.302	1.553	6.159	6.818	6.798	6.854
Totaal lasten	1.302	1.553	6.159	6.818	6.798	6.854
Totaal baten	55.102	55.047	61.237	61.309	61.169	61.319
Resultaat voor mutaties reserves	-53.800	-53.494	-55.078	-54.491	-54.372	-54.464
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	16.149	3.517	1.598	1	1	1
Onttrekkingen	16.432	3.785	934	0	0	0
Saldo mutaties reserves	-284	-268	664	1	1	1
Resultaat na mutaties reserves	-54.084	-53.762	-54.414	-54.489	-54.370	-54.463

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord. Hierdoor ontstaan op dit deelprogramma vanaf 2017 een positief verschil van € 664.000 ten opzichte met voorgaande jaren.

Vanaf 2017 wordt weer een stelpost van € 25.000 voor onvoorzien opgevoerd.

Ten opzichte van 2016 is de algemene uitkering in 2017 € 272.000 lager. De volgende jaren neemt de algemene uitkering jaarlijks met € 320.000 tot € 496.000 toe.

De rijksmiddelen voor het sociaal domein worden jaarlijks lager van € 308.000 in 2017 tot € 241.000 in 2020 ten opzichte van het voorgaande jaar. In de loop van jaren nemen de rijksmiddelen met ruim € 800.000 af.

Als taakstelling wordt de stelpost bedrijfsvoering voor 2017 € 165.000 hoger.

Jaarlijkse wordt € 250.000 aan structurele bestedingsruimte meegenomen. Hetzelfde geldt voor de jaarlijks indexering van de belastingsopbrengsten. Dit levert jaarlijks een voordeel van circa € 150.000 op.

Reserves

In 2015 zijn de effecten van de nieuwe nota reserves en voorzieningen verwerkt.

In 2016 wordt € 455.000 onttrokken aan de C-reserve in verband met de invoering van het Individueel Keuzebudget, een netto onttrekking van € 158.689 aan de bestemmingsreserve egalisatie verfijningsuitkering riolering, een onttrekking van € 75.000 aan de reserve BTW Compensatiefonds en de toevoeging aan de reserves Openbare ruimte en Woon- en Leefomgeving van elk 50% van de verdeling van de onderuitputting (€ 394.940) en de toevoeging van het resultaat voorjaarsnota (€ 28.934).

In 2017 bestaan de mutaties uit de toevoegingen en onttrekkingen aan de bestemmingsreserve egalisatie verfijningsuitkering riolering (netto een onttrekking van € 58.689), onttrekking van € 25.000 aan de reserve BTW Compensatiefonds en de toevoeging aan de reserves Openbare ruimte en Woon- en Leefomgeving van elk 50% van de verdeling van de onderuitputting (€ 746.638).

Deelprogramma Bedrijfsvoering

Ontwikkelingen

Overhead

Door een wijziging van het BBV is de inhoud van dit deelprogramma gewijzigd.

De kosten van de overhead worden met ingang van 2017 centraal begroot en verantwoord in dit deelprogramma. Onder overhead verstaat het BBV: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

In voorgaande jaren werden de kosten van de ondersteunende processen in beeld gebracht in de paragraaf Bedrijfsvoering. Omdat deze kosten op basis van uren werden verdeeld over de deelprogramma's, waren deze kosten namelijk niet inzichtelijk.

Grofweg gaat het in de oude situatie en in de huidige opzet over dezelfde kosten. Door de wijziging in het BBV worden deze kosten nu echter niet meer verdeeld over de verschillende deelprogramma's en worden ze verantwoord op een andere plaats in de begroting.

De verschillen in omvang van de kosten vloeien voort uit de afbakening van het begrip overhead. Het voert in het kader van dit deelprogramma te ver om dit 1 op 1 in beeld te brengen.

De bedoeling blijft gelijk. Net als voorheen in de paragraaf Bedrijfsvoering de bedoeling was, moet deze nieuwe opzet bijdragen aan een (beter) inzicht van de raad in de overheadkosten. Door de landelijke uniformiteit is daarnaast de vergelijkbaarheid tussen gemeenten verbeterd.

Meer inhoudelijke informatie over de bedrijfsvoeringsonderdelen staat opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering.

Wat willen we bereiken?

Algemene doelstellingen	
1	Een doelmatige, flexibele, kwaliteitsvolle en vraaggerichte organisatie gericht op dienstverlening aan de Middendrentse samenleving ondanks de noodzakelijke bezuinigingen
2	Een organisatie met voldoende massa en kwaliteit om de dienstverlening ook onder onverwachte of moeilijke omstandigheden inhoud te geven.
3	Niet per se alles zelf doen; uitbesteding of samenwerking zijn reële opties als dit leidt tot een kwalitatief betere en doelmatige dienstverlening.
4.	Borging van middelen voor opleiding, training en ontwikkeling
5.	Optimale ondersteuning van de primaire processen tegen gerechtvaardigde kosten.

Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV worden met ingang van de begroting 2017 beleidsindicatoren in de begroting opgenomen. De beleidsindicatoren dienen ter toelichting van de maatschappelijke effecten in de programma's. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven en afkomstig van de website 'Waar staat je gemeente'.

Hieronder staan de beleidsindicatoren met betrekking tot dit deelprogramma opgenomen. De cijfers voor Midden-Drenthe worden vergeleken met de cijfers van gemeenten uit de inwonersklasse 25.000 -50.000.

Indicator *)	eenheid	jaar	regio	waarde	Beschrijving
<i>Formatie</i>	Fte per 1.000 inw.	2017	Midden-Drenthe	6,54	Het aantal vacatures (Fte) per 1.000 inwoners.
<i>Bezetting</i>	Fte per 1.000 inw.	2017	Midden-Drenthe	6,31	De bezetting (Fte) per 1.000 inwoners.
<i>Apparaatskosten</i>	Euro per inwoner	2017	Midden-Drenthe	564	Euro's per inwoner dat besteed wordt aan apparaatskosten.
<i>Externe inhuur</i>	kosten als % van totale loonsom	2017	Midden-Drenthe	3,27	Kosten inhuur externen als % van de totale loonsom
<i>Externe inhuur</i>	totale kosten	2017	Midden-Drenthe	459.000	totale kosten inhuur in Midden-Drenthe **)
<i>Overhead</i>	% van de totale lasten	2017	Midden-Drenthe	8,67	kosten overhead als percentage van de totale kosten.

*) Voor 2017 nog geen vergelijkingscijfers beschikbaar.

**) Het bedrag aan kosten inhuur is als volgt samengesteld.

Omschrijving	Bedrag
personeel van derden	200.000
W.I.W.	5.000
inhuur extern tbv welstandscommissie	1.000
oproepkrachten zwembaden	89.000
inhuur huismeester	26.000
combinatiefunctionaris	138.000
Totaal	459.000

Indicator	2013	2014	2015	2016
aantal fte's per 31 december (afgerond op hele fte's)	223	216	211	215

Wat gaan we daar voor doen?

	Doelstellingen	
	Wat	Wanneer
1.	Voortzetting activiteiten Dienstverleningsprogramma	Doorlopend

	Doelstellingen	
2.	Zie paragraaf Bedrijfsvoering.	Doorlopend

Wat mag het kosten?

Bedrijfsvoering Bedragen x € 1.000	2015 rekening	2016 na wijz.	2017	2018	2019	2020
Nieuw beleid	0	0	250	0	0	0
Bestaand beleid	2.786	2.610	8.107	8.150	8.174	8.147
Totaal lasten	2.786	2.610	8.357	8.150	8.174	8.147
Totaal baten	4	5	95	95	95	95
Resultaat voor mutaties reserves	2.782	2.605	8.262	8.055	8.078	8.052
Mutaties reserves:						
Toevoegingen	868	710	648	654	661	667
Onttrekkingen	868	784	787	457	393	249
Saldo mutaties reserves	0	-74	-139	197	267	418
Resultaat na mutaties reserves	2.782	2.532	8.122	8.251	8.346	8.470

Toelichting

Op grond van de vernieuwing BBV worden vanaf 2017 alleen de directe personeelskosten van de productieve uren toegerekend. De overige kosten (overhead) worden centraal verantwoord op het deelprogramma bedrijfsvoering.

Naast de overhead worden aan dit programma ook directe personeelskosten van productieve uren toegerekend. Daardoor ontstaat er op dit deelprogramma vanaf 2017 een netto negatief verschil van € 5.271.000 ten opzichte van voorgaande jaren.

De salariskosten voor het voormalig personeel is in 2017 bijna € 200.000 hoger maar wordt in de volgende jaren afgebouwd tot circa € 74.000 in 2020.

In 2017 wordt een stelpost van € 250.000 opgenomen voor kosten nieuwe organisatie.

Reserves

De mutaties in de reserves betreffen de storting in en de onttrekking aan de bestemmingsreserve vervangingsinvesteringen. In 2016 werd € 85.000 onttrokken aan de reserve personeel en organisatie.

In 2017 wordt € 250.000 onttrokken aan de conjunctuurreserve voor kosten nieuwe organisatie.

Paragrafen

Lokale heffingen

Lokale heffingen is een verzamelterm voor een aantal belastingen en rechten. De lokale heffingen vormen een aanzienlijk deel van de inkomsten van de gemeente en maken dus een wezenlijk onderdeel uit van het te voeren gemeentelijk beleid. Voor de tarieven is voor 2017 in de Kaderbrief 2017 het volgende kader vastgesteld:

- een tariefstijging van 1,1% voor de OZB;
- voor de overige belastingen en verhuur van sportaccommodaties een tariefstijging van 2% , tenzij door uitwerkingen van bezuinigingsvoorstellen hiervan moet worden afgeweken;
- de tarieven voor de afvalstoffenheffing zijn gebaseerd op het vastgestelde Afvalstoffenbeleidsplan 2016-2019 en op volledige kostendekking inclusief het verdisconteren van de kwijschelding;
- voor de onderbouwing van het tarief rioolheffing is in 2016 een nieuwe systematiek vastgesteld. Door de vernieuwing van de BBV inzake de rentesystematiek en de opmerkingen van de accountant inzake afschrijvingen is de systematiek herzien. Door de introductie van een spaarsystematiek kan de eerder gecalculeerde meerjarige tariefsverhoging achterwege blijven. De basis voor de bepaling van het tarief ligt in het vastgestelde Watertakenplan 2016-2021. Hierbij is ook rekening gehouden met het verdisconteren van de kwijschelding;
- het tarief voor de toeristenbelasting met € 0,10 te verhogen naar € 1,30 per persoon per overnachting.

In onderstaande tabellen staan voor de verschillende belastingen en rechten de tarieven en opbrengsten vermeld. In de tabel 'waarden onroerende zaken' staan de geraamde en werkelijke waarden van de onroerende zaken in de gemeente. De economische waarde van de onroerende zaken in een gemeente vormt onder meer de grondslag voor de onroerende zaakbelastingen. Van ieder object moet de economische waarde worden vastgesteld.

Door in de wet genoemde vrijstellingen krijgt niet iedere eigenaar of gebruiker van een gewaardeerd object een OZB-aanslag. Dit verklaart het verschil in waarden van WOZ-objecten en OZB-objecten.

Waarden onroerende zaken (bedragen x € 1.000)

	Werkelijk 2015	Raming 2016	Raming 2017*
Waarde WOZ objecten (waardepeildatum 2015 = 1-1-2014; waardepeildatum 2016 = 1-1-2015; waardepeildatum 2017 = 1-1-2016)	3.613.212	3.642.000	3.591.000
Waarde OZB objecten (waardepeildatum 2015 = 1-1-2014; waardepeildatum 2016 = 1-1-2015; waardepeildatum 2017 = 1-1-2016)	3.596.984	3.625.000	3.575.000
- waarde woonruimten	2.778.042	2.820.000	2.762.000
- waarde niet woonruimten	818.942	805.000	813.000
- vervallen OZB gebruikersheffing woningen en woongedeelte niet-woningen (amendement	<u>-/- 112.349</u> 706.593	<u>-/- 110.000</u> 695.000	<u>-/- 127.000</u> 686.000
De Pater / motie van Beek			

* Bij de raming is nog geen rekening gehouden met de gemiddelde waardeontwikkeling.

Tarieven

Soort belasting/heffing	Tarief 2015 (% woz-waarde)	Tarief 2016 (% woz-waarde)	Tarief 2017 (% woz-waarde)
- Onroerendezaakbelastingen			
<i>Woningen:</i>			
Eigenaar	0,1143%	0,1169%	0,1182%*
<i>Niet-woningen:</i>			
Eigenaar	0,1920%	0,1971%	0,1992%*
Gebruiker	0,1540%	0,1581%	0,1598%*
- Afvalstoffenheffing			
- Eenpersoonshuishoudens	€ 185,00	€ 170,00	€ 160,00
- Tweepersoonshuishoudens	€ 207,00	€ 192,00	€ 182,00
- Drie- of meer persoonshuishoudens en voor recreatiewoningen	€ 230,00	€ 215,00	€ 205,00
- Reinigingsrechten per minicontainer (incl.btw)	€ 125,00	€ 116,00	Grijze container vervallen per 1-9-2016
- Toeristenbelasting (tarief per overnachting)	€ 1,15	€ 1,20	€ 1,30
- Forensenbelasting Afhankelijk van de vastgestelde WOZ-waarde:			
tot € 47.000,00	€ 375,00	€ 382,50	€ 390,00
van € 47.000,00 tot € 71.000,00	€ 460,50	€ 469,50	€ 478,50
van € 71.000,00 tot € 95.000,00	€ 484,00	€ 493,50	€ 503,00
van € 95.000,00 tot € 119.000,00	€ 495,50	€ 505,00	€ 515,00
van € 119.000,00 tot € 142.000,00	€ 560,00	€ 571,00	€ 582,00
van € 142.000,00 of meer.	€ 705,50	€ 719,50	€ 733,50
- Rioolheffing (per aansluiting)	€ 223,50	€ 238,50	€ 238,50

* Uitgangspunt is +1,1%; hierbij is nog geen rekening gehouden met de gevolgen van de herwaardering voor 2017 naar waardepeildatum 1-1-2016 (was 1-1-2015). De WOZ-waardeontwikkeling dient te worden gecorrigeerd in de tarieven.

Opbrengsten belastingen en rechten (bedragen x € 1.000)

Belastingsoorten	Werkelijk 2015	Raming 2016	Raming 2017
Onroerendezaakbelastingen	5.754	5.826	5.930
- opbrengst woonruimten	3.152	3.194	3.272
- opbrengst niet woonruimten	2.602	2.632	2.658
Reinigingsheffingen:			
• Afvalstoffenheffing	2.941	2.736	2.602
• Reinigingsrechten	96	89	0
Rioolheffing	3.605	3.852	3.890
Forensenbelasting	172	176	191
Toeristenbelasting	784	811	918
Bedrijven Investerings Zone (BIZ) *	52	-	-
Begravenisrechten	400	443	450

* de BIZ-verordening 2011-2015 is ingaande 2016 vervallen; een verlenging is in voorbereiding voor de periode 2016-2020; kosten/baten is budgettair neutraal.

Kostendekkendheid (bedragen x € 1.000)

Afvalstoffenheffing	Werkelijk 2015	Raming 2016	Raming 2017
Opbrengst uit heffingen	2.941	2.736	2.602
Overige opbrengsten	96	89	0
Totale baten	3.037	2.825	2.602
Totale lasten	3.037	2.825	2.602
Niet-gedekte lasten	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Dekkingspercentage in %	100%	100%	100%

Afvalstoffenheffing

In 2015 is een nieuw Afvalstoffenbeleidsplan vastgesteld voor de periode 2016-2019. Eén van de nieuwe maatregelen is de inzameling van plastic, metaal en drankenkartons (PMD) in een aparte container. Verder zijn er in 2016 nieuwe containers aangeschaft. Voor de verwerking van huishoudelijk afval is per 1 juli 2016 een nieuw contract afgesloten. Voor de inzameling van het huishoudelijk afval is per 1 januari 2017 een nieuw contract afgesloten. Het reinigingsrecht (voor een extra grijze container) is per 1 september 2016 beëindigd.

De nieuwe contracten laten lagere prijzen zien, de afvalstoffenheffing 2017 wordt daarom voor alle huishoudens verlaagd met € 10 ten opzichte van 2016.

Rioolheffing

In februari 2016 is het nieuwe Watertakenplan door de raad vastgesteld. Hierin is voor de planperiode 2016-2021 het beleid vastgelegd.

Voor de rioolheffing is in het najaar van 2016 een nieuwe systematiek vastgesteld. Deze nieuwe systematiek is noodzakelijk door gewijzigde regelgeving. Op basis van de uitgangspunten van de nieuwe systematiek kan de rioolheffing voor 2017 op hetzelfde niveau blijven als in 2016, nl. € 238,50 per aansluiting. Door een gewijzigd aantal aansluitingen is de geraamde opbrengst iets hoger.

Belastingdruk 2017 (x € 1.000)

Opbrengst onroerende-zaakbelastingen	5.930		
af: opbrengst niet-woonruimten	- 2.658		
		3.272	
Opbrengst rioolheffing	3.890		
af: opbrengst niet-woonruimten	468		
		3.422	
Opbrengst afvalstoffenheffingen	2.602		
		2.602	
Totaalopbrengst particuliere huishoudingen			9.296

Belastingdruk

De totale geraamde belastingopbrengst van particuliere huishoudens in 2017 bedraagt € 9.296.000. Het geraamde aantal woonruimten per 1 januari 2017 is 15.000. De gemiddelde belastingdruk per woonruimte van een *koopwoning* bedraagt dan € 620,00 (2016: € 628,00) (Deze indicatoren zijn berekend volgens een eigen - bestendig toegepaste - methode. Door verschillen in definities, en daardoor in gehanteerde tarieven en hoeveelheden, wijken deze indicatoren af van de beleidsindicatoren in het deelprogramma Financiën).

Huurders betalen geen onroerende-zaakbelasting. De belastingdruk van een *huurwoning*, uitgaande van een drie- of meerpersoonshuishouden, bedraagt dan € 443,50 (2016: € 453,50). Dit is de optelsom van de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Het aantal inwoners per 1 januari 2017 is geraamd op 33.614. De belastingdruk per inwoner komt dan op € 276,50 (2016: € 281,00).

Kwijtscheldingsbeleid

Belastingplichtigen met een laag inkomen kunnen kwijtschelding vragen van de onroerende-zaakbelastingen, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Sinds 1-1-2014 geldt dit ook voor kleine, soms startende, zelfstandige ondernemers. De aanvragen worden wat betreft inkomen, vermogen en gezinssituatie getoetst aan door het rijk vastgestelde normen.

Onderstaande tabellen geven inzicht in het aantal (gehonoreerde) kwijtscheldingsverzoeken en de bedragen die daarmee gemoeid zijn.

Kwijtschelding

	Werkelijk 2015	Raming 2016	Raming 2017
Aantal verzoeken	565	550	550
Aantal gehonoreerd	458	425	425
Bedrag (bedragen x € 1.000)	194	174	174

Kosten 2012-2017 gehonoreerde kwijtscheldingsverzoeken (bedragen x € 1.000)

Jaar	O.Z.B.	Rioolheffing	Afvalstoffenheffing	Totaal
2012	1	90	71	162
2013	1	98	70	169
2014	1	82	93	166
2015	1	101	91	193
2016 (raming)	1	86	87	174
2017 (raming)	1	86	87	174

Leges

Onderstaande tabel geeft inzicht in de inkomstenontwikkeling van een aantal soorten gemeentelijke leges.

Legesinkomsten (bedragen x € 1.000)

Soort	Werkelijk 2015	Raming 2016	Raming 2017
Bouwleges	763	647	659
Huwelijksrechten	17	27	27
Bewijs opneming BRP	6	7	7
Gemeentelijke leges rijbewijzen	75	97	144
Leges eigen verklaring	14	23	24
Gemeentelijke leges paspoorten	82	79	105
Gemeentelijke leges identiteitskaarten	86	83	83

Ontwikkelingen

Hervorming lokale belastingen

Het kabinet heeft bouwstenen gegeven voor de hervorming van het lokaal belastinggebied. Verschuiving van Rijks- naar gemeentelijke belastingen moet op de agenda van het volgende kabinet komen te staan.

Het invoeren van een ingezetenenheffing en de herinvoering van de OZB-gebruikersbelasting voor woningen worden als geschikte heffingen genoemd voor verruiming van het gemeentelijke belastinggebied. Daarbij wordt een ombuiging van zo'n 4 miljard genoemd. De hogere gemeentelijke belastingen worden gecompenseerd door lagere inkomstenbelasting. Het kwijtscheldingsbeleid blijft ongewijzigd. Daarnaast wordt onder andere gesproken over het samenvoegen van de toeristen- en forensenbelasting.

Jaarlijkse WOZ-herwaardering

De herwaardering van woningen vindt jaarlijks plaats op basis van werkelijke verkoopcijfers. Naast de beschikbare vraag- en verkoopcijfers wordt ook gebruik gemaakt van beschikbare gegevens van nieuwbouw, verbouw en sloop en de resultaten van de hertaxaties na bezwaren.

Voor herwaardering van de agrarische- en incurante objecten wordt gebruik gemaakt van een koppeling met de landelijke taxatiewijzers.

Door toename van vergunningsvrije bouw en de plicht tot de juiste registratie en controle van objectgegevens, wordt gebruik gemaakt van mutatiesignalering op basis van luchtfotovergelijking.

Door de hoeveelheid werkzaamheden met betrekking tot de herwaardering, de mutaties nieuw- en verbouw inclusief vergunningsvrije bouw en bezwaar- en beroepsprocedures, in relatie tot de eigen personele bezetting, wordt daarbij gebruik gemaakt van externe ondersteuning.

Daarbij geldt dat na een periode van een dalende woningmarkt met aanzienlijk minder verkoopcijfers de markt zich geleidelijk herstelt. Het aantal verkopen stijgt weer en ook aan de prijsdalingen is een eind te komen.

Sinds een aantal jaren is gekozen voor de mogelijkheid om voorafgaand aan een formeel bezwaartraject met betrekking tot de vastgestelde WOZ-waarden belanghebbenden de gelegenheid te bieden contact te hebben met de taxateur. Een zogenaamd informeel bezwaar traject, wat veel positieve reacties oplevert van zowel de burgers als het klantenpanel. Deze werkwijze wordt ook door de Waarderingskamer gestimuleerd en gewaardeerd.

De WOZ-werkzaamheden worden voor zover mogelijk afgestemd en gecombineerd met de werkzaamheden voor de uitvoering van de Wet Basisregistraties adressen en gebouwen (BAG).

Voor het indienen van bezwaren tegen de WOZ-waarden kan gebruik worden gemaakt van op deze markt opererende zogenaamde 'no-cure-no-pay' bedrijven. Ook wordt daarbij standaard gevraagd om kostenvergoeding op basis van Algemene Wet Bestuursrecht. Ingeval van een gegrond bezwaar is op basis van deze wet standaard kostenvergoeding verschuldigd voor het indienen van bezwaar, voor het opstellen van een taxatierapport en voor het horen. Hetzelfde geldt voor het indienen van beroep. Deze categorie bezwaren vergt extra veel behandeltijd. Wel is er sprake van een afname van het aantal bezwaren door deze categorie.

Wetswijzigingen

De huren van huurwoningen worden deels gebaseerd op de WOZ-waarde. Huurders ontvangen daarom sinds 2016 ook een WOZ-beschikking. Met deze wijziging is er sprake van tegenstrijdig belang. Huurders hebben belang bij een zo laag mogelijke waarde terwijl de verhuurder juist veelal een hoge WOZ-waarde wil. Het tegenstrijdige belang veroorzaakt problemen bij de afhandeling van bezwaarschriften. De VNG heeft dit vroegtijdig en bij herhaling aangegeven aan de wetgever. Een werkgroep, bestaande uit het Ministerie van Financiën, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Unie van Waterschappen, Waarderingskamer en de VNG, onderzoekt hiervoor een oplossing.

De WOZ-waarden voor woningen worden openbaar. De planning daarvoor is per 1 oktober 2016 maar hangt samen met de invoering van de Landelijke Voorziening WOZ. Midden-Drenthe is sinds juni 2016 aangesloten op deze Landelijke Voorziening.

Het is vanaf 2016 mogelijk om formeel bezwaar te maken tegen te laag vastgestelde waarden.

Toezicht en handhaving

Momenteel is een werkgroep Vergunningverlening, Handhaving en Toezicht (VHT) bezig de taken op dit terrein opnieuw in beeld te brengen. De BAG-taken zijn daarbij ook in beeld gebracht. Het gaat daarbij met name om constatering / meldingen die op grond van de Wet BAG geregistreerd moeten worden en waarbij sprake is van onverantwoordelijke en/of illegale situaties of waarbij het niet duidelijk is of er sprake is van (il)legale situaties.

Basisregistraties WOZ, BAG en Handelsregister

De WOZ en de BAG (Basisregistratie Adressen en Gebouwen) zijn wettelijk verplichte basisregistraties. De gemeenten zijn bronhouder van de gegevens. De BAG is aangesloten op de landelijke voorziening. Sinds juni 2016 is de WOZ aangesloten op een afzonderlijke landelijke voorziening. De aansluitingen op landelijke voorzieningen zijn wettelijk geregeld. De landelijke voorziening WOZ vervangt het WOZ-berichtenverkeer met waterschappen en Belastingdienst en is de basis voor het openbaar maken van de WOZ-waardegegevens van woningen per 1 oktober 2016.

Dit proces vergt aanpassingen aan systemen en registraties. De WOZ- en de BAG-gegevens zijn gekoppeld. In beide gevallen gaat om objectgegevens. De koppeling is de basis voor een zo efficiënt mogelijke uitvoering en beheer van deze wettelijke basisregistraties. Om de jaarlijkse mutaties in nieuw- verbouw en sloop in beeld te krijgen wordt gebruik gemaakt van een jaarlijkse mutatiesignalering op basis van luchtfotovergelijking. Het gaat daarbij met name om de niet vergunde (vergunningsvrij) bouw. Door gewijzigde regelgeving is deze categorie vergroot.

De inspanning ten aanzien van de BAG ligt op het op orde brengen en houden van de data. Door de Auditdienst Rijk is geconstateerd dat de huidige BAG-inspecties onvoldoende zijn gericht op kwaliteit, risicobeheersing en effecten in de praktijk. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu ontwikkelt daarom een nieuw kwaliteits- en toezichtsinstrumentarium om de kwaliteit van de BAG te monitoren. De nieuwe werkwijze vereist een wettelijke aanpassing die naar verwachting in 2018 wordt geformaliseerd middels een aanpassing van de Wet BAG. De eerste resultaten in de uitvoering zijn inmiddels zichtbaar. Het Kadaster is belast met het toezicht op de uitvoering van de BAG door gemeenten. Inmiddels is met alle Drentse gemeenten en waarbij ook het Kadaster is betrokken, een regionaal BAG-overleg gestart die minimaal 2 keer per jaar bijeenkomt.

Eerder is aangegeven om de mogelijkheid te onderzoeken om de WOZ-herwaardering te baseren op de BAG-gegevens. Gelet op de verschillende uitgangspunten (BAG = gebruiksoppervlakte en WOZ =

inhoud en bruto oppervlak) wordt voor de WOZ-waardebepaling vooralsnog de huidige werkwijze voortgezet. Dit standpunt wordt ook door de Waarderingskamer ondersteund.

Een andere ontwikkeling in het kader van het stelsel van basisregistraties is een koppeling met het Handelsregister (NHR). Dit is de basisregistratie van alle rechtspersonen en ondernemingen in Nederland.

De uitvoering is momenteel in voorbereiding bij gemeenten en softwarebedrijven. In onze gemeente wordt daarbij ook de koppeling met Midnet betrokken.

Kwijtschelding

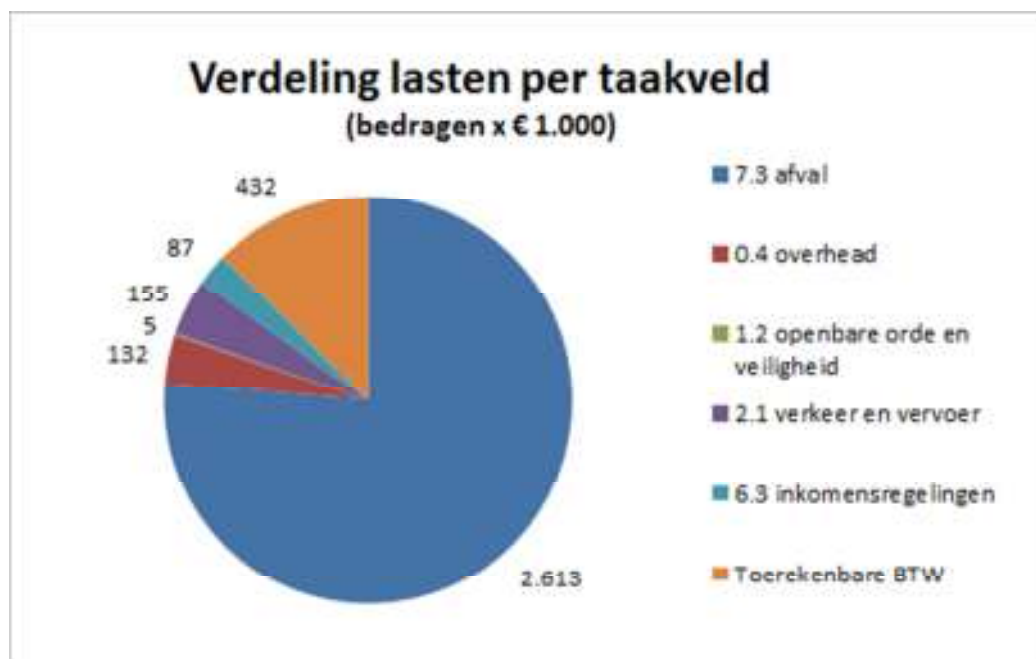
Kwijtscheldingsaanvragen van waterschapsheffingen worden beoordeeld en getoetst door de gemeente. De gemeente toetst en de waterschappen conformeren zich aan de beslissing. Voor de toetsing wordt gebruik gemaakt van de inkomens- en vermogensgegevens zoals die bekend zijn bij het landelijk Inlichtingenbureau. Dit geldt alleen voor zover de aanvragers daarvoor toestemming hebben verleend (wettelijk verplicht). Het is wettelijk niet toegestaan om gebruik te maken Suwinet, het landelijk systeem met inkomens-, vermogens- en voertuiggegevens. Het gebruik is uitsluitend toegestaan voor de toetsing van aanvragen om een uitkering o.b.v. de bijstandswet en voor deurwaarders t.b.v. het incasseren van vorderingen en niet voor het toetsen van kwijtscheldingsaanvragen. Dit geldt ook voor de gegevens die intern bij Soza bekend zijn. Daarmee is er sprake van een discrepantie in de wetgeving m.b.t. de wet eenmalige gegevens uitvraag. Het probleem is bekend bij VNG en ministerie. Gelet op de huidige privacywetgeving zal dit op korte termijn niet veranderen.

Sinds 2014 wordt gebruik gemaakt van de wettelijke mogelijkheid om kwijtschelding te verlenen voor de privé gerelateerde gemeentelijke belastingen aan kleine, soms startende, zelfstandige ondernemers. Daarnaast zijn de invoering van de Participatiewet (i.p.v. de WWB), het Kindgebondenbudget (i.p.v. kindtoeslag) per 1 januari 2015 en de kostendelersnorm per 1 januari 2016 van invloed op de toetsing van aanvragen om kwijtschelding. De toetsingscriteria voor kwijtschelding worden door de invoering van deze wetgeving behoorlijk complex. De invoering kan forse financiële consequenties hebben voor individuele schuldenaren. Het ministerie van Financiën beraadt zich samen met de VNG en de Unie van Waterschappen over de wijze van voorlichting aan kwijtscheldingsgerechtigden.

Samenwerking kwijtschelding waterschapsheffingen

Het kwijtscheldingsbeleid van de waterschappen is minder ruim dan het beleid dat de gemeente heeft vastgesteld. De waterschappen willen vanaf 2017 de eigen normen hanteren. Naast dat er in verband met de samenwerking twee toetsingen per aanvraag moeten worden verricht, betekent dit dat minder mensen in aanmerking komen voor kwijtschelding van de waterschapslasten (zuiverings- en verontreinigings-heffingen). Daarnaast geldt dat, ondanks dat het Waterschap Drents Overijsselse Delta (voorheen Reest en Wieden) dit nog niet expliciet heeft aangegeven, er wel een tendens gaande is onder de waterschappen om minder kwijtschelding te verlenen. Dit raakt direct onze burgers / minima. Dit is een bestuurlijk aandachtspunt richting de waterschapsbesturen. Met name in het belang van de burgers wordt getracht om de waterschappen dezelfde (ruimere) normen te laten vaststellen.

Kostenonderbouwing afvalstoffenheffing

Onderbouwing toegerekende kosten

7.3 Taakveld afval

De toegerekende kosten betreffen alle kosten die gemaakt worden voor de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval. Op dit taakveld worden ook de kosten van heffing en invordering van de afvalstoffenheffing verantwoord.

0.4 Taakveld overhead

De toegerekende kosten betreffen de kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van medewerkers in het primaire proces.

1.2 Taakveld openbare orde en veiligheid

De toegerekende kosten betreffen de kosten van de inzet van een buitengewoon opsporingsambtenaar (BOA) voor toezicht en handhaving.

2.1 Taakveld verkeer en vervoer

De toegerekende kosten betreffen een deel van de kosten van het schoonmaken en (toezien op) schoonhouden van de openbare ruimte van veeg- en zwerfafval.

6.3 Taakveld inkomensregelingen

De toegerekende kosten betreffen de kosten van kwijtschelding afvalstoffenheffing.

Toerekenbare BTW

De toegerekende kosten betreffen de geraamde btw op de exploitatie.

In onderstaande tabel wordt per taakveld weergegeven welk percentage van de afgeronde totale lasten of baten van het taakveld wordt toegerekend aan de afvalstoffenheffing.

Taakveld	Bedrag	% van de totale lasten/baten van het taakveld
Lasten		
7.3 afval	2.613.000	98,5%
0.4 overhead	132.000	1,8%
1.2 openbare orde en veiligheid	5.000	1,4%
2.1 verkeer en vervoer	155.000	0,3%
6.3 inkomensregelingen	87.000	1,0%
Toerekenbare BTW	432.000	nvt
totale lasten	3.424.000	
Baten		
7.3 afval (excl. Afvalstoffenheffing)	-771.000	22,8%
0.4 overhead	0	0,0%
1.2 openbare orde en veiligheid	0	0,0%
2.1 verkeer en vervoer	-40.000	31,0%
6.3 inkomensregelingen	0	0,0%
totale baten (excl. Afvalstoffenheffing)	-811.000	
Saldo lasten -/- baten	2.613.000	

Totaaloverzicht baten en lasten afvalstoffenheffing 2017

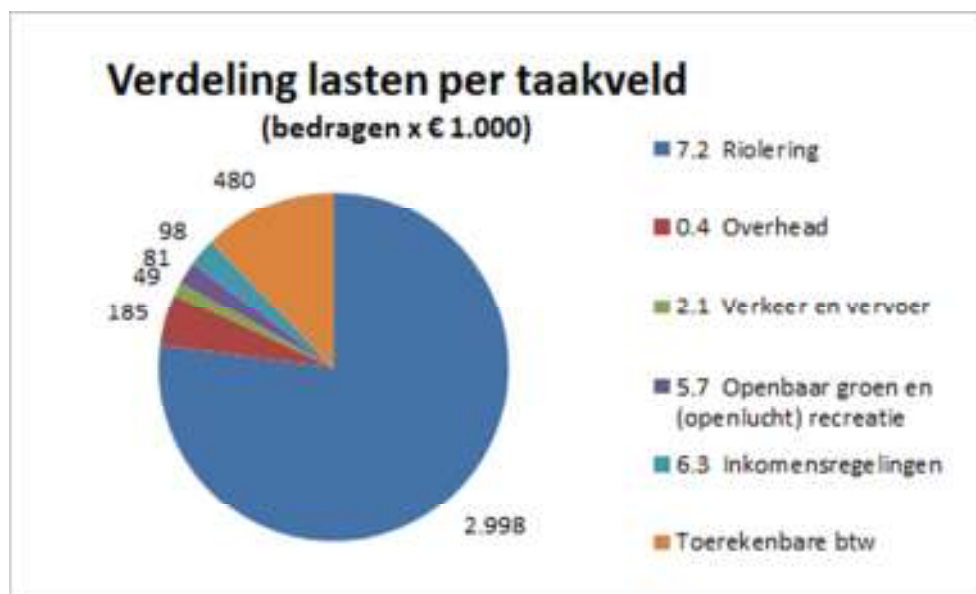
De toegerekende kosten bedragen	€ 2.614.140
De geraamde inkomsten bedragen	<u>€ 2.601.722</u>
Verschil	€ 12.418

Dit bedrag wordt onttrokken aan de egalisatiereserve tarief afvalstoffenheffing.

Verloop egalisatiereserve tarief afvalstoffenheffing

stand op 1 januari 2017 (raming o.b.v. begroting 2016)	€ 475.334
mutatie 2017	<u>€ 12.418 -/-</u>
stand op 31 december 2017	€ 462.916

Kostenonderbouwing rioolheffing

Onderbouwing toegerekende kosten

7.2 Taakveld riolering

De toegerekende kosten betreffen alle kosten die gemaakt worden voor de gemeentelijke taken ten aanzien van afvalwater en de waterhuishouding. Op dit taakveld worden ook de kosten van heffing en invordering van de rioolheffing verantwoord en de dotatie aan de voorziening riolering.

0.4 Taakveld overhead

De toegerekende kosten betreffen de kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van medewerkers in het primaire proces.

2.1 Taakveld verkeer en vervoer

De toegerekende kosten betreffen een deel van de kosten van het schoonhouden van de openbare ruimte van veeg- en zwerfafval.

5.7 Taakveld openbaar groen en (openlucht) recreatie

De toegerekende kosten betreffen een deel van de kosten van het schoonhouden van sloten.

6.3 Taakveld inkomensregelingen

De toegerekende kosten betreffen de kosten van kwijtschelding rioolheffing.

Toerekenbare BTW

De toegerekende kosten betreffen de geraamde btw op de exploitatie en de investeringen.

In onderstaande tabel wordt per taakveld weergegeven welk percentage van de afgeronde totale kosten van het taakveld wordt toegerekend aan de rioolheffing.

Taakveld	Bedrag	% van de totale lasten van het taakveld
7.2 Riolering	2.998.000	97,1%
0.4 Overhead	185.000	2,5%
2.1 Verkeer en vervoer	49.000	1,0%
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	81.000	2,9%
6.3 Inkomensregelingen	98.000	1,1%
Toerekenbare btw	480.000	nvt
Totale lasten	3.891.000	

Totaaloverzicht baten en lasten rioolheffing 2017

De toegerekende kosten bedragen	€ 3.891.481
De geraamde inkomsten bedragen	<u>€ 3.891.481</u>
Verschil	€ 0

Verloop voorziening riolering

stand op 1 januari 2017 (raming o.b.v. begroting 2016)	€ 1.065.330
dotatie	€ 796.205
onttrekking	<u>€ 750.000</u> -/-
stand op 31 december 2017	€ 1.111.535

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

WEERSTANDSVERMOGEN

Het weerstandsvermogen geeft de verhouding aan tussen de risico's die de gemeente loopt (*benodigde weerstandscapaciteit*) en de financiële middelen die de gemeente vrij kan maken om de nadelige gevolgen van deze risico's op te vangen (*beschikbare weerstandscapaciteit*). Dit wordt uitgedrukt in een ratio.

Weerstandsvermogen of ratio weerstandscapaciteit=	$\frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$
---	---

In onderstaande tabel (uit de Nota weerstandsvermogen en risicomanagement 2015) staat voor de verschillende uitkomsten van de ratio de waardering aangegeven.

Ratio weerstandsvermogen	Waardering
> 2	Uitstekend
1,5 - 2,0	Ruim voldoende
1,0 - 1,5	Voldoende
0,8 - 1,0	Matig
0,6 - 0,8	Onvoldoende
< 0,6	Ruim onvoldoende

Na een toelichting op de totstandkoming van de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit worden beide onderdelen hieronder met elkaar in relatie gebracht in het weerstandsvermogen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

In onderstaande tabel staat de beschikbare weerstandscapaciteit opgenomen.

Weerstandscapaciteit (x 1.000)	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
<i>Exploitatie (structurele weerstandscapaciteit)</i>			
Onbenutte belastingcapaciteit	1.949	2.270	2.231
Onvoorzien uitgaven	0	0	25
Bestedingsruimte	0	8	0
<i>Vermogen (incidentele weerstandscapaciteit)</i>			
Incidentele bestedingsruimte	0	0	0
Algemene A-reserve	3.017	3.000	3.017
Weerstandsvermogen bouwgrondexploitatie	750	750	750
Bestemmingsreserves	4.203	7.515	5.001
Stille reserves	pm	pm	pm
Totaal	9.919	13.543	11.024

De beschikbare weerstandscapaciteit is afkomstig uit diverse buffers in het eigen vermogen (incidentele weerstandscapaciteit) en in de exploitatie (structurele weerstandscapaciteit). Specifiek gaat het om de reserves, de onbenutte belastingcapaciteit en eventuele ruimte in de begroting (meerjarige bestedingsruimte).

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit de onbenutte belastingcapaciteit, stelpost onvoorziene uitgaven en de structurele bestedingsruimte. De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen de voor 2017 geraamde opbrengsten uit onroerende zaakbelasting en de door het rijk vastgestelde normopbrengst voor dat jaar. De normopbrengst voor 2017 – dit is de door het rijk gehanteerde artikel 12-norm - is vastgesteld op 0,1927 % van de WOZ-waarde. Inclusief de correctie in verband met leegstand is de geraamde opbrengst voor 2017 € 5.920.408. De ‘normopbrengst’ voor 2016 is € 8.150.947. De onbenutte belastingcapaciteit is daarmee € 2.230.539. Voor onvoorziene uitgaven is een stelpost opgenomen van € 25.000. Het restant van de bestedingsruimte 2017 is niet meer beschikbaar want deze is vrijgefallen in de begroting.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de algemene reserves (Algemene A-reserve en de reserve bouwgrondexploitatie), de bestemmingsreserves, de incidentele bestedingsruimte en de stille reserves.

Op basis van de nieuwe Nota reserves en voorzieningen zijn de reserve Openbare ruimte en de reserve Woon- en leefomgeving bestemd voor toekomstige maatschappelijke investeringen. Deze reserves zijn daarom niet in deze tabel opgenomen. Ditzelfde geldt voor de overige bestemmingsreserves waarvoor een specifieke aanwending is voorzien.

Daarnaast wordt op grond van deze nota de in een jaar beschikbare incidentele bestedingsruimte toegevoegd aan deze reserves. In de tabel is deze daarom op 0 gesteld.

De stille reserves tot slot zijn niet geïnventariseerd.

Tabel opbouw weerstandsvermogen

Omschrijving reserve	Wel in weerstandsvermogen	Niet in weerstandsvermogen
Algemeen Weerstandsvermogen	3.017	
Weerstandsvermogen bouwgrondexploitatie	750	
Egalisatie tarief afvalstoffenheffing	-	475
Openbare ruimte (voormalige B-reserve)	-	10.387
Woon- en leefomgeving (voormalige best.res. Leefbaarheid)	-	4.240
Openbare verlichting	-	1
Dienstverleningsprogramma	-	197
Jeugdgezondheidszorg BDU CJG	486	
Best.res. Gezondheidszorg vm Beilen	-	43

Omschrijving reserve	Wel in weerstandsvermogen	Niet in weerstandsvermogen
Conjunctuurreserve (C-reserve)	4.951	
Waterplan	-	95
Lokaal onderwijsbeleid	-	125
Onderhoud gebouwen	-	380
Egalisatie verfijningsuitkering riolering	-	59
Vervangingsinvesteringen	-	1.007
Personeel/organisatiestructuur	50	
B.t.w. Compensatiefonds (BCF)	-	25
Totaal overige bestemmingsreserves	9.254	17.034

Benodigde weerstandscapaciteit

Om de risico's in beeld te krijgen zijn de eerste 2 stappen uit het risicomanagementmodel uit de Nota weerstandsvermogen en risicomanagement 2015 gezet:

1. Risico - identificatie
2. Risico beoordeling

Per risico is ingeschat hoe groot de kans is dat deze zich voordoet en wat de gevolgen hiervan kunnen zijn. Dit is gebeurd aan de hand van de tabellen Kansscore en Klasse.

Tabel: Kansscore

Kansscore	Omschrijving	Toelichting
1	Minder dan of 1 keer per 10 jaar	Zeer onwaarschijnlijk
2	1 keer per 5-10 jaar	Onwaarschijnlijk
3	1 keer per 2-5 jaar	Waarschijnlijk
4	1 keer per 1-2 jaar	Mogelijk
5	1 keer per jaar	Vrijwel zeker

Tabel: Klasse

Klasse	Financieel gevolg	Imagobeeld	Referentiebeeld
A	< € 75.000	Zeer klein	Geen bedreiging voor de doelstellingen
B	Tussen € 75.000 en € 250.000	Klein	Minimale bedreiging voor de doelstellingen
C	Tussen € 250.000 en € 1.000.000	Midden	Bedreiging voor de doelstellingen
D	Tussen € 1.000.000 en € 1.500.000	Groot	Ernstige bedreiging voor de doelstellingen
E	> € 1.500.000	Zeer groot	Zeer ernstige bedreiging voor de doelstellingen

Ieder risico krijgt zo een risicoscore waaraan een risicopercentage hangt. Dit percentage vermenigvuldigd met het risico leidt tot een risicobedrag. De uitkomsten hiervan staan opgenomen in het risicoprofiel of risicocontrolematrix op de volgende pagina's.

Deelprogramma	Onderwerp	Omschrijving van het risico	Risico-score	Risicokans in %	Bedrag	Risicobedrag	I of S	Reactie	Beheersmaatregel
Ruimtelijke ontwikkeling	Gronden voor toekomstige plannen die onder de overgangsregeling tot 1/1/2020 vallen (<i>bedrag is 25% van de boekwaarde 31/12/2015</i>)	De oude NIEGG's worden niet voor 1/1/2020 in exploitatie genomen en moeten afgeboekt worden naar agrarische gronden.	3d	50%	€ 1.463.750	€ 731.875	I	beheersen	Activiteiten ontplooiën om de betreffende plannen voor 2020 in exploitatie te hebben genomen.
Financiën	Gemeentefonds (<i>bedrag is 5% van het begrote bedrag</i>)	Grote financiële nadelen door herijking gemeentefonds, kortingen en uitvoeringen nieuwe taken met een bezuinigingstaakstelling.	3c	50%	€ 1.392.200	€ 696.100	I	accepteren	Indien van toepassing kortingen doorrekenen aan de budgetten van de vakafdelingen.
Ruimtelijke ontwikkeling	Bouwgrondexploitatie BIE plannen (<i>bedrag is 25% van de boekwaarde 31/12/2015</i>)	De begrote lasten worden niet meer afgedekt door de begrote baten.	2b	20%	€ 2.437.500	€ 487.500	I	beheersen	Op grond van de jaarlijkse dynamische kostprijsberekening is er een meerjarig inzicht in het verwachte eindresultaat. Toekomstige negatieve resultaten worden direct genomen. Pas investeren als er reële verkopen worden verwacht. Verkoop

Deelprogramma	Onderwerp	Omschrijving van het risico	Risico-score	Risicokans in %	Bedrag	Risicobedrag	I of S	Reactie	Beheersmaatregel
									stimulerende maatregelen nemen.
Jeugd/WMO en Participatie	Het sociaal domein	De lagere budgetten vanuit het rijk zijn budgetneutraal in de begroting opgenomen. Het risico bestaat dat dit niet door middel van de transformatie op te vangen is. De verlaging van 2016 tot 2021 bedraagt circa € 1,7 miljoen	2c	20%	€ 1.700.000	€ 340.000	S	verminderen / accepteren	Het beleid overeenkomstig aanpassen.
Inkomen en Re-integratie	Eigen risico Inkomensdeel	Uitkeringslasten tot 110% van het door het rijk toegekende inkomensdeel komen voor risico van de gemeente. De geraamde rijksbijdrage bedraagt afgerond € 5.875.000. 10% hiervan is € 587.500.	3c	40%	€ 587.500	€ 235.000	S	verminderen / accepteren	In de werkprocessen is veel aandacht voor het voorkomen van fraude. In het kader van de re-integratie worden zoveel mogelijk bijstandsgerechtigden naar werk begeleid. Een plotselinge stijging van het aantal bijstandsgerechtigden kan echter niet altijd worden opgevangen.

Deelprogramma	Onderwerp	Omschrijving van het risico	Risico-score	Risicokans in %	Bedrag	Risicobedrag	I of S	Reactie	Beheersmaatregel
Bedrijfsvoering	Staatssteun & Europese aanbesteding	Onvoldoende kennis over de complexe regelgeving op dit gebied waardoor ten onrechte Staatssteun wordt verschaft of onjuist wordt aanbesteed.	1c	15%	€ 1.000.000	€ 150.000	S	Verminderen	Processen zijn zo ingericht dat in principe advisering plaatsvindt door Juridische zaken (Staatssteun) en / of de inkoper (gecoördineerde inkoopfunctie).
Ruimtelijke ontwikkeling	Legesopbrengsten omgevingsvergunningen	Dat de begrote legesopbrengsten niet worden gerealiseerd. Zeer conjunctuurgevoelig.	3b	20%	€ 659.000	€ 131.800	I	verminderen	Flexibel inspelen op de lastenkant als de baten/werkzaamheden achterblijven.
Dienstverlening	Digitale dienstverlening (bedrag is een ingeschat bedrag)	Welke schade een inbraak kan veroorzaken is nauwelijks te geven. Hangt af van de informatie die er wordt afgehaald en wat ermee wordt gedaan.	2c	20%	€ 500.000	€ 100.000	I	voorkomen	Optimale beveiliging en jaarlijks via een audit toetsen.
Financiën	Garantiestellingen	De gemeente heeft nog 5 gewaarborgde geldleningen. Restant waarde is nog € 2,6 miljoen. Het risicobedrag stellen wij op 25%	1c	15%	€ 650.000	€ 97.500	I	Beheersen	Het proces wordt kritisch gevolgd.

Deelprogramma	Onderwerp	Omschrijving van het risico	Risico-score	Risicokans in %	Bedrag	Risicobedrag	I of S	Reactie	Beheersmaatregel
Begraafplaatsen	Begraafrechten	Dat de begrote legesopbrengsten niet worden gerealiseerd	3b	20%	€ 450.149	€ 90.030	I	verminderen	Activeren dat gekozen wordt voor begraven in plaats van cremieren en/of de lasten verlagen
Bedrijfsvoering	Salarissen	Het rijk compenseert niet alle ontwikkelingen op het gebied van premies en Cao. Wij gaan uit van een afwijking van 1%.	5b	50%	€ 150.000	€ 75.000	I	Accepteren	Ontwikkelingen moeten worden doorgevoerd.
Inkomen en Re-integratie	Alescon	Het risico doet zich voor als Alescon er niet in slaagt voor 2020 een bedrag van € 2.000.000 te bezuinigen.	3b	20%	€ 350.000	€ 70.000	S	Beheersen	Druk op Alescon leggen om nieuw beleid te ontwikkelen zodat de taakstelling wordt gerealiseerd.
Inkomen en Re-integratie	Loonkostensubsidie	Open einde regeling	5a	20%	€ 75.000	€ 15.000	S	Accepteren	Afhankelijk van de jaarlijkse uitkomst keuring moet uit eigen middelen worden bijgedragen.
						€ 3.219.805			

In onderstaande matrix zijn de risico's uit de vorige tabel samengevat naar kans- en effectscore. De grote risico's - risico's met een relatief hoge kans- en effectscore - staan in de rode cellen. De kleine risico's – risico's met een relatief lage kans- en effectscore – staan in de groene cellen. Per cel is het aantal risico's opgenomen dat in de betreffende categorie valt.

Effect		A	B	C	D	E
		< 75.000	75.000-250.000	250.000-1.000.000	1.000.000-1.500.000	> 1.500.000
Kans	5	1	1	0	0	0
	4	0	0	0	0	0
	3	0	3	2	1	0
	2	0	1	2	0	0
	1	0	0	2	0	0

Weerstandsvermogen 2017

Op basis van de berekende weerstandscapaciteit en het risicobedrag kan het weerstandsvermogen voor 2017 als volgt worden berekend:

Incidentele- + structurele weerstandscapaciteit	
Weerstandsvermogen =	-----
	Risicobedrag

Weerstandsvermogen =	11.024.000	
	-----	= 3,4%
	3.219.805	

Uit deze eerste inventarisatie blijkt dat de gemeente ruimschoots in staat is om mogelijke risico's af te dekken.

FINANCIËLE KENGETALLEN

1A. Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

	(bedragen x 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
a	Vaste schulden (cf. art 46 BBV)	37.386	44.386	49.679	47.453	42.583
b	Netto vlottende schuld(cf art 49 BBV)	17.664	5.000	5.000	5.000	5.000
c	Overlopende passiva (cf art 49 BBV)	622	100	100	100	100
d	Financiële activa (cf art 36 lid d, e en f BBV)	2.359	2.422	2.337	2.264	1.707
e	Uitzettingen < 1 jaar (cf art. 39 BBV)	9.750	2.000	2.000	2.000	2.000
f	Liquide middelen (cf art 40 BBV)	584	580	580	580	580
g	Overlopende activa (cf art 40a BBV)	9	-	-	-	-
h	Totale baten (cf art 17 lid c BBV (dus excl mutaties reserves)	75.241	80.826	81.589	80.911	80.194
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H * 100%	57%	55%	61%	59%	54%

1B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen (zie artikel 36 lid b en c BBV).

	(bedragen x 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
a	Vaste schulden (cf. art 46 BBV)	37.386	44.386	49.679	47.453	42.583
b	Netto vlottende schuld(cf art 49 BBV)	17.664	5.000	5.000	5.000	5.000
c	Overlopende passiva (cf art 49 BBV)	622	100	100	100	100
d	Financiële activa (cf art 36 lid b, c, d, e en f BBV)	4.641	4.190	4.022	3.861	3.213
e	Uitzettingen < 1 jaar (cf art. 39 BBV)	9.750	2.000	2.000	2.000	2.000
f	Liquide middelen (cf art 40 BBV)	584	580	580	580	580
g	Overlopende activa (cf art 40a BBV)	9	-	-	-	-
h	Totale baten (cf art 17 lid c BBV (dus excl mutaties reserves)	75.241	80.826	81.589	80.911	80.194
	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (A+B+C-D-E-F-G)/H * 100%	54%	53%	59%	57%	52%

2. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal.

Het eigen vermogen van een gemeente bestaat volgens artikel 42 BBV uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

	(bedragen x 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
a	Eigen vermogen (cf. art. 42 BBV)	25.234	25.562	26.330	25.844	25.623
b	Balanstotaal	89.033	85.443	88.844	86.235	81.324
	Solvabiliteit (A/B) * 100%	28%	30%	30%	30%	32%

3. Grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen. In artikel 38, onderdeel a, van het BBV wordt gevraagd om in de balans afzonderlijk op te nemen:

Grond- en hulpstoffen gespecificeerd naar:

1. Niet in exploitatie genomen bouwgronden; en
2. Overige grond- en hulpstoffen.

In onderdeel b van artikel 38 wordt gevraagd om 'onderhanden werk' te vermelden, hieronder vallen ook bouwgronden in exploitatie. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken (ingevolge artikel 17 BBV = exclusief mutaties reserves) en uitgedrukt in een percentage.

	(bedragen x 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
a	Niet in exploitatie genomen/m.i.v. 2017 strategische gronden (cf art 38 lid a punt 1 BBV)	15.143	9.527	10.047	10.047	10.047
b	Bouwgrond in exploitatie (cf art 38 lid b BBV)	2.741	8.248	7.317	5.544	4.391
c	Totale baten (cf art 17 lid c BBV (dus excl mutaties reserves)	75.241	80.826	81.589	80.911	80.194
	Grondexploitatie (A+B)/C * 100%	24%	22%	21%	19%	18%

4. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt thans het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering en eigen belastinginkomsten. Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld de personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen. Het onderscheid tussen structureel en incidenteel is in een notitie van de commissie BBV vastgelegd en moet conform het BBV ook in de begroting en jaarstukken worden onderbouwd. Een begroting

waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn.

In artikel 19 onderdeel c BBV wordt een overzicht gevraagd van de geraamde incidentele baten en lasten per programma, waarbij per programma tenminste de belangrijkste posten afzonderlijk worden gespecificeerd en de overige posten als een totaalbedrag kunnen worden opgenomen. In artikel 19 onderdeel d wordt een overzicht gevraagd van de beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves. In artikel 23 BBV staat dat deze gegevens ook moeten worden verstrekt voor de meerjarenraming. Deze gegevens worden ook verstrekt bij de jaarrekening (zie artikel 19 BBV).

Op basis van deze gegevens kan het saldo van de structurele baten en structurele lasten worden berekend. Daarbij wordt het saldo opgeteld van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten (zie artikel 17 onderdeel c BBV = exclusief mutaties reserves) en uitgedrukt in een percentage.

Om dit kengetal te relateren aan het overzicht van baten en lasten is het noodzakelijk om de volgende cijfers te presenteren:

	(bedragen x 1.000)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
a	Totale structurele lasten	78.588	80.490	81.361	80.805	79.791
b	Totale structurele baten	75.241	80.826	81.589	80.911	80.194
c	Totale structurele toevoegingen aan de reserves	4.316	2.271	681	687	694
d	Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	7.662	1.943	638	581	409
e	Totale baten	82.903	82.768	82.228	81.493	80.603
	Structurele exploitatieruimte (B-A) + (D-C))/e* 100%	-4,04%	0,41%	0,28%	0,13%	0,50%

5. Belastingcapaciteit

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB en de rioolheffing en reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt daarom berekend door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar t te vergelijken met het landelijk gemiddelde in jaar t-1 in en uit te drukken in een percentage. De (ongewogen) gemiddelde woonlasten van gemeenten in 2016 - op basis van de cijfers van het Coelo - bedragen € 724. Bij de woonlasten van het landelijke gemiddelde wordt rekening gehouden met een jaarlijkse stijging van 2%.

	(bedragen x 1.000)	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2016	2017	2018	2019	2020
a	OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	219,00	223,00	227,00	231,00	235,00
b	Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	238,50	238,50	238,50	238,50	238,50
c	Afvalstoffenheffing voor een gezin	215,00	205,00	205,00	207,50	210,00
d	Eventuele heffingskorting	-	-	-	-	-
e	Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	672,50	666,50	670,50	677,00	683,50
f	Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	724,00	734,86	745,88	757,07	768,43
	Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar er voor (E/F) * 100%	92,89%	90,70%	89,89%	89,42%	88,95%

Verloop van de kengetallen

	(bedragen x 1.000)	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2016	2017	2018	2019	2020
1a	Netto schuldquote	57%	55%	61%	59%	54%
1b	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	54%	53%	59%	57%	52%
2	Solvabiliteitsratio	28%	30%	30%	30%	32%
3	Grondexploitatie	24%	22%	21%	19%	18%
4	Structurele exploitatieruimte	-4,04%	0,41%	0,28%	0,13%	0,50%
5	Belastingcapaciteit	92,89%	90,70%	89,89%	89,42%	88,95%

6. Analyse van de kengetallen

Om een oordeel te kunnen vormen over de hierboven opgenomen kengetallen moeten ze in principe worden vergeleken met een voorgeschreven norm. Dit is echter niet de bedoeling van de wetgever geweest. De kengetallen worden niet extern genormeerd.

Het is de bedoeling dat college en raad samen - in onderlinge samenhang tussen de kengetallen - een interne normering ontwikkelen voor de eigen gemeente. Doordat alle gemeenten de kengetallen in de begroting en de jaarstukken publiceren kunnen ze op termijn ook met andere gemeenten worden vergeleken.

Hieronder staat een eerste opzet om de kengetallen in een iets breder perspectief te plaatsen.

Netto schuldquote

De netto schuldquote is een percentage dat ongeveer overeenkomt met het Europese schuldplafond van 60% van het bruto binnenlands product zoals dat voor de lidstaten van de Europese Unie geldt.

Normaal bevindt de netto schuldquote van een gemeente zich ergens tussen de 0% en 100%.

Met een schuldquote van 55% in 2017 kunnen we concluderen dat we ons schuldplafond op een aanvaardbaar niveau hebben.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteit geeft een goed beeld van de mate waarin een gemeente zijn bezittingen financiert met eigen vermogen of vreemd vermogen.

Het landelijk gewogen gemiddelde is 29%. Met 30% zitten wij dus iets boven het gemiddelde.

Grondexploitatie

We hebben zo'n € 8 miljoen aan gronden in exploitatie per 1 januari 2017. De waardering hiervan is afhankelijk van de (verwachte) toekomstige verkopen. Dit wordt jaarlijks intern geanalyseerd en beoordeeld door de accountant.

Structurele exploitatieruimte

In de begroting van 2017 zijn alle structurele lasten afgedekt met structurele baten. Dit is in overeenstemming met de eisen van de provincie als toezichthouder.

Belastingcapaciteit

Onze woonlasten zijn voor een gemiddeld gezin zijn in 2016 zo'n € 50 lager dan het landelijke gemiddelde. Als we aannemen dat het landelijke gemiddelde met 1,5% stijgt, zijn onze woonlasten in 2020 € 85 lager dan het landelijke gemiddelde. We maken dus niet volledig gebruik van onze belastingcapaciteit.

Onderhoud kapitaalgoederen

Een aanzienlijk deel van de aanwezige kapitaalgoederen zoals infrastructuur, gebouwen en plantsoenen is in beheer en onderhoud van de gemeente.

Door de gemeenteraad is hiervoor de verzamelnota onderhoud kapitaalgoederen vastgesteld.

De verzamelnota geeft inzicht in:

1. de beleidsuitgangspunten (= gewenste kwaliteit) uit de door de raad vastgestelde beleids- en beheersplannen.
2. het (meerjarig) financiële beslag dat voortvloeit uit deze beleidskeuzes.

Onderdeel	Beleid	Gewenste kwaliteit
Wegen*	Strategie wegbeheer 2007-2010	Technische kwaliteit - minimaal verantwoord niveau
Bruggen*	Beheerplan bruggen 2002-2011 Actualisatie 2011	Technisch / functioneel
Riolering	Watertakenplan Fluvius 2016-2021, specificatie Midden-Drenthe	Technisch / functioneel
Openbaar groen • buiten bebouwde kom • binnen bebouwde kom	Landschapsbeleidsplan 2012 Groenbeleidsplan 2006-2015	Technisch / functioneel / aanzien
Openbare verlichting	Beleidsplan openbare verlichting 2014-2023	Technisch / functioneel, milieu, groen
Speeltuinen	Beleidsplan spelen in Midden-Drenthe 2011-2020	Technisch / functioneel
Gebouwen	Notitie gebouwenbeleid 2015	Hoog (gemeentehuis) redelijk (werkplaatsen en stallingsruimten) gemiddeld (alle overige gebouwen)

Voor de verschillende onderdelen zijn beheerplannen vastgesteld.

Beheerplannen	Vastgesteld door raad in (jaar)	Looptijd t/m (jaar)	Financiële vertaling in begroting
Wegen*	2007	2010	ja
Bruggen*	2011 actualisatie	2011	ja, deels
Riolering	2016	2021	ja
Openbaar groen • buiten bebouwde kom • binnen bebouwde kom	2012 2015*	2025	ja ja
Openbare verlichting	2014	2023	ja
Speeltuinen	2011	2020	ja
Gebouwen	2015	2015	ja

* In de periode 2016/2017 wordt nieuw beleid wegen en bruggen vastgesteld.

Voor het wegwerken van eventueel achterstallig onderhoud bij bruggen worden extra middelen aan de raad gevraagd.

Wegen

Kerncijfers

De totale oppervlakte van alle verhardingen die de gemeente onderhoudt, bedraagt ongeveer 3,8 miljoen vierkante meter. De totale lengte aan wegen bedraagt ongeveer 850 kilometer.

Verhardingssoorten	Aantal m ²
• gesloten verharding (asfalt)	2.140.000
• gesloten verharding (beton)	160.000
• open verharding (klinkers, tegels)	1.290.000
• onverhard	210.000
totaal	3.800.000

Aantal kilometers	Aantal km
• binnen bebouwde kom	227
• buiten bebouwde kom	536
• fietspaden (vrijliggend of parallel)	120
• voetpaden	170
• zandwegen	74

Ambities voor dit begrotingsjaar

We hebben als gemeente een wettelijke taak als wegbeheerder. Daarbij letten we op veiligheid en kosten.

Bij de ingebruikname van een nieuw informatiesysteem voor het beheer van de openbare ruimte zijn in de achterliggende periode de basisgegevens opnieuw ingevoerd. Als gevolg daarvan blijkt dat we meer verhard oppervlak hebben dan waar in het verleden rekening mee is gehouden.

De afgelopen jaren is er sprake geweest van twee parallelle ontwikkelingen. Aan de ene kant hebben we extra geïnvesteerd om het onderhoudsniveau weer terug te brengen op het peil dat we als gemeente willen. Soms ook als gevolg van incidentele weersomstandigheden. Aan de andere kant hebben we de uitvoering van het wegenonderhoud aangepast aan de realiteit van gemeente brede beleidsaanpassingen en bezuinigingen. Daarmee bevindt het wegenonderhoud zich op dit moment op een aanvaardbaar niveau.

In 2017 zal nieuw wegenbeleid door de gemeenteraad worden vast gesteld. Een basis voor dit nieuwe beleid is het rapport van het rekenkameronderzoek in 2016 over het gevoerde wegenbeleid de afgelopen jaren.

Nu is het al enige jaren zo dat de onderhoudsmaatregelen voornamelijk bestaan uit het conserveren van wegen. Dit wil zeggen dat er relatief veel slijtlagen op het programma staan. Het aanbrengen van

deklagen wordt op deze wijze vijf tot acht jaar uitgesteld.

Met deze manier van onderhoud wordt er weinig gedaan aan de vlakheid en verbetering van de constructie van de wegen.

Financieel overzicht

De uitgaven met betrekking tot wegenonderhoud vallen onder het deelprogramma Verkeer in het programma Openbare Ruimte.

Budgetten (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2015	Raming 2016	Raming 2017
Exploitatiebudget voor groot onderhoud	731	641	671
Exploitatiebudget voor klein onderhoud	262	261	261
Investering op niveau brengen onderhoud	-	-	-

Planning 2017

In 2017 gaan we aan de slag met regulier groot onderhoud (herstraten, dek- en slijtlagen aanbrengen), met onderhoud aan toeristische fietspaden en met regulier klein onderhoud (aanbrengen van asfalt-, klinker- en tegelverhardingen).

Daarnaast staat aanleg van het fietspad naar Hijken, stille kanten van het Oranjekanaal en De Mussels. op de planning, rotonde bij Dambroeken in Beilen, aanpassen Van Weezelplein in Westerbork en wijkverbetering Noorderhoek te Beilen.

Het definitieve programma voor groot onderhoud 2017 bieden wij, zoals gebruikelijk, in het eerste kwartaal 2017 aan de commissie Ruimte en Groen ter kennisname aan. Naar verwachting draagt ook regulier onderhoud bij aan projecten voor wijkverbetering.

Bruggen

Kerncijfers

Midden-Drenthe beheert en onderhoudt als onderdeel van de infrastructuur 81 bruggen en duikers verspreid over de gemeente.

Soort	Aantal
Beweegbare bruggen over de Drentse Hoofdvaart	7
Vaste verkeersbruggen	17
Duikerbruggen	3
Voormalige beweegbare bruggen	8
Fiets- en voetgangersbruggen	38
Duikers	8
totaal	81

In 2016 zijn twee fiets- en voetgangersbruggen aangelegd: project Zuidmaten en project Schapendrift.

Ambities voor dit begrotingsjaar

In 2016 zijn de inspecties afgerond. De resultaten hiervan worden verwerkt in een onderhoudsprogramma 2017. Hierbij spelen nieuwe richtlijnen op het gebied van onderhoud ook een rol.

De uitkomsten van de inspecties vormen daarnaast ook input voor een nieuw beleidsplan voor bruggen. De afronding van het nieuwe beleidsplan is voorzien voor het begrotingsjaar 2017.

Financieel overzicht

Voor regulier onderhoud wordt het beschikbare budget in de begroting ingezet.

Voor ingrijpend onderhoud, renovaties en vervanging worden aparte kredieten aangevraagd.

Budgetten (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2015	Raming 2016	Raming 2017
Exploitatiebudget regulier onderhoud	78	81	81
Bestedingsplan (investeringen):			
- vervanging bruggen	45	150	
- groot onderhoud		86	

In het bestedingsplan 2016 is een bedrag van € 86.000 beschikbaar gesteld voor de conservering van de Grietmansbrug en de Polakkenbrug en voor de aanpak van de constructieve veiligheid van vier grote stalen ophaalbruggen en van de Tentingerdraai over de Drentse Hoofdvaart. Voor de renovatie van brug 5 De Marsen bij Drijber is € 150.000 beschikbaar.

Planning 2017

Regulier en correctief onderhoud (voorlopige opzet)

Conservering bruggen (val)	€ 12.000
Conservering/richten brugleuningen	€ 12.000
Schoonmaken bruggen	€ 7.000
Onderhoud beschoeiing bij landhoofd	€ 13.000
Betonreparaties en reparaties houten dekken	€ 14.000
Slijtlagen op val	€ 11.000
Onderhoudscontracten draaibare bruggen	€ 5.900
Onderhoud en ad hoc storingen draaibare bruggen	€ 6.200
Totaal	€ 81.100

Riolering

Kerncijfers

Opbouw stelsel	Aantal
Vrijverval riolering:	
• gemengd rioolstelsel	167 km
• droogweer afvoer (DWA)	41 km
• regenwater afvoer (RWA)	51 km
Persleidingen:	
• kernen	15 km
• buitengebied	220 km
Verzamelleiding buitengebied	51 km

	Aantal
Gemalen	48 stuks
Randvoorzieningen	13 stuks
Pompunits	768 stuks
IBA's	125 stuks
Ongezuiverde lozingen	18 stuks
Heffingseenheden	14.350 stuks

Ambities voor dit begrotingsjaar

Op grond van de Wet milieubeheer rust op de gemeente de zorgplicht voor een doelmatige inzameling en transport van stedelijk afvalwater dat vrijkomt binnen haar grondgebied (Afvalwater zorgplicht). In de Waterwet is geregeld dat de gemeente de zorgplicht heeft voor de doelmatige inzameling en transport van afvloeiend hemelwater (Hemelwater zorgplicht). Verder is in de Waterwet geregeld dat de gemeente maatregelen moet treffen om structureel nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor de aan de grond gegeven bestemming te voorkomen of te beperken voor zover doelmatig (Grondwater zorgplicht).

Om aan de zorgplichten te voldoen zijn diverse voorzieningen (systemen) aangelegd. De gemeente dient de voorzieningen adequaat te beheren voor zover de gemeente beheerder is. Hoe de gemeente de voorzieningen beheert en financiert legt zij vast in het Watertakenplan. Het Watertakenplan vervangt het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (2011-2015) en heeft een looptijd van 2016 tot en met 2021. Het Watertakenplan is begin 2016 vastgesteld. Het opstellen van het plan is samen met de gemeenten Hogeveen, De Wolden, Westerveld, Meppel, Steenwijkerland en het voormalig waterschap Reest en Wieden gedaan onder de werknaam Fluvius. Het doel is om de stijging van de kosten te beperken, de kwaliteit te verbeteren en de kwetsbaarheid te verminderen. Hiertoe lopen of gaan een aantal onderzoeksprogramma's lopen die, wanneer zij besparingen opleveren, geïmplementeerd worden binnen onze eigen organisatie.

Financieel overzicht

De exploitatielasten voortvloeiend uit het Watertakenplan worden gedekt uit de rioolheffing. Uitgangspunt bij vaststelling van de rioolheffing is dat zij kostendekkend moet zijn.

Budgetten (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2015	Raming 2016	Raming 2017
Bedrag voor onderhoud (excl. BTW)	874	1.088	706
Bedrag voor investeringen (excl. BTW)	1.360	2.138	1.400

Het budget voor investeringen 2016 is inclusief nog niet bestede kredieten uit voorgaande jaren.

Planning 2017

Er wordt ingezet op het vervangen en afkoppelen op diverse locaties in combinatie met andere werkzaamheden. Naast de reguliere onderhoudswerkzaamheden vindt nog een aantal incidentele werkzaamheden plaats.

Investerings

Afkoppelen: € 675.000

Ontwikkelingen Westerbork, en omgeving zorgcentrum Beilen

Vervangen: € 675.000

Ontwikkelingen Westerbork, riool onderhoud Westerbork, Acacialaan (deels) Beilen en omgeving zorgcentrum Beilen

Vervanging pompen en gemalen: € 50.000

Omgeving Lieving, Holthe en Makkum (vervolg 2016)

Exploitatie (incidenteel)

Enquête (grond)wateroverlast € nihil

Rioolberekeningen Smilde en Bovensmilde (verbeterde basis rioleringsplannen) € 50.000

Openbaar groen

Kerncijfers

omschrijving	aantal
Landschappelijk groen: • lengte bermen buiten bebouwde kom	536 km
Groen in de bebouwde kommen: • openbaar groen	180 hectare

Ambities voor dit begrotingsjaar

De ambities voor het begrotingsjaar 2017 zijn vooral het uitvoering geven aan het nieuwe beleid. Daarbij is er bijzondere aandacht voor natuurvriendelijk groen, bomenbeleid, zelfwerkzaamheid door bewoners en veranderingen naar aanleiding van de bezuinigingen.

De kaders voor het onderhoud van het openbaar groen zijn vastgelegd in het Landschapsbeleidsplan (buiten bebouwde kom) en Groenbeleidsplan (binnen bebouwde kom).

Landschapsbeleidsplan

In het Landschapsbeleidsplan staat de gemeentelijke visie op het landschap in het buitengebied. Doel is onder meer om de verschillende landschapstypen te versterken. Voor het beheer van bermen, bomen, sloten, houtwallen en singels zijn richtlijnen aangegeven.

Groenbeleidsplan

Het Groenbeleidsplan bevat een overkoepelende visie voor het groen binnen de bebouwde kommen. Groenstructuren, functies, beheermethoden en werkwijzen worden in hoofdlijnen aangegeven. Een nieuw groenbeleidsplan is in maart 2016 vastgesteld door de raad.

Groenonderhoud

Het areaal groen en bomen is opgenomen in een geautomatiseerd beheerprogramma. Het groenonderhoud voor de hele gemeente wordt uitbesteed op basis van een bestek. In dit bestek wordt de gewenste kwaliteit omschreven en wordt per m² afgerekend. Alescon voert de meeste werkzaamheden uit. Een bomenteam bestaande uit twee eigen medewerkers voert bomeninspecties uit volgens de zorgplicht. Ook doen zij specifieke werkzaamheden ten aanzien van bomen, zoals in het kader van de bestrijding van de eikenprocessierups. In 2015 zijn de hertenkampen geprivatiseerd en worden door stichtingen van vrijwilligers beheerd. Hiervoor krijgen zij een bijdrage in de kosten.

Snippergroen

Op diverse plekken zijn er bewoners die gemeentelijk groen hebben toegevoegd aan hun tuin. In veel gevallen met, maar ook soms zonder toestemming. Ook zijn veel in gebruik genomen stukken niet vastgelegd in een overeenkomst. Het huidige beleid op het gebied van snippergroen wordt tegen het licht gehouden en mogelijk bijgesteld.

Financieel overzicht

Budgetten (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2015	Raming 2016	Raming 2017
Bedrag voor onderhoud	1.776	1.999	1.920
Bestedingsplan	23	215	0

Het betreft hier de kosten van onderhoud bermen en wegbeplanting, onderhoud landschap en bossen, onderhoud plantsoenen en wandelpaden en kerntaken groenvoorziening. De lasten bestedingsplan hebben betrekking op de Schapendrift en het Park Koepelkerk.

Planning 2017

De belangrijkste activiteiten zijn groenonderhoud (o.a. grasmaaien, onkruidbeheersing, snoeien en boominspecties).

Op basis van het in 2016 vastgestelde groenbeleidsplan zullen in 2017 veranderingen zichtbaar zijn in het maaien van het gras. Dit zal voor een deel worden omgevormd naar natuurvriendelijk beheerd gras.

Openbare verlichting

Kerncijfers

Areaal	aantal
Lichtmasten:	7.882 stuks
• waarvan met LED-verlichting	700 stuks
Elektriciteitsverbruik per jaar:	
• 2013	1.104.000 kWh
• 2014	1.005.600 kWh
• 2015	972.464 kWh

Ambities voor het begrotingsjaar

Het beleidsplan Verduurzaming openbare verlichting is in 2013 opnieuw vastgesteld (geactualiseerd).

Bij verduurzaming van de verlichting is er aandacht voor de volgende aspecten:

- Gelijkmatigheid van de verlichting;
- Verlichtingssterkte;
- Energiebesparing;
- Lichthinder, lichtvervuiling en duisternis en materialisatie.

Binnen bestaande budgetten is ruimte voor de uitvoering deze maatregelen.

Financieel overzicht

Budget (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2015	Raming 2016	Raming 2017
Exploitatiebudget voor onderhoud	264	286	284
Uitvoering beleidsplan	195	146	50

Planning 2017

In de planperiode 2013 tot 2023 zijn de volgende werkzaamheden opgenomen:

- Vervangen van circa 100 armaturen (2017);
- Armaturen statisch dimmen (doorlopend, na vervanging);
- Verwijderen van kom indicatie-verlichting;
- Lichtmasten in buitengebied vervangen door LED oriëntatieverlichting.

Naast het reguliere onderhoud, het vervangen van armaturen.

Speelvoorzieningen

Kerncijfers

Speelvoorzieningen	Aantal
Speelplaatsen:	126 stuks
• waarvan schoolpleinen	15 stuks
Speeltoestellen:	819 stuks
• waarvan op schoolpleinen	144 stuks
• waarvan op begraafplaatsen	1 stuks
Aantal overeenkomsten speeltuinen (excl schoolpleinen)	103
Aantal organisaties speeltuinen	74

Ambities voor het begrotingsjaar

Beleidsplan speelvoorzieningen 2011-2020

In 2011 is het beleidsplan voor de speelvoorzieningen in Midden-Drenthe 2011-2020 vastgesteld. Gestreefd wordt naar een verbetering van de spreiding van de speelvoorzieningen, waarbij gekeken wordt naar het aantal kinderen in een buurt of dorp en hun leeftijd. Het beleid is gericht op het stimuleren van de lichamelijke en sociale ontwikkeling van kinderen. Vooral voor de groep van 9-14 jaar worden naar aanleiding van het beleidsplan meer voorzieningen gerealiseerd. Daarnaast willen we ook de betrokkenheid van bewoners bij hun buurt en het omzien naar elkaar stimuleren. In 2016 zijn alle gegevens van kinderen en speelvoorzieningen geactualiseerd, zodat we met actuele gegevens kunnen blijven streven naar hetgeen we in het beleidsplan hebben vastgesteld.

Bewonersparticipatie

De realisatie van speelvoorzieningen in buurten en dorpen vindt in Midden-Drenthe in principe slechts plaats wanneer vrijwilligers bereid zijn het dagelijkse beheer en het klein onderhoud van de speelvoorziening op zich te nemen. Groot onderhoud, vervangingen en veiligheidsinspecties worden gedaan door de gemeente. Afspraken hierover zijn vastgelegd in een overeenkomst. Het speeltuinoverleg Midden-Drenthe behartigt de belangen van de speeltuin vrijwilligers. De overeenkomsten zijn in 2013 alle vernieuwd. De vrijwilligers ontvangen een bijdrage voor beheer, onderhoud en activiteiten. De bijdrage is mede afhankelijk van het aantal toestellen.

Schoolpleinen

In 2014 zijn nieuwe overeenkomsten gesloten met Kits Primair en COG Drenthe. Alle schoolpleinen bij de reguliere basisscholen zijn openbaar toegankelijk en vallen onder het speelvoorzieningenbeleid. Er zijn afspraken gemaakt over onder meer aansprakelijkheid, aantal toestellen en onderhoud.

Veiligheid

Op speelvoorzieningen is het Warenwetsbesluit attractie- en speeltoestellen van toepassing.

Op grond van dit besluit is de beheerder verplicht de toestellen goed te onderhouden. In een logboek moeten per toestel gegevens m.b.t. onderhoud, inspecties, vervanging onderdelen, reparaties en ongevallen worden bijgehouden.

Financieel overzicht

Budget (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2015	Raming 2016	Raming 2017
Bedrag voor onderhoud en reparatie zandbakken en speeltoestellen	162	168	168
Uitvoering beleidsplan Spelen (bestedingsplan)	26	35	0

Planning 2017

Het budget wordt besteed aan onderhoud en vervanging van de speeltoestellen, ondergronden en zandbakken door de gemeente, en een subsidie aan de speeltuinverenigingen. Daarbij wordt kritisch gekeken naar vervanging door het vastgestelde beleidsplan en de daarin vastgestelde normen aan te houden.

Gemeentelijke gebouwen

Het betreft hier het regulier onderhoud aan de gemeentelijke gebouwen die geen schoolgebouwen zijn.

Het beheer en onderhoud van de gemeentelijke gebouwen is een veelomvattende activiteit. De financiële middelen die hier jaarlijks voor nodig zijn worden betaald uit de bestemmingsreserve onderhoud gebouwen.

Voor enkele categorieën gebouwen gelden naast het onderhoudsbeleid enkele aanvullende / afwijkende regels.

Sportaccommodaties

In de gemeente bestaat tussen de sportaccommodaties verschil in exploitatie en beheer. Naast de accommodaties die de gemeente exploiteert zijn er de (deels) verzelfstandigde accommodaties. Laatstgenoemde categorie ontvangt van de gemeente een bijdrage in de exploitatiekosten. De bijdragen worden jaarlijks geïndexeerd op basis van een vooraf afgesproken set van indexcijfers. Voor 2017 bedraagt de index 1,3%. Het betreft de volgende accommodaties:

Bedragen x € 1.000

Sportcomplex Hooghalen	35
Sportcomplex Noord-West Beilen	61
Sportcomplex Wijster	45
Korfbalaccommodatie Beilen	11
Tennisbanen Beilen	11
Tennisbanen Smilde	11
Tennisbanen Westerbork	9
Sportcomplex Smilde	8

Dorpshuizen

Op 27 mei 2004 heeft de raad de Koersnotitie Dorpshuizen Midden-Drenthe vastgesteld. De koersnotitie bevat onder meer de volgende afspraken:

- Klein en preventief onderhoud komt voor rekening van het dorpshuisbestuur.
- Groot onderhoud wordt uitgevoerd en georganiseerd door de dorpshuisbesturen. De kosten komen voor rekening van de gemeente. Bij gecombineerde dorpshuizen (+school: Balinge) vindt een verrekening plaats. De financiële dekking vindt plaats via de reserve onderhoud gebouwen.
- De gemeente levert een bijdrage van maximaal 50%, tot een maximum van € 100.000 in de verbouwkosten voor functionele aanpassingen (50% regeling). De financiële dekking moet dan plaatsvinden vanuit de bestedingsruimte.

In Elp was het dorpshuis onderdeel van de school. Het schoolgebouw is gesloopt en het dorpshuis en gymlokaal zijn gerenoveerd .Ook zijn er interne verbouwingen doorgevoerd. Het vernieuwde dorpshuis is inmiddels in gebruik genomen.

In Witteveen is de schoolfunctie verdwenen, echter het dorps huis blijft in het gebouw gevestigd. Over het beheer en de exploitatie van het leegstaande schoolgebouw is overeenstemming bereikt met het bestuur van het dorps huis.

Aula's

In het kader van de harmonisatie zijn het beheer en het klein onderhoud van de aula's in Westerbork en Smilde overgedragen aan de betreffende aula verenigingen. De gemeente blijft eigenaar van de gebouwen. Eigendom, beheer en onderhoud van de aula in Beilen was en blijft in handen van de stichting. Voorafgaand aan de harmonisatie zijn de drie aula's in 2006 / 2007 toekomstbestendig gemaakt.

Voor het groot onderhoud van de aula's geldt de 'dorps huizenconstructie'. De vereniging / stichting zorgt er in overleg met de gemeente voor dat het groot onderhoud wordt georganiseerd en uitgevoerd. De kosten zijn voor rekening van de gemeente. Financiële dekking van het groot onderhoud vindt plaats via de reserve onderhoud gebouwen.

Uit te voeren werken in 2017

Het onderhoud aan gebouwen vindt plaats op basis van de betreffende geactualiseerde jaarschijf uit het meerjarenonderhoudsprogramma (o-prognose).

Van het beschikbare budget van € 504.000 is € 479.000 begroot voor het noodzakelijk onderhoud in 2017. Om de fluctuerende kosten van onderhoud op te vangen wordt het verschil verrekend met de bestemmingsreserve Onderhoud gebouwen. Voor 2017 wordt een positief verschil toegevoegd aan de reserve Onderhoud gebouwen.

Verloop bestemmingsreserve onderhoud gebouwen 2017 (Bedragen x € 1.000)				
	Saldo 1-1-2017	Toevoeging	Onttrekking	Saldo 31-12-2017
Bestemmingsreserve	396	25		421

Het geraamde bedrag van € 479.000 wordt over de volgende groepsindeling verdeeld:

(Bedragen x € 1.000)

• Sportcomplexen	10
• Sporthallen	161
• Gymlokalen	37
• Zwembaden	87
• Dorps huizen	10
• Woningen	1
• Baarhuisjes	1
• Brandweerkazernes	17
• Gemeentehuis	75
• Multifunctionele accommodaties	27
• Werkplaatsen	44
• Diversen	9

Bedrijfsmiddelen

Om de bedrijfsvoering van de organisatie zo optimaal te kunnen uitvoeren moeten de benodigde bedrijfsmiddelen goed functioneren. Op dit te garanderen beschikt de gemeente over een geactualiseerde meerjarig vervangingsschema. Hierbij gaat het om de vervanging van materieel voor wegen en groen, automatisering, facilitair en materiaal voor sport- en welzijnsaccommodaties. De uit deze investeringen voortvloeiende kapitaallasten worden onttrokken aan de bestemmingsreserve vervangingsinvesteringen. Vanuit de exploitatie wordt jaarlijks een bedrag toegevoegd aan de bestemmingsreserve.

Als een vervangingsinvestering voldoet aan één van de volgende eisen wordt deze niet geactiveerd maar direct volledig afgeschreven:

- Een verkrijgingsprijs van € 15.000 of minder;
- Een levensduur die korter is dan 4 jaar;
- Een jaarlijkse vervanging van hetzelfde materieel.

Verloop bestemmingsreserve vervangingsinvesteringen 2017 (Bedragen x € 1.000)				
	Saldo 1-1-2017	Toevoeging	Onttrekking	Saldo 31-12-2017
Bestemmingsreserve	836	648	537 [#]	947

Betreft alleen kapitaallasten voorgaande jaren zonder het doorschuif effect en vervangingen 2017 die niet worden geactiveerd maar direct ten laste van de bestemmingsreserve komen.

Uit te voeren werken in 2017

Het geraamde investeringsbedrag voor 2017, inclusief niet te verrekenen btw, bedraagt afgerond € 493.000 en kan als volgt worden onderverdeeld:

(bedragen x € 1.000)

• Materiaal voor berm-, weg-, en rioolonderhoud	98
• Automatiseringsapparatuur/software/facilitair	335
• Materiaal voor sporthal, gymlokaal en zwembad	60

Financiering (Treasury)

Jaarlijks wordt zowel in de begroting als in de jaarrekening een paragraaf financiering opgesteld met als doel het treasurybeleid van de gemeente in beeld te brengen. In de begroting komen de concrete beleidsplannen aan de orde, terwijl in het jaarverslag de realisatie van de het beleid wordt beschreven.

De gemeentelijke treasuryfunctie omvat het financieren van gemeentelijk beleid (de programma's) en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn. Dit laatste is echter achterhaald door de invoering van het schatkistbankieren in 2014. Al onze overtollige middelen moeten we dagelijks naar het Rijk afstorten. We krijgen het weer terug zodra we het weer nodig zijn.

Meer specifiek houdt dit in:

- het tijdig aantrekken van voldoende financiële middelen om de (deel) programma's uit te kunnen voeren (beschikbaarheid);
- het beheersen van de risico's verbonden aan de treasuryfunctie (risico minimalisatie);
- het zoveel mogelijk beperken van de rentekosten (renteoptimalisatie);
- het beperken van de interne verwerkingskosten en externe kosten bij het beheren van de geldstromen en financiële posities (kosten minimalisatie).

Beleidskader

De Wet Fido geeft voorschriften met betrekking tot het aantrekken van geldleningen, het uitzetten van middelen en het verstrekken van garanties. Van belang hierbij is dat deze activiteiten geschieden in het kader van het uitoefenen van de publieke taak.

Het kader van het financieringsbeleid is vastgelegd in de 'Financiële verordening gemeente Midden-Drenthe ex artikel 212 Gemeentewet' van 10 december 2015. Met de verordening stelt de raad op hoofdlijnen de spelregels voor het financiële beleid, de financiële organisatie en het financiële beheer vast. In artikel 10 wordt de financieringsfunctie behandeld. Dit zijn de uitvoeringsregels van het treasury beleid. Hierin is opgenomen dat in principe geen geldleningen worden verstrekt. Het verstrekken van geldleningen kan slechts geschieden nadat de gemeenteraad hierover is gehoord. Aan het verstrekken van leningen en garanties worden nadere voorwaarden verbonden.

Marktontwikkelingen en rentevisie

Bepalend voor de ontwikkelingen van de korte rente is het monetaire beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). De ECB stelt zich ten doel om de inflatie onder de 2% per jaar te houden. Op 16 maart 2016 verlaagde de ECB de rente voor het laatst naar 0%. Het verlagen van de rentes moet investeringen stimuleren door lagere financieringskosten voor particulieren, bedrijven en overheden. Hiernaast koopt de ECB obligaties op om de kredietverlening van de banken aan bedrijven te stimuleren. Een negatieve depositorente stimuleert de banken om geld uit te lenen.

De lange rente (20 jaar) is in augustus 2016 ongeveer 1%. We hebben voor het laatst op 12 oktober 2015 een langlopende geldlening afgesloten van € 6 miljoen voor 20 jaar tegen een rente van 1,155%. Wij verwachten dat we, gezien de overschrijding op onze kasgeldlimiet van ongeveer € 2,2 miljoen in juni 2016 dat we in 2016 nog een langlopende geldlening moeten aantrekken. We

proberen zo veel mogelijk de kasgeldlimiet te benutten, omdat dit het goedkoopst is. We betaalden in augustus 2016 -0,33% (of te wel negatieve rente) voor een kasgeldlening van twee maanden.

Verwachte liquiditeitsontwikkeling 2017

Voor de begroting van 2017 is berekend dat er een tekort aan financieringsmiddelen is van € 29 miljoen. Dit bedrag komt tot stand door het totaal van de verwachte boekwaarden per 1 januari 2017 te verminderen met de boekwaarde van de langlopende geldleningen en de verwachte boekwaarde van de reserves en voorzieningen per 1 januari 2017.

Onze kasgeldlimiet bedraagt € 6,5 miljoen en omdat de korte rente lager is dan de lange rente, zullen we de kasgeldlimiet volledig benutten.

Na aftrek van de kasgeldlimiet van € 6,5 miljoen resteert een tekort van bijna € 22,5 miljoen. Deze raming is erop gebaseerd dat alle geplande investeringen worden uitgevoerd. In de praktijk is dit niet het geval. Op het moment van schrijven van deze begroting is er ook nog voor € 20 miljoen aan geplande investeringen aanwezig. Dit betreft onder andere het Integraal Huisvestingsplan (IHP) voor de scholen. In de begroting ramen we voor de nog niet uitgevoerde investeringen een bedrag voor onderuitputting (incidentele bestedingsruimte in het bestedingsplan).

Omdat we in 2016 drie kwartalen achter elkaar de kasgeldlimiet hebben overschreden, zullen we dit jaar nog een langlopende geldlening moeten afsluiten. Begin 2016 was de overschrijding van de kasgeldlimiet € 2,8 miljoen, na het eerste kwartaal € 4,2 miljoen en na het tweede kwartaal € 2,2 miljoen.

In de begroting 2017 gaan we er vanuit dat een kasgeldlening 0,5% kost (1 maand) en een eventuele langlopende geldlening 1,5%. Het omslagpercentage bedraagt 3,5%. In 2016 bedroeg het omslagpercentage nog 1,2%. Deze forse verhoging is een gevolg van veranderingen binnen de regelgeving (het Besluit Begroting en Verantwoording voor gemeenten). Naast ons omslagpercentage hadden we voorheen ook investeringen waarvoor we een vast percentage hanteerden. Omdat we voor deze investeringen echter geen projectfinanciering hebben toegepast, mag dit nu niet meer.

Hieronder is het renteschema toegevoegd, waarmee inzicht wordt gegeven in de rentelasten externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

Het renteresultaat is een gevolg van de afronding van het omslagpercentage op een half procent (3,5%).

Renteschema t.b.v. de paragraaf financiering			
a	de externe rentelasten over de korte en lange financiering	€	1.802.479
b	de externe rentebaten	-/-	€ -
	Saldo rentelasten en rentebaten	€	1.802.479
c1	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend:	€ 207.598	
c2	De rente van de projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	€ 90.684	
		€ 298.283	€ -298.283
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	€	1.504.196
d1	Rente over eigen vermogen	€	973.181
d2	Rente over voorzieningen	€	-
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	€	2.477.378
e	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/-	€ 2.840.270
f	Renteresultaat op het taakveld treasury		€ 362.892

Het renteresultaat is ontstaan door de afronding van het omslagpercentage naar 3,5%. Dit bedrag geeft de extra ruimte weer voor het aangaan van eventuele geldleningen of de ruimte als de rente van nog aan te trekken geldleningen hoger wordt dan verwacht.

Risicopositie bestaande portefeuilles

De langlopende leningenportefeuille heeft op 1 januari 2017 een schuldrestant van ongeveer € 34 miljoen. De gemiddelde rente op de leningenportefeuille bedraagt 4,17%. De BNG Bank is de grootste geldverstrekker.

De onderstaande tabel geeft het verwachte verloop voor 2017-2020 van de renterisiconorm.

Stap	Variabelen renterisiconorm	2017	2018	2019	2020
(1)	Renteherzieningen	-	-	-	-
(2)	Aflossingen	3.098	3.102	3.106	3.110
(3)	Renterisico (1+2)	3.098	3.102	3.106	3.110
(4)	Renterisiconorm	16.552	16.552	16.552	16.552
(5a) = 4>3	Ruimte onder renterisiconorm	13.454	13.450	13.446	13.442
(5b) = 3>4	Overschrijding renterisiconorm				

Stap	Variabelen renterisiconorm	2017	2018	2019	2020
	Berekening renterisiconorm				
	Begrotingstotaal jaar T	82.761			
(4a)	Percentage	20			
(4b)	Regeling				
	Renterisiconorm jaar T	16.552			
(4)	= 4a*4b/100				

Het begrote lastentotaal voor 2017 bedraagt € 82,7 miljoen waarmee de renterisiconorm op € 16,5 miljoen uitkomt (20% van € 82,7 miljoen).

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet geeft de toelaatbare omvang van de netto vlottende schuld aan en dient derhalve om het renterisico op de korte termijn te beheersen. Juist voor de korte termijn geldt dat de renterisico's aanzienlijk kunnen zijn, vanwege mogelijke fluctuaties op de geldmarkt.

Onder de vlottende schuld vallen alle financieringen met een rente typische looptijd korter dan 1 jaar. De limiet bedraagt een bij ministeriële regeling vastgesteld percentage van de begrote gemeentelijke uitgaven. Voor 2017 is de kasgeldlimiet bepaald op 8,5% van het uitgaventotaal van de begroting 2017.

Het begrotingstotaal 2017 bedraagt € 82,7, miljoen waarmee de kasgeldlimiet uitkomt op € 7 miljoen. Iedere drie maanden wordt de stand van de netto vlottende schuld van de gemeente getoetst aan de kasgeldlimiet. De tabel geeft voor 2017 een wisselend beeld van het verloop van het liquiditeitssaldo. Het betreft een raming, maar als er langer dan 3 kwartalen een overschrijding van de kasgeldlimiet ontstaat, zal er een langlopende geldlening moeten worden afgesloten. Volgens de renterisiconorm is hier nog ruimschoots de mogelijkheid voor.

De onderstaande tabel geeft voor 2017 het verwachte verloop van de netto vlottende schuld en of overschot aan kasmiddelen afgezet tegen de kasgeldlimiet.

Stappen (1-4)	(1) Vlottende schuld	(1) Vlottende middelen	(3) Netto vlottend (+) of overschot middelen(-)
(1) - (2) = (3)			
Ultimo kwartaal 1	20.000	18.000	-2.000
Ultimo kwartaal 2	19.000	23.000	4.000
Ultimo kwartaal 3	23.000	20.000	-3.000
Ultimo kwartaal 4	19.000	17.000	-2.000
(4) gemiddelde van (3)			-750
Stappen (5-9)	Variabelen		Bedragen
(5)	kasgeldlimiet (KGL)		7.039
(6a) = (5>4)	ruimte onder de KGL		6.289
(6b) = (4>5)	overschrijding van de KGL		
Berekening kasgeldlimiet (5)			
(7)	Begrotingstotaal		82.811
(8)	Percentage regeling		8,5
(5) = (7) x (8) / 100	Kasgeldlimiet		7.039

Bedrijfsvoering

Inleiding

In de achterliggende periode heeft de gemeentelijke organisatie met veel enthousiasme en voortvarendheid gewerkt aan de verdere ontwikkeling van de organisatie. De 3 d's: dichtbij, duidelijk en daadkrachtig worden naar de praktijk vertaald. Belangrijke onderdelen in de ontwikkeling zijn het programma "Basis op orde" en het bouwplan van de nieuwe organisatie. In deze paragraaf worden de ontwikkelingen in de bedrijfsvoering verder toegelicht.

Bedrijfsvoering in een gemeentelijke organisatie kan worden omschreven als de sturing en beheersing van bedrijfsprocessen om de in de programma's gestelde beleidsdoelstellingen te realiseren. Deze doelen zijn ontleend aan zowel de aan de gemeente opgedragen (wettelijke) taken als het door de gemeenteraad vastgestelde beleid.

Bedrijfsvoering betreft zowel de primaire processen als de ondersteunende processen. Deze paragraaf beperkt zich tot een aantal ondersteunende processen: organisatieontwikkeling, personeelsbeleid, informatisering en automatisering, financiën en controlling, communicatie, juridische zaken en huisvesting.

Als gevolg van het inwerking treden van het nieuwe Besluit Begroting en Verantwoording per 1-1-2017 worden de overheadkosten in een afzonderlijk taakveld gepresenteerd als onderdeel van het deelprogramma bedrijfsvoering.

Taakveld overhead en verdeling apparaatskosten.

Om de raad op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven zijn in de nieuwe BBV regels voorgeschreven dat onze bestaande apparaatskosten gesplitst moeten worden in direct toe te rekenen kosten en kosten overhead.

De direct toe te rekenen kosten blijven lopen volgens onze bestaande methode maar de kosten overhead worden centraal verantwoord onder het deelprogramma Bedrijfsvoering.

Hiermee moet ook de onderlinge vergelijking met andere gemeenten beter kunnen plaatsvinden.

Onder overhead vallen alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Ondersteunende taken zijn niet direct dienstbaar aan de externe klant of het externe product. Wanneer deze ondersteunende taken worden uitbesteed, behoren de uitbestedingskosten bedrijfsvoering tot de overhead.

Door de definitie te gebruiken kan een eenduidig inzicht worden gegeven in de kosten die direct zijn toe te rekenen aan bepaalde deelprogramma's/ taakvelden. Bijvoorbeeld de personeelskosten van de medewerkers van een bepaalde afdeling, rente en afschrijvingslasten en andere kosten die direct verband houden met het betreffende taakveld en investeringen en dientengevolge ook niet centraal moeten worden begroot en verantwoord.

De totale organisatiekosten bedroegen in de begroting 2016 € 16.435.000. Deze werden volledig toegerekend aan de deelprogramma's en kredieten in de begroting.

Voor het begrotingsjaar 2017 vindt er een grote verschuiving plaats. Wij zijn verplicht om de overhead afzonderlijk te verantwoorden.

De totale organisatiekosten 2017 bedragen € 16.247.000. De worden als volgt verdeeld:

• Deelprogramma's	€ 9.095.000
• Kredieten en grondexploitaties	€ 227.000
• Overhead (deelprogramma bedrijfsvoering)	<u>€ 6.925.000</u>
Totaal	€ 16.247.000

Organisatieontwikkeling

In 2016 heeft het management van de organisatie de eerste concrete stappen gezet om, samen met de medewerkers, een nieuw organisatiegebouw te ontwikkelen. De aanleiding voor de start van het project organisatiegebouw is divers. De samenleving en het bestuur veranderen, en daarmee de verwachtingen die de omgeving van een gemeentelijke organisatie heeft. De gemeente heeft zichzelf de vraag gesteld hoe zij zich blijvend kan aanpassen aan deze veranderende omgeving. Dit sluit aan bij de cultuur van de 3 d's. Als we als gemeente herkenbaar willen zijn als duidelijk, dichtbij en daadkrachtig, wat betekent dit dan voor onze cultuur en hoe kan de organisatiestructuur hierbij ondersteunen?

Het is duidelijk geworden dat medewerkers meer aandacht en coaching vragen om zich te kunnen ontwikkelen in de richting van de veranderende samenleving en de 3 d's. Dat betekent dat er meer tijd en ruimte vrij gemaakt moet worden voor het coachen van medewerkers.

De lopende organisatieontwikkeling en het project organisatiegebouw brengt een aantal directe veranderingen in formatie - en kosten - met zich mee.

- Er komen elf teamleiders bij. Vanuit de huidige teamleiders en senioren kunnen mensen doorstromen
- Er komen drie in plaats van vijf afdelingshoofden.
- Er komt een parttime concerncontroller en een kleine uitbreiding van de formatie voor interne controle (samen ongeveer 1 fte).

Aan deze organisatieontwikkeling is de voorwaarde gesteld dat veranderingen, los van tijdelijke frictiekosten, budgettair neutraal moeten zijn. Dit leidt tot een aanvullende taakstelling voor de komende jaren. De exacte omvang van deze taakstelling is op dit moment niet vast te stellen. Er ontstaan verschuivingen tussen coördinerende/leidinggevende en uitvoerende werkzaamheden en het is nog onzeker hoeveel huidige medewerkers doorstromen naar een van de elf nieuwe posities van teamleider.

Naast de taakstelling als gevolg van het organisatiegebouw moet ook de reeds bestaande taakstelling voor de jaarschijf 2017 en 2018 nog ingevuld worden. Totaal was er in de periode 2015-2018 een taakstelling van € 900.000. Een belangrijk deel is hiervan ingevuld. Voor de jaren 2017 en 2018 is nog een taakstelling van circa €150.000 per jaar aanwezig.

Personeelsbeleid

De gemeente maakt deel uit van een samenleving die continu in beweging is en oefent met de uitvoering van de programma's invloed uit op de samenleving. De uitvoering van deze rol vereist dat de ambtelijke organisatie maatschappelijke en andere ontwikkelingen adequaat tegemoet kan treden. De mensen vormen zo het belangrijkste kapitaal in onze organisatie. Investeren in de kwaliteit van personeel komt daardoor ten goede aan de Midden-Drentse samenleving. Hoe zorgen wij goed voor ons personeel? Op welke manier benaderen we de arbeidsmarkt voor het werven van specialistisch personeel, waar moeilijk aan te komen is? Hoe binden en boeien wij de mensen in onze organisatie?

ons personeel? Op welke manier benaderen we de arbeidsmarkt voor het werven van specialistisch personeel, waar moeilijk aan te komen is? Hoe binden en boeien wij de mensen in onze organisatie? Vragen die onderdeel zijn van het (strategisch) personeelsbeleid, wat we als organisatie in 2016 zullen gaan uitwerken.

Daarnaast zijn we bezig met de uitwerking van een zogeheten generatiepact. In een generatiepact biedt een gemeente oudere medewerkers de mogelijkheid om minder te werken met gedeeltelijk behoud van het salaris en de salaristoelagen. Hierdoor ontstaat ruimte om (jongere) medewerkers aan te trekken.

Fte's en budget (x € 1.000)	Raming 2015	Raming 2016
Salarisbudget (incl. raad en college)	13.385	13.791
Fte's (ambtelijke organisatie)	211	215

Het aantal formatieplaatsen is toegenomen. Dit is volledig toe te schrijven aan de transities in het sociale domein. Deze extra werkzaamheden op de gebieden jeugd, WMO en participatie geven een uitzetting van de formatie met ongeveer 5 fte.

Bij het formatiecijfer blijven we wel de kanttekening maken dat de komende jaren waarschijnlijk nog meer werk vanwege o.a. nieuwe wetgeving naar de gemeente komt, waardoor dit cijfer weer kan gaan stijgen. Ook zal niet elke fte minder voor 100% in geld worden terugverdiend. Tot slot willen wij geen concessies doen aan de kwaliteit van de werkzaamheden door de gemeente.

Informatisering en automatisering

Voor informatie over de informatisering en automatisering verwijzen wij u naar het programma Burger en Bestuur, deelprogramma Dienstverlening.

Financiën en controlling

De gemeente Midden-Drenthe staat voor een gezond financieel beleid en een organisatie die 'in-control' is. Dat betekent continue aandacht voor de financiële middelen, de Planning & Controlcyclus, de administratieve organisatie en de interne controle. Wij merken ook dat de eisen die gesteld worden aan de financiële functie toenemen. Ook de scherpere eisen die de accountantscontrole stelt, hebben hun weerslag op de financiële processen. Daarnaast is de omvang van de begroting door de middelen vanuit het Sociaal Domein aanzienlijk toegenomen.

In 2016 is er voor gekozen om een zelfstandig gepositioneerde concerncontroller in de organisatie een plaats te geven. Deze functie wordt nu op interim-basis ingevuld, maar eind 2016 zal werving

plaatsvinden voor een vaste invulling. Bij het proces van de organisatieontwikkeling is ook de ontwikkeling ingezet om te komen tot een brede invulling van de controlfunctie. Daarbij is dus niet alleen aandacht voor de budgetten, maar ook voor het realiseren van beleidsdoelstellingen, risico's en ontwikkeling van de bedrijfsvoering in bredere zin.

Daarnaast wordt structurele capaciteit vrijgemaakt om de interne controle in de organisatie te versterken.

Bij het proces "Basis op orde" zijn de kritische werkprocessen beschreven. De borging en het actueel houden hiervan zal in 2017 een belangrijk punt van aandacht zijn.

De wijzigingen die voortvloeien uit het nieuwe Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn in deze begroting geïmplementeerd. Ook het financiële systeem is hierop aangepast. Ook zal later nog een gewijzigde financiële verordening aan de gemeenteraad worden aangeboden.

Communicatie

In het coalitieakkoord staat het volgende over communicatie: "Sleutelwoord in alle vormen van samenwerking is communicatie. Dat betekent: op tijd beginnen met communiceren, duidelijk maken wat het doel en effect van de communicatie is en in gewone en begrijpelijke taal spreken en schrijven. Dat zal, nog meer dan nu, het visitekaartje van onze gemeente zijn".

Dat vormt dus ook in 2017 het uitgangspunt voor onze communicatie. Daarbij maken we gebruik van verschillende communicatiemiddelen.

Website en sociale media

Net als in het afgelopen jaar, blijven we continu bezig om onze website actueel te houden en waar nodig nog verder te verbeteren bijvoorbeeld op het gebied van zoeken en vinden. Daarnaast gaan we naar het webdesign kijken om op nog meer punten aan de vernieuwde webrichtlijnen te kunnen voldoen. We bereiden ons voor op de digitale agenda 2020, die is vastgesteld door de VNG. Social media wordt steeds belangrijker en daar spelen wij op in door steeds actiever en reactiever op onder meer Facebook aanwezig te zijn. We vermijden daarbij digitale discussies, maar nemen in voorkomende gevallen persoonlijk contact op met de 'Facebookklant'. Halverwege 2016 hebben we onze Gemeente Midden-Drenthe app gelanceerd. Deze gaan we in de komende tijd verder uitbouwen met nieuwe diensten

Brieven en schrijfstijl

In de afgelopen periode In het afgelopen jaar is hard gewerkt aan het verbeteren van al onze schriftelijke communicatie. Alle brieven, formulieren en standaardmails zijn onder de loep genomen. Omdat dit een continuproces is, blijft dat ook de komende tijd nog tijd en aandacht vragen.

Interne communicatie

De veranderingen die de komende tijd binnen onze organisatie gaan plaatsvinden in het kader van het project Organisatiegebouw, vragen de nodige interne communicatie. Dat geldt ook voor de uitvoering van onder meer de projecten Beschikbaar en Bereikbaar en Integriteit.

Advisering

Ook in 2017 zijn er diverse projecten waarbij communicatieadvies gevraagd wordt. Een paar voorbeelden:

- Ontwikkelingen in het sociale domein
- Voorbereidingen bouw VO school
- Ontwikkelingen Beilen Oost
- Veranderingen in afvalinzameling
- Laatste jaar AZC Oranje
- Huisvesting van statushouders

Media

Evenals voorgaande jaren blijft het informeren en te woord staan van de media veel inzet van het team Communicatie vragen. Inwoners zijn steeds sneller geneigd de pers ergens 'bij te halen' en via sociale media is de pers snel van dingen op de hoogte. Uitgangspunt is dat we transparant zijn naar de media, met waarborging van de privacy van onze inwoners.

Juridische zaken

Zwaartepunt in deze taak is gevraagde en ongevraagde juridische advisering aan bestuur en organisatie, zowel op publiekrechtelijk als privaatrechtelijk terrein.

Daarnaast is het secretariaat van de Commissie bezwaarschriften een belangrijke taak inclusief de voorbereiding op de advisering door de commissie aan het gemeentebestuur. In 2014 en 2015 zien we een toename van het aantal bezwaarschriften op het terrein van bijstandsverlening en WMO (respectievelijk 84 en 109 bezwaarschriften tegen 67 in 2012). In 2016 staat als gevolg van de invoering van de nieuwe WMO de teller op 15 augustus al op 46.

Ook de vertegenwoordiging van het gemeentebestuur bij rechtbank, Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State en Centrale Raad van Beroep is een onderdeel van het werk.

Huisvesting

Informatie over gemeentelijke gebouwen en huisvesting staat opgenomen in het onderdeel Onderhoud gebouwen van de paragraaf kapitaalgoederen. Op deze plaats volstaan wij met de opmerking dat wij uit efficiencyoverwegingen de beheerstaken voor dit onderdeel in de nieuwe organisatie op één plaats hebben samengebracht.

Intergemeentelijke samenwerking

Zoals toegelicht in de paragraaf "Verbonden partijen" nemen wij deel aan diverse gemeenschappelijke regelingen. Onze ervaring tot op heden is dat wij in de bestaande samenwerkingsverbanden goed kunnen opereren. Ondanks onze centrale geografische ligging zien wij direct geen reden om in meer samenwerkingsverbanden te gaan deelnemen. Wij willen het meer gaan zoeken in gezamenlijke (Europese) inkooptrajecten op diverse gebieden, zoals energie, (school)vervoer, sociaal domein.

We weten wel dat onze omgeving daar natuurlijk soms anders over denkt. Zo heeft het huidige kabinet sinds 2015 een oplopende opschalingskorting op het gemeentefonds ingevoerd. Het kabinet streefde naar de vorming van minimaal 100.000-gemeenten. De korting uitgesmeerd over meerdere

jaren (2015-2025) leidt tot een korting van € 1 miljard op het gemeentefonds. De grootschalige herindelingseis is van tafel, maar de ingeboekte korting op het gemeentefonds van een miljard niet.

Wij zullen alert blijven en zo nodig op nieuwe ontwikkelingen inspelen. Wij zullen daarbij van onze zijde de inhoudelijke benadering blijven inbrengen.

Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn partijen waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Een bestuurlijk belang houdt in dat leden van het college in het bestuur van een gemeenschappelijke regeling vertegenwoordigd zijn. Daarnaast kan de gemeente als lid van stichtingen en verenigingen of als vennoot van een vennootschap stemrecht hebben. Een financieel belang houdt in dat de gemeente door deelname aan een verbonden partij op enigerlei wijze risico kan lopen. De gemeenteraad heeft een kaderstellende en controlerende taak op de kernvraag of de doelstellingen van de verbonden partijen nog steeds overeenkomen met de doelstellingen van de gemeente of dat de doelstellingen van de gemeente via de verbonden partijen gerealiseerd worden. Daarnaast is inzicht gewenst in het budgettaire beslag en de financiële risico's die de gemeente met verbonden partijen kan lopen.

De Nota verbonden partijen is een aantal jaren geleden vastgesteld.

De volgende uitgangspunten zijn hierin vastgelegd:

- De gemeenteraad doet mee in verbonden partijen als dat nodig en functioneel is. Dat betekent een beoordeling per situatie.
- De huidige deelname in vennootschappen BNG en WMD zet de raad ongewijzigd voort. De behandeling van de begroting en de jaarstukken vindt plaats door het college, waarbij de stukken naar een raadscommissie ter informatie gaan.
- De afhandeling van de financiële stukken van de niet-actieve GR-en vindt plaats door het college, waarbij de stukken naar een raadscommissie ter kennisname gaan.
- De raad gaat de relatie met de actieve GR-en (Alescon, GGD, Veiligheidsregio Drenthe, RUD Drenthe en Recreatieschap) versterken door actiever te sturen. De GR moet aantoonbaar bijdragen aan het realiseren van een of meer doelen uit de programmabegroting. De sturing wordt actiever door concrete afspraken op een aantal aspecten. Daarin zijn de aanbevelingen van de VDG over dit onderwerp koersbepalend.

Voor het versterken van de sturende rol heeft de raad gekozen voor een aanpak in VDG-verband. Dat betekent enerzijds winst in afstemming, anderzijds verlies in tijd. De VDG heeft daarvoor een nieuwe vergaderstructuur ingezet waarin een sterkere rol is weggelegd voor de professionele inbreng van gemeenten. Die sterkere rol zal ook aan het licht komen in de contacten met de gemeenschappelijke regelingen.

De verbonden partijen worden als volgt ingedeeld:

1. gemeenschappelijke regelingen:
 1. Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe (GGD)
 2. Werkvoorzieningsschap Alescon
 3. Veiligheidsregio Drenthe (VRD)
 4. Recreatieschap Drenthe
 5. Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD)
2. Vennootschappen en coöperaties:
 1. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank)
 2. Enexis

3. Waterleidingmaatschappij Drenthe

3. Stichtingen en verenigingen:

1. Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)
2. Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG)

4. Overige verbonden partijen:

1. Bedrijvencentrum Ossebroeken VOF

GEMEENSCHAPPELIJKE REGELINGEN

Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe (GGD)

Naam: GGd Drenthe		
Algemeen		
Statutaire naam	GGd Drenthe	
Vestigingsplaats	Assen	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling	
Missie/doelstellingen/activiteiten	De GGd Drenthe bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de twaalf Drentse gemeenten.	
Openbaar belang	Samenwerkingsverband tussen alle twaalf Drentse gemeenten om de gezondheid van de inwoners van de twaalf Drentse gemeenten te bewaken, beschermen en bevorderen.	
Geraamde verandering in het belang	Nee	
Programma	Zorg en Welzijn (basisgezondheidszorg en jeugdzorg)	
Financieel		
Geraamd eigen vermogen	1-1-2017	€ 2.229k
	31-12-2017	€ 2.355k
Geraamd vreemd vermogen	1-1-2017	€ 2.195k
	31-12-2017	€ 2.195k
Geraamde resultaat	2017	€ 0
Ontwikkelingen		
Beleidsvoornemens/ontwikkelingen	Zie de (beleids)Begroting 2017. Hierin wordt e.e.a. verwoord.	

De kosten die de GGD in rekening brengt aan de Drentse gemeenten is gebaseerd op het aantal inwoners. Voor de gemeente Midden Drenthe komt dit neer op een bedrag van € 288.371 voor 2017 (€ 8,66 per inwoner).

Het belang in het programma Jeugd is gebaseerd op een vast percentage per gemeente. Voor de gemeente Midden Drenthe bedraagt dit 7,78%. Dit komt neer op een bijdrage van € 733.567 voor 2017. Het bovenstaande wordt verantwoord op het programma Zorg en Welzijn (basisgezondheidszorg en jeugdzorg).

Op 30 juni 2016 heeft de gemeenteraad besloten de onderstaande punten in te brengen als zienswijze op de begroting 2017 van de GGD:

- Niet in te stemmen met een verhoging van de gemeentelijke bijdrage per inwoner vanaf 2017 en de bezuinigingstaakstelling van 5% te handhaven.
- Veilig Thuis Drenthe beschouwen als een additionele taak en de bekostiging vanuit het jeugdzorgbudget na 2016 mag voor de gemeente t.o.v. 2015 geen meerkosten betekenen.

Werkvoorzieningschap Alescon

Alescon, gevestigd te Hoogeveen, is een werkvoorzieningsschap, een sociale werkplaats. Het is een bedrijf in het kader van de gemeenschappelijke regeling van de gemeenten Aa en Hunze, Assen, De Wolden, Hoogeveen, Midden-Drenthe en Tynaarlo, opgericht op 1 januari 2000. Alescon is een bedrijf met twee kerntaken. De belangrijkste functie van Alescon is het aanbieden van banen voor mensen met een verstandelijke, psychische of lichamelijke handicap. Re-integratie dus. Participatie op de reguliere arbeidsmarkt staat hierbij ook hoog in het vaandel. Daarnaast worden er door deze mensen producten en diensten geproduceerd die op een commerciële manier aangeboden worden.

De huidige raamovereenkomst loopt af per 31 december 2016. De nieuw op te stellen raamovereenkomst loopt van 1 januari 2017 tot en met 31 december 2020. Deze zal in 2016 worden opgesteld. Tevens zal er een nieuwe uitvoeringsovereenkomst worden opgesteld voor de jaren 2017 en 2018. Deze begroting is gebaseerd op het huidige beleid, waarbij rekening wordt gehouden met de instroom van nieuw beschut in het kader van de Participatiewet.

In deze begroting en meerjarenbegroting wordt rekening gehouden met de vermindering van de subsidie Wsw per arbeidsplaats en de afbouw van het aantal Wsw-plaatsen vanwege de natuurlijke SW-uitstroom van gemiddeld 5% per jaar.

Financieel tekort

Bij ongewijzigd beleid loopt het tekort van Alescon op tot €6 miljoen in 2020. De oorzaak hiervan is de bezuiniging van het Rijk. Voor Midden-Drenthe betekent dit bijna een verdubbeling van de gemeentelijke bijdrage in 2015 (van €350.000 in 2015 naar zo'n €650.000 in 2020).

Het DB heeft op vrijdag 22 april 2016 uitgesproken naar de directeur van Alescon dat het tekort niet verder op mag lopen dan het huidige tekort van € 4 miljoen. Besluitvorming hierover vindt nog in 2016 plaats.

Gemeentelijke bijdrage

In de begroting 2017 van Alescon wordt vooralsnog rekening gehouden met een gemeentelijke bijdrage van Midden-Drenthe van € 395.372. Een en ander is afhankelijk van de daadwerkelijke rijkssubsidie 2017 en die wordt bekend gemaakt in de meicirculaire. Verantwoording vindt plaats op het programma Werk en inkomen.

Veiligheidsregio Drenthe (VRD)

Met ingang van 2014 zijn alle veiligheidstaken geregionaliseerd in de nieuwe GR Veiligheidsregio Drenthe (VRD). Dit houdt onder meer in dat de vrijwillige brandweer van de gemeente is overgeheveld naar de GR VRD. De bijdrage aan de GR VRD wordt uitgedrukt in een basisbijdrage (brandweezorg) en een inwonersbijdrage. Er is geen deelname in het vermogen, maar er wordt bijgedragen in de exploitatie.

Naam: Veiligheidsregio Drenthe		
Algemeen		
Statutaire naam	Veiligheidsregio Drenthe	
Vestigingsplaats	Assen	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling	
Missie/doelstellingen/activiteiten	De VRD wil daadkrachtig optreden en betrokken zijn met de samenleving. - wij treden op bij calamiteiten en crises - Wij vergroten bewustwording omtrent fysieke veiligheid - Wij zijn onderdeel van de samenleving	
Openbaar belang	Samenwerkingsverband tussen alle twaalf Drentse gemeenten om de veiligheid van de inwoners van de twaalf Drentse gemeenten te bewaken, beschermen en bevorderen.	
Geraamde verandering in het belang	Nee	
Programma	Veiligheid	
Financieel		
Geraamd eigen vermogen	1-1-2017	€ 2.220k
	31-12-2017	€ 1.774k
Geraamd vreemd vermogen	1-1-2017	€ 18.916k
	31-12-2017	€ 19.362k
Geraamde resultaat	2017	€ 0
Ontwikkelingen		
Beleidsvoornemens/ontwikkelingen	Zie de (beleids)Begroting 2017. Hierin wordt e.e.a. verwoord.	

De jaarrekening 2015 is afgesloten met een positief exploitatieresultaat van € 1,4 miljoen. De gemeente Midden-Drenthe ontvangt hiervan € 88.165.

De begrote bijdrage aan de GR VRD voor 2017 bedraagt € 1.496.984.

Op 30 juni 2016 heeft de gemeenteraad van Midden-Drenthe besloten niet in te stemmen met de conceptbegroting 2017, omdat in de conceptbegroting namelijk een structurele bezuiniging van 5% ontbreekt. Hiernaast kunnen wij niet instemmen met de nieuw gehanteerde verdeelsleutel en geven geen toestemming om de gemeenschappelijke regeling te wijzigen.

Recreatieschap Drenthe

Het Recreatieschap Drenthe, gevestigd te Diever, heeft voor de Drentse gemeenten een stimulerende, initiërende en voorwaardenstellende rol op het gebied van recreatie en toerisme. Naast planontwikkeling adviseert het recreatieschap de gemeenten gevraagd en ongevraagd over zaken welke van belang zijn voor recreatie en toerisme.

	per 1 januari 2017	per 31 december 2017
Geraamd eigen vermogen	€ 561.917	€ 549.065
Geraamd vreemd vermogen	€ 500.503	€ 500.503
Geraamd resultaat 2017	€ -	

Op 30 juni 2016 heeft de gemeenteraad besloten geen zienswijze in te brengen. Dankzij de doorgevoerde bezuinigingen wordt voldaan aan de taakstelling zoals overeengekomen in het coalitieakkoord Midden-Drenthe 2014-2018.

Op het programma Vrije tijd is voor 2017 de bijdrage in de exploitatiekosten begroot op € 55.628. Hiernaast wordt voor de dagrecreatie € 9.303, voor de verblijfsrecreatie € 9.354 (gebaseerd op 655.186 overnachtingen) en een vast bedrag voor het Fonds Recreatie en Toerisme van € 10.000 in rekening gebracht.

Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD Drenthe)

Naam:		
Algemeen		
Statutaire naam	Gemeenschappelijke Regeling RUD Drenthe	
Vestigingsplaats	Assen	
Rechtsvorm	Openbaar Lichaam op basis van gemeenschappelijke regeling	
Missie/doelstellingen/activiteiten	De RUD Drenthe is ingesteld ter behartiging van de belangen van de deelnemers (gemeenten en provincie Drenthe) op het gebied van de uitvoering van taken van toezicht op en handhaving van de milieuvoorschriften krachtens de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en van de milieuwet- en regelgeving van het betreffende ministerie, alsook voor de uitvoering van taken op het gebied van vergunningverlening krachtens deze wet- en regelgeving	
Openbaar belang	ja	
Geraamde verandering in het belang	nee	
Programma	Milieu	
Financieel		
Geraamd eigen vermogen	1-1-2017	€ 528.930,-
	31-12-2017	€ 546.930,-
Geraamd vreemd vermogen	1-1-2017	€ 2.330.536,-
	31-12-2017	€ 2.096.544,-

Geraamde resultaat	2017	€ 18.000,-						
Ontwikkelingen								
Beleidsvoornemens/ontwikkelingen	nee							
Risico's								benodigde
	no	categorie	omschrijving	effect	financieel	impact	frequentie	weerstand-capaciteit
	1	personeel	ziekte verzuim	productieverlies	€ 80.000	2	3	€ 40.000
	2	personeel	kwaliteitscriteria 2,1	productieverlies	€ 160.000	3	4	€ 120.000
	3	personeel	WIA	exploitatieverlies	€ 100.000	2	3	€ 50.000
	Totaal							€ 210.000
	bron: paragraaf 5.2.2 begroting 2017							
Voor het begrotingsjaar 2017 is de benodigde weerstand-capaciteit € 210.000. De aanwezige weerstandscapaciteit is € 397.000. Dit resulteert in een ratio van 1,90. (= ruim voldoende)								

Met ingang van 2016 wordt de bijdrage aan de RUD bepaald op basis van de Drentse Maat. De Drentse Maat is het gezamenlijk gekozen uitvoeringsniveau voor alle milieutaken, die de RUD voor de Drentse gemeenten en de provincie uitvoert. De invoering van de Drentse Maat heeft tot gevolg gehad, dat onze bijdrage aan de RUD vanaf 2016 met ruim tien procent verlaagd is. Hiermee wordt ruimschoots invulling gegeven aan het in het coalitieakkoord geformuleerde bezuinigingsstreven, om de bijdragen voor de gemeenschappelijke regelingen met vijf procent te verlagen.

De bijdrage voor 2017 bedraagt € 832.773 (programma Milieu).

VENNOOTSCHAPPEN EN COOPERATIES

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank)

BNG Bank, gevestigd te Den Haag, is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG Bank bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Aandeelhouders van de bank zijn uitsluitend overheden. De staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een hoogheemraadschap.

Eind 2010 heeft het Comité voor Banktoezicht nieuwe richtlijnen uitgevaardigd (Basel III-akkoord) met betrekking tot kapitaal- en liquiditeitseisen. Inmiddels zijn deze richtlijnen uitgewerkt in Europese verordeningen en richtlijnen (CRD IV). Voor de BNG Bank is vooral het voornemen om de leverage ratio vanaf 2018 op minimaal 3% vast te stellen van belang.

De leverage ratio is het balanstotaal van het uitgeleende geld van een bank, ten opzichte van het eigen vermogen. Als een bank 1 euro eigen vermogen heeft en 30 euro uitleent, is de leverage-ratio 3 procent.

Om deze ratio te verhogen is besloten de dividenduitkering te halveren, namelijk 25% van de netto winst. Dit was 50%. Op deze manier kan ultimo 2017 voldaan worden aan de minimumnorm.

Aandelen bezit	Nominaal € 2,50 per aandeel. Aantal:	60.138
Eigen vermogen	Per 31 december 2015	€ 4.177 miljoen
Vreemd vermogen	Per 31 december 2015	€ 145.328 miljoen
Dividend	Begroot voor 2017	€ 34.279 *)

*) Het dividend is de afgelopen jaren gedaald in verband met strengere eisen vanuit het Basel III -akkoord.

Op het programma Algemene middelen wordt het dividend verantwoord.

Energienetwerk beheerder Enexis

In 2009 is het productie- en leveringsbedrijf van energiebedrijf Essent verkocht aan Rheinisch-Westfälisches Elektrizitätswerk (RWE). Het netwerkbedrijf is verder gegaan als Enexis met als vestigingsplaats 's-Hertogenbosch.

Publiek belang: Altijd en overal in het voorzieningsgebied van Enexis kunnen beschikken over stroom en gas, tegen aanvaardbare aansluit- en transporttarieven.

Aandelen bezit	Nominaal € 1 per aandeel. Aantal:	206.779
In miljoenen euro's	Prognose per 1-1- 2017:	Prognose per 31 12- 2017:
Eigen vermogen	€ 3.706	€ 3.806
Vreemd vermogen	€ 3.700	€ 3.800
Netto resultaat aandeelhouders	Na belastingen 2015	€ 223,1 miljoen
Verwacht resultaat	Na belastingen 2016	€ 200 miljoen
Dividend	Per aandeel 2015	€ 0,75
Dividend	Begroot voor 2017	€ 183.457

Op het programma Algemene middelen wordt het dividend verantwoord.

Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)

De WMD, gevestigd te Assen, levert drinkwater aan ca. 450.000 inwoners van de twaalf Drentse gemeenten met 196.708 aansluitingen. Het dividend wordt achteraf uitbetaald.

De jaarrekeningen van 2013 tot en met 2015 zullen niet worden goedgekeurd. Dit heeft te maken met de perikelen rondom de wateractiviteiten in Indonesië. Inmiddels is er al € 13 miljoen afgeboekt. Een groot onderzoek is gaande en de activiteiten in Indonesië worden zo snel mogelijk afgebouwd. Voor de rest is de WMD een gezond bedrijf.

Aandelen bezit	Nominaal € 50 per aandeel. Aantal:	73
Eigen vermogen		
Vreemd vermogen		
Netto resultaat		
Dividend	Begroot voor 2017	€ 110

Op het programma Algemene middelen wordt het dividend verantwoord.

STICHTINGEN EN VERENIGINGEN

Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)

Belangenbehartiging van alle gemeenten bij andere overheden, gevestigd te Den Haag. Tweede Kamer, Kabinet en maatschappelijke organisaties zijn belangrijke gesprekspartners.

Dienstverlening: advisering aan alle leden over actuele ontwikkelingen (pro actief) en advisering aan individuele leden (op verzoek). De platformfunctie wordt uitgeoefend via de VNG-commissies, provinciale afdelingen, congressen, studiedagen en ledenraadplegingen.

Op het programma Algemene middelen is voor 2017 € 45.000 begroot.

Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG)

De VDG, gevestigd te Emmen, behartigt de belangen van de twaalf Drentse gemeenten bij andere overheden. Op het programma Algemene middelen is voor 2017 € 11.000 begroot.

OVERIGE VERBONDEN PARTIJEN

Bedrijvencentrum Ossebroeken V.O.F.

Op 24 december 1999 is notarieel de V.O.F tussen de gemeente Midden-Drenthe en de exploitatiemaatschappij bedrijventerrein Ossebroeken V.O.F. opgericht.

De vennootschap stelt zich als doel:

- Het voor rekening van de vennoten exploiteren van het bedrijventerrein Ossebroeken en al wat daartoe verder noodzakelijk en/of wenselijk wordt geacht, evenals de verkoop van het bedrijvencentrum;
- Het verrichten van al wat met het vorenstaande verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in ruimste zin.

De vennoten hebben de eigen aangekochte gronden ingebracht als schuld van de vennootschap. De opbrengsten zijn de eerste jaren gebruikt om de kosten van de ingebrachte gronden en overige exploitatiekosten te betalen.

De te realiseren nettowinst zal tussen de beide vennoten gelijk worden verdeeld. Vanaf 2008 heeft de eerste winstuitkering plaats gevonden. In 2008 en 2009 elk € 200.000, in 2010 € 300.000 en in 2011 tot en met 2014 geen of zeer beperkte winstuitkering. In 2015 is een verlies van € 10.558 gerealiseerd. De gemeente heeft in 2015 een lening verstrekt van € 350.000.

Hieronder gegevens uit de concept-jaarrekening:

Eigen vermogen	Per 31 december 2015	€ 13.245
Vreemd vermogen	Per 31 december 2015	€ 295.197
Resultaat	Jaar: 2015	- € 10.558
Voorraad	Per 31 december 2015	26.285 m2

De gemeente loopt alleen een financieel risico als er verliezen op het plan ontstaan. Dit is tot op heden nog niet de verwachting. Het verlies wordt net als de winst gelijk tussen de beide vennoten verdeeld.

Op het programma Werk en Inkomen worden de (winst)uitkeringen verantwoord.

Grondbeleid

Nota grondbeleid

De huidige Nota Grondbeleid is door de gemeenteraad vastgesteld op 29 november 2007. Het zwaartepunt uit deze beleidsnota is de keuze om actiever te worden op de grondmarkt. Eind 2016 is begonnen met de actualisatie van deze nota. Door de financiële crisis zal de actieve rol van de gemeente steeds meer veranderen naar een faciliterende rol, met behulp van het op grond van wet- en regelgeving beschikbare instrumentarium.

Naast de nota Grondbeleid is in 2013 ook het grondprijzenbeleid vastgesteld. Eind 2016 vindt hiervan een herziening plaats.

Door het grondbeleid en de grondprijzen voortdurend te monitoren en waar nodig bij te stellen, willen we ook voor de toekomst (financiële) mogelijkheden houden om noodzakelijke grondaankopen te doen voor o.a. infrastructurele werken, bedrijventerreinen en woningbouw.

Uitgangspunt

Wij willen door middel van grondbeleid zorgen voor een gezonde bouwgrondexploitatie waarmee we inspelen op de markt, de doelstellingen van ruimtelijk beleid mogelijk maken, voldoen aan wet- en regelgeving en waarbij sprake is van een toekomstbestendig beleid.

Binnen de grondexploitatie hebben wij de afgelopen jaren al een aantal maatregelen genomen om de risico's te beheersen. Zo is er geen sprake meer van een winstverwachting. Voor berekeningen gebruiken we een dynamisch model. Hierbij worden de kosten en opbrengsten over de looptijd van het project verspreid in het jaar waarin verwacht wordt dat ze worden gemaakt dan wel ontvangen. Dat betekent concreet dat jaarlijks bekeken wordt of de looptijd in overeenstemming is met de huidige verwachtingen. Wanneer dit niet meer het geval is, worden de berekeningen aangepast. Indien nodig boeken wij gronden financieel af.

Wet- en regelgeving

Een belangrijk onderdeel voor de actualisatie van de bouwgrondexploitatie zijn de regels van de commissie Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Voor de bouwgrondexploitaties zijn in maart 2016 een tweetal geactualiseerde notities verschenen: de notitie "Grondexploitaties 2016" en de notitie "Faciliterend Grondbeleid". Hierin zijn stellige uitspraken opgenomen waaraan wij ons moeten houden en aanbevelingen die wij kunnen overnemen. Een aantal stellige uitspraken zijn nieuw en hebben tot wijzigingen in onze werkwijze geleid:

- a. Het startpunt van een Bouwgrond In Exploitatie (BIE) is het raadsbesluit met de vaststelling van het grondexploitatiecomplex, inclusief exploitatiebegroting. Tot dat moment kunnen er geen indirecte kosten aan een grondexploitatiecomplex worden toegeschreven. Directe kosten mogen onder bepaalde voorwaarden worden geactiveerd.
- b. Om de risico's die samenhangen met zeer langlopende projecten te beperken, mag de looptijd van een grondexploitatiecomplex maximaal 10 jaar bedragen. Hier mag gemotiveerd van worden afgeweken, o.a. doordat er risico beperkende beheersmaatregelen zijn genomen. Bij de vaststelling van de exploitatie van Beilen-Oost is sprake van een langere looptijd.

- c. Vanaf 2016 is het niet meer toegestaan om toevoegingen te doen aan een voorziening voor bovenwijkse voorzieningen.
- d. De toegestane toe te rekenen rente aan BIE moet worden gebaseerd op de daadwerkelijk te betalen rente over het vreemd vermogen. Het over het vreemd vermogen te hanteren rentepercentage wordt als volgt bepaald: het gewogen gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille van de gemeente, naar verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen. Voor 2017 bedraagt deze 2,1%.

Vennootschapsbelasting

Sinds 1 januari 2016 valt de gemeente onder de vennootschapsbelasting. Dit houdt dat de gemeente 25% belasting moet betalen over de gerealiseerde winst. Voor de lopende grondexploitaties is bij de actualisering begin 2016 zeer kritisch gekeken naar de verwachte kosten en opbrengsten, omdat deze aannames de basis zijn voor de openingsbalans van 2016 ten behoeve van de vennootschapsbelasting. Bij nieuwe vast te stellen grondexploitaties wordt bij de bepaling van het te verwachten resultaat rekening gehouden met de heffing van vennootschapsbelasting. In 2016 is de grondexploitatie van Beilen Oost vastgesteld door de gemeenteraad. Er wordt geen winst verwacht (nagenoeg neutraal resultaat), dus is er geen rekening gehouden met vennootschapsbelasting. In 2017 wordt voor het eerst belastingaangifte voor de vennootschapsbelasting gedaan (over 2016).

Risico's

De BIE-complexen hebben te maken met o.a. de volgende risico's: rente, kostenstijgingen en de markt (verkoop van de kavels). Dit leidt bij het overgrote deel van de BIE-complexen tot een lager eindresultaat, dus niet meteen tot een verlies. Bij de complexen waar al een voorziening is ingesteld, of het resultaat nagenoeg '0' is, leidt dit tot een direct financieel risico. Vanwege de crisis en de daaraan gerelateerde aanscherping van de hypotheekregels is het aantal verkopen de laatste jaren drastisch gedaald. In de jaarlijkse herzieningen van de grondexploitatie van de lopende BIE's wordt al een paar jaar geconstateerd dat de geplande verkopen (ca. 12 kavels per jaar in de hele gemeente) niet gehaald worden. Daarom is bij de vaststelling van de nota Bouwgrondexploitatie 2015 bij de jaarrekening besloten om meer in te zetten op verkoop stimulerende maatregelen: een communicatieplan voor de kavels en meer keuzevrijheid voor de kopers door de fasering los te laten. Hier is in 2016 een start mee gemaakt en bij de jaarrekening van 2016 zal duidelijk worden of dit een positief effect heeft gehad.

Bij de vaststelling van de nota grondprijzenbeleid zal voorgesteld worden om het college meer onderhandelingsvrijheid te geven bij het bepalen van de grondprijs.

Het BBV heeft als spelregel opgenomen dat de gronden als materiële vaste activa (MVA) tegen marktwaarde in de boeken moeten staan. Voor de bestaande Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) heeft het BBV een uitzondering gemaakt: deze gronden mogen tegen de huidige boekwaarde worden overgeheveld, mits de gronden binnen 4 jaar in exploitatie worden genomen. Zijn de gronden op 31-12-2019 niet in exploitatie genomen, dan moeten de gronden op dat moment tegen de marktwaarde worden gewaardeerd. Vaak is deze marktwaarde (meestal agrarisch) lager omdat de gronden nog niet de toekomstige bestemming hebben. Dit kan na 4 jaar een risico vormen. Omdat in 2016 de gronden van Beilen Oost in exploitatie zijn genomen, is het totale risico op de MVA, als deze gronden niet vóór 2020 in exploitatie zijn genomen, ca. € 3,8 miljoen. Dit is het verschil tussen de huidige boekwaarde en marktwaarde van de betreffende gronden. Het gaat om de

complexen Lieving, Ossebroeken fase 2, Leemdijk Noord en Hoofdstraat 34. De planning is dat deze gronden voor 2020 in exploitatie worden genomen. Als gedurende deze 3 jaar blijkt dat deze verwachting moet worden bijgesteld, dan worden er op dat moment maatregelen genomen.

Verlies en winstneming

Verliezen worden genomen als uit de geactualiseerde dynamische kostprijsberekening blijkt dat een plan geen positief eindresultaat verwacht. Winst wordt pas genomen als ze daadwerkelijk gerealiseerd is. Tussentijds kan winst genomen worden. Bij bedrijventerreinen dient dan 50% van de te verkopen m² verkocht te zijn, wil er resultaat naar evenredigheid genomen kunnen worden. Bij woningbouw dient 35% van de te verkopen m² verkocht zijn, wil er resultaat naar evenredigheid genomen kunnen worden. Zoals aangegeven in de nota bouwgrondexploitatie 2015 worden positieve resultaten of winstnemingen toegevoegd aan het weerstandsvermogen bouwgrondexploitatie.

Weerstandsvermogen bouwgrondexploitatie en voorzieningen

Sinds 2013 beschikt de gemeente over een voorziening bouwgrond. Hierdoor is de omvang van de reserve weerstandsvermogen bouwgrondexploitatie in de nieuwe Nota reserves en voorzieningen verlaagd tot een bovengrens van € 750.000. Bij de vaststelling van de Nota bouwgrondexploitatie 2015 is besloten om alle toekomstige positieve resultaten of tussentijdse winstnemingen worden toegevoegd aan het weerstandsvermogen bouwgrondexploitatie, zodat de bovengrens van € 750.000 zal worden overstijgen. Gezien de mogelijke risico's die de gemeente kan lopen bij het niet voor 2020 in exploitatie nemen van een van de complexen Lieving, Ossebroeken fase 2, Leemdijk Noord en Hoofdstraat 34 is dit besluit genomen.

Hiernaast is er een voorziening bouwgrond voor het afdekken van de verwachte toekomstige risico's. Deze voorziening is op 31 december 2015 als volgt opgebouwd:

• BIE – Bedrijventerrein Nieuw-Balinge	€ 16.647
• BIE – Inbreiding Bovensmilde	€ 83.163
• BIE – Witteveen	€ 12.902 +
totaal	€ 112.712

Jaarlijks wordt bij de actualisatie van de exploitatieopzetten getoetst of het saldo van de voorziening toereikend is om de verwachte risico's als totaal af te dekken.

Tot slot is er in de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing een risicoprofiel opgenomen voor zowel de BIE- als de MVA-complexen.

Financiële positie

Met ingang van 1 januari 2016 zijn alleen de boekwaarden van de BIE (Bouwgrond In Exploitatie) nog onderdeel van de totale bouwgrondexploitatie van Midden-Drenthe. Op grond van de regels van het BBV zijn de gegevens van de bouwgrond geactualiseerd. De totale boekwaarde van de BIE complexen (inclusief de toevoeging van het complex Beilen Oost gedurende het boekjaar 2016) is ca. € 9,7 mln.

De overige gronden (voorheen NIEGG) zijn overgeplaatst naar de MVA (Materiële Vaste Activa) en zijn onder te verdelen in twee categorieën:

1. Gronden en terreinen: gronden die een vaste bestemming hebben en geen onderdeel zijn van een transformatieproces (Leemdijk Noord, Verlengde Havenstraat Beilen en Verspreide percelen).
2. Strategische gronden: overige gronden zonder vaste bestemming die geen onderdeel zijn van een transformatieproces (Lieving, Ossebroeken 2, Hoofdstraat 34, Nieuw Balinge 2, OBS De Lindelaar, CBS De Wegwijzer (wordt in 2016 nog overgedragen aan Woonservice)).

De MVA nemen een aparte positie in binnen de begroting. Formeel horen ze niet meer bij de bouwgrondexploitatie, maar omdat er een overgangsregeling geldt door gronden die van NIEGG naar MVA gaan, blijft er een verbinding met de bouwgrondexploitatie. Dit houdt in dat de gronden tot 2020 voor de huidige boekwaarde mogen worden gewaardeerd, met als doel de gronden in deze zelfde periode in ontwikkeling te nemen. Met ingang van 2020 zijn de gronden niet meer verbonden met de bouwgrondexploitatie en als ze dan nog niet in ontwikkeling zijn genomen, dan worden ze tot de marktwaarde afgewaardeerd.

In onderstaande tabel wordt de verwachte boekwaarde tot en met 2020 van de BIE complexen aangegeven. De basis hiervoor zijn de dynamische grondexploitatiebegrotingen.

In de tabel is rekening gehouden met de genomen besluiten zoals die verwerkt zijn in de jaarrekening 2015.

Verwachte boekwaarde (bedragen x € 1.000)

Stand per 1 januari	2016	2017	2018	2019	2020
BIE:					
- woningbouw	2.206	8.806	8.822	7.781	7.061
- bedrijventerrein	647	605	190	-106	-324
Totaal	2.850	9.411	9.012	7.675	6.737

Subsidies

Midden-Drenthe hanteert een regisserende rol in haar subsidiebeleid (Algemene Subsidieverordening, Nota ex artikel 212, verstrekking gemeentelijke subsidies 2008-2010). De doelstelling van het subsidiebeleid is een efficiënte inzet van de middelen in relatie tot het realiseren van de gemeentelijke beleidsdoelen. Uit oogpunt van deregulering is hierbij gekozen voor eenvoudige regelgeving.

In de begroting 2017 is afgerond voor € 3.420.000 aan subsidies begroot.

Omschrijving	Werkelijk 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
zelfbeheer dorpenoverleg	3.558	19.000	19.000
zelfbeheer grote projecten dorpenoverleg	26.571	20.421	20.421
bijdrage kosten buurtacademie	48.272	47.972	47.972
bijdrage Prov. Bibliotheekcentrale Assen	541.082	541.821	551.466
bijdrage ICO / cultuuronderwijs scholen	152.232	100.000	100.000
subsidie wereldwinkel Westerbork	2.982	2.982	2.982
subsidie st. Zomeractiviteiten Westerbork	4.334	4.334	4.334
subsidie Stichting Beleef Beilen	1.900	1.905	1.905
subsidie Culturele Raad Smilde	2.070	2.070	2.070
bijdrage Wende avond	-	2.429	2.429
subsidie culturele activiteiten	4.287	3.150	5.497
subsidie stichting Kunst4daagse	3.600	2.600	2.600
subsidie stichting Podia	4.500	3.500	3.500
subsidie Huus van de Taol	1.125	1.125	1.125
subsidiering cultuurprojecten	-	35.000	35.000
jeugdcultuurfonds	-	2.000	2.000
subsidie muziekverenigingen	20.461	21.183	21.395
subsidie zangverenigingen	908	911	911
subsidie st. Openluchtspel Westerbork	641	641	641
korpsen en korengala	3.646	3.715	3.715
subsidie Herinneringscentrum kamp Westerbork	2.042	2.042	2.042
subsidie museum voor papierknipkunst	5.850	5.850	5.850
subsidie st. AMW Noordermaat	281.166	285.946	290.807
bijdrage bureau slachtofferhulp	4.805	4.842	4.842
subsidie tel. hulpdienst "tegen haar wil"	2.853	2.880	2.880
bijdrage t.b.v. aanpak huiselijk geweld	24.473	15.333	15.333
Stichting Welzijnswerk Midden-Drenthe	1.490.937	1.511.450	1.537.181
uitvoering vrijwilligersbeleid	34.500	33.500	33.500
Mantelzorg en vrijwillige ondersteuning	81.228	81.234	82.696
st. vluchtelingenwerk	58.329	59.204	60.399
bijdrage Zuid-Molukse gemeenschap Bovensmilde	4.073	4.073	4.073
overig sociaal cultureel werk	17.500	38.924	39.973
subsidie st. Welzijn Doven	800	800	800
bijdrage busdiensten	1.226	1.226	1.103
subsidie eenmalige activiteiten	1.019	1.495	1.495
vandalismpreventie oud en nieuw	400	400	400
subsidie st. adviesraad minimabeleid	1.896	2.942	2.942
subsidie St. Gehandicapten platform	-	600	600

Omschrijving	Werkelijk 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
subsidie scouting	1.497	1.260	1.260
subsidie schaapskuddes	10.723	10.739	10.739
bijdrage meldpunt discriminatie Drenthe	9.616	8.500	8.500
bijdrage Stichting Paardrijden Gehandicapten	2.858	2.858	2.858
subsidie 3VO afd. Midden-Drenthe	-	2.745	2.745
subsidie Drempelteam ouderen veiliger op weg	851	851	851
bijdrage Veteranendag	1.865	1.881	1.881
subsidie SPMD	232.448	238.139	242.044
subsidie VNN	4.805	4.842	4.842
subsidie sociaal raadvrouw	87.114	92.924	94.597
voedselbank	5.100	5.100	5.100
subsidie WMO raad	6.750	6.750	6.750
subsidie gemeentelijke sportverenigingen	45.032	47.439	47.439
incidentele subs. sportactiviteiten	3.727	3.050	3.050
subsidie st. Het Drents Landschap	-	45	45
recreatief toer. platform	8.325	8.325	8.325
ontwikkeling TIP	43.595	46.297	47.273
bijdrage SBB fietspad Hooghalen/Smilde	119	150	150
bijdrage aan buurtverenigingen	13.173	13.000	13.000
startbijdrage inrichting nieuw terrein	1.200	1.200	1.200
bijdrage Rode Kruis	1.974	1.955	1.955
	3.316.038	3.367.550	3.420.483

Toelichting

De stijging van 2017 ten opzichte van 2016 wordt veroorzaakt door de jaarlijkse aanpassing aan de indexering uit de meicirculaire of op grond van begrotingsinstructies voor de indexering van de loon- en prijsstijgingen.

Transities

Inleiding

Per 1 januari 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor de taken die voortvloeien uit de Participatiewet, de Jeugdwet en de (nieuwe) Wet maatschappelijke ondersteuning. Deze taken zijn overgeheveld vanuit het Rijk (Transities / decentralisatie).

In de deelprogramma's Inkomen en re-integratie, Lokaal jeugdbeleid en Wmo van deze begroting staat de (beleids)inhoudelijke informatie opgenomen over deze nieuwe taken. Deze paragraaf beoogt meer inzicht te verschaffen in de financiën rondom de 3 transities.

Rijksbudgetten

De rijksbudgetten voor de uitvoering van de Participatiewet, de Wet maatschappelijke ondersteuning en de Jeugdwet worden beschikbaar gesteld via de algemene uitkering (integratie-uitkering). Een gemeente mag in principe zelf bepalen waaraan zij een integratie-uitkering besteedt. Wel houdt het rijk inzicht en toezicht op de besteding van de middelen (bestedingstoets). Gemeenten zijn namelijk verplicht de inkomsten en uitgaven voor de verschillende beleidsterreinen ter beschikking te stellen van het rijk. De rechtmatigheid van de besteding van het transitiebudget wordt gewaarborgd door de accountantscontrole.

Omvang rijksbijdrage

De meicirculaire bevat op het moment van het opstellen van de begroting de meest recente informatie over de rijksbudgetten. In onderstaande tabel staan per transitie de rijksbijdragen uit de meicirculaire voor de periode 2016 - 2020 opgenomen.

Omdat we in Midden-Drenthe hebben afgesproken dat Wmo huishoudelijke hulp onderdeel uitmaakt van de transities is ook het budget voor Wmo huishoudelijke hulp opgenomen.

budgetten 2016-2021 (bron: meicirculaire 2016)

Transities	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Wmo begeleiding		4.944.681	4.642.971	4.557.965	4.503.490	4.477.165	4.445.234
Jeugdzorg		6.644.405	6.431.904	6.522.115	6.525.764	6.536.447	6.571.647
Participatie		5.498.829	5.121.241	4.808.445	4.586.525	4.339.344	4.293.540
Totaal transities		17.087.915	16.196.116	15.888.526	15.615.778	15.352.955	15.310.421
Overig:							
Wmo huishoudelijke hulp	2.641.270	2.491.462	2.658.859	2.658.859	2.658.859	2.681.032	2.789.783

Uit de tabel blijkt dat de totale rijksbijdrage jaarlijks daalt tot het jaar 2020, waarna het licht stijgt.

Tussen rijk en VNG zijn afspraken gemaakt over de stabiliteit van de rijksbijdragen. De regels in de Financiële-verhoudingswet en de afspraken in de Code interbestuurlijke verhoudingen zijn van toepassing, wat inhoudt dat alleen als er taken voor gemeenten wegvallen of bij komen, financiële afspraken volgen met het Rijk.

2017

De rijksbijdragen zijn gecorrigeerd voor loon- en prijsontwikkelingen. Daarnaast is er een aantal ontwikkelingen zoals een correctie van het Jeugdbudget in verband met het afschaffen van de ouderbijdrage en leveren de gemeenten een bijdrage aan de uitvoeringskosten van de SVB (Wmo en Jeugd).

Voor Wmo huishoudelijke hulp geldt dat de Huishoudelijke hulp toeslag structureel is gemaakt.

Gevolgen gemeentelijke begroting

De rijksbijdrage voor 2017 is zo'n € 720.000 lager dan in 2016, in welk jaar de rijksbijdrage afgerond € 840.000 lager was dan in 2015. Dit plaatst de onderbesteding in 2015 in een iets ander perspectief.

Ondanks de lagere rijksbijdrage kunnen de transitietaken daardoor naar verwachting binnen de begroting worden uitgevoerd ¹. Dit is inclusief een hogere bijdrage aan Alescon en het voortzetten van de aanstelling van de medewerker re-integratie gericht op jeugdwerkloosheid (zie aanbiedingsbrief).

Dit komt vooral door een verwachte onderbesteding binnen Wmo begeleiding. Daarnaast is de Huishoudelijke Hulp toeslag structureel gemaakt. Hierdoor kan naar verwachting het terugdraaien van de bezuinigingen op huishoudelijke hulp (2015) worden opgevangen.

De rijksbijdragen en de uitgaven zijn budgetneutraal in de begroting opgenomen. Dit betekent dat er uit het rijksbudget geen uitgaven aan niet-transitietaken worden bekostigd.

Geen onttrekking C-reserve

In het uitgangspuntendocument voor de transities heeft de raad uitgesproken dat hij de transities in beginsel budgetneutraal, dus binnen de beschikbare rijksbudgetten, wil uitvoeren. De mogelijkheid tot het inzetten van incidentele of structurele eigen middelen is daarbij niet uitgesloten.

De begroting 2017 is sluitend. Er is daarom voor de transities geen onttrekking aan de Conjunctuurreserve begroot.

¹ Naast de transitiebudgetten wordt voor het uitvoeren van de transitietaken deels ook een beroep gedaan op algemene middelen. In de begroting 2015 is dit uitgebreid uiteengezet.

Financiële begroting

Samenvatting financiële begroting

De financiële en vermogenspositie van het begrotingsjaar en van de drie daarop volgende jaren vloeien voort uit een samenhang van bestaande en nieuwe activiteiten, van de mogelijkheden deze te kunnen bekostigen en om risico's op te kunnen vangen.

Het stellen van kaders, de structurele dan wel incidentele aard van de baten en lasten, de reservepositie, de financieringsstructuur en de belastingen zijn beeldbepalende elementen voor een gezonde financiële positie.

Samenvatting (bedragen x € 1.000)

Het betreft een sluitende begroting met budgetruimte voor de uitvoering van diverse programma's en speerpunten van beleid.

a. Begrotingspositie 2017

Onvoorziene baten en lasten (vast bedrag)	25
Structurele budgetruimte	33
Incidentele budgetruimte	0
Totale bestedingsruimte	58

b. Financiële uitkomst 2018-2019-2020

De meerjarige bestedingsruimte bedraagt in:

2018	€ 250
2019	€ 500
2020	€ 750

c. Reservepositie 1 januari 2016

Algemene reserves	3.767
Bestemmingsreserves	24.550
Voorzieningen	1.092
Totaal reserves en voorzieningen	29.409

d. Structurele weerstandscapaciteit

3.767

e. Financieringsstructuur (1-1-2016)

Boekwaarde investeringen	93.153
Reserves/Voorzieningen	29.409
Geldleningen en waarborgsommen	34.292
	63.701
Financieringstekort	29.452

f. Rekeningresultaat	2013	2014	2015
	€ 1.367	€ 1.746	€ 2.845

Kaders begroting

De basis voor de begroting 2017 is gelegd in de raadsvergadering van 7 juli 2016. Op dat moment is de Perspectiefnota 2017 met daarin de financieel-technische uitgangspunten voor de begroting vastgesteld.

Beleidskader

Om als gemeentebestuur in te kunnen spelen op de maatschappelijke ontwikkelingen beschikt het over financiële ruimte voor nieuwe uitgaven. In de begroting 2017 is € 33.000 opgenomen voor nieuw structureel beleid.

Financiële uitgangspunten

De basis voor de samen te stellen begroting 2017 wordt gevormd door:

- De jaarschijf 2017, zoals opgenomen in het meerjarenperspectief 2017-2020;
- De structurele effecten vanuit de voorjaarsnota 2016.

Loonontwikkeling

De uitgangspunten voor de berekening van de salariskosten zijn:

- Werkelijk salarisniveau op 1 januari 2016;
- De formatie zoals opgenomen in het personeelsinformatiesysteem (PIMS) per 1 mei 2016. Dit is inclusief personeel dat gedekt wordt uit bijbehorende budgetten;
- College- en directiebesluiten over toekomstige aanpassingen in de formatie;
- (Reguliere) periodieken;
- De rechtspositie van de medewerkers;
- Premies werkgever voor pensioen en sociale verzekering op het peil van 1 mei 2016.

Cao

De nieuwe cao voor gemeenteambtenaren loopt tot 1 mei 2017. Voor 2017 gaan wij uit van een brutoloonstijging van 1,5%.

De rentestand blijft aan de zeer lage kant. Dit heeft negatieve gevolgen voor de pensioenpremies. De rekenrentes worden naar beneden bijgesteld. Voor 2017 wordt daarom een stijging van de sociale lasten verwacht van 0,5%.

Overige salariskosten

Daar waar cao-afspraken van toepassing zijn, worden de budgetten aangepast. Het betreft de volgende onderdelen:

- Wachtgeldverplichtingen;
- Uitkeringen aan oud wethouders en burgemeester;
- Rechtspositionele uitkeringen aan voormalige medewerkers;
- Op peil brengen en houden van de hoogte van pensioenrechten (oud) wethouders.

Personeelskosten en urenverdeling

Op grond van de nieuwe BBV regels zal de verdeling van de personeelskosten anders gaan plaatsvinden. Alle overhead moet op één taakveld worden verantwoord. Dit heeft nog wel diverse gevolgen voor de opbouw van de begroting.

Prijspeil

Voor de begroting 2017 geldt dat de niet direct te beïnvloeden tarieven van derden voor onder andere: meerjarige contracten, vervangingsinvesteringen, materieel, onderhoud gebouwen, stroom, gas, water, olie, benzine, premies voor verzekeringen, waterschapslasten, belastingen en heffingen worden opgenomen.

Volume-effecten

We houden rekening met de financiële gevolgen van volume-effecten die het gevolg zijn van bestaand beleid. Als deze effecten optreden, worden ze in de productenraming genoemd en beargumenteerd.

Volume-effecten kunnen zich voordoen bij budgetten die (mede) gebaseerd zijn op het aantal inwoners, woonruimten, leerlingen, uitkeringsgerechtigden, op de lengte van wegen en op de oppervlakte groen.

Bij de inkomstenramingen van huren en pachten, leges en andere rechten, belastingen, uitkeringen en bijdragen wordt ook rekening gehouden met volume-effecten.

Voor inwoners geldt de volgende prognose:

jaar	inwoners
2015	33.284
2016	33.454 *
2017	33.614 *
2018	33.304
2019	33.314

** Deze forse stijging betreft het aantal asielzoekers van het AZC Oranje*

Rentepercentages

Uitgangspunt voor de toe te passen rentepercentages:

- Voor (eventueel) aan te trekken lang geld: 1,3%.
- Voor (eventueel) aan te trekken kort geld: 0,51%.
- Voor de toevoeging aan de reserves en bestemmingsreserves, de zogenaamde bespaarde rente: 3,25%. Dit is gebaseerd op het gewogen samenstel van de externe rentelasten over de lang en kort aangetrokken financieringsmiddelen. Dit is het maximaal toegestane percentage.
- Voor de berekening van kapitaallasten van nieuwe investeringen voor de rentecomponent: 3,5%. Dit is de uitkomst van de renteomslag conform de nieuwe renteberekening BBV waarbij deze maximaal met 0,5% naar boven mag worden afgerond.
- Bestaande geldleningen met vaste percentages blijven alleen gehandhaafd in dit binnen de nieuwe BBV regels mogelijk is.
- Voor de resterende investeringen wordt het omslagpercentage van 3,5% aangehouden

Subsidies

Op 1 mei 2012 is de geactualiseerde Algemene subsidie verordening (ASV) in werking getreden. De subsidies die onder deze verordening vallen, zijn in twee groepen ingedeeld:

- Budgetsubsidies
- Waarderingsubsidies

Budgetsubsidie

Voor de budgetsubsidies geldt dat voor de begroting 2017 uitgegaan moet worden van de samengesteld gewogen gemiddelde CPB indexen “materiële overheidsconsumptie” en “loon- en prijsontwikkeling” zoals opgenomen in de meicirculaire van 2016. Voor 2017 gaan we daarom uit van de netto materiële consumptie van 1,2% en voor de lonen en salarissen geldt een percentage van 1,9%.

In artikel 13 van de ASV is aangegeven dat het college voor 1 juli 2016 aan de subsidieaanvrager mededeelt welk budgetbedrag inclusief de samengesteld gewogen gemiddelde index voorlopig in de gemeentebegroting 2017 is opgenomen. Op grond van dit budgetbedrag moet de subsidieaanvrager voor 1 oktober 2016 een activiteitenplan en een begroting indienen.

Kapitaallasten / onderuitputting

De kapitaallasten van investeringen (rente en afschrijvingen) staan in de exploitatiebegroting. Er zijn twee situaties waarin die begrote kapitaallasten niet (volledig) nodig zijn.

1. Soms vinden geplande investeringen (waarvoor het krediet al beschikbaar is gesteld en de kapitaallasten al zijn geraamd) pas later of verspreid over meerdere jaren plaats. De werkelijke boekwaarde aan begin van het begrotingsjaar bepaalt de hoogte van de werkelijk toe te rekenen kapitaallasten. Het overige van de begrote kapitaallasten kan als 'onderuitputting' worden ingezet.
2. Ook voor nieuwe investeringen worden de kapitaallasten op jaarbasis geraamd. Omdat in het jaar waarin het krediet wordt verleend geen kapitaallasten worden toegerekend, kunnen deze kapitaallasten als 'onderuitputting' worden ingezet.

Op grond van de Nota Reserves en Voorzieningen is de “onderuitputting” voor 50% toegevoegd aan de reserve Openbare ruimte en voor 50% aan de reserve Woon- en leefomgeving. Dit wordt zichtbaar in de tabel "Incidentele baten en lasten".

Belastingen en tarieven

Coalitieakkoord

De hoogte van de afvalstoffenheffing en rioolheffing wordt jaarlijks bepaald op basis van de dan actuele cijfers. De OZB-tarieven gaan niet omhoog, met uitzondering van de inflatiecorrectie. Hiernaast is als algemeen uitgangspunt in het coalitieakkoord 2014-2018 opgenomen dat de trendmatige verhoging van overige belastingen, leges en tarieven 2% per jaar is.

Concreet betekent dit voor de begroting 2017:

- Voor de OZB wordt voor de inflatiecorrectie rekening gehouden met een algemene opbrengststijging van 1,1%. De werkelijke tariefstijging kan hoger of lager worden door waardemutaties van woningen en niet woningen.
- De tariefstijging voor de overige belastingen en de verhuur van sportaccommodaties bedraagt 2%. Tenzij door uitwerkingen van bezuinigingsvoorstellen hiervan moet worden afgeweken.
- Het tarief voor de afvalstoffenheffing is gebaseerd op een volledige kostendekking inclusief het verdisconteren van de kwijtschelding.
- Het tarief van toeristenbelasting gaat van € 1,20 naar € 1,30 als invulling van de taakstelling bezuiniging toeristenbelasting.
- Het kostendekkend tarief van de rioolheffing wordt vastgesteld vanuit het Water taken plan. Hierbij is ook rekening gehouden met het verdisconteren van de kwijtschelding.

Aandachtpunten hierbij zijn:

- a. De hoogte van de afschrijvingscomponent als gevolg van het overleg met onze accountant over de jaarrekening.
- b. De hoogte van de rentetoerekening nieuwe notitie rente van de landelijke commissie BBV.

Uitgangspunten tarieven 2017

Soort belasting/heffing	Tarief 2016 (% woz-waarde)	Tarief 2017 (% woz-waarde)
- Onroerendezaakbelastingen *		
Woningen: Eigenaar	0,1169%	0,1182%*
Niet-woningen: Eigenaar	0,1971%	0,1992%*
Gebruiker	0,1581%	0,1598%*
- Afvalstoffenheffing		
- Eenpersoonshuishoudens	€ 170,00	€ 160
- Tweepersoonshuishoudens	€ 192,00	€ 182
- Drie- of meer persoonshuishoudens en voor recreatiewoningen	€ 215,00	€ 205
- Reinigingsrechten	€ 116,00	€ 0,00
per minicontainer (incl. btw)		
- Toeristenbelasting (tarief per overnachting)	€ 1,20	€ 1,30
- Forensenbelasting *		
Afhankelijk van de vastgestelde WOZ-waarde:		
tot € 51.000,00	€ 382,50	€ 390,00
van € 51.000,00 tot € 77.000,00	€ 469,50	€ 478,50
van € 77.000,00 tot € 102.000,00	€ 493,50	€ 503,00
van € 102.000,00 tot € 128.000,00	€ 505,00	€ 515,00
van € 128.000,00 tot € 153.000,00	€ 571,00	€ 582,00
van € 153.000,00 of meer.	€ 719,50	€ 733,50
- Rioolheffing (per aansluiting)	€ 238,50	€ 238,50

* bij de tarieven onroerendezaakbelasting en de forensenbelasting is nog geen rekening gehouden met de WOZ-waardeontwikkeling.

Leges en overige tarieven

Algemene leges

De algemene leges worden in principe met 2% verhoogd tenzij deze door het rijk worden vastgesteld.

Tarieven

De tarieven voor sport en marktgelden en de standplaatsvergoeding gaan met 2% omhoog. Hiernaast gaan energietarieven met 2% omhoog.

Leges omgevingsvergunning

Deze legesopbrengsten worden berekend op een 100% kostendekking.

Leges lijkbezorgingsrechten

Deze legesopbrengsten worden berekend op basis van 100% kostendekking overeenkomstig de vastgestelde uitgangspunten en waarbij rekening wordt gehouden met de uitwerking van de opgenomen ombuigingstaakstelling lijkbezorging.

Gemeenschappelijke regelingen

Voor de ramingen van het aandeel in het nadelige saldo van de gemeenschappelijke regelingen, wordt de door die regelingen in hun begrotingen opgenomen bijdrage als uitgangspunt genomen.

Circulaires Gemeentefonds

Voor de berekening van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds wordt uitgegaan van de bedragen zoals opgenomen in de meicirculaire van 2016 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Aangevuld met een afzonderlijk brief van het ministerie en de VNG met betrekking tot de verdeling groot onderhoud subcluster Volkshuisvesting.

Reserves en voorzieningen

Voorgenomen beschikkingen over de reserves en voorzieningen worden op grond van de begrotingsvoorschriften in de programma's en in de productenraming van de afdelingen zichtbaar. Dit betekent dat bij de samenstelling van de conceptbegroting een nauwkeurige inschatting moet worden gemaakt van de besteding van de reserves.

Herziening Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV)

Op grond van aanpassingen in de BBV moeten op diverse terreinen aanpassingen plaatsvinden. In de begroting 2017 is dit verwerkt. De wijzigingen richten zich op (onder meer):

- a. uniforme indeling in taakvelden;
Met ingang van de begroting 2017 wordt voorgeschreven dat de ramingen (en realisatiecijfers) in het kader van de begrotingsuitvoering opgesteld worden aan de hand van de bij ministeriële regeling vast te stellen taakvelden.
- b. uniforme basis set van beleidsindicatoren;
Om de resultaten van de beleidsmatige inspanning meer inzichtelijk te maken en een grotere rol in de begrotings- (en verantwoordingscyclus) te laten spelen is, naast de op de eigen situatie toegesneden indicatoren, een bij ministeriële regeling vastgestelde basis set van beleidsindicatoren voorgeschreven met ingang van de begroting 2017.

- Naast opname in de begroting en jaarrekening worden de indicatoren digitaal beschikbaar gesteld op de site 'waar staatje gemeente.nl'.
- c. een uniforme basis set van financiële kengetallen;
Deze hebben wij al vanaf onze begroting 2016 opgenomen.
 - d. verbeterde informatie over verbonden partijen;
Om het inzicht in de beleidsprestaties van verbonden partijen te bevorderen dient met ingang van 2017 de begroting per programma informatie te verstrekken over de wijze waarop de verbonden partijen bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen van die programma's.
 - e. inzicht in overhead en kosten;
Doel is op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en uw raad ook meer zeggenschap over die kosten te geven.
 - f. aanpassingen van het stelsel van baten en lasten:
 - Activeren van investeringen met maatschappelijk nut; de vrijheid om investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut al dan niet te activeren komt te vervallen. De verplichting om alle investeringen te activeren volgens de nieuwe methode wordt alleen van toepassing op nieuwe investeringen die na 2017 worden gedaan.
 - Meer inzicht in het EMU-saldo: met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU saldo wordt voorgeschreven dat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing meerjarig een geprognosticeerde balans wordt opgenomen

Vennootschapsbelasting

Vanaf 1 januari 2016 zijn overheidsondernemingen verplicht om vennootschapsbelasting (Vpb) af te dragen over winstgevende activiteiten.

Gemeenten zijn onder de nieuwe wet in principe Vpb-plichtig voor alle werkzaamheden, die als een ondernemingsactiviteit kunnen worden aangemerkt.

De uitbreiding van de Vpb-plicht is tot stand gekomen onder druk van de Europese Commissie. De Europese Commissie beschouwt het als verboden staatssteun en als een verstoring van de concurrentieverhoudingen, dat bepaalde overheidsondernemingen op dit moment niet Vpb-plichtig zijn.

De wet bepaalt dat gemeenten Vpb-plichtig worden 'voor zover zij een onderneming drijven'. Van het drijven van een onderneming is sprake als:

Door een duurzame organisatie van kapitaal en arbeid wordt deelgenomen aan het economisch verkeer met het oogmerk daarmee winst te behalen.

Voor de gemeente Midden-Drenthe valt de bouwgrondexploitatie onder de Vpb. Voor de bouwgrondexploitatie is een handreiking opgesteld door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten in samenwerking met de Nederlandse vereniging van grondbedrijven en de belastingdienst. Omdat we op dit moment geen winst behalen binnen de bouwgrondexploitatie zal de afdracht nihil zijn.

Overzicht baten en lasten per programma

Om een integraal overzicht van de lasten en baten opgenomen in het programmaplan te krijgen, staat in onderstaande tabel per programmaonderdeel de raming van de baten en lasten en het saldo opgenomen. De tabel vormt tevens een totaaloverzicht van de door de raad geautoriseerde budgetten.

Bedragen x € 1.000

Programma		2017		
Burger en Bestuur	lasten	baten	saldo	
Lokale democratie	350	0	350	
Dienstverlening	958	676	282	
Resultaat voor mutaties reserves	1.308	676	632	
Resultaat na mutaties reserves	1.308	676	632	
Programma		2017		
Werk en inkomen	lasten	baten	saldo	
Nieuw Beleid	25	0	25	
Werkgelegenheid	909	677	232	
Inkomen en Re-integratie	12.905	6.107	6.798	
Nieuwkomers	132	52	80	
Inkomensondersteuning	2.220	365	1.856	
Resultaat voor mutaties reserves	16.191	7.201	8.990	
Saldo mutaties reserves	0	25	-25	
Resultaat na mutaties reserves	16.191	7.226	8.965	
Programma		2017		
Veiligheid	lasten	baten	saldo	
Openbare orde en veiligheid	398	53	345	
Rampenbestrijding	48	0	48	
Brandweer	1.546	0	1.546	
Resultaat voor mutaties reserves	1.992	53	1.939	
Resultaat na mutaties reserves	1.992	53	1.939	
Programma		2017		
Onderwijs en Jeugd	lasten	baten	saldo	
Onderwijs huisvesting	1.949	9	1.939	
Lokaal onderwijsbeleid	1.140	98	1.042	
Nieuw Beleid	25	0	25	
Lokaal jeugdbeleid	7.973	5	7.968	
Resultaat voor mutaties reserves	11.087	113	10.974	
Saldo mutaties reserves	0	25	-25	
Saldo mutaties reserves	0	47	-47	
Resultaat na mutaties reserves	11.087	185	10.902	
Programma		2017		
Bouwen, wonen en milieu	lasten	baten	saldo	
Ruimtelijke ontwikkeling	715	0	715	
Dorps- en wijkvernieuwing & Volkshuisvesting	2.505	2.024	482	
Milieu	6.690	7.302	-612	
Resultaat voor mutaties reserves	9.911	9.326	584	
Saldo mutaties reserves	0	12	-12	
Resultaat na mutaties reserves	9.911	9.339	572	

Programma		2017	
Openbare Ruimte	lasten	baten	saldo
Dorps- en wijkvernieuwing	50	50	0
Nieuw Beleid	28	0	28
Verkeer	4.251	45	4.206
Groen	3.129	48	3.082
Begraafplaatsen	598	450	148
Resultaat voor mutaties reserves	8.057	593	7.464
Saldo mutaties reserves	0	43	-43
Resultaat na mutaties reserves	8.057	636	7.421
Programma		2017	
Vrije tijd	lasten	baten	saldo
Nieuw Beleid	2	0	2
Sport	3.262	787	2.475
Recreatie	304	0	304
Cultuur	796	2	794
Resultaat voor mutaties reserves	4.364	789	3.575
Saldo mutaties reserves	25	0	25
Saldo mutaties reserves	0	38	-38
Resultaat na mutaties reserves	4.390	827	3.563
Programma		2017	
Zorg en Welzijn	lasten	baten	saldo
Sociale samenhang en leefbaarheid	1.552	4	1.548
Nieuw Beleid	32	0	32
Wmo	11.530	788	10.742
Resultaat voor mutaties reserves	13.114	792	12.322
Saldo mutaties reserves	0	32	-32
Resultaat na mutaties reserves	13.114	824	12.290
Programma		2017	
Algemene middelen	lasten	baten	saldo
Algemene uitkering uit gemeentefonds	0	46.217	-46.217
Bedrijfsvoering	8.107	95	8.012
Dividend	31	275	-245
Heffing invordering gemeentelijke belastingen	392	52	340
Lokale middelen	5.295	14.693	-9.398
0	250	0	250
	25	0	25
Uitvoering WOZ	416	0	416
Resultaat voor mutaties reserves	14.516	61.332	-46.816
Resultaat na mutaties reserves	16.761	63.053	-46.291
Programma		2017	
Totaal generaal	lasten	baten	saldo
Resultaat voor mutaties reserves	80.540	80.876	-336
Saldo mutaties reserves	2.271	1.943	328
	82.811	82.818	-7

Taakvelden

Een van de wijzigingen / vernieuwingen van het BBV betreft de wijze waarop de informatie voor derden wordt verstrekt. Deze uitvoeringsinformatie moet voortaan in 53 landelijk voorgeschreven taakvelden in de begroting worden opgenomen.

In onderstaand overzicht staan de lasten en baten per taakveld opgenomen. Per taakveld staat ook aangegeven in welk deelprogramma van de begroting de lasten en baten worden verantwoord.

Zo worden de totale lasten van het taakveld "Bestuur" (€ 1.437.603) verantwoord in de deelprogramma's "Lokale democratie" (€ 282.434) en "Bedrijfsvoering" (€ 1.155.169).

Deelprogramma's per taakveld

Taakveld	Omschrijving taakveld BBV	omschr. programma	omschrijving deelprog.	uitgaven	inkomsten	saldo
0.1	Bestuur	Algemene middelen	Bedrijfsvoering	1.155.169		1.155.169
		Burger en Bestuur	Lokale democratie	282.434		282.434
0.1 - Totaal taakveld Bestuur				1.437.603		1.437.603
0.10	Mutaties reserves	Algemene middelen	Bedrijfsvoering	647.515	786.886	-139.371
		Bouwen, wonen en milieu	Financiën	1.598.051	933.689	664.362
		Onderwijs en Jeugd	Milieu		12.418	-12.418
			Lokaal jeugdbeleid		47.000	-47.000
			Lokaal onderwijsbeleid		25.000	-25.000
		Openbare Ruimte	Verkeer		42.908	-42.908
		Vrije tijd	Recreatie		37.615	-37.615
			Sport	25.300		25.300
		Werk en inkomen	Werkgelegenheid		25.000	-25.000
		Zorg en Welzijn	Wmo		32.000	-32.000
0.10 - Totaal taakveld Mutaties reserves				2.270.866	1.942.516	328.350
0.2	Burgerzaken	Bouwen, wonen en milieu	Ruimtelijke ontwikkeling	203.719	64	203.655
		Burger en Bestuur	Dienstverlening	820.617	665.715	154.902
0.2 - Totaal taakveld Burgerzaken				1.024.336	665.779	358.557
0.4	Overhead	Algemene middelen	Bedrijfsvoering	7.201.979	95.310	7.106.669
		Burger en Bestuur	Dienstverlening	810		810
			Lokale democratie	67.424		67.424
		Zorg en Welzijn	Sociale samenhang en leefbaarheid	205.666		205.666
0.4 - Totaal taakveld Overhead				7.475.879	95.310	7.380.569
0.5	Treasury	Algemene middelen	Financiën	6.330.369	7.913.553	-1.583.184
0.5 - Totaal taakveld Treasury				6.330.369	7.913.553	-1.583.184
0.61	OZB woningen	Algemene middelen	Financiën	391.781	2.240.000	-1.848.219
0.61 - Totaal taakveld OZB woningen				391.781	2.240.000	-1.848.219
0.62	OZB niet-woningen	Algemene middelen	Financiën	161.680	3.708.200	-3.546.520
0.62 - Totaal taakveld OZB niet-woningen				161.680	3.708.200	-3.546.520
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	Algemene middelen	Financiën		46.216.939	-46.216.939
0.7 - Totaal taakveld Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds					46.216.939	-46.216.939

Deelprogramma's per taakveld

Taakveld	Omschrijving taakveld BBV	omschr. programma	omschrijving deelprog.	uitgaven	inkomsten	saldo
0.8	Overige baten en lasten	Algemene middelen	Financiën	-979.792	15.000	-994.792
0.8 - Totaal taakveld Overige baten en lasten				-979.792	15.000	-994.792
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	Veiligheid	Brandweer	1.545.996		1.545.996
			Rampenbestrijding	47.673		47.673
1.1 - Totaal taakveld Crisisbeheersing en brandweer				1.593.669		1.593.669
1.2	Openbare orde en veiligheid	Burger en Bestuur	Dienstverlening	27.504		27.504
		Veiligheid	Openbare orde en veiligheid	321.573	12.410	309.163
1.2 - Totaal taakveld Openbare orde en veiligheid				349.077	12.410	336.667
2.1	Verkeer en vervoer	Bouwen, wonen en milieu	Milieu	105.745	39.500	66.245
		Openbare Ruimte	Groen	1.037.931	44.261	993.670
			Verkeer	3.758.281	45.330	3.712.951
2.1 - Totaal taakveld Verkeer en vervoer				4.901.957	129.091	4.772.866
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	Werk en inkomen	Werkgelegenheid	774.844	677.238	97.606
3.2 - Totaal taakveld Fysieke bedrijfsinfrastructuur				774.844	677.238	97.606
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	Veiligheid	Openbare orde en veiligheid	27.454	34.309	-6.855
		Werk en inkomen	Werkgelegenheid	136.288	0	136.288
3.3 - Totaal taakveld Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen				163.742	34.309	129.433
3.4	Economische promotie	Algemene middelen	Financiën	39.162	1.114.600	-1.075.438
		Veiligheid	Openbare orde en veiligheid	49.025	6.240	42.785
		Vrije tijd	Recreatie	290.189		290.189
		Werk en inkomen	Werkgelegenheid	22.944		22.944
3.4 - Totaal taakveld Economische promotie				401.320	1.120.840	-719.520
4.2	Onderwijshuisvesting	Onderwijs en Jeugd	Onderwijs huisvesting	1.948.728	9.457	1.939.271
		Vrije tijd	Sport	178.594	23.236	155.358
4.2 - Totaal taakveld Onderwijshuisvesting				2.127.322	32.693	2.094.629
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	Onderwijs en Jeugd	Lokaal jeugdbeleid	302.411	5.349	297.062
			Lokaal onderwijsbeleid	1.165.376	98.237	1.067.139
4.3 - Totaal taakveld Onderwijsbeleid en leerlingenzaken				1.467.787	103.586	1.364.201
5.1	Sportbeleid en activering	Vrije tijd	Sport	357.433	1	357.432
5.1 - Totaal taakveld Sportbeleid en activering				357.433	1	357.432

Deelprogramma's per taakveld

Taakveld	Omschrijving taakveld BBV	omschr. programma	omschrijving deelprog.	uitgaven	inkomsten	saldo
5.2	Sportaccommodaties	Vrije tijd	Sport	2.728.318	764.238	1.964.080
5.2 - Totaal taakveld Sportaccommodaties				2.728.318	764.238	1.964.080
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	Vrije tijd	Cultuur	219.437		219.437
5.3 - Totaal taakveld Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie				219.437		219.437
5.4	Musea	Bouwen, wonen en milieu	Ruimtelijke ontwikkeling	69.412		69.412
		Vrije tijd	Cultuur	12.474		12.474
5.4 - Totaal taakveld Musea				81.886		81.886
5.6	Media	Vrije tijd	Cultuur	564.149	1.770	562.379
5.6 - Totaal taakveld Media				564.149	1.770	562.379
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	Onderwijs en Jeugd	Lokaal jeugdbeleid	275.327		275.327
		Openbare Ruimte	Groen	2.091.535	3.550	2.087.985
			Verkeer	439.874		439.874
		Vrije tijd	Recreatie	13.892	15	13.877
5.7 - Totaal taakveld Openbaar groen en (openlucht) recreatie				2.820.628	3.565	2.817.063
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	Onderwijs en Jeugd	Lokaal jeugdbeleid	969.391		969.391
		Openbare Ruimte	Dorps- en wijkvernieuwing	50.000	50.000	0
		Werk en inkomen	Inkomensondersteuning	130.034		130.034
			Nieuwkomers	131.904	51.703	80.201
		Zorg en Welzijn	Sociale samenhang en leefbaarheid	1.346.462	4.198	1.342.264
			Wmo	57.508		57.508
6.1 - Totaal taakveld Samenkracht en burgerparticipatie				2.685.299	105.901	2.579.398
6.2	Wijkteams	Onderwijs en Jeugd	Lokaal jeugdbeleid	268.579		268.579
		Zorg en Welzijn	Wmo	590.579		590.579
6.2 - Totaal taakveld Wijkteams				859.158		859.158
6.3	Inkomensregelingen	Werk en inkomen	Inkomen en Re-integratie	6.899.129	6.106.827	792.302
			Inkomensondersteuning	1.670.914	364.800	1.306.114
6.3 - Totaal taakveld Inkomensregelingen				8.570.043	6.471.627	2.098.416
6.4	Begeleide participatie	Werk en inkomen	Inkomen en Re-integratie	4.955.694		4.955.694
6.4 - Totaal taakveld Begeleide participatie				4.955.694		4.955.694
6.5	Arbeidsparticipatie	Werk en inkomen	Inkomen en Re-integratie	1.049.855		1.049.855

Deelprogramma's per taakveld

Taakveld	Omschrijving taakveld BBV	omschr. programma	omschrijving deelprog.	uitgaven	inkomsten	saldo
6.5 - Totaal taakveld Arbeidsparticipatie				1.049.855		1.049.855
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	Zorg en Welzijn	Wmo	1.483.466	27.500	1.455.966
6.6 - Totaal taakveld Maatwerkvoorzieningen (WMO)				1.483.466	27.500	1.455.966
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	Werk en inkomen	Inkomensondersteuning	419.413		419.413
		Zorg en Welzijn	Wmo	8.297.888	760.646	7.537.242
6.71 - Totaal taakveld Maatwerkdienstverlening 18+				8.717.301	760.646	7.956.655
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	Onderwijs en Jeugd	Lokaal jeugdbeleid	5.317.899		5.317.899
6.72 - Totaal taakveld Maatwerkdienstverlening 18-				5.317.899		5.317.899
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	Onderwijs en Jeugd	Lokaal jeugdbeleid	839.442		839.442
6.82 - Totaal taakveld Geëscaleerde zorg 18-				839.442		839.442
7.1	Volksgezondheid	Burger en Bestuur	Dienstverlening	8.872	10.000	-1.128
		Zorg en Welzijn	Wmo	1.132.390		1.132.390
7.1 - Totaal taakveld Volksgezondheid				1.141.262	10.000	1.131.262
7.2	Riolering	Algemene middelen	Financiën	117.486	15.600	101.886
		Bouwen, wonen en milieu	Milieu	2.887.616	3.890.481	-1.002.865
		Openbare Ruimte	Verkeer	81.294		81.294
7.2 - Totaal taakveld Riolering				3.086.396	3.906.081	-819.685
7.3	Afval	Algemene middelen	Financiën	97.906	13.000	84.906
		Bouwen, wonen en milieu	Milieu	2.555.556	3.372.514	-816.958
7.3 - Totaal taakveld Afval				2.653.462	3.385.514	-732.052
7.4	Milieubeheer	Bouwen, wonen en milieu	Milieu	1.141.127		1.141.127
7.4 - Totaal taakveld Milieubeheer				1.141.127		1.141.127
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	Openbare Ruimte	Begraafplaatsen	598.413	450.160	148.253
7.5 - Totaal taakveld Begraafplaatsen en crematoria				598.413	450.160	148.253
8.1	Ruimtelijke ordening	Bouwen, wonen en milieu	Ruimtelijke ontwikkeling	441.981		441.981
8.1 - Totaal taakveld Ruimtelijke ordening				441.981		441.981
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	Bouwen, wonen en milieu	Dorps- en wijkvernieuwing & Volkshuisvesting	1.156.960	1.080.006	76.954
8.2 - Totaal taakveld Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)				1.156.960	1.080.006	76.954
8.3	Wonen en bouwen	Bouwen, wonen en milieu	Dorps- en wijkvernieuwing & Volkshuisvesting	1.348.400	943.770	404.630
		Burger en Bestuur	Dienstverlening	100.358		100.358

Deelprogramma's per taakveld

Taakveld	Omschrijving taakveld BBV	omschr. programma	omschrijving deelprog.	uitgaven	inkomsten	saldo
8.3 - Totaal taakveld Wonen en bouwen				1.448.758	943.770	504.988
Geheel - Totaal				82.810.807	82.818.243	-7.436

Taakveld BBV per (deel-) programma

omschr. programma	omschrijving deelprog.	taakveld	omschrijving taakveld BBV	uitgaven	inkomsten	saldo
Burger en Bestuur	Lokale democratie	0.1	Bestuur	282.434		282.434
		0.4	Overhead	67.424		67.424
	Lokale democratie - Totaal			349.858		349.858
	Dienstverlening	0.2	Burgerzaken	820.617	665.715	154.902
		0.4	Overhead	810		810
		1.2	Openbare orde en veiligheid	27.504		27.504
		7.1	Volksgesondheid	8.872	10.000	-1.128
	8.3	Wonen en bouwen	100.358		100.358	
	Dienstverlening - Totaal			958.161	675.715	282.446
	Burger en Bestuur - Totaal			1.308.019	675.715	632.304
Werk en inkomen	Werkgelegenheid	0.10	Mutaties reserves		25.000	-25.000
		3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	774.844	677.238	97.606
		3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	136.288	0	136.288
		3.4	Economische promotie	22.944		22.944
	Werkgelegenheid - Totaal			934.076	702.238	231.838
	Inkomen en Re-integratie	6.3	Inkomensregelingen	6.899.129	6.106.827	792.302
		6.4	Begeleide participatie	4.955.694		4.955.694
		6.5	Arbeidsparticipatie	1.049.855		1.049.855
	Inkomen en Re-integratie - Totaal			12.904.678	6.106.827	6.797.851
	Nieuwkomers	6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	131.904	51.703	80.201
Nieuwkomers - Totaal			131.904	51.703	80.201	
Inkomensondersteuning	6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	130.034		130.034	
	6.3	Inkomensregelingen	1.670.914	364.800	1.306.114	
	6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	419.413		419.413	
	Inkomensondersteuning - Totaal			2.220.361	364.800	1.855.561
Werk en inkomen - Totaal			16.191.019	7.225.568	8.965.451	
Veiligheid	Openbare orde en veiligheid	1.2	Openbare orde en veiligheid	321.573	12.410	309.163
		3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	27.454	34.309	-6.855
		3.4	Economische promotie	49.025	6.240	42.785
	Openbare orde en veiligheid - Totaal			398.052	52.959	345.093

Taakveld BBV per (deel-) programma

omschr. programma	omschrijving deelprog.	taakveld	omschrijving taakveld BBV	uitgaven	inkomsten	saldo
Veiligheid - Totaal	Rampenbestrijding	1.1	Crisisbeheersing en brandweer	47.673		47.673
	Rampenbestrijding - Totaal			47.673		47.673
	Brandweer	1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.545.996		1.545.996
	Brandweer - Totaal			1.545.996		1.545.996
	Veiligheid - Totaal			1.991.721	52.959	1.938.762
Onderwijs en Jeugd	Onderwijs huisvesting	4.2	Onderwijshuisvesting	1.948.728	9.457	1.939.271
	Onderwijs huisvesting - Totaal			1.948.728	9.457	1.939.271
	Lokaal onderwijsbeleid	0.10	Mutaties reserves		25.000	-25.000
		4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.165.376	98.237	1.067.139
	Lokaal onderwijsbeleid - Totaal			1.165.376	123.237	1.042.139
	Lokaal jeugdbeleid	0.10	Mutaties reserves		47.000	-47.000
		4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	302.411	5.349	297.062
		5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	275.327		275.327
		6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	969.391		969.391
		6.2	Wijkteams	268.579		268.579
Onderwijs en Jeugd - Totaal		6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	5.317.899		5.317.899
		6.82	Geëscaleerde zorg 18-	839.442		839.442
	Lokaal jeugdbeleid - Totaal			7.973.049	52.349	7.920.700
	Onderwijs en Jeugd - Totaal			11.087.153	185.043	10.902.110
Bouwen, wonen en milieu	Ruimtelijke ontwikkeling	0.2	Burgerzaken	203.719	64	203.655
		5.4	Musea	69.412		69.412
		8.1	Ruimtelijke ordening	441.981		441.981
	Ruimtelijke ontwikkeling - Totaal			715.112	64	715.048
	Dorps- en wijkvernieuwing & Volkshuisvesting	8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	1.156.960	1.080.006	76.954
		8.3	Wonen en bouwen	1.348.400	943.770	404.630
	Dorps- en wijkvernieuwing & Volkshuisvesting - Totaal			2.505.360	2.023.776	481.584
	Milieu	0.10	Mutaties reserves		12.418	-12.418
		2.1	Verkeer en vervoer	105.745	39.500	66.245
		7.2	Riolering	2.887.616	3.890.481	-1.002.865
Begroting 2017		7.3	Afval	2.555.556	3.372.514	-816.958

Taakveld BBV per (deel-) programma

omschr. programma	omschrijving deelprog.	taakveld	omschrijving taakveld BBV	uitgaven	inkomsten	saldo
		7.4	Milieubeheer	1.141.127		1.141.127
	Milieu - Totaal			6.690.044	7.314.913	-624.869
Bouwen, wonen en milieu - Totaal				9.910.516	9.338.753	571.763
Openbare Ruimte	Dorps- en wijkvernieuwing	6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	50.000	50.000	0
	Dorps- en wijkvernieuwing - Totaal			50.000	50.000	0
	Verkeer	0.10	Mutaties reserves		42.908	-42.908
		2.1	Verkeer en vervoer	3.758.281	45.330	3.712.951
		5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	439.874		439.874
		7.2	Riolering	81.294		81.294
	Verkeer - Totaal			4.279.449	88.238	4.191.211
	Groen	2.1	Verkeer en vervoer	1.037.931	44.261	993.670
		5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.091.535	3.550	2.087.985
	Groen - Totaal			3.129.466	47.811	3.081.655
	Begraafplaatsen	7.5	Begraafplaatsen en crematoria	598.413	450.160	148.253
	Begraafplaatsen - Totaal			598.413	450.160	148.253
Openbare Ruimte - Totaal				8.057.328	636.209	7.421.119
Vrije tijd	Sport	0.10	Mutaties reserves	25.300		25.300
		4.2	Onderwijshuisvesting	178.594	23.236	155.358
		5.1	Sportbeleid en activering	357.433	1	357.432
		5.2	Sportaccommodaties	2.728.318	764.238	1.964.080
	Sport - Totaal			3.289.645	787.475	2.502.170
	Recreatie	0.10	Mutaties reserves		37.615	-37.615
		3.4	Economische promotie	290.189		290.189
		5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	13.892	15	13.877
	Recreatie - Totaal			304.081	37.630	266.451
	Cultuur	5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	219.437		219.437
		5.4	Musea	12.474		12.474
		5.6	Media	564.149	1.770	562.379
	Cultuur - Totaal			796.060	1.770	794.290
Vrije tijd - Totaal				4.389.786	826.875	3.562.911

Taakveld BBV per (deel-) programma

omschr. programma	omschrijving deelprog.	taakveld	omschrijving taakveld BBV	uitgaven	inkomsten	saldo	
Zorg en Welzijn	Sociale samenhang en leefbaarheid	0.4	Overhead	205.666		205.666	
		6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.346.462	4.198	1.342.264	
	Sociale samenhang en leefbaarheid - Totaal			1.552.128	4.198	1.547.930	
	Wmo	0.10	Mutaties reserves			32.000	-32.000
		6.1	Samenkracht en burgerparticipatie		57.508		57.508
		6.2	Wijkteams		590.579		590.579
		6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)		1.483.466	27.500	1.455.966
		6.71	Maatwerkdienstverlening 18+		8.297.888	760.646	7.537.242
	7.1	Volksgesondheid		1.132.390		1.132.390	
	Wmo - Totaal			11.561.831	820.146	10.741.685	
	Zorg en Welzijn - Totaal			13.113.959	824.344	12.289.615	
	Algemene middelen	Financiën	0.10	Mutaties reserves	1.598.051	933.689	664.362
			0.5	Treasury	6.330.369	7.913.553	-1.583.184
0.61			OZB woningen	391.781	2.240.000	-1.848.219	
0.62			OZB niet-woningen	161.680	3.708.200	-3.546.520	
0.7			Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds		46.216.939	-46.216.939	
0.8			Overige baten en lasten	-979.792	15.000	-994.792	
3.4			Economische promotie	39.162	1.114.600	-1.075.438	
7.2			Riolering	117.486	15.600	101.886	
7.3			Afval	97.906	13.000	84.906	
Financiën - Totaal			7.756.643	62.170.581	-54.413.938		
Bedrijfsvoering		0.1	Bestuur	1.155.169		1.155.169	
		0.10	Mutaties reserves	647.515	786.886	-139.371	
		0.4	Overhead	7.201.979	95.310	7.106.669	
Bedrijfsvoering - Totaal			9.004.663	882.196	8.122.467		
Algemene middelen - Totaal			16.761.306	63.052.777	-46.291.471		
Geheel - Totaal			82.810.807	82.818.243	-7.436		

Taakvelden meerjarig

bedragen maal 1.000 euro

taakveld	Omschrijving taakveld BBV	U 2017	I 2017	S 2017	U 2018	I 2018	S 2018	U 2019	I 2019	S 2019	U 2020	I 2020	S 2020
0.1	Bestuur	1.438		1.438	1.431		1.431	1.435		1.435	1.383		1.383
0.10	Mutaties reserves	2.271	1.943	328	681	638	42	687	581	106	694	409	285
0.2	Burgerzaken	1.024	666	359	1.007	604	403	951	380	571	888	380	508
0.4	Overhead	7.476	95	7.381	7.281	95	7.186	7.309	95	7.213	7.342	95	7.247
0.5	Treasury	6.330	7.914	-1.583	6.130	7.673	-1.542	5.844	7.338	-1.494	5.634	7.090	-1.455
0.61	OZB woningen	392	2.240	-1.848	398	2.297	-1.899	406	2.365	-1.959	414	2.426	-2.013
0.62	OZB niet-woningen	162	3.708	-3.547	164	3.782	-3.618	168	3.858	-3.690	171	3.935	-3.764
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds		46.217	-46.217		46.392	-46.392		46.440	-		46.695	-46.695
0.8	Overige baten en lasten	-980	15	-995	-133	15	-148	117	15	102	367	15	352
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.594		1.594	1.639		1.639	1.697		1.697	1.757		1.757
1.2	Openbare orde en veiligheid	349	12	337	354	13	342	361	13	348	368	13	355
2.1	Verkeer en vervoer	4.902	129	4.773	4.804	130	4.674	4.764	130	4.633	4.678	130	4.548
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	775	677	98	384	286	98	435	338	98	241	126	114
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	164	34	129	163	35	128	165	36	129	145	36	110
3.4	Economische promotie	401	1.121	-720	390	1.128	-739	396	1.132	-736	402	1.136	-734
4.2	Onderwijshuisvesting	2.127	33	2.095	2.074	33	2.042	1.954	33	1.921	1.891	33	1.859
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.468	104	1.364	1.389	104	1.286	1.441	104	1.337	1.488	104	1.384
5.1	Sportbeleid en activering	357	0	357	358	0	358	357	0	357	348	0	348
5.2	Sportaccommodaties	2.728	764	1.964	2.694	779	1.915	2.632	797	1.835	2.664	811	1.853
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	219		219	220		220	221		221	222		222
5.4	Musea	82		82	83		83	84		84	85		85
5.6	Media	564	2	562	574	2	572	584	2	582	591	2	590

Taakvelden meerjarig

bedragen maal 1.000 euro

taakveld	Omschrijving taakveld BBV	U 2017	I 2017	S 2017	U 2018	I 2018	S 2018	U 2019	I 2019	S 2019	U 2020	I 2020	S 2020
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.821	4	2.817	2.839	4	2.835	2.881	4	2.878	2.896	4	2.892
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	2.685	106	2.579	2.644	54	2.590	2.633	4	2.629	2.666	4	2.662
6.2	Wijkteams	859		859	866		866	877		877	882		882
6.3	Inkomensregelingen	8.570	6.472	2.098	8.588	6.472	2.117	8.612	6.472	2.140	8.636	6.472	2.164
6.4	Begeleide participatie	4.956		4.956	4.593		4.593	4.343		4.343	4.074		4.074
6.5	Arbeidsparticipatie	1.050		1.050	1.050		1.050	1.063		1.063	1.074		1.074
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.483	28	1.456	1.513	28	1.486	1.544	28	1.516	1.575	28	1.548
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	8.717	761	7.957	8.637	761	7.877	8.594	761	7.834	8.603	761	7.843
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	5.318		5.318	5.403		5.403	5.401		5.401	5.405		5.405
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	839		839	841		841	843		843	844		844
7.1	Volksgezondheid	1.141	10	1.131	1.097	10	1.087	1.097	10	1.087	1.098	10	1.088
7.2	Riolering	3.086	3.906	-820	3.183	3.906	-723	3.199	3.906	-707	3.195	3.906	-711
7.3	Afval	2.653	3.386	-732	2.716	3.386	-670	2.747	3.421	-674	2.778	3.456	-678
7.4	Milieubeheer	1.141		1.141	1.161		1.161	1.182		1.182	1.204		1.204
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	598	450	148	603	461	142	610	470	140	619	480	139
8.1	Ruimtelijke ordening	442		442	474		474	484		484	493		493
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	1.157	1.080	77	2.314	2.236	78	1.877	1.796	81	1.154	1.073	82
8.3	Wonen en bouwen	1.449	944	505	1.485	957	528	1.500	966	534	1.516	975	540
Geheel - Totaal		82.811	82.818	-7	82.092	82.278	-186	81.492	81.493	-1	80.485	80.603	-118

Incidentele baten en lasten

Programma	Incidentele baten en lasten	2017		2018		2019		2020	
		lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
	<i>Exploitatie:</i>								
Burger en Bestuur	Verkiezingen	40.000		40.000		80.000		-	
Werk en inkomen	Middenveldtentoonstelling			22.000		22.000		-	
Onderwijs en Jeugd	Project Buurtacademie	25.000	tlv lokaal onderwijsbeleid						
Bouwen, wonen en milieu	Verwerken baggerspecie	42.908		25.000		30.400		-	
Openbare Ruimte	Bloemrijke akkers	25.000	tlv reserve openbare ruimte						
	Bijdrage Vitaal Platteland		50.000		50.000				
Vrije tijd	Bijdrage beheer en onderhoud recreatieve / toeristische voorzieningen van Staatsbosbeheer	17.615							
	bijdrage Leader Zuid-West Drenthe tot en met 2020.	20.000		20.000		20.000		20.000	
Zorg en Welzijn	Scholing en vervoer vrijwilligers	32.000	tlv reserve Woon- en leefomgeving						
Algemene middelen	Onderuitputting bested. plan tbv incidenteel	-746.638		-		-		-	
	Organisatieontwikkeling	250.000	tlv Conjunctuurreserve						
	<i>Mutaties in de reserves:</i>								
Onderwijs en Jeugd	res. lok. onderw.beleid tbv buurtacademie		25.000		-		-		-
	best. res. BDU/CJG tbv inzet personeel jeugdzorg		47.000		47.000		47.000		47.000
Vrije tijd	res. Woon- en leefomgeving tbv bijdrage Leader Zuid-West Drenthe		20.000		20.000		20.000		20.000
Openbare Ruimte	reserve openbare ruimte tbv bloemrijke akkers		25.000						
Wmo	res. Woon- en leefomg. tbv scholing en vervoer vrijwilligers		32.000		-		-		-
Algemene middelen	egaliseres. verfijningsuitkering riolering	850.000	908.689	-		-		-	
	Conjunctuurreserve tbv organisatieontwikkeling		250.000						
	btw compensatiefonds		25.000		-		-		-
	res. Openbare ruimte ivm incidentele onderuitputting begroting	373.319		-		-		-	
	res. Woon- en leefomg. ivm incidentele onderuitputting begroting	373.319		-		-		-	
	mutaties reserves	1.596.638	1.332.689	-	67.000	-	67.000	-	67.000
	overige incidentele lasten of baten	-294.115	50.000	107.000	50.000	152.400	-	20.000	-
	Totaal	1.302.523	1.382.689	107.000	117.000	152.400	67.000	20.000	67.000

BTW compensatiefonds

De bestemmingsreserve BTW-compensatiefonds is bedoeld om eventuele overschotten of tekorten van compensabele btw te egaliseren.

Vanaf 2014 maakt BCF onderdeel van het exploitatieresultaat. Het overblijvende saldo in 2017 van € 25.000 kan vrijvallen, waarmee de reserve kan worden opgeheven.

De onderstaande tabel geeft het verloop weer van de bestemmingsreserve.

BTW-compensatiefonds (bedragen x € 1.000)	2017	2018	2019	2020
Toevoegingen	0	0	0	0
Verminderings	25	0	0	0
Saldo reserve	0	0	0	0

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Voor een goed inzicht van de in de begroting 2017 opgenomen arbeidskosten gerelateerde verplichtingen is in onderstaande tabel het totaaloverzicht van deze kosten opgenomen.

(bedragen x € 1.000)

Soort verplichting	Voorziening	Exploitatielast
medewerkers boven formatief		46
Uitkering ex bestuurders		194
Wachtgeld ambtenaren		54
Outplacement		20
Voorziening APPA	35	35
APPA-verzekering		80
Totaal	35	429

Overzichten

In onderstaande tabellen staan na de geprognoseerde balans, de boekwaarden van de investeringen, de stand van de geldleningen en de stand van de reserves en voorzieningen per 31 december 2017.

Balans

Als gevolg van de wijziging van het Besluit begroting en verantwoording gemeenten (BBV) van 5 maart 2016 bevat de meerjarenraming, naast een raming van de financiële gevolgen voor de drie jaren volgend op het begrotingsjaar en de baten en lasten van het bestaande en nieuwe beleid in de programma's voor die jaren, ook een geprognosticeerde begin- en eind balans.

Door het opnemen van een geprognosticeerde balans krijgt de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en in de financieringsbehoefte.

Geprognosticeerde balans per 31-12						
Activa						
	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
(in duizenden euro's)	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Vaste activa:						
Immateriële vaste activa	-	-	-	-	-	-
Materiële vaste activa						
Investerings met een economisch nut	29.901	33.231	35.793	33.790	31.999	30.374
Investerings met een economisch nut ter bestrijding een heffing	19.132	17.308	21.368	20.764	20.146	19.512
Investerings met een maatschappelijk nut	7.132	10.571	7.567	9.505	8.804	8.104
Financiële vaste activa						
Woningcorporaties	1.848	1.768	1.685	1.597	1.506	1.410
Deelnemingen	434	494	144	144	144	144
Overige langlopende leningen	2.339	1.700	2.332	2.257	1.705	1.631
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	20	16	11	7	2	-
Totaal vaste activa	60.806	65.088	68.900	68.064	64.306	61.175
Vlottende activa:						
Voorraden						
Strategische gronden	15.143	9.527	10.047	10.047	10.047	10.047
Onderhanden werk, bouwgronden in exploitatie	2.741	8.248	7.317	5.544	4.391	3.810
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar						
Vorderingen op openbare lichamen	6.186	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Uitzettingen in 's Rijkschatkist	1.683	-	-	-	-	-
Overige vorderingen	1.881	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Liquide middelen						
Banksaldi	584	580	580	580	580	580
Overlopende activa						
Vooruitbetaalde bedragen ten laste van volgende begrotingsjaren	9	-	-	-	-	-
Totaal vlottende activa	28.227	20.355	19.944	18.171	17.018	16.437
Totaal activa	89.033	85.443	88.844	86.235	81.324	77.612

Toelichting op de materiële vaste activa:

De boekwaarde van de investeringen in 2016 is verlaagd met € 9,5 miljoen, omdat de geplande investeringen nog niet tot uitvoer komen in dat jaar. In dat bedrag heeft € 8,6 miljoen betrekking op de bouw van een school voor het voortgezet onderwijs. In 2017 zijn de investeringen verlaagd met € 11 miljoen. Hierin is ook de school voor het voortgezet onderwijs opgenomen. Meerjarig nemen de

investeringen af, omdat we geen meerjaren investeringsprogramma hebben en dus alleen wordt afgeschreven. De jaarlijkse afschrijvingen variëren tussen de € 3 en € 4 miljoen.

Toelichting op de financiële vaste activa:

Er is geen rekening gehouden met een eventuele financiering van een initiatief om breedband/glasvezel aan te leggen in de buitengebieden.

Toelichting op de vlottende activa, voorraden onderhanden werk, bouwgrond in exploitatie:

De bedragen zijn overeenkomstig het verloop in de meerjarenbegroting bouwgrondexploitatie. Als gevolg van wijzigingen in de regelgeving (BBV) is in 2016 de onderverdeling in de bouwgrond gewijzigd. De niet in exploitatie genomen gronden, zijn strategische gronden geworden en de in exploitatie genomen gronden (IEGG's) zijn bouwgronden in exploitatie (BIE's) geworden.

Passiva						
(in duizenden euro's)	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Vaste passiva:						
Eigen vermogen						
Reserves						
Algemene reserve	3.767	3.767	3.767	3.750	3.750	3.750
Bestemmingsreserves	24.550	22.521	22.850	22.094	21.873	21.736
Het gerealiseerde resultaat	2.845	-	-	-	-	-
Voorzieningen	2.199	2.225	2.302	2.338	2.518	2.663
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer						
Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	37.380	46.324	49.319	47.447	42.577	38.857
Waarborgsommen	6	6	6	6	6	6
Totaal vaste passiva	70.747	74.843	78.244	75.635	70.724	67.012
Vlottende passiva:						
Netto-vlottende schulden, met een rentetypische looptijd korter dan één jaar						
Overige kasgeldleningen	10.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Overige schulden	7.664	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Overlopende passiva						
De van EU, Rijk en provincie ontvangen voorschotbedragen	516	500	500	500	500	500
Overige vooruitontvangen bedragen	106	100	100	100	100	100
Totaal vlottende passiva	18.286	10.600	10.600	10.600	10.600	10.600
Totaal passiva	89.033	85.443	88.844	86.235	81.324	77.612

Toelichting op de voorzieningen:

De toename in de loop van de jaren is een gevolg van toevoegingen aan de voorziening riolering.

Toelichting op de vaste schulden:

De eerste jaren lopen de vaste schulden op als gevolg van lopende investeringen. Later neemt dit weer af. Er is geen rekening gehouden met de projectfinanciering van een initiatief van breedband/glasvezel in de buitendorpen.

Investeringsen

Bedragen x € 1.000)

Boekwaarden investeringen	1-1-2017	31-12-2017
Vaste activa:		
Immateriële vaste activa	0	0
Materiële vaste activa	70.555	67.416
Investeringsen met een economisch nut	41.831	35.801
Investeringsen met een economisch nut ter bestrijding van een heffing	17.308	21.368
Investeringsen met een maatschappelijk nut	11.416	10.247
Financiële vaste activa	3.978	4.172
Deelnemingsen	494	144
Leningens aan woningbouwcorporaties	1.768	1.685
Overige langlopende geldleningsen	1.700	2.332
Activa in eigendom van derden	16	11
Voorraden	17.775	18.295
Niet in exploitatie genomen bouwgronden	15.247	10.047
Onderhanden werk, bouwgronden in exploitatie	2.528	8.248
Totaal	92.308	89.883

Geldleningen en waarborgsommen

(Bedragen x € 1.000)

Geldleningen	
Stand per 1-1-2017	34.285
Bij: op te nemen 2017	0
Af: aflossingen 2017	3.098
Stand per 31-12-2017	31.187

(Bedragen x € 1.000)

Waarborgsommen	
Stand per 1-1-2017	7
Bij: op te nemen 2017	0
Af: aflossingen 2017	0
Stand per 31-12-2016	7

Reserves en voorzieningen

Omschrijving	Saldo op 1 januari 2017 #	Vermeerde- ringen wegens bijboeking van rente	Overige vermeer- deringen	Verminde- ringen (zoals beschik- kingen en bijdragen)	Saldo op 31 december 2017
Algemene reserves:					
Algemeen Weerstandsvermogen	3.017.095				3.017.095
Weerstandsvermogen bouwgrondexploitatie	750.102				750.102
Rekeningresultaat	0				0
Totaal algemene reserves	3.767.197	0	0	0	3.767.197
Bestemmingsreserves:					
Egalisatiereserves:					
Egalisatie tarief afvalstoffenheffing	475.334		0	12.418	462.916
Totaal egalisatiereserves	475.334	0	0	12.418	462.916
Overige bestemmingsreserves:					
Openbare Ruimte	10.386.424		373.319	67.908	10.691.835
Woon- en Leefomgeving (voorm best.res. Leefbaarheid)	4.240.188		373.319	69.615	4.543.892
Openbare Verlichting	655				655
Dienstverleningsprogramma	197.366				197.366
Jeugdgezondheidszorg BDU CJG	485.060			47.000	438.060
Gezondheidszorg v.m. gemeente Beilen	43.527	1.413			44.940
Conjunctuurreserve (C-reserve)	4.950.840			250.000	4.700.840
Waterplan	95.000				95.000
Lokaal onderwijsbeleid	124.496			25.000	99.496
Onderhoud gebouwen	379.966		25.300		405.266
Egalisatie verfijningsuitkering riolering	58.689		850.000	908.689	0
Vervangingsinvesteringen	1.007.332		647.515	536.886	1.117.961
Personeelorganisatiestructuur	50.247				50.247
B.t.w. Compensatiefonds (BCF)	25.000			25.000	0
Totaaloverige bestemmingsreserves	22.045.791	1.413	2.269.453	1.930.098	22.386.559
Voorzieningen					
APPA-regeling	1.043.286		35.000		1.078.286
Voorziening voormalig personeel	73.870			4.123	69.747
Voorziening vervanging riolering	1.107.360		796.205		1.903.565
Totaal voorzieningen	2.224.517	0	831.205	4.123	3.051.599
TOTAAL-GENERAAL	28.512.838	1.413	3.100.658	1.946.639	29.668.270
# Voor de bepaling van het saldo 1/1/2017 is rekening gehouden met (raads)besluiten tot 1 september 2016					

Financieringsstructuur

Financieringsstructuur per 1-1-2017 (Bedragen x € 1.000)

	Bedrag	Bedrag
Boekwaarde investeringen		93.153
Reserves en voorzieningen	26,351	
Geldleningen en waarborgsommen	34.292	
		60.643
Financieringstekort		32.510

EMU saldo / Wet hof

Omschrijving	2016	2017	2018
	x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2016, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000,- Volgens begroting 2017	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2017
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-3.347	328	42
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	4.770	3.516	3.607
3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie minus de vrijval van de voorzieningen ten bate van de exploitatie	29	29	29
4 Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	1.174	890	
5 Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4			
6 Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord			
7 Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)			
8 Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord			
9 Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen			
10 Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten			
11 Verkoop van effecten:	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee
a Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)			
b Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?			
Berekend EMU-saldo	278	2.983	3.678

Uitgangspunten meerjarenraming

Het beleidskader voor 2017 is ook voor de begroting 2018-2020 van toepassing.

De financieel-technische uitgangspunten voor de meerjarenraming betreffen:

- De conceptbegroting 2017 vormt de basis.
- Voor loonontwikkeling wordt een percentage gehanteerd van 1,5% voor 2018, 2% voor 2019 en 2020.
- Een stijging van de sociale lasten voor de werkgever per jaar van 0,5% van het bruto jaarsalaris.
- De verwachte prijsontwikkeling van de niet direct te beïnvloeden tarieven van derden voor onder andere: meerjarige contracten, vervangingsinvesteringen, onderhoud gebouwen, materieel, stroom, gas, water, olie, benzine, premies voor verzekeringen, waterschapslasten en belastingen en heffingen, worden opgenomen.
- Toepassing van volume mutaties.
- Trendmatige tariefsverhoging op de OZB en de Woonforenzen van 2%.
- Kostendekkende leges voor de omgevingsvergunning.
- Trendmatige tariefsverhoging op de overige belastingen en leges van 2%.
- Rentepercentage van 3,5%.
- Voor de gemeenschappelijke regelingen en de grote gesubsidieerde instellingen wordt een gemiddelde jaarlijkse verhoging van 2 % aangehouden. Tenzij zij zelf met een meerjarenbegroting komen. Dan wordt deze aangehouden.
- In verband met opvang van het vervallen van de verfijningsuitkering riolering uit het gemeentefonds in 2018 het restant bedrag van € 58.689 opgenomen. De onttrekking uit de reserve vindt in 2018 voor het laatst plaats.
- Indien bekend dan wordt rekening gehouden met incidentele lasten in de betreffende jaren, bijvoorbeeld verkiezingen.

(Meerjarig)begrotingsresultaat

In de onderstaande tabel staat de meerjarige prognose (periode 2017 tot en met 2020) voor de vrij te besteden bestedingsruimte en de onvoorziene uitgaven.

Bestedingsruimte (basis)	2017	2018	2019	2020
a. Onvoorziene uitgaven	25	25	25	25
b. Structurele bestedingsruimte:	0	250	500	750

Meerjarenraming 2018-2020

In de perspectiefnota hebben wij u een voorlopig meerjarig resultaat gepresenteerd. Op grond van ontwikkelingen en een aantal financieel technische maatregelen die wij hebben genomen kunnen wij u een sluitende meerjarenraming presenteren.

In afgeronde bedragen geeft de meerjarenraming het volgende beeld.

		2018	2019	2020
Stand perspectief nota	€	88.000	€ -212.000	€ -442.000
Stand huidige begroting	€	186.000	€ 1.000	€ 118.000

Met de bestaande bezuinigingen en het actualiseren van diverse budgetten hebben wij een sluitende begroting met een sluitende meerjarenbegroting.

Financieel toezicht

Jaarlijks ontvangen wij van de provincie Drenthe de Begrotingscirculaire. Hierin staan de uitgangspunten opgenomen waaraan zij als toezichthouder de gemeentelijke begroting en meerjarenraming toetsen.

Het uitgangspunt is dat gemeente in aanmerking komt voor het repressief toezicht. Waarbij wij dan voldoen aan:

1. de Begroting 2017 dient naar het oordeel van Gedeputeerde Staten, in evenwicht te zijn of als dat niet het geval is dient de meerjarenraming aannemelijk te maken dat dit evenwicht uiterlijk in 2020 tot stand zal worden gebracht;
2. de vastgestelde Jaarrekening 2015 en de begroting 2017 dienen tijdig, respectievelijk vóór 15 juli en 15 november 2016, aan Gedeputeerde Staten te zijn ingezonden.

Het centraal uitgangspunt in het financieel toezicht van de provincie is dat er een structureel en reëel evenwicht is in de (meerjaren)begroting.

Het reëel evenwicht houdt in dat de ramingen volledig, realistisch en haalbaar zijn.

De geraamde structurele lasten worden gedekt door structurele baten en de incidentele lasten worden gedekt door incidentele of structurele baten. Dit geldt per jaarschijf.

Bepalen van het structureel en reëel evenwicht

Bij het toetsen door de provincie spelen de volgende onderwerpen een rol:

- Volledigheid vaststellingsbesluit begroting
- Geen opschuivend sluitend meerjarenperspectief.
- Algemene uitkering uit het gemeentefonds gebaseerd op meicirculaire
- Haalbaarheid bezuinigingsmaatregelen/taakstellingen
- Ontwikkelingen decentralisaties Rijkstaken
- Volledigheid onderhoud kapitaalgoederen
- Ontwikkelingen vluchtelingen en statushouders

Meerjarenbegroting 2017 - 2020

Burger en Bestuur	2017		2018		2019		2020	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Lokale democratie	349.858	0	354.059	0	358.869	0	363.798	0
Dienstverlening	958.161	-675.715	939.246	-614.009	882.027	-389.631	817.197	-389.768
Totaal Burger en Bestuur	1.308.019	-675.715	1.293.305	-614.009	1.240.896	-389.631	1.180.995	-389.768
Werk en inkomen	2017		2018		2019		2020	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Werkgelegenheid	934.076	-702.238	541.994	-286.254	595.815	-337.638	381.606	-126.122
Inkomen en Re-integratie	12.904.678	-6.106.827	12.557.302	-6.106.827	12.338.550	-6.106.827	12.100.304	-6.106.827
Nieuwkomers	131.904	-51.703	81.877	0	83.690	0	84.208	0
Inkomensondersteuning	2.220.361	-364.800	2.224.168	-364.800	2.233.662	-364.800	2.243.368	-364.800
Totaal Werk en inkomen	16.191.019	-7.225.568	15.405.341	-6.757.881	15.251.717	-6.809.265	14.809.486	-6.597.749
Veiligheid	2017		2018		2019		2020	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Openbare orde en veiligheid	398.052	-52.959	404.248	-53.959	412.186	-54.968	420.320	-55.177
Rampenbestrijding	47.673	0	49.243	0	49.760	0	50.289	0
Brandweer	1.545.996	0	1.589.339	0	1.646.828	0	1.706.437	0
Totaal Veiligheid	1.991.721	-52.959	2.042.830	-53.959	2.108.774	-54.968	2.177.046	-55.177
Onderwijs en Jeugd	2017		2018		2019		2020	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Onderwijs huisvesting	1.948.728	-9.457	1.896.978	-9.457	1.777.382	-9.457	1.732.152	-9.457
Lokaal onderwijsbeleid	1.165.376	-123.237	1.083.371	-98.237	1.132.975	-98.237	1.175.872	-98.237
Lokaal jeugdbeleid	7.973.049	-52.349	8.080.531	-52.436	8.101.738	-52.436	8.125.883	-52.436
Totaal Onderwijs en Jeugd	11.087.153	-185.043	11.060.880	-160.130	11.012.095	-160.130	11.033.907	-160.130
Bouwen, wonen en milieu	2017		2018		2019		2020	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Ruimtelijke ontwikkeling	715.112	-64	751.543	-65	766.186	-65	781.229	-65
Dorps- en wijkvernieuwing & Volkshuisvesting	2.505.360	-2.023.776	3.696.376	-3.192.411	3.273.574	-2.761.773	2.564.060	-2.048.025
Milieu	6.690.044	-7.314.913	6.867.092	-7.391.763	6.931.180	-7.428.611	6.976.698	-7.466.504
Totaal Bouwen, wonen en milieu	9.910.516	-9.338.753	11.315.011	-10.584.239	10.970.940	-10.190.449	10.321.987	-9.514.594

Openbare Ruimte	2017		2018		2019		2020	
	Lasten	Baten	Lasten	baten	Lasten	baten	Lasten	baten
Dorps- en wijkvernieuwing	50.000	-50.000	50.000	-50.000	0	0	0	0
Verkeer	4.279.449	-88.238	4.198.937	-70.373	4.147.786	-75.816	4.078.943	-45.416
Groen	3.129.466	-47.811	3.129.157	-48.436	3.178.908	-49.074	3.179.192	-49.074
Begraafplaatsen	598.413	-450.160	603.093	-461.163	610.416	-470.346	618.830	-479.713
Totaal Openbare Ruimte	8.057.328	-636.209	7.981.187	-629.972	7.937.110	-595.236	7.876.965	-574.203
Vrije tijd	2017		2018		2019		2020	
Sport	Lasten	Baten	Lasten	baten	Lasten	baten	Lasten	baten
Recreatie	3.289.645	-787.475	3.254.276	-802.055	3.191.060	-820.702	3.196.796	-834.300
Cultuur	304.081	-37.630	290.590	-20.015	294.319	-20.015	298.082	-20.015
Totaal Vrije tijd	796.060	-1.770	806.489	-1.794	817.507	-1.794	826.010	-1.794
Totaal Vrije tijd	4.389.786	-826.875	4.351.355	-823.864	4.302.886	-842.511	4.320.888	-856.109
Zorg en Welzijn	2017		2018		2019		2020	
Sociale samenhang en leefbaarheid	Lasten	Baten	Lasten	baten	Lasten	baten	Lasten	baten
Wmo	1.552.128	-4.198	1.576.044	-4.309	1.596.570	-4.422	1.613.721	-4.422
Totaal Zorg en Welzijn	11.561.831	-820.146	11.442.969	-788.146	11.438.064	-788.147	11.479.972	-788.146
Totaal Zorg en Welzijn	13.113.959	-824.344	13.019.013	-792.455	13.034.634	-792.569	13.093.693	-792.568
Algemene middelen	2017		2018		2019		2020	
Financiën	Lasten	Baten	Lasten	baten	Lasten	baten	Lasten	baten
Bedrijfsvoering	7.756.643	-62.170.581	6.819.170	-61.308.592	6.798.948	-61.169.392	6.855.569	-61.318.544
Totaal Algemene middelen	9.004.663	-882.196	8.803.825	-552.484	8.834.110	-488.593	8.814.230	-343.969
Totaal Algemene middelen	16.761.306	-63.052.777	15.622.995	-61.861.076	15.633.058	-61.657.985	15.669.799	-61.662.513
Totaal generaal	82.810.807	-82.818.243	82.091.917	-82.277.585	81.492.110	-81.492.744	80.484.766	-80.602.811